NICODIM AGHIORITUL

RĂZBOIUL NEVĂZUT

„Voi mergeți astăzi la bătaie asupra vrăjmașului; să nu slăbească inima voastră, nu vă temeți, nu vă îngroziți, nici să nu dați înapoi, că Domnul Dumnezeul vostru merge înaintea voastră ca împreună cu voi să bată pe vrăjmași și să vă mântuiască".

(Deut. XX, 3-4).

ISBN 973-7952-68-5

PRECUVÂNTARE

Titlul luat de această carte prea folositoare de suflet este, totodată, cel mai potrivit și adevărat. Fiindcă, dacă multe din sfintele și dumnezeieștile Cărți inspirate ale Vechiului și Noului Testament și-au primit numele direct din materia lor specială pe care o învață, (ex. Facerea lui Moise, Crearea Universului din nimic, Eșirea istorisește ieșirea Fiilor lui Israel din Egipt; Leviticul numit astfel fiindcă cuprinde scrierile sfinte ale clasei levitice; cele patru cărți ale Regilor cuprind faptele și viețile Regilor și cele patru Evanghelii, fiindcă cuprind vestea cea bună care a adus mântuirea omului), cine nu poate înțelege că această carte s-a intitulat Războiul nevăzut, direct din adevăratul material și lucruri cu care se ocupă?

Într-adevăr cartea aceasta învață nu despre o luptă sensibilă și văzută; nu despre lucruri trupești și trecătoare, ci despre războiul spiritual și nevăzut, în care intră fiecare creștin chiar din ceasul botezului și făgăduinței sale în fața lui Dumnezeu de a se lupta în acest război și a muri pentru numele Lui dumnezeesc. Războiul a fost descris în chip alegoric și în Numerii: „Pentru aceea se vorbește în cartea războiului Domnului" (XXI, 14).

Însă cartea aceasta se ocupă de vrăjmașii netrupești și nevăzuți, care sunt diferitele pasiuni și dorinți ale cărnii, păcatului și demonului și care zi și noapte nu încetează a lupta împotriva ta.

După cum spune dumnezeescul Pavel: „Lupta noastră nu este împotriva cărnii și sângelui, ci împotriva căpeteniilor, împotriva puterilor, împotriva stăpânilor întunerecului acestui veac și împotriva duhurilor răutății de sub cer" (Efes. VI, 12).

Și ea mai spune că ostașii care au să se arunce în această luptă sunt toți creștinii. Conducătorul lor este Domnul nostru Iisus Hristos, însoțit de toți coloneii și căpitanii Săi, adică de toate cetele îngerilor și sfinților. Câmpul de bătaie și terenul în mijlocul căruia are loc acest război este inima noastră și toată natura lăuntrică a omului.

Durata războiului este toată viața noastră.

Și care-i armamentul acestui război nevăzut? Ascultați: *adăpostul* și apărarea luptătorilor este completa neîncredere în sine; *scutul* este încrederea și ferma nădejde în Dumnezeu; *povățuitorul* lor este meditarea suferințelor Domnului; *încingătoarea* lor este abținerea de la pasiunile trupești; *încălțămintea* lor, umilința și cunoașterea propriei lor neputinți; *pavăza lor*, lupta în ispite; *sabia* ce o țin în mâna lor este sfânta rugăciune atât mintală cât și orală precum și ceea ce vine prin meditare; *sulița* ce o au în cealaltă mână este neînvoirea cu patimile care luptă împotriva lor, ci respingerea lor cu indignare; *porțiile* și hrana cu care se întăresc împotriva inamicilor sunt continua participare la dumnezeiasca împărtășire, atât împărtășirea sacramentală la altar cât și comuniunea spirituală; iar *ochianul* cu care să poată vedea pe inamic din depărtare este continua formare a minții a recunoaște faptele în chip just și deprinderea continuă

a voinții de a dori să fie bineplăcut lui Dumnezeu; precum și pacea și liniștea deplină a inimii.

Acesta-i războiul nevăzut, ori mai bine, în acest război al Domnului, soldații lui Hristos meșteșugesc lupta, strategiile și artele pe care imaginația perceptibilă a inamicilor le întrebuințează împotriva lor, prin simțuri, prin imaginație, prin pierderea cucerniciei și mai ales prin atacurile aduse în vremea morții, a pierderii credinței, aș zice desnădejdea și transformarea lor în îngeri ai luminii.

De aceea se înțelege cât este de necesară lupta împotriva acestor intenții ale vrăjmașului.

Aici, luptătorii sunt instruiți în ce linie și după care tactică să se conducă și cum să se războiască mai eroic.

În scurt, din această carte orice om care-și dorește mântuirea, poate învăța cum să înfrângă dușmanul lui nevăzut, să-și agonisească supuși și bogății, adică virtuți reale și sfinte, și să-și dobândească o coroană care nu se vestejește, care este unirea cu Dumnezeu în lumea aceasta și-n cea viitoare.

Deci primiți această carte cititorilor iubitori de Hristos cu bucurie. Deprindeți din ea arta războiului nevăzut. Studiați-o nu numai să știți a lupta, dar și să luptați după lege și cu foloase, încât să fiți încoronați. Fiindcă Sf. Apostol Pavel spune: „chiar dacă un om luptă, el nu primește coroană, dacă n-a luptat după lege" (I Tim.).

Înarmați-vă cu armătura care vă învață ea ca să mortificați gândul vostru lovit de dușmanii nevăzuți, care-s patimile distrugătoare de suflet și demonii cei ce provoacă patimile. „Luați toate armele lui Dumnezeu ca să puteți sta împotriva meșteșugurilor diavolului" (Efes. VI, 11).

Iubite frate, adu-ți aminte că la sf. Botez ai făgăduit să renunți la tine, la faptele tale, să lupți împotriva lui satan, împotriva lucrurilor, lucrărilor, îngerilor și pompelor lui, care sunt: iubirea de plăceri, de mărire, de argint și de alte pofte. De aceea, cât îți este cu putință luptă să-l înfrângi, să-l supui pe deplin.

Și care-i răsplata ce o vei primi pentru această victorie?

Nu-i numai una, ci sunt mai multe și mari.

Auzi-le, cuvânt cu cuvânt, de la Dumnezeu, din gura Lui, făgăduite ție în Sf. Apocalipsă: „Celui ce va birui îi voi da să mănânce din pomul vieții care este în mijlocul Raiului lui Dumnezeu" (II, 7); „nu va fi răpit de a doua moarte" (II, 11); „el va mânca din mana cea ascunsă, și-i voi da piatră albă și-n piatră nume nou scris, pe care nimeni nu-l știe, ci numai cel ce-l ia" (II, 17); „și putere peste neamuri și-i voi da steaua de dimineață" (II. 26, 28); să șadă cu mine în scaunul meu" (III, 21); și va vedea cer nou și pământ nou" (XXI, 1).

Vezi dregătoriile? Vezi cinstirile și onorurile? Vezi coroanele neveștejite pregătite pentru tine? Frate, nu te lăsa, ci învinge pe cel rău.

Studiază aceste îndemnări de luptă și nu fii zăbavnic ca altul să-ți ia coroana (Apoc. III, 11). Tu, cel ce lupți cu dușmanii dinăuntru și dinafară trebuie să fii temperat în toate. Cei ce luptă cu dușmanii dinafară dobândesc numai o coroană trecătoare de flori și frunze sălbatice, o ramură, câteva frunze, un laur ori alte plante, dar tu cel ce ai să obții o coroană incoruptibilă trebuie să-ți trăiești viața în condamnare și indiferență.

Sf. Pavel să te încredințeze în cuvintele lui: „Nu știți oare, în alergări toți aleargă, dar numai unul ia premiul. Alergați și voi ca să-l luați. Oricine vrea să lupte să se abțină de la orice: aceia

pentru o coroană trecătoare, noi pentru una neveștejită" (I Cor. III, 24—25). Și când te vei bucura de astfel de izbândă, încoronat fiind, adu-ți aminte, frate și roagă-te Domnului și pentru iertarea păcatelor celui ce a fost colaboratorul tău prin publicarea acestei cărți. Dar întâi de toate amintește-ți, ridică mintea sus, deschide ochii și mulțumește și slăvește pe primul autor și pe adevăratul autor al acestei victorii, Dumnezeu și Comandantul tău Șef Iisus Hristos și repetă-ți acest cuvânt a lui Zorababel: „De la Tine vine victoria... și a Ta este mărirea și eu sunt slujitorul tău" (Ezdra IV, 59) și cel al proorocului David: „A Ta este mărirea, puterea, lauda, biruința și tăria, că tu stăpânești toate cele din cer și de pe pământ" (I Cron. XXIX, 11), — acum și pururea și-n vecii vecilor, Amin!

INSCRIPȚIILE ACESTEI CĂRȚI:

Dacă Dorești un prieten pentru perfecțiunea garantată;

Dacă dorești să vezi pe Dumnezeu și să fii unit cu El;

Dacă dorești, din tot sufletul tău să obții cununa Cerurilor; poartă orice război cu curaj împotriva inamicilor;

Luptă-te, războiește-te și cucerește cu un scop clar.

Ca soldat al lui Hristos și atlet îndemânatic luptă împotriva diavolului, cărnii, lumii și tuturor pasiunilor, împotriva poftelor ispitelor și dorințelor tale.

Învață din această carte meșteșugul luptei și va izbândi binecuvântarea, și triumful în mântuire.

PRIMA PARTE

Cap. I.

Perfecțiunea creștină; obținerea ei; cele patru lucruri necesare în acest război.

Cea mai mare și mai perfectă realizare spre care poate aspira omul este a se apropia de Dumnezeu și a se uni cu El.

Deci, dacă tu, iubite cititor în Hristos, voiești să citești aceste taine, întâi trebuie să știi în ce constă viața spirituală a desăvârșirii creștine.[1]

Fiindcă sunt mulți care zic, că viața de desăvârșire constă în postiri, privegheri, metanii, dormiri pe pământ, și alte asprimi de

---

1. Desăvârșirea creștinului este recomandată ca o poruncă în Noul Testament, fiindcă Domnul zice: „Fiți desăvârșiți"... (Mat. V, 48; iar sf. Pavel: „Fiți oameni deplini" (1 Cor. XIV, 20, iar în altă parte: „Stăruiți a împlini exact și cu toată convingerea tot ceea ce Dumnezeu voiește" (Colos. IV, 12).

Aceasta a fost proclamat ca o poruncă și în Vechiul Testament, fiindcă Dumnezeu zice Evreilor în Deteronom: „Tu vei fi întreg cu Dumnezeu, fiul meu, Domnul să fie cu tine, ca tu să prosperi..." (I Cron. XXII, 12). Deci este evident că Dumnezeu cere tuturor creștinilor lucrarea și pregătirea perfecțiunii, adică Dumnezeu cere ca noi să devenim desăvârșiți în toate faptele bune.

acestea ale corpului. Alții cred că-i în progres și-n multe moșteniri. Și mulți alții socot, că perfecțiunea este în rugăciunile mintale,[2] în sihăstrie, retragere, tăcere și viață de îndrumare, de formare, adică, a trăi după o lege a cumpătării și măsurii.

Dar numai aceste virtuți nu sunt desăvârșirea creștină pe care o căutăm noi, ci uneori ele-s numai mijloace și instrumente folosite de om, harul Duhului Sfânt, iar uneori sunt roada Sfântului Duh. Ele sunt instrumente puternice de dobândirea harului Sfântului Duh. Nu-i nici cea mai mică îndoială, fiindcă vedem pe mulți oameni virtuoși că le întrebuințează ca să câștige forțe și putere împotriva păcatelor și vanității, ca să fie fortificați în contra ispitelor, să înfrângă pe dușmanul cel rău, adică, poftele obișnuite: carnea, lumea și pe cel pierzător. Ei uzează de aceste arme spre a se înarma cu ajutoare duhovnicești necesare tuturor slujitorilor lui Dumnezeu și-ndeosebi novicilor, începătorilor, celor simpli încât să fie capabili a primi Darurile Sfântului Duh: „Duhul adevăratei cunoașteri, spiritul sfatului și puterii, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul temerii de Dumnezeu", cum le numește profetul Isaia (XI, 2).

Dar este tot atât de sigur, că aceleași acte sunt și o roadă a Domnului și produc „Bucurie, Dragoste, Credință, Cumpătare", cum spune sf. Pavel.

Fiindcă oamenii duhovnicești pedepsesc corpul cu astfel de asprimi pentru că el se răzvrătește împotriva Făcătorului său[3] și

2. Vezi la acest capitol în cap. XLVI, și urm.

3. Notează că, după teologi, orice păcat este numit ofensa lui Dumnezeu numai fiindcă ocărăște și se opune lui Dumnezeu. Păcatele ofensează și se opun existenții lui Dumnezeu: aici e răul; păcatul lovește în bunătatea lui Dumnezeu, în puterea și înțelepciunea Lui.

să-l țină totdeauna umilit și supus slujirii lui Dumnezeu. Ei sunt în tăcere și solitudine ca totdeauna să scape de cea mai mică blasfemie a lui Dumnezeu, se roagă și iau parte la slujbele Domnului și la faptele de cucernicie ca să dobândească cetățenia Cerurilor, meditează viața și patimile Domnului, nu pentru alt motiv, ci ca să cunoască mai bine slăbiciunile și păcatele lor și Bunătatea lui Dumnezeu, urmează lui Iisus Hristos prin lepădarea de alții, de ai lor și de ei înșiși ca în dragostea lui Dumnezeu să poată fi mai aprinși și mai puternici în ura de ei înșiși. Chiar și aceste virtuți enumerate pot produce în unii răutăți mai mari decât păcatele vădite, nu din cauza lor înșile (fiindcă sunt cele mai sfinte în sine), ci din cauza celor care caută să urmeze propriile îndemnuri și dorinți. Ei văzând cum au plecat pe calea adevărată, nu luptă numai cu bucurie în aceste lupte ale corpului, ci merg după planul lor deșert, chiar după plăcerile paradisului. De aceea acești oameni cred că au fost ridicați până în cetele Îngerilor și că au văzut pe Dumnezeu în mijlocul lor. Uneori fiind cufundați într-un fel de meditații și reflecții ciudate, cred c-au părăsit complet lumea și au fost ridicați la al treilea cer. Dar în ce mari erori sunt și cât de departe sunt de adevărata perfecțiune oricine poate înțelege din viața și caracterul lor. Doresc a fi preferați în orice împrejurare, ei sunt idioritmici în toate dorințele lor, sunt orbi în toate afacerile lor, dar examinează cu grijă toate

Și numai pentru aceasta este numit imperfecțiune și nedesăvârșire, fiindcă ofensează și hulește desăvârșirea lui Dumnezeu; și în aceasta constă păcatul și nelegiuirea fiindcă calcă și distruge poruncile lui Dumnezeu și după cum orice cuvânt spus împotriva lui Dumnezeu este numit hulă fiindcă lovește în Dumnezeu, tot așa orice păcat este numit lovirea lui Dumnezeu nu numai fiindcă în sine este opus binelui, dar și fiindcă aceasta venind de la creatură dă a înțelege că făcătorul este hulit deoarece El însuși este rău în Sine.

cuvintele și faptele celorlalți, iar dacă cineva se apropie puțin de dânșii cu o cinstire deșartă pe care socotesc c-o au sunt foarte mulțumiți. Ori dacă cineva le reproșează aceste devoțiuni și mărturii ce le practică, (oprite de Dumnezeu) deodată se supără și devin cu totul alți oameni. Și dacă Dumnezeu, dorind a-i aduce la cunoștința și recunoașterea de ei înșiși și la adevărata cale a desăvârșirii, le trimite necazuri și suferinte, ori îngăduie a veni peste dânșii persecuții, atunci își arată tainițele inimii lor complet corupte de mândrie.

Fiindcă în orice împrejurare grea ce vine nu doresc a fi supuși voinții lui Dumnezeu. Evită orice greutate și nu urmează exemplul Fiului lui Dumnezeu care a fost umilit și a suferit. Domnul nostru Iisus Hristos s-a smerit mai mult decât toate creaturile și a suferit persecuții pentru prietenii Săi iubiți. Prigonitorii au devenit astfel un instrument al bunătății divine și colaboratori la mântuirea celor prigoniți.

De aici se vede clar că acești oameni sunt în mare pericol. Fiindcă având interiorul lor, adică cugetul întunecat se privesc prin acest cuget și cred că au atins perfecțiunea. În acest fel, plini de mândrie osândesc pe alții.

De aceea nu-i posibil ca vreun om să-i convertească pe atare oameni, decât numai cu ajutorul lui Dumnezeu. Fiindcă oamenii păcătoși la arătare sunt mai ușor de întors la calea cea bună decât cei ce păcătuiesc în ascuns, acoperiți cu masca virtuților aparente.

Deci acum ai văzut foarte clar că viața și desăvârșirea duhovnicească nu constă în aceste virtuți de care am vorbit, să știi că ea nu constă în orice alte lucruri[4], ci în acestea: cunoașterea

4. Vezi, iubitule, cât de bună este ordinea și metoda folosite de această carte. Pentru că fiecare condiție e specificată potrivit axiomei filozofice și țintește la îndrumarea cugetului fiindcă începuturile sunt cauzele acțiunii și

bunătății și măririi lui Dumnezeu, a nimicniciei și înclinării noastre la orice rău; în iubirea de Dumnezeu și ura de noi înșine, în supunerea nu numai lui Dumnezeu, dar și tuturor creaturilor pentru dragostea de Dumnezeu, în respingerea oricărei voinți a noastră, în perfecta ascultare de voința divină și în legătură cu acestea ca noi să dorim și să facem toate aceste lucruri numai pentru mărirea lui Dumnezeu[5], pentru plăcerea Lui, fiindcă și El voiește astfel și pentru că-i bine ca noi să-L iubim și să-I slujim.

Aceasta este legea dragostei scrisă de voia lui Dumnezeu Însuși în inimile dreptcredincioșilor Lui slujitori. E lepădarea de noi înșine pe care o cere Dumnezeu de la noi. Este jugul dulce și sarcina ușoară a lui Iisus. Este supunerea față de voința dumnezeească la care ne îndeamnă Răscumpărătorul și învățătorul nostru cu propriul Lui exemplu și cu glasul Lui[6].

Deci, tu frate, dacă dorești s-ajungi la înălțimea acestei perfecțiuni, trebuie să practici o continuă supraveghere și violență asupră-ți ca să fii pretutindeni cuceritor și să-ți poți înfrâna toate poftele mari și mici, fiindcă este nevoie a fi pregătit cu toata râvna sufletului tău pentru această luptă, (fiindcă coroana nu-i dată cuiva dacă nu se arată luptător). Acest război pe cât e mai

sforțărilor în orice. De aceea și această carte înainte de orice, pune înainte tema ca începutul, desăvârșirea, să poată fi realizate. Aceasta având-o în vedere toți cei ce trebuie să lupte să nu treacă de la un lucru la altul, ci înspre aceasta ca la un semn să poată dirija toate faptele lor.

5. Același lucru îl spune *Ava Isac* (Log. 23, p. 136) unde zice: „E mai bine de tine să te liberezi de legătura păcatului, decât să pui în libertate robi din robie"; și multe alte lucruri de acord cu cele gândite citește și *Cuvântul* său al 56-lea (Logos p. 334).

6. De aceea și sf. Apostol se bucură, ca noi să facem, în genere, toate faptele noastre numai spre slava lui Dumnezeu, zicând: „Ori de mâncați, ori de beți, ori altceva de faceți, toate să le faceți spre slava lui Dumnezeu" (Cor.).

greu decât oricare altul, (pentru că luptăm împotriva noastră înșine și totodată luptăm împotriva celor ai noștri), pe atât victoria ce-o câștigăm într-însul va fi mai măreață decât oricare alta și mai plăcută lui Dumnezeu.

Dacă ești atent și cu grijă a distruge toate poftele dezordonate, toate plăcerile și dorințele tale, vei fi mai bineplăcut lui Dumnezeu și-L vei sluji mai bine decât torturându-ți corpul și postind mai mult decât vechii eremiți; mai bine chiar decât a converti mii de suflete, ele însile fiind frământate de patimi[7].

Pentru că deși Dumnezeu iubește mai mult întoarcerea sufletelor decât omorârea unei mici pofte, totuși tu frate, aceasta nu înseamnează ca tu să dorești ori să faci ceva mult mai esențial decât ceea ce Dumnezeu cere și dorește mai mult de la tine. Pentru El este mult mai bineplăcut ca să lupți și să-ți mortifici pasiunile, decât să-I slujești într-un fel ori altul, chiar de-i mare și important, neglijându-ți patimile și poftele.

Acum, deci, știi în ce constă desăvârșirea creștină și cum s-o câștigi. E necesar ca să duci un veșnic și foarte veghetor război împotriva ta. Trebuie să fii înarmat cu patru lucruri foarte necesare ca să fii victorios în acest război nevăzut și să primești coroana. Ele sunt:

1) Să nu te încrezi niciodată în tine însuți;

2) Să te încrezi totdeauna în puterea și ajutorul lui Dumnezeu;

3) Să lupți totdeauna. Și acum vreau să-ți vorbesc despre ajutorul lui Dumnezeu;

4) Să te rogi.

---

7. Și într-adevăr trebuie să fim supuși voinții lui Dumnezeu totdeauna și să o perfecționăm într-a noastră. Așa ne învață și Cuvântul lui Iisus: „Fie voia Ta precum în cer și pe pământ", și exemplul Lui. Chiar de la începutul vieții Sale, îndată ce a intrat în lume, a căutat a face voia lui Dumnezeu. Tot astfel în evanghelia Sf. Ioan, Domnul spune: „M-am coborât din cer, nu ca să fac voia Mea, ci voia Tatălui Celui ce m-a trimis" (Ioan VI, 38), iar la sfârșitul vieții Sale se ruga: „Părinte, de voiești, să treacă paharul acesta de la Mine!... Dar nu voia Mea, ci a Ta să se facă!" (Luca XXII, 42).

Cap. II.

Ceea ce nu trebuie. Să nu ne bizuim pe noi înșine.

Iubite frate, este așa de necesar a nu te încrede în tine însuți, în acest război, că fără aceasta, fii sigur nu numai că nu vei izbuti a câștiga victoria dorită, dar nici nu poți rezista câtva timp. Aceasta să se întipărească în mintea ta[8]. Fiindcă de la Adam avem o mare concepție despre noi înșine. Totdeauna credem că suntem ceva mai mult și credem că ar fi o mare greșeală să ne socotim că nu suntem nimic. Suntem ceva[9]. E o prezumție. E un

---

8. Profetul Ieremia numește apostat de la Dumnezeu pe cel ce e încrezător și nădăjduiește în sine însuși, zicând: „Astfel zice Domnul: blestemat să fie omul care se încrede în om" (Ierem. XVII, 5). Sf. Vasile cel Mare, interpretând aceste cuvinte spune că prin: „cel ce se încrede în om", proorocul revelează ca noi să nu nădăjduim într-altul. Iar prin cuvintele: „care face din plăcere brațele lui", vrea să spună ca noi să nu ne încredem în noi înșine. Ambele lucruri sunt numite apostazie de la Dumnezeu. Această expresie fiind interpretată și într-alt fel, duce la concluzia că cel ce se încrede în sine e un om apostat. Fiindcă zice că cel ce nădăjduiește într-un om este apostat de la Dumnezeu. Vezi cât de minunată-i această carte din calea ce o urmează ea: ea face război dragostei egoiste care-i prima cauză, sursa și începutul tuturor patimilor și viciilor.

9. Socotința că suntem ceva se numește prezumție. E o patimă născută din iubirea de sine și devine izvorul, începutul și cauză celorlalte pasiuni, dar atât de subtilă și tainică e această mândrie, încât cei ce o au n-o simt. E un rău tot atât de mare pe cât e de subtil și tainic. Aceste patimi închid prima ușă a minții prin care Harul lui Dumnezeu voiește a intra, nu-l lasă să intre și Harul se retrage. Căci cum poate veni Harul să lumineze pe cineva care se socotește a fi ceva mare; că-i înțelept și că n-are nevoie de alt ajutor, Domnul să vindece aceste

defect greu de recunoscut, și care nu-i plăcut în ochii lui Dumnezeu Căruia îi place o pătrunzătoare cunoștință de aceasta, cele mai sigure încredințări. Adică să recunoaștem că orice har și virtuți vin numai de la El. El este „vistierul tuturor bunătăților" și de la noi nu poate veni nimic plăcut, nici vreun lucru care să-I placă, chiar dacă acest adevăr foarte necesar este lucrul dumnezeieștilor Lui mâini pe care dorește să-l dea iubiților lui prieteni, uneori cu inspirație și iluminare, alteori cu lupte grele, amărăciuni, uneori cu ispită violentă de neînvins, alteori cu alte mijloace pe care nu le înțelegem.

Pentru acest motiv, dragă frate, îți voi indica acele căi, prin care, cu ajutorul lui Dumnezeu, să dobândești această renunțare la tine și ca să nu ai mândrie și încredere în tine.

1. Primul lucru este că trebuie să recunoști nimicnicia ta[10] și să-ți dai seama perfect că numai prin tine însuți nu poți face ceva bun, prin care să devii cetățean al Împărăției cerurilor.

2. Al doilea este că tu trebuie să ceri adesea acest ajutor de la Dumnezeu cu căldură și rugăciuni smerite. Dacă dorești să-l obții, întâi e necesar să-l prețuiești și să nu te încrezi, nu numai în cunoașterea de tine însuți, ci în orice putere a ta. Dumnezeu te va

boli și patimi luciferice. Cei ce-și arogă acest drept sunt nenorociți, cum spune Profetul: „Vai de cei ce se socotesc înțelepți în ochii lor proprii" (Isaia V, 21; și Apostolul: „Nu vă socotiți înțelepți" (Rom. XII, 16) și Solomon: „Nu socotiți că sunteți ceva" (Proverbe III, 7).

10. De aceea sf. Ioan Gură de Aur zice că „oricine se consideră pe sine a nu fi nimic, acela se cunoaște pe sine mai bine decât toți. Acel om se cunoaște pe sine care se consideră a nu fi nimic". Sf. Maxim Mărturisitorul dă o definiție a virtuții ca: „unirea neputinței omenești în cunoaștere cu puterea dumnezeiască" (Filocalia, p. 403); iar Petru Damaschin spune: „Nimic nu-i mai bine decât recunoașterea proprie-ți tale neputinți și neștiinți" (Filocalia, p. 611).

încorona numai atunci când va vedea că ești convins că numai prin puterile tale nu poți dobândi coroana.

3. Al treilea drum este ca să te obișnuiești a fi totdeauna îngrozit. A fi îngrozit de dușmanii nenumărați împotriva cărora tu, prin tine însuți nu le poți opune nici o mică rezistență. Să fii înspăimântat de îndelunga lor îndemânare de luptă, de strategiile lor, de transformările lor în îngeri, de nenumăratele piedici pe care le pun în taină în adevărata cale a virtuții.

4. A patra cale este atunci, când cazi în vreo slăbiciune. Atunci să te întorci cu mai multă putere la Dumnezeu. El te lasă liber ca să-ți cunoști mai bine neputința[11], încât să înveți nu numai a nu te încrede tu însuți în tine ca fiind foarte nevrednic dar și să dorești a fi socotit de alții ca slab. Fiindcă, fără această dorință nu poate veni această neîncredere virtuoasă în tine însuți.

De aceea, din acest punct de vedere se vede cât e de necesar celui ce dorește a fi împreunat cu Lumina Cerească ca să se cunoască pe sine. Această cunoaștere de sine nu-l mai lasă să cadă în unele defecte, fiindcă niciodată nu se mai bizuie în puterile lui.

11. Nu numai când cineva cade în vreo patimă, ci și când cade în diferite greutăți, împrejurări, amărăciuni, necazuri, strâmtori și mai ales în lungi suferinți trupești, boli, trebuie să recunoască în acestea smerenia de sine și incapacitatea și să fie plecat. Și ce să mai spun? Oricine dorește să ajungă la cunoașterea nimicniciei sale în mod practic, să-și observe gândurile, cuvintele și faptele nu mult timp, ci numai o singură zi, și va vedea că cele mai multe din gândurile, cuvintele și faptele lui sunt neînțelepte și rele. Din acestea va vedea că se poate înțelege pe sine. Cât de slab este el însuși; iar din această cunoaștere și dreaptă înțelegere de sine se va smeri. Pe viitor nu se va mai încrede într-însul. Când vom gândi că ființa noastră nu-i nimic, atunci ajungem la recunoașterea nimicniciei noastre.

Dumnezeu nu întrebuințează mijloace de constrângere, de smerenie decât când omul începe a se încrede în sine. Atunci îl aduce la cunoașterea de sine. Uneori Dumnezeu îngăduie ca omul să cadă în erori, mai mari sau mai mici, în proporție cu aprecierea ce o are despre sine, mai mare ori mai mică. Dar unde nu-i nici o socotință de sine, cum a fost în sufletul Sf. Fecioare Maria, acolo nu-i nici un pericol de cădere.

Deci, de se întâmplă să cazi, aleargă îndată cu gândul la umila cunoaștere de tine însuți și cu rugăciuni fierbinți cere de la Dumnezeu să-ți trimită adevărata Lumină ca să-ți cunoști nimicnicia ta și să te încrezi în Dumnezeu.

Cap. III.

Nădejdea și încrederea în Dumnezeu.

Deși e atât de necesar pentru acest război să nu ne încredem în noi înșine, cum am spus, totuși, dacă disperăm, adică dacă n-avem nici cea mai mică încredere în noi înșine, e sigur că ori vom dezerta din luptă, ori vom fi învinși de vrăjmași. De aceea, în legătură cu completa renunțare la noi înșine, e necesar să avem și o perfectă nădejde și încredere în Dumnezeu, sperând să primim numai de la El orice lucru bun, orice ajutor și orice izbândă. Fiindcă, după cum de la noi, care nu suntem nimic, nu așteptăm nimic, din care cauză nu ne încredem deloc în noi, tot astfel ne vom bucura fără frică față de Dumnezeu pentru orice victorie, îndată ce am înarmat inima noastră cu o nădejde vie într-Însul, ca să primim ajutorul Lui, după cuvântul psalmistului:

„Nu întoarce fața Ta de la mine și nu lepăda cu mânie pe sluga Ta, Tu ești ajutorul meu, nu mă lăsa și nu mă părăsi, Dumnezeul mântuirii mele" (Ps. XXVII — 9 (XXVIII, 9)).

Dar această nădejde și acest ajutor pot fi dobândite în chip hotărât. Patru sunt motivele:

1. Fiindcă le cerem de la un Dumnezeu, Care fiind atotputernic, ne poate da orice dorește El și deci ne poate ajuta oricând.

2. Pentru că le cerem de la un Dumnezeu cu înțelepciunea și știința nemăsurată, Care cunoaște toate, fie și cele ale celei mai înalte desăvârșiri și prin urmare știe ceea ce este necesar mântuirii noastre.

3. Fiindcă cerem acest ajutor de la un Dumnezeu nemăsurat de bun, cu o dragoste negrăită, totdeauna gata a ne ajuta din ceas în ceas și din moment în moment, pentru victoria duhovnicească și deplină asupra noastră îndată ce alergăm în brațele Lui cu nădejde tare și neclintită.

Și cum e posibil ca, Bunul nostru Păstor, Cel ce treizeci și trei de ani a alergat căutând oaia pierdută, cu o așa de mare perseverență, Cel ce a bătut drumurile cu atâta oboseală, Cel ce Și-a vărsat tot Sângele Său și Și-a dat viața, — cum e posibil, zic acum, ca oaia însăși să-l urmeze și să strige cu mare dorință după El s-o mântuiască, iar El să nu-și întoarcă ochii la ea? Cum să n-o ia și să n-o pună pe dumnezeeștii Săi umeri, făcând un ospăț cu toți îngerii din Ceruri?

Dar dacă Dumnezeu neîncetat caută și așteaptă cu mare grijă și dragoste, să găsească, ca pe drahma din Evanghelie, pe cel orb și păcătos, s-ar putea ca El să uite pe cel ce-i ca o oaie pierdută?

Și cel ce crede totdeauna că Dumnezeu cunoaște inima omului dorind să intre într-însa[12] și să cineze, cum spune Sf. Apocalipsă, dându-i harurile Lui, acela totdeauna își pune nădejdea în Domnul. E cu putință oare ca omul să-și deschidă inima către Dânsul, să-L cheme într-însul, iar El să nu vrea să intre?

4. A patra cale de a agonisi această nădejde în Dumnezeu și-n ajutorul Lui, e să ne ducem cu gândul la istorisirile sfintelor Scripturi, unde sunt multe fapte expuse, că oricine nădăjduiește în Dumnezeu nu rămâne niciodată rușinat și neajutat[13].

Înarmează-te, frate, cu aceste patru arme, începe lucrul și luptă ca să biruiești. Fii sigur că atunci vei dobândi nu numai toată nădejdea în Dumnezeu, ci și neîncrederea în tine.

Nu voi înceta a-ți aminti despre neîncrederea în tine, fiindcă-ți este foarte folositor să știi aceasta, că bizuirea în sine este un dușman foarte înverșunat al oamenilor. Ea e ceva foarte subtil în noi. Uneori trăiește în modul cel mai tainic în inimile noastre, chiar atunci când ni se pare că nu ne încredem în noi și că nădăjduim în Dumnezeu. Deci, ca să poți fugi cât mai departe de această slavă deșartă și să poți lucra neîncrezându-te în tine și cu nădejdea în Dumnezeu, trebuie ca, considerația de incapacitatea ta să treacă înainte de considerația atotputerniciei lui Dumnezeu, iar aceste două considerații să premeargă oricăror fapte ale tale.

12. Cuvintele Apocalipsei sunt: „Iată stau la ușă și bat: de va auzi *cineva* glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi prânzi cu dânsul și el cu Mine" (Apoc. III, 20).

13. De aceea și regele Abgar ridicând o statuie Domnului nostru la porțile orașului Edesa, a scris deasupra aceste cuvinte: „Hristoase Dumnezeule, cel ce nădăjduiește în Tine niciodată nu piere" (în Sinaxarul din 16 August).

Cap. IV.

Neîncrederea de sine și speranța în Dumnezeu.

Cum poate cineva să știe că lucrează cu neîncrederea de sine ori cu perfecta speranță în Dumnezeu?

Deseori unii cred că n-au nici-o încredere într-înșii și că toată nădejdea lor este numai în Dumnezeu. Totuși, în realitate nu-i așa. Ei sunt siguri de biruințele lor. Dar dacă se întâmplă eșecuri în treburile lor, se întristează de declin, exasperează. Dar nu se opresc aici ci socot că în viitor vor fi în stare să facă ceva mai bun. Acesta-i un indiciu sigur că înainte de declinul lor au fost încrezători într-înșii iar nu în Dumnezeu.

Iar dacă supărarea și necazul lor este mare e evident că s-au încrezut într-înșii și foarte puțin în Dumnezeu. Fiindcă cel ce nu are încredere în sine și nădăjduiește în Dumnezeu, când se întâmplă de nu izbutește în ceva, nu-i tare surprins nici întristat așa de mult. El înțelege că acest insucces vine peste dânsul din cauza incapacității lui și a puținei nădejdi ce are în Dumnezeu. Mai ales nu se mai încrede în sine și sporește nădejdea în Dumnezeu. Nu mai ascultă de pasiunile care sunt cauza căderii lui.

Sunt oameni care par virtuoși și duhovnicești, dar când cad în vreo nenorocire nu sunt în stare să-și redobândească pacea. Dacă, dorind să scape de marile nenorociri venite asupra lor din cauza iubirii de ei înșiși, aleargă la Părinții duhovnicești, au găsit leacul. De la dânșii ei primesc mare putere să lupte și să sfărâme stâncile păcatului. Ei primesc forță împotriva lor înșiși cu prea sfânta taină a Mărturisirii și a Pocăinței.

Cap. V.

Frica și virtutea.

Mulți greșesc socotind timiditatea virtute. Ei nu pricep că aceasta vine dintr-o aroganță tainică și din prezumție, fondate pe nădejdea și încrederea ce o au într-înșii și în puterile lor.

Fiindcă, ei socotindu-se a fi ceva se încred mult în calitățile lor. Dar în eșecuri, văzând că nu sunt nimic, că n-au nici o putere, sunt tulburați și mirați, ca la ceva nou, cad în mare groază și frică, fiindcă văd prăvălirea temeliei pe care își ridicase încrederea și nădejdea.

Dar nu se întâmplă așa cu cel smerit. Acesta totdeauna și-a pus încrederea și nădejdea numai în Dumnezeu, fără să aibă vreo nădejde în sine. De aceea, când cade în vreo greutate, simte frică și amărăciune, totuși nu-i tulburat ori mirat. Fiindcă înțelege că toate aceste cauze vin asupra lui din cauza propriei lui neputinți și slăbiciuni. Aici vede foarte bine lipsa credinții.

Cap. VI.

Mijloace de dobândirea neîncrederii în noi și încrederii și certitudinii în Dumnezeu

Dacă toate puterile, prin care vrăjmașii noștri ne biruiesc, se nasc din neîncrederea în sufletele noastre și-n ajutorul lui Dumnezeu, apoi iubite frate trebuie să cunoști anumite meșteșuguri de dobândirea acestei puteri în contra vrăjmașului — ajutorul lui

Dumnezeu. Află atunci că nici talentele naturale ori dobândite, nici toate darurile primite voluntar ori involuntar, nici cunoașterea sfintelor Scripturi, nici lungimea timpului și mulțimea anilor cât am slujit lui Dumnezeu și care ne-a adus o obișnuință în această slujire, nu ne desăvârșesc a împlini voința Lui dumnezeească, dacă nu ne vom sili a plăcea lui Dumnezeu în orice lucru bun ce-l avem de făcut, dacă în orice pericol de care fugim, în orice faptă săvârșită conform voinței Lui, zic dacă nu exaltă inimile noastre un ajutor special al lui Dumnezeu, dacă nu ne împuternicește spre desăvârșirea oricărui lucru bun, cum a zis Domnul: „Fără de Mine nu puteți face nimic" (Ioan XV, 5).

De aceea trebuie în toată viața noastră, în toate zilele, ceasurile și minutele s-avem această convingere decisivă că niciodată și nicăieri nu trebuie să ne încredem, să nădăjduim în noi înșine.

Dar despre nădejdea în Dumnezeu, pe lângă cele ce ți-am spus în capitolul al treilea, să știi că nu-i altă cale la Dumnezeu, atunci când ți se cere să birui pe inamici: puțini ori mulți, bătrâni ori curajoși, tineri ori fricoși, decât cea a completei încrederi în Dumnezeu.

Deci, un suflet, fie el ars de păcat, doborât de toate putreziciunile lumii, pângărit cum nici nu se poate închipui, căutând în toate felurile și prin toate mijloacele a se libera de păcat, nu poate dobândi nici o putere cât de mică împotriva răului, nici să se smulgă din ghearele răului, dacă nu și-a pus nădejdea în Dumnezeu. Biruința lui constă în ferma încredere în ajutorul lui Dumnezeu. Uneori se întâmplă să nu vadă imediat izbânda, deși este ajutat de Dumnezeu, totuși când nu se așteaptă vrăjmașii sunt nimiciți.

Cap. VII.

Cum să ne ordonăm gândirea ca s-o ferim de ignoranță

Dacă rămânem numai cu suspiciunea de noi și nădejdea în Dumnezeu, așa de necesare în acest război, nu numai că nu vom învinge, dar vom și cădea în multe rele. Deci, pe lângă acestea mai e nevoie și de formarea și de instruirea noastră, cum am spus la început. Acesta-i al treilea lucru. Ea se adresează minții și voinții. Trebuie să ferim mintea de neștiință. Ignoranța este un mare dușman al minții. O întunecă, și o oprește de la orice cunoaștere a adevărului, obiectul ei de preferință.

De aceea trebuie s-o educăm în așa fel, încât să fie în stare a discerne desăvârșit, binele necesar nouă pentru curățirea sufletului nostru de patimi și să-l împodobim cu virtuți.

Două sunt căile de curățirea și luminarea minții: prima și cea mai importantă este *calea rugăciunii*. Cu rugăciunea ajungem la Sfântul Duh și-L înduplecăm să se îndure a revărsa peste noi și în sufletele noastre dumnezeeasca Lui Lumină. Iar El va face aceasta dacă cerem cu nădejde de la Dumnezeu, numai de la El, dacă facem voia Lui cea sfântă și dacă supunem tot ce avem părerii, experienței și sfatului Părinților noștri spirituali.

A doua cale este cea a unui continuu exercițiu de atentă reflecție și *contemplație* a acelor lucruri încât s-ajungem a recunoaște clar ce-i bun și ce-i rău; nu după simțuri și după concepția lumii, ci după drepta judecată și adevărul Duhului Sfânt. Adică, adevărul Scripturilor inspirate de Dumnezeu, al Sf.

Duh Cel ce a insuflat pe sf. Părinți și Dascăli ai Bisericii noastre. Fiindcă atunci când această reflecție și contemplație este dreaptă și sănătoasă, ne dă putința să vedem limpede ceea ce este lucru de nimic, deșert, fals; toate aceste lucruri pe care lumea oarbă și coruptă le iubește și aleargă după ele pe toate căile.

Adică, plăcerile și bunurile lumii nu sunt altceva decât vanitatea și moartea sufletului, insultele ce ni le aduce lumea ne produc adevărata mărire; necazurile ne fac bucurie; iar faptul că iertăm dușmanilor noștri și le facem bine este o mărinimie de suflet și dovada cea mai mare de asemănare cu Dumnezeu.

Este mai de preț ca cineva să se supună lumii decât să fie stăpânul întregii lumi. Este lucru mai mărinimos și mai nobil ca cineva să asculte de bună voie decât să supună și să comande marilor Împărați. Cunoștința smerită de noi înșine trebuie căutată mai mult decât cea mai înaltă dintre toate științele. A birui, a tăia poftele și voința noastră, oricât de puternice ar părea, este lucrul mai de preț decât a cuceri multe redute și întărituri ale cine știe căror armate puternice și decât a face ca morții să învie.

Cap. VIII.

Dreapta și falsa judecată

De ce nu putem face dreaptă distincție între lucruri și prin ce mijloace să le recunoaștem?

Nu raționăm bine în aceste lucruri și în multe altele fiindcă nu căutăm să le pătrundem mai adânc, ci le urâm ori le iubim numai privindu-le din afară. De aceea iubirea ori ura lor

prejudiciază și întunecă mintea noastră. Din această cauză ea nu poate discerne adevărul în natura lui intimă[14].

Deci, tu frate, dacă voiești să nu intre în mintea ta această eroare, ia seama bine și oricând vezi cu ochii ori meditezi cu gândul ceva, controlează-ți voința atât cât poți, n-o lăsa să lucreze, să iubească ori să urască acel lucru, ci meditează-L numai cu mintea.

Și întâi de toate, să recunoști că dacă acest lucru este neplăcut și contrar pornirilor tale naturale, ura te amăgește să-l detești, dar dacă îți face plăcere ești împins de iubire să-l dorești.

Atunci când mintea nu-i întunecată de patimi, ci-i liberă și curată, poate vedea adevărul și pătrunde până în adâncimile lucrului, vede unde este răul, ascuns în plăcerile josnice ori unde este binele acoperit de rău.

Dar când se întâmplă ca voința să fie prejudiciată să iubească ori să urască ceva, nici mintea nu mai poate zice altfel; ea nu-l mai poate cunoaște decât așa cum poruncește voința. Această dispoziție ori, mai bine zis, această pasiune se ridică în mijlocul funcțiunilor psihologice ca un zid întunecos. Întunecă mintea care vede lucrul altfel decât este în realitate și așa trece la aprecierea voinței.

Cu cât voința merge după gustul ei urând ori iubind un lucru oarecare, cu atât mintea e mai întunecată. Iar întunecată complet primește orice ca plăcut și frumos. Deci, dacă nu-i păzită legea, foarte necesară pentru această formare, adică, să-ți restrângi voința de la ura și dragostea grăbită, aceste două puteri ale sufletului, adică gândirea și voința, totdeauna lucrează rău,

---

14. De aceea și sf. Grigorie Teologul spune că prin dragoste ori ură adevărul riscă și rămâne necunoscut. „Nimic nu-i mai plăcut oamenilor decât când înving pe demon prin bunăvoință ori prin ură."

ca într-un cerc, de la întuneric la un întuneric mai mare, de la o eroare mică la alta mare.

De aceea, iubitule, supraveghează-te, cu toată luarea aminte, de iubirea ori ura emotivă în orice împrejurare pe care n-ai prevăzut-o în prealabil bine; întâi cu lumina gândirii și a dreptei judecăți, apoi cu lumina dumnezeeștilor Scripturi, cu lumina harului și a rugăciunii, și cu judecata părinților tăi duhovnicești. Atunci nu greșești, nu socotești adevăratul lucru bun de rău, și adevăratul rău de bun.

Cap. IX.

Păzirea minții de curiozitate

După cum e necesar a ne păzi mintea de ignoranță, cum am spus, tot atât de necesar este s-o păzim de curiozitatea nemăsurată, opusă ignoranței. Fiindcă odată ce am încărcat-o cu multe gânduri și cugete deșarte, dezordonate și neîngăduite, o facem incapabilă. Nu mai e în stare a dobândi ceea ce-i necesar adevăratei noastre mortificări și perfecțiuni. De aceea, trebuie să te ocupi numai de acele lucruri care sunt necesare, chiar dacă ți-ar mai fi permise și altele. Adună-ți atât cât poți în tine gândirea. Totdeauna. Informeaz-o despre lume, de cele ce se petrec în Univers. Informațiile, noutățile proaspete și toate prefacerile și schimbările mici și mari ale lumii și ale Țării tale să fie pentru tine ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic[15]. Dar chiar dacă-ți sunt aduse de alții,

---

15. De aceea sf. Vasile cel Mare sfătuiește că „toate istorisirile lumii să fi pentru noi ca o experiență amară: „veștile lumii să-ți fie o experiență amară iar cele ale oamenilor Sfinți un vas de miere"

respinge-le, depărtează-le de la inima și imaginația ta. Fii un culegător harnic al lucrurilor duhovnicești și cerești. Nu căuta să cunosti altceva în lume decât pe Cel Răstignit; Viața și Moartea Lui. Acestea cer luarea aminte a ta. Astfel vei fi mult bineplăcut lui Dumnezeu, Cel ce socotește aleșii și iubiții Lui pe cei ce-L iubesc și-nvață a face voia Lui.

Orice altă chestiune, orice altă informație și întrebare este egoism și mândrie. Prin aceste unelte diavolul caută să câștige voința celor ce dau atenție vieții duhovnicești. El luptă din toate puterile și se silește a învinge mintea lor cu curiozități de acest fel. El vrea să cucerească prin aceste mijloace ambele, mintea și voința.

Prin urmare, caută adesea a da oamenilor noțiuni, fie ele chiar înalte, subtile și curioase, mai ales celor ce vor să le păstreze în minte și celor ce repede se atașează lor.

Stăpâniți de plăceri, de discuții asupra acestor noțiuni înalte, prin care ei greșit socotesc a plăcea lui Dumnezeu, uită a-și curăți inimile, a se gândi la slaba lor cunoaștere, la adevărata mortificare și la tăierea voinței. Sunt cuprinși de patima mândriei și devin ei înșiși idolii cugetării lor. De aceea, încet-încet, pe nesimțite, fără a-și da seama, ajung a crede că nu mai au nevoie de sfatul altora. Atunci se obișnuiesc, în orice trebuință, să alerge la propria lor judecată. E un lucru foarte periculos și greu de îndreptat, fiindcă aroganța gândirii e mai periculoasă decât cea a voinței. Când aroganța voinței, manifestată în minte, e mai ușor a fi remediată, supunându-se celei ce-i urmează. Dar când mintea are o opinie greșită, că judecata ei este mai bună decât a celorlalți, cum și prin ce poate fi corijată? Și cum poate un om să se supună raționamentului celorlalți câtă vreme îl consideră nu așa de bun ca al său?

Dacă-i așa, că ochiul sufletului, care-i mintea, prin care e capabil omul a recunoaște și a curăți aroganța voinței, este așa de slab, orb și plin de mândrie, cine-l poate vindeca? Și dacă lumina-i întuneric și adevărul logic eroare, cum poate ilumina ori corecta pe celelalte? Pentru acest motiv să reziști pe cât îți este cu putință acestei arogante periculoase a minții, înainte ca ea să pătrundă în simțirile tale; și rezistând curăță-ți gândirea în toate adâncimile și unghierele ei și supune opinia ta părerii altora. Fii nebun, neînțelept pentru iubirea lui Dumnezeu și atunci vei fi mai înțelept decât Solomon. „De socoate cineva din voi să fie înțelept în veacul acesta, să se facă nebun ca să ajungă înțelept. Pentru că înțelepciunea lumii acestea este nebunie înaintea lui Dumnezeu" (I Cor. III, 18—19).

Cap. X.

Cum să formăm voința ca în toate acțiunile noastre interne și externe, în ultimul ei scop să dorească numai a plăcea lui Dumnezeu

Pe lângă formarea minții, trebuie să conducem și voința noastră. S-o îndrumăm în așa fel încât să nu putem înclina spre poftele ei. Ea să devină una cu voința lui Dumnezeu! Trebuie, iubite frate, să nu crezi că toate ale tale sunt suficiente, ci să voiești să cauți acele lucruri care sunt plăcute lui Dumnezeu. Dar în legătură cu aceasta, să-ți orientezi astfel voința ca și când ar fi mișcată de Dumnezeu, ca să-I placi Lui. Acesta-i scopul final. Pentru acest scop final avem a duce o luptă mai mare, cu natura noastră, decât cu oricare alt lucru. Natura noastră înclină în

dorințele ei așa de mult încât în toate domeniile, uneori chiar și în domeniul nostru spiritual, ea cere răspunsul și plăcerea ei. Și atunci se simte hrănită de aceste pofte ca de o adevărată hrană.

Din această cauză când lucrurile spirituale ne sunt oferite atunci când le dorim și le căutăm, dar nu ca fiind introduse de voința lui Dumnezeu, ori numai în vederea faptului ca noi să plăcem lui Dumnezeu, ci pentru acea plăcere și bucurie care se naște din dorirea acelor lucruri pe care Dumnezeu le dorește. Această greșeală e mult mai condamnabilă decât dorința în sine.

De aceea nu-i deajuns a dori acele lucruri plăcute lui Dumnezeu, ci și a le dori pentru aceleași motive pentru care plac lui, Dumnezeu[16].

Când nu urmăm voinței lui Dumnezeu, întâmpinăm multe decepții din cauza iubirii de noi înșine. Trebuie să urmăm voii Lui, numai pentru Mărirea Lui, nu din interesul nostru. Numai pentru acest motiv să-L dorim, să-L ascultăm, cum am spus mai sus.

Deci, iubite frate, ca să te poți păzi de aceste curse, care nimicesc orice cale a desăvârșirii și să poți progresa a dori și a face orice act numai pentru Voința, Slava și buna plăcere a lui Dumnezeu, ca să-I poți sluji numai Lui (Cel ce în toate acțiunile și gândurile noastre dorește a fi El Însuși începutul și sfârșitul) — folosește această metodă.

Când vrei să-ncepi vreo acțiune care-i plăcută lui Dumnezeu ori care, în genere, este bună, nu apleca îndată voința ta s-o

16. De aceea și Apostolul ne îndeamnă să cercetăm ceea ce-i conform voinței lui Dumnezeu nu numai „bunul", ci și acceptabilul și oportunul în orice împrejurare: „Nu vă potriviți veacului acestuia, ci vă prefaceți prin înnoirea minții voastre, ca să cunoașteți ce este voia lui Dumnezeu cea plăcută și desăvârșită" (Rom. XII, 2).

dorească. Întâi ridică-ți mintea la Dumnezeu și vezi dacă El dorește aceasta și dacă prin aceasta tu îi vei plăcea numai Lui. Dacă îți dai seama că propria-ți înclinație este mișcată de voința divină, atunci trebuie să dorești acest act și să-l întreprinzi, fiindcă Dumnezeu îl dorește. Este numai pentru plăcerea și Mărirea Lui.

Tot astfel, când vrei să refuzi ceea ce nu-i place nici lui Dumnezeu, adică, răul, nu-l refuza îndată. Ridică întâi privirea minții la Voința Lui cea dumnezeiască. Numai după aceea să refuzi. Așa vei fi plăcut lui Dumnezeu dacă refuzi ceva. Corupțiunea naturii este foarte subtilă și de aceea puțini o cunosc. Puțini pricep amăgirea ei. Totdeauna ea caută în mod tainic ale ei. Deseori pare că scopul ei este ca noi să placem numai lui Dumnezeu. Totuși în realitate nu-i așa.

Singurul mijloc prin care putem scăpa de această amăgire este curățenia inimii. Puritatea inimii constă în nimicirea omului vechi și ridicarea celui nou. Pe această linie și la acest scop se mișcă și țintește tot războiul nevăzut.

De vrei să te-nvăț meșteșugul acestei lupte, ascultă:

La-nceputul oricărei acțiuni trebuie să lupți, cât poți, împotriva oricărei voințe private, și să nu dorești, nici să refuzi ceva, până ce n-ai înțeles că tu ești purtat numai de Voința lui Dumnezeu. Dar dacă în toate celelalte acțiuni ale tale și fără-ndoială în lucrarea interioară a sufletului, nu poți ști dacă ești mișcat de Dumnezeu, de bunăvoirea Lui[17], totuși mulțumește-I că cel puțin

17. Perceperea actuală a mișcării lui Dumnezeu se produce fie prin iluminarea intelectuală, descoperirea inimii curate, fie prin inspirația interioară a lui Dumnezeu, prin vedenie; ori prin alte puteri ale harului dumnezeesc, lucrătoare în inima curată: bucuria infailibilă, lacrimile inimii, iubirea dumnezeească și alte mijloace de îmbunătățire duhovnicească, care nu vin din

virtual ai totdeauna de partea ta o bună intenție a place lui Dumnezeu în orice faptă.

În faptele care cer oarecare timp, nu numai la început, e bine să acționezi nu numai după voința Atotputernicului ci și către scopul la care te vei gândi necontenit[18], fiindcă dacă nu-ți amintești mereu cazi în pericolul a fi în legătura iubirii naturale de tine. Atunci înclini mai mult spre tine decât spre Dumnezeu! De aceea nu te lăsa furat de timp, ci hotărăște de la început.

Prin urmare, oricine nu dă atenție acestui lucru, începe adesea a face o faptă cu un scop care-i bine plăcut lui Dumnezeu; dar mai târziu, încet, încet, pe nesimțite merge numai după bunăplăcerea voii sale. Atunci uită dumnezeiasca Voință.

Este atât de dominat de plăcerea acelei fapte, încât dacă Dumnezeu Însuși cere acest lucru ori îl ceartă, cu vreo boală, ispitire ori cu alte mijloace, el se tulbură, e vexat și uneori blamează pe unul ori pe altul, că l-au sfătuit, ba uneori murmură, și împotriva lui Dumnezeu. Acesta-i un indiciu sigur că gândul și fapta lui nu sunt ale lui Dumnezeu ci ele au ieșit dintr-o rădăcină periculoasă și coruptă — iubirea de sine.

Fiindcă cel purtat numai de voința și buna plăcere a lui Dumnezeu nu dorește a face altceva mai mult decât altul, chiar dacă-i ceva înalt și mare iar altceva jos și foarte mic. El le dorește deopotrivă potrivit cu ceea ce-i plăcut lui Dumnezeu, fiindcă numai El cunoaște timpul, felurile lucrărilor și alte împrejurări.

voința noastră ci de la Dumnezeu. Prin înțelegerea acestora suntem asigurați că ceea ce vrem să facem este după Voința Lui dumnezeească. Dar întâi de a întreba trebuie să facem dese și curate rugăciuni.

18. De aceea sf. Grigore Sinaitul Scrie: „Aveți în vedere totdeauna și scopul" (Filocalia XII, p. 916).

Acest om, fie că pune mâna a face ceva mai important și mai mare, fie ceva mai de jos și mai mic, rămâne același pașnic și statornic, fiindcă oricum își ajunge scopul și ținta lui care nu-i altceva decât a plăcea lui Dumnezeu în toate faptele, fie în viață fie după moarte.

Deci, iubitule, ia seama totdeauna și ai în vedere a dirija faptele tale către acest scop perfect. Iar dacă uneori ești mânat de dispoziția sufletului tău a face ceva bine să scapi de pedeapsa iadului ori să te poți bucura de Rai să-ți dai seama că atunci ai a face cu buna plăcere și voința lui Dumnezeu Cel ce dorește ca tu să intri în Împărăția Cerurilor, nu în iad.

A face ceva neînsemnat, fie chiar cel din urmă lucru, ceva trecător, totuși dacă e ceva care-i place numai lui Dumnezeu, potrivit Măririi Lui, atunci depășește cu mult ori lucrare înaltă, de cinste, slăvită și foarte mare.

Deci, la Dumnezeu numai un ban dat omului sărac în numele Lui e mai bine primit, dacă vrei să placi dumnezeeștii lui Măriri, decât să fii încărcat de multe averi, când vrei să faci aceasta cu alt scop, chiar dacă faci aceasta ca să te poți bucura de bunurile cerești, care nu-s numai bune, ci și de dorit.

Această formare pe care trebuie s-o pui în practică în orice faptă, adică, să urmărești o unică țintă, numai a plăcea lui Dumnezeu, această exercitare poate părea grea la început, dar mai târziu ți se pare ușoară pe măsură ce dai totdeauna atenție dorinții lui Dumnezeu și nădăjduiești către El, cu o vie dispoziție a inimii tale.

În măsura recunoașterii Nemărginitului Dumnezeu vei fi mai fervent și mai disprețuitor al voinții tale. Și astfel mai ușor

și mai repede dobândim obișnuința a face orice faptă a noastră numai pentru iubirea și bună plăcerea acestui Stăpân, care singur se cuvine a fi iubit.

În sfârșit, dacă vrei să te convingi dacă Dumnezeu te poartă spre vreo acțiune, cere aceasta de la Dumnezeu cu rugăciune fierbinte. Roagă-te Lui s-adauge și Harul Său pe lângă celelalte nenumărate binefaceri și haruri pregătite și date ție. Totdeauna te va ajuta.

Cap. XI.

Considerațiuni care induplecă voința omului a dori ceea ce-i bineplăcut lui Dumnezeu

În legătură cu acestea, ca să poți mișca voința cu cea mai mare atenție, a dori în toate lucrurile bineplăcerea și slava lui Dumnezeu, adu-ți aminte adesea: că El te-a onorat în diferite chipuri și te-a iubit: te-a creat din nimic după chipul și asemănarea Lui și a făcut toate celelalte creaturi pentru slujirea ta; El te-a regenerat din împărăția și puterea celui rău, trimițând nu un înger, ci pe singurul Său Fiu să te răscumpere; nu cu preț de aur și argint trecător, ci cu prea prețiosul Lui Sânge și prin moartea cea mai dureroasă și mai infamă. Apoi, după aceasta, amintește-ți că-n orice oră și-n orice clipă te păzește de vrăjmași; cu Darul Său dumnezeesc El luptă pentru tine. E gata a te hrăni și a te întări. El este de-a pururi în Sf. Taine.

Acesta-i un semn de onoare excepțională și de dragoste nemărginită ce ți-o poartă Dumnezeu. E o cinste așa de mare

încât e greu de înțeles cum de ne-a acordat-o nouă celor nemernici Împăratul Împăraților. Iar pe de altă parte ce onoare, ce reverență ne-a dat ca să ne putem ruga Măririi Lui, Cel ce ne-a făcut lucruri așa de mari și minunate?!

Dacă regii pământești când sunt cinstiți chiar și de oamenii cei mai nevrednici și de jos, sunt datori a nu refuza cinstirea, cu cât mai mult nu suntem noi auziți de marele Împărat, Domnul tuturor, care ne-a cinstit și ne-a iubit așa de mult? Pe lângă acestea, cum am spus, s-avem totdeauna în minte mai mult decât orice că Dumnezeească Majestate în Sine este infinit mai vrednică a fi cinstită și servită de toți după buna Ei plăcere.

Cap. XII.

Multe dorinți și pofte care sunt în om. Lupta dintre ele.

Află că-n acest război sunt două voinți în noi, una contrară alteia. Una a părții raționale și de aceea se numește *Raționalul* și voință superioară. Cealaltă a simțurilor și de aceea este numită *sensibilă,* voință inferioară. Ultima de obicei mai este numită *voința irațională,* voința poftelor și a pasiunilor corporale.

Cu voința superioară, rațională, dorim numai lucrurile bune, iar cu cea inferioară, irațională, dorim numai lucrurile rele.

Deci, când dorim ceva numai cu simțurile, atât timp cât nu consimțim la aceasta cu voința superioară și rațională, nu știm dacă-i adevărat ceea ce dorim. În aceasta, adică în voința superioară, constă tot războiul nevăzut. În voința superioară.

Fiindcă voința rațională care-i între voința lui Dumnezeu și cea a simțurilor se luptă fie cu una fie cu alta. Fiecare din acestea caută s-o câștige și s-o supună[19].

De aceea cei ce doresc să schimbe viața lor trupească și să o pună în slujba lui Dumnezeu, atunci, mai ales la început întâmpină mari tulburări, dureri și amărăciuni. Mai ales când răul a devenit obișnuință. Fiindcă opoziția pe care voința rațională o primește de la voința lui Dumnezeu și de la cea a voinții simțurilor care stau de o parte și de alta și luptă împotriva ei, este așa de puternică când biruința ei se câștigă cu multe sudori. Antagonismul lor e greu de înțeles celui ce și-a făcut obișnuință a trăi fie în virtuți, fie în vicii, care se mulțumește a trăi fie în unele, fie în altele. Pentru că virtuosul se supune ușor voinții lui Dumnezeu, iar cel vicios înclină spre voința simțurilor, fără nici o opoziție[20] nu poate izbuti. Deci cel ce dorește să obțină virtuți creștine și să slujească lui Dumnezeu, dacă nu se leapădă nu numai de plăcerile mai mari ci și de cele mai mici, de care este legat cu dragoste pământească, se întâmplă că foarte puțini ajung la desăvârșire[21].

---

19. Sf. ap. Pavel mai numește aceste voinți „legi" (Rom. VII): Voința rațională, legea minții; cea irațională, legea care se găsește în trupul meu și cea care luptă împotriva legii minții, — a voinții lui Dumnezeu, legea spirituală; și legea lui Dumnezeu, în care Legea și cugetarea se bucură. El adaugă și o a patra lege; cea a păcatului, pe care a interpretat-o minunat sf. Ioan Damaschin (Cartea a IV-a, Teolog, 409).

20. Cum spune Solomon: „Când vine cel rău, vine și disprețul, iar cu rușinea vine și ocara" (Prov. XVIII, 3).

21. Fiindcă desăvârșirea este un lucru așa de înalt și subtil, unirea cu Dumnezeu este așa de mare, încât un obstacol cât de mic ne poate priva de ea și poate opri unirea Lui Dumnezeu, după cum spune Simeon Noul Teolog. (Cuv. LVII, p. 305) „Dacă, prin neglijența noastră avem vreo mică ezitare, îndoială sufletească ori altă patimă și pornire rea nu ne vom învrednici să sălășluim în noi, în sufletele noastre, pe Dumnezeu".

Fiindcă atunci când au izbutit, prin mari sforțări, să stăpânească plăcerile mai mari, nu mai vor să se silească a supune și poftele lor mai mici și mai nebăgate în seamă. Acestea-i domină în tot ceasul.

De pildă: sunt unii care, desigur, nu se gândesc la situația și lucrurile ce aparțin altora, totuși iubesc până la exces pe ale lor; alții nu caută cinste, totuși n-o refuză dacă le este dată, ba chiar o doresc pe ascuns și uneori o caută prin diferite mijloace. Iar alții tind cu statornicie posturile hotărâte, după datoria lor, totuși sunt stăpâniți de lăcomie și mănâncă mai mult decât trebuie. Alții trăiesc în austeritate, abțineri și nevoinți, totuși nu se despart de unele tovărășii care le plac; deși acestea constituie o mare piedică a vieții spirituale și a unirii cu Dumnezeu. Mai ales, acele tovărășii făcute cu persoanele tinere și devotate.

Din cele spuse rezultă că cei ce trăiesc astfel înfăptuiesc lucrurile bune în mod imperfect, cu mai puțină cinste, fiindcă ei caută măririle lumii.

De aici rezultă că ei nu progresează în calea mântuirii ci dau înapoi și cad în răutățile dinainte. Nu iubesc adevărata virtute, nici nu se arată recunoscători lui Dumnezeu, Care i-a răscumpărat din tirania și robia celui rău. De aceea totdeauna sunt ignoranți și orbi încât nu văd pericolul în care se găsesc, pe când ei se consideră mântuiți și în afară de orice pericol.

Aici este o greșeală mult mai mare decât se crede de obicei. Sunt mulți din cei ce duc o viață duhovnicească, totuși se iubesc mai mult decât le este îngăduit. Fiindcă sunt legați de poftele lor și nu se împacă cu alții care sunt opuși înclinațiilor lor naturale și unor pofte stranii. Împotriva acestora ei declară război și luptă din răsputeri. De aceea, iubite frate în Domnul, te sfătuiesc să fugi totdeauna de dificultatea și tulburarea adusă de acest război,

chiar dacă ți s-ar părea că uneori ești biruitor, fiindcă Înțelepciunea lui Sirah zice: „Nu urâ lucrurile grele“ (VII, 15).

Aici este tot greul. Cu cât iubești mai mult greutatea faptei bune cu atât ajungi biruitor mai repede. Ce zic? Dacă dorești mai mult războiul tulburător decât unele virtuți și victorii, desigur mai repede vei dobândi tot binele.

Cap. XIII.

Cum să luptăm împotriva voinții iraționale și împotriva actelor voluntare pentru a dobândi obișnuința virtuților?

Ori de câte ori voința irațională a simțurilor deoparte și cea a lui Dumnezeu de alta luptă cu voința ta rațională și fiecare urmărește biruința ei, trebuie să încerci în toate felurile, ca voința lui Dumnezeu s-ajungă deplin biruitoare. Și:

a) Când ești atacat de îmboldurile unei voinți iraționale a simțurilor, rezistă cu bărbăție ca voința superioată să nu cedeze celei inferioare;

b) Când ele au încetat reînarmează-te duhovnicește spre a le supune, urmărește-le de la distanță cu o putere mai mare și mai impetuoasă;

c) În sfârșit declară-le o a treia campanie, în care să te deprinzi a le urâ din tot sufletul tău și a le dezaproba și detesta din toată inima ta[22].

---

22. Mulți au înaintat la această practică, fiind sloboziți de orice opinie falsă și irațională. Ei au obținut dreapta cugetare cu ajutorul contemplației adevăratei lumi duhovnicești care se găsește în sf. Scripturi ca și în Creațiuni. Ele sunt puternice. Pot duce lupta cu mare combatere. Tot astfel Domnul a folosit sf. Scripturi ca armele în lupta din pustie. Cu acestea întreprinde și tu lupta.

Aceste trei faze ale războiului nevăzut au totdeauna loc când e vorba de orice poftă neprevăzută, (în afară de patimile trupești despre care va fi vorba la locul potrivit).

În fine, trebuie să activezi împotriva oricărei patimi tulburătoare.

De pildă, dacă cineva te-a ofensat și se produc gânduri de răzbunare prin imboldurile rele, ia seama bine și vei vedea că aceste imbolduri se războiesc totdeauna împotriva voinții raționale și caută s-o supună și s-o umilească. Deci, intră în luptă fără aceste imbolduri iraționale, adună-ți toate puterile. Nu te supune lor cu nici un preț. Nu ceda voinții iraționale și niciodată nu părăsi această luptă până ce nu vei vedea pe dușmanul tău supus și legat în lanțuri. Dar cu mare luare aminte, fiindcă vrăjmașul când vede că suntem purtați la luptă numai de imboldurile unor patimi, nu numai că le aruncă asupra noastră ca o plasă grea, ci chiar de se întâmplă a le birui suferă văzând că ele nu se mai pot asalta și nu pot pune complet stăpânire pe noi. Atunci mai face o sforțare pentru a ne arunca în slava deșartă, vanitate, mândrie punându-se în situația a ne considera osteni biruitori care au răpus repede pe inamic. Vrăjmașul se preface mort ca multe din animalele viclene.

Dacă ai mers bine pân-aici, apoi, iubite frate, treci într-al doilea război, adică ridică-te cu gândul la toate cauzele împotrivirii și răzvrătirii tale. Dă-ți toate silințele a-ți vedea metehnele, lipsurile, săcăderile, insuficiențele și toate cauzele care ar duce la eșecul tău.

Fă dese eforturi; dă-ți mai multă silință decât la început a îndepărta relele îmboldiri, zicând cu David: „Îi zdrobesc de nu se mai pot ridica; ei cad sub picioarele mele“ (Ps. XVII, 38).

Dar nu-i de-ajuns numai a îndepărta pe vrăjmașii noștri. Trebuie să-i și urâm din suflet, pentru a nu mai fi robiți lor altădată.

De aceea, în al treilea război, trebuie să te împotrivești cu toată înverșunarea gândurilor tale.

În fine pentru a-ți desăvârși sufletul trebuie să stărui în *obișnuința* practicării virtuților[23]. Săvârșește anumite lucrări interioare încât să te poți opune oricând neputințelor războinice, după cuvintele Psalmistului: „Depărtează-te de rău și fă binele" (Ps. 33, 14).

De exemplu: de dorești a dobândi răbdare desăvârșită, nu-i deajuns numai a te resemna, a te cerceta și a te forma, ci trebuie să iubești ocara primită de la cel ce te-a dezonorat ori te-a insultat și să dorești a fi și în viitor ofensat pentru aceleași motive, fiind pregătit din vreme a suporta necinstiri și insulte, fiindcă prin acestea ne desăvârșim.

Altfel, oricât de multe și mari ar fi celelalte fapte nu-s suficiente a ne scoate din vicii. De aceea e necesar, când viciile au pătruns și s-au înrădăcinat în sufletul nostru, să fie scoase și-n locul lor să fie plantate și crescute virtuțile contrarii[24]. Deci, dacă nu ne deprindem cu multe și dese acte de iubirea ocării și nu ne bucurăm de ea, pe care-i plantată și crește virtutea răbdării, niciodată nu vom fi eliberați de viciul nesupunerii care-i așezat

23. Este acel *habitus* dobândit printr-o lungă serie de bune întreprinderi (morale) repetate cu ajutorul căruia cineva poate deveni virtuos. Nu se poate improviza, ci se câștigă după mulți ani de încordate exerciții și practici ale virtuții.

24. (Acest adevăr e minunat. De aceea, ca un argument, ava Isac zice: „E mai ușor a cuceri și a stăpâni viciile cu aducerea aminte de virtuți constrângându-le și supunându-le lor, decât a le rezista").

pe ura de ocară. Prin urmare rădăcina viciului rămâne. Uneori crește și se simulează a fi virtute. Alteori se confundă. Iar când vine vreo împrejurare, se arată și ne întoarce la căderile și ticăloșiile de mai înainte. Ne-aruncă iar în prăpastia viciului.

E sigur deci, că fără acțiunile contrare de care vorbirăm nu este posibil a obține adevărata deprindere a virtuților.

Mai află că aceste fapte trebuie să fie așa de dese și așa de multe încât să poată nimici deprinderea viciului, care după cum s-a împlinit, s-a înrădăcinat și a pus stăpânire pe inima noastră prin multe fapte rele și trebuie să-l smulgem, să-l distrugem prin multe fapte bune și atunci să plantăm în inima noastră obișnuința virtuților. Aș zice chiar că faptele bune cer a fi mult mai numeroase decât cele rele, pentru a dobândi virtutea; fiindcă acțiunile bune nu sunt ca acțiunile rele ajutate de natură, care-i coruptă de păcat.

Și îți mai spun ceva. Dacă, de exemplu, vrei să-ți agonisești răbdare, nu trebuie numai să iubești din inimă pe cel ce te-a dezonorat ori ofensat într-un fel ori altul, ci trebuie să-i și spui cuvinte de dragoste și de smerenie.

Ba, de poți, pune-le și-n practică, înfăptuiește-le, smerește-te și pocăiește-te înaintea lui[25]. Prin aceste acțiuni interne să te arăți

25. Sf. Ioan Gură de Aur, Om. 14 în sf. Mat. 5, spune că Domnul, în locul citat din sf. Evanghelie, ne învață mărirea la care se ridică un creștin prin Sfintele Lui porunci, adică:

1. Creștinul trebuie să nu facă rău cuiva;
2. Să nu răspundă cu răzbunare;
3. Să nu întoarcă răul primit ci să-l rabde și să fie liniștit;
4. Se cuvine nu numai a fi în pace ci și a se oferi a suferi de bună voie cele rele;
5. Să se dea suferinții mai mult decât s-așteaptă și dorește cel ce-i face rău;
6. Să nu urască pe cel ce-i face rău;
7. Ba chiar să-l iubească din toată inima sa;

slab și neputincios la pricepere, nesemeț și nerezistent răului ce ți-l fac.

Ia seama și adună-te în tine însuți spre a putea lupta nu numai cu poftele mari și active, ci mai ales cu cele mici și ușoare ale pasiunilor tale, fiindcă din rădăcina mică iese planta mare.

Din grija puțină ce o dau unii poftelor mici ale inimii lor se întâmplă adesea că ajung a fi stăpâniți de pofte mari ale acelorași patimi și apoi ajung a fi robiți de dușmanul lor cu o putere și cu o forță nimicitoare mai mare decât la început. Amintesc acestea fiindcă tu trebuie să înaintezi și să-ți mortifici poftele și dorințele, atât în lucrurile ce ne sunt permise cât și-n cele ce nu ne sunt absolut necesare (ex. căsătoria, avariția, hrana abundentă ș. a.).

Din aceasta multe lucruri bune îți pot veni.

Renunțările și lepădările de pofte te pregătesc mai bine și mai ușor a te birui și-n celelalte lucruri. Fiindcă în lupta cu ispita devii mai puternic.

Deci, dacă tu, iubite frate, vei merge pe calea ce ți-am arătat în aceste sfinte exerciții, fii încredințat că-n scurt timp vei face un mare progres și vei ajunge un adevărat om, realmente spiritual, nu fals ori numai cu numele.

Dacă încerci altfel, prin alte mijloace, oricât de mult ți s-ar părea că ești unit cu Dumnezeu și că vorbești cu El, află că-i

---

8. Să-i facă bine;

9. Să binecuvânteze pe Dumnezeu pentru această considerație și atenție că l-a pus la încercare.

Simeon Noul Teolog, în opera lui despre netulburarea de suferințe, adaugă la aceasta că nu-i deajuns numai să ne rugăm pentru cei ce ne fac rău, ci a-i și întipări în memoria și-n imaginația noastră. Să-i sărutăm cu lacrimi de bucurie și dragoste ca pe niște prieteni; să le păstrăm inima noastră neschimbată chiar în clipa când ne fac rău. Un om trebuie să ierte complet orice rău întâlnit în viața lui.

imposibil a dobândi Harul Sfântului Duh, ori vreo virtute; fiindcă Harul Duhului vine din suferințele și durerile prin care trece omul. Prin ele se transfigurează. Prin ele câștigă obișnuința și virtuțile evanghelice și se unește cu Făcătorul lui Cel Răstignit.

Mai află că, după cum obiceiurile celui rău se nasc din acțiunile frecvente ale voinții raționale, iar acestea ne dă poftele iraționale ale simțurilor, tot astfel obișnuințele, virtuțile evanghelice sunt dobândite prin acte frecvente, prin repetate oferiri de sine lui Dumnezeu, prin care uneori suntem ridicați la o virtute, alteori la alta.

Fiindcă după cum voința noastră irațională nu poate fi rea niciodată, oricât de mult ne-ar asalta voința irațională a cărnii, în afară de cazul când ea nu cedează și nu se supune celei inferioare, de bună voie, tot astfel cineva nu poate fi virtuos și unit cu Dumnezeu, nici socotit în bunaplăcere a Harului Său dacă nu se dă complet, dacă nu se supune în chip desăvârșit Voinții și Harului Lui, atât cu fapte dinlăuntru, cât și cu cele dinafară.

Cap. XIV.

Ce se întâmplă când voința superioară rațională e cucerită de cea irațională, inferioară și de inamici

Dacă vreodată observi că voința ta rațională nu poate rezista în mod satisfăcător poftelor iraționale și vrăjmașilor care se luptă cu tine, chiar de nu-ți dai seama că poți avea un zel viu împotriva lor, totuși rămâi pe poziție statornic și nu părăsi lupta, fiindcă poți fi socotit cuceritor întru atât încât nu te vezi clar cuceritor. Căci, precum voința noastră superioară n-are nevoie de poftele inferioare

ca să ducă la înfăptuirile ei, tot astfel, dacă ea nu luptă, nu le biruie și nu le supune complet.

Dumnezeu a înzestrat voia noastră cu o perfecțiune așa de mare și o putere așa de covârșitoare încât, chiar de s-ar înarma împotriva ei toate simțurile, toți demonii și toată lumea, și ar lupta în contra ei cu putere, totuși voința noastră poate cu toată libertatea să le disprețuiască.

Iar dacă uneori mintea născocitoare a vrăjmașilor și pofta ta irațională te asediază cu așa putere încât ți se pare că nu ești în stare să faci nici o lucrare spirituală împotriva lor, ca să ieși la biruință, te sfătuiesc, nu te teme. Nu te descuraja în astfel de împrejurări și nu lepăda armele, ci întreprinde această expediție curajoasă împotriva lor și zi vrăjmașilor (nu mă retrag din luptă, nu părăsesc bătălia), că „Domnul este lumina și mântuirea mea, de cine să mă tem?

Și Domnul este puterea vieții mele, de cine mă voi înfricoșa?" (Ps. 26, 1).

Deci, dacă cineva care are vrăjmași care-l apasă și, nefiind în stare a-l lovi de-a dreptul, îl atacă pe la spate ori dintr-o parte ca să poată fi capabil a-l lovi și din față, tot așa fă și tu: adună-ți gândurile și recunoaște că nu ești nimic și că nu poți nimic; și tu alergând către Dumnezeu Cel atotputernic, cheamă-L cu nădejde tare și cu lacrimi fierbinți, împotriva patimilor care se luptă cu tine, zicând: „Doamne ajută-mi, Dumnezeul meu, fii mie ajutor, Iisus al meu, ajută-mi; luptă Tu cu cei ce se luptă cu mine. Ia pavăza și scutul și scoală-te să-mi ajuți. Învârte sulița și săgeata împotriva prigonitorilor mei!" (Ps. 34, 1—3). „Binecuvântată Născătoare de Dumnezeu, ajută-mi a nu fi robit de vrăjmași".

Dar dacă inamicul îți dă timp, poți să întărești slăbiciunea voinței tale în contra patimilor cu aceste gânduri și meditații.

De exemplu, de cazi în vreo nenorocire ori în vreo tulburare și voința ta nu-i în stare s-o suporte, ajut-o cu acestea:

A. — Consideră că această torturare ce suferi îți folosește s-o înduri fiindcă-ți dă prilejul de verificare a răbdării tale și că acest necaz ți l-ai făcut tu însuți cu mâna ta.

B. — Dacă nu ești vinovat cu nimic în această nenorocire, întoarce-ți gândul la alte privilegii multe și mari și recunoaște că pentru ele Dumnezeu nu ți-a dat cele ce-ai cerut. Dumnezeu ți-a trimis numai o nenorocire temporală, trecătoare ca să nu fii complet torturat.

C. — Înțelege că chiar dacă într-adevăr ai făcut mai înainte destulă pocăință pentru păcatele tale, prin care ai cinstit slava lui Dumnezeu, (de care nu recunoști nici o răscumpărare), consideră totuși că în Împărăția cerurilor nimeni nu poate intra altfel decât prin ușa cea strâmtă a necazurilor și supărărilor. „Prin multe suferințe ni se cade nouă să intrăm în împărăția lui Dumnezeu" (Fapt. Ap. 14, 22).

D. — Dă-ți seama că chiar dacă poți intra în această Împărăție, pe altă cale, adică a iubirii de Dumnezeu, totuși adu-ți aminte că Fiul lui Dumnezeu, cu toți prietenii Lui a intrat într-însa pe calea suferințelor și a crucii.

E. — Socotește că această suferință ce-o suferi este după voia lui Dumnezeu (pe care trebuie s-o ai în vedere la începutul oricărei acțiuni, oricărei amărăciuni ce se abate asupra ta, cum ți-am spus mai sus în Cap. X și XI; adică, trebuie să dorești ca în orice acțiune și în orice împrejurare să se facă voia lui Dumnezeu).

Mântuitorul, Cel ce din iubirea ce-o are față de tine, se bucură când te vede suferind ca un devotat luptător al Lui.

Deci, răspunde tot ca și El, acestei mari Iubiri ce-o are pentru tine și luptă cu mulțumiri și binecuvântări.

Făcând astfel, mi se pare că primești cu bucurie orice cruce, iubești, chiar în nenorocirile cele mai mari și orice lucru amărât îți va părea dulce și orice lucru ne la locul lui îți va părea ordonat și așezat după legea cea mai perfectă.

Cap. XV.

Războiul trebuie dus neîntrerupt, cu curaj și pe tot frontul

De voiești a birui pe inamicii tăi mai repede, e nevoie să lupți, frate, curajos cu toate patimile tale: mai ales în contra egoismului, obișnuindu-te a întâlni ca pe niște prieteni necazurile ce ți le poate face lumea. Când un om nu recunoaște absoluta necesitate a acestui război de sine, și când îl socotește lucru de nimic, s-a întâmplat și întotdeauna se întâmplă că biruințele sunt grele, rare, nedepline și nestatornice.

De aceea, acest război trebuie dus fără încetare ori slăbire, până în vremea morții și cu toată bărbăția sufletului, pe care ușor o dobândești dacă o ceri de la Dumnezeu.

Mai cugetă la un fapt. Neputința și ura continuă ce ți-o poartă demonii și marea mulțime de rătăciri și dezorientări puse înaintea ta, nu pot nimic în fața puterii nemărginite a lui Dumnezeu și a dragostei ce o are pentru tine, a îngerilor din ceruri și a rugăciunilor tuturor sfinților care luptă de partea ta, cum este scris despre

Amalec: „Pentru că și-a ridicat mâna împotriva scaunului de domnie al Domnului, Domnul va purta război împotriva lui Amalec, din neam în neam" (Eșirea, 17, 16).

Deci tot prin aceste cuvinte au fost purtate așa de multe femei și așa de mulți oameni. Gândurile acestea au stăpânit și au mișcat toată lumea și a înviorat înțelepciunea lumii.

De aceea să rămâi curajos, chiar de ți s-ar părea că lupta inamicilor te-ar nimici și te-ar pierde, că ea poate continua toată viața și că te-ar arunca în cine știe ce prăpastie. Pentru că toată puterea și cunoașterea vrăjmașilor este pusă în mâinile dumnezeescului Comandant, Șefului Suprem, Iisus Hristos, pentru cinstea Căruia tu lupți.

Domnul nu numai că nu va lăsa pe dușmani să te piardă, (fiindcă aceasta ar fi și necinstirea Lui), ci va și lupta în locul tău până ce-i va da prinși în mâinile tale după buna Lui plăcere; cum e scris: „Căci Domnul Dumnezeul tău merge în mijlocul taberei tale, ca să te ocrotească și să-ți dea în mână pe vrăjmașii tăi dinaintea ta; tabăra ta va trebui să fie sfântă, pentru ca Domnul să nu vadă la tine nimic necurat și să nu se abată de la tine" (Deut. 23, 14).

Chiar dacă El amână biruința până în ultima zi a vieții tale[26] aceasta-ți va fi de mare folos. Un câștig mai mare. Nu lepăda armele, nici nu fugi.

---

26. După cum Dumnezeu n-a distrus toate neamurile pentru Pământul Făgăduinții ci le-a aruncat în focul Filistenilor și Sidonienilor, după cum a încredințat pe Evrei dacă vor păzi poruncile Lui și se vor crede nestrămutat în El. Și, de altă parte, i-a învățat totdeauna a lupta după cum este scris: „Neamurile acestea au slujit ca să pună pe Israel la încercare, pentru ca Domnul să vadă dacă vor asculta de poruncile pe care le dăduse părinților lor prin Moise" (Judecăt. 3, 4).

În fine, ca să poți fi mânat la război cu curaj, trebuie să știi că acestui război nu-i scapă nici un om nici în viață nici în moarte, și că cel ce nu și-a învins patimile și inamicii lui, n-ajunge la biruință finală, ci cade rob lor și moare.

Se cuvine a lupta curajos și neîncetat, fiindcă avem a face cu inamici care ne urăsc așa de mult, încât nu-i posibil a nădăjdui, nici în vreo pace sau armistițiu, nici în vreo slăbire și încetare a războiului.

Fiindcă ar fi fost bine dacă de la început nu deschideam poarta și nu lăsam să intre vrăjmașii și patimile în sufletul nostru și în inima noastră. Dar din moment ce i-am lăsat să intre, prin păcatul strămoșesc, nu mai putem fi fără grijă, ci se cuvine să luptăm și să-i scoatem afară, fiindcă ei sunt nerușinați și obraznici și nu mai vor să iasă altfel decât cu război.

Tot astfel El nu distruge toate pasiunile din noi, ci lasă pe unele a lupta împotriva noastră până la moarte, nu din slăbiciune ori că nu le-ar putea scoate, ci din cauza noastră, după cum interpretăm:

1. ca să nu cădem în condamnare, ci să fim veghetori și atenți;

2. ca să alergăm totdeauna la Dumnezeu și să-i cerem mai des ajutorul;

3. pentru a nu ne umple de mândrie, ci a avea cugete umilite;

4. pentru a urî din inimă pasiunile și vrăjmașii care luptă așa de puternic împotriva noastră;

5. ca să fim puși la încercare, de unde să se vadă de ținem până la urmă cinstirea și iubirea lui Dumnezeu;

6. ca să fim mișcați a ține mai strict toate poruncile Lui și a nu le călca, fie oricât de mici;

7. ca să învățăm a discerne care-i adevărata virtute și prin urmare să n-o părăsim și să nu cădem în păcat;

8. ca războiul continuu să devină un motiv de o coroană mai mare;

9. ca noi să slăvim pe Dumnezeu, să nu ne rușinăm de cel rău și de păcat, să nu slăbim cu duhul și răbdarea până la sfârșit;

10. pentru ca fiind duși la luptă să ne deprindem a nu ne teme de lovituri mai mari ce vor veni peste noi în ceasul morții.

Cap. XVI.

Cum să se scoale dimineața soldații lui Hristos și cum să iasă pe câmpul de luptă?

Când te scoli dimineața și te-ai rugat puțină vreme, zicând: „Doamne Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă", primul lucru de care trebuie să-ți dai seama este acesta, că tu ești într-un loc, numit stadion[27], care nu-i altceva decât inima ta și tot omul dinăuntru. Ai în vedere că în fața stă inamicul, pofta ta cea rea în contra căreia te-ai hotărât a lupta. Fii gata de atac și netemut de moarte dacă voiești a birui. Cugetă că în partea dreaptă a arenei vezi chiar pe Comandantul tău biruitor, Domnul nostru Iisus Hristos, cu Prea Sfântă Maica Sa și cu multe oști de îngeri, sfinți și îndeosebi cu Arhanghelul Mihail; iar la stânga, vezi răul infernal cu demonii lui, aromându-ți și îndulcindu-ți pasiunile și poftele rele.

Aruncă-te în luptă, supune pe demon cu semnul crucii, fiind că ai un glas de la îngerul tău păzitor care grăiește astfel: „Azi ai de luptat împotriva acestei pasiuni, a celorlalți inamici ai tăi, nu lăsa inima a-ți slăbi; nu fugi din luptă, fiindcă de fața-i Domnul nostru și Comandantul Suprem, Iisus Hristos, însoțit de toți coloneii și căpitanii. Adică cu toată oastea Lui glorioasă, gata a lupta împotriva tuturor inamicilor tăi. Nu-i va lăsa să te oprime, ori să te ia prins. „Domnul, s-a zis, va lupta pentru noi". (Eșirea XIV, 14).

---

27. Stadion însemnează locul unde se dau luptele atletice.

Deci, stai ferm, supraveghează-te, silește-te de suportă „necazul" ce-l simți uneori; strigă din adâncul inimii tale cât de des: „Nu mă lăsa în mâinile vrăjmașilor mei" (Ps. XXVI, 14). Strigă către Domnul, către Sf. Fecioară și către toți sfinții, bărbați și femei și totdeauna vei fi biruitor. Fiindcă este scris: „Scris-am vouă, părinților, fiindcă ați cunoscut ce este de la început. Scris-am vouă, tinerilor, căci sunteți tari și cuvântul lui Dumnezeu rămâne întru voi și ați biruit pe cel viclean" (I Ioan II, 14).

Și dacă ești slab, neobișnuit, stângaci și vrăjmașii tăi sunt puternici și mulți, cu atât mai mare va fi ajutorul Celui ce te-a făcut și te-a răscumpărat. Dumnezeu este neasemănat mai puternic în acest război; căci este scris: „Cine este acest Împărat al Slavei? Domnul cel tare si puternic, Domnul cel viteaz în lupte" (Ps. XXIV, 8). El are mai multă dorință a te salva decât vrăjmașul a te nimici.

De aceea luptă și nu te mâhni de oboseală. Fiindcă din aceasta se naște biruința și marele tezaur adus de Împărăția cerurilor și sufletul este unit în veci cu Dumnezeu.

Deci începe în numele lui Dumnezeu a lupta. Ia arma cu această speranță. Cu încredere în Dumnezeu, cu rugăciuni, exerciții și mai ales cu arma rugăciunii din inimă și cuget care este: „Doamne Iisus Hristoase, miluiește-mă"; un nume așa de înfricoșat, ca o sabie cu două tăișuri, întorcându-se în inima ta și aruncă jos biciuind demonii și pasiunile.

De aceea spune și *Ioan Scărarul:* „Cu numele lui Iisus biciuiesc pe vrăjmași". Chibzuiește la inamicul pe care te-ai hotărât a-l supune.

Metodele diferă după împrejări, cum ți-am spus în cap. XIII: uneori trebuie să rezisți, alteori să-l rănești mortal. Fă ce-i plăcut lui Dumnezeu. Cu toată Biserica biruitoare, el stă în ceruri și vede lupta ta. Să nu crezi că-ți slujești ție, ci lui Dumnezeu.

De altă parte, trebuința ce avem a lupta, cum am spus mai înainte, este evidentă și de netăgăduit.

Fiindcă, dacă dezertăm din acest război, orice am face mergem la moarte.

Deci chiar de te retragi din această luptă pentru o oră, ești socotit, după planul lui Dumnezeu, un dezertor, răzvrătit, rebel, dat lumii, tuturor plăcerilor și pasiunilor cărnii.

Aceasta chiar în cazul cel bun când ai voi să te pregătești iar de luptă.

Deci, nu fi neînțelept, dorește a lupta cu timp și fără timp. Fii om înțelept. Rabdă loviturile, luptă-te, ca să poți dobândi coroana neveștejită a marilor biruitori și să fii unit cu Dumnezeu. Aceasta n-o poți dobândi de nu vei lua seama la acest sfat: „Adu-ți aminte de Făcătorul tău în zilele tinereții tale, până nu vin zilele cele rele și până nu se apropie anii, când vei zice: „Nu găsesc nici o plăcere în ei". (Eccl. XII, 1).

Cap. XVII.

Cum să luptăm împotriva patimilor

Te încredințez, frate, că trebuie să cunoști și rânduiala ce se cuvine a o păstra ca să lupți cum se cuvine; iar nu cu nepricepere și la întâmplare cum fac cei ce pierd lupta.

Aceasta este ordinea războiului contra vrăjmașilor și poftelor rele: intră în inima ta și cerceteaz-o cu de-amănuntul. Vezi ce gânduri, ce dispoziții și ce porniri o stăpânesc. Ia seama ce pasiune o atacă mai mult și ce patimă o terorizează. Ia armele întâi împotriva acelor patimi. Luptă. Iar de se întâmplă a fi ispitit

și de alte patimi, luptă totdeauna cu patima cea mai apropiată care te atacă de-a dreptul și cu putere.

Apoi întoarce-te cu război asupra a ceea ce te stăpânește mai mult.

Cap. XVIII.

Războiul împotriva pornirilor năprasnice ale pasiunilor

Apoi, dacă nu ești obișnuit, iubite, a lupta cu mișcările ascunse, cu năvala ocărilor ori cu alte nenorociri ce s-ar abate peste tine, te sfătuiesc să procedezi totdeauna astfel.

Obișnuiește-te a cugeta totdeauna, șezând în casă, că ți se vor întâmpla nenorociri, necinstiri și uneori chiar loviri ori alte împotriviri. În felul acesta, vei fi gata oricând a întâmpina orice nenorocire, fără a te supăra, ci a suporta cu mulțumire și liniște. Premeditează astfel înainte de a ieși din casa ta și înainte de a merge undeva. Dar mai cu seamă când ai a face și a vorbi cu oameni repede aprinzători la mânie.

Fiindcă o astfel de premeditare și pregătire nu ia în seamă și nu se sfiește nici chiar de întâmplările cele mai înfricoșate și mai năprasnice. Ea stinge la vreme potrivită orice aprindere a mândriei.

De aceea zice Psalmistul: „M-am pregătit și nu m-am tulburat" (119, 60)[28].

28. Cu multă înțelepciune și dreptate ne învață aici: Pregătirea și premeditarea alcătuiesc arma puternică și păzitoare de toate pornirile năprasnice ale patimilor. După cum ruperile de nori și valurile mari amenință cu răsturnarea corăbiilor pe mare, când se produc, și deznădăjduiesc pe cei mai iscusiți corăbieri, tot astfel și aceste întâmplări năprasnice și toată pornirea patimilor, oprește mintea în loc, face a-și pierde cumpătul până și oamenii cei mai desăvârșiți în fapta bună.

Pe lângă premeditare și pregătire, mai folosește și acest mijloc.

De ți se întâmplă a fi insultat pe neașteptate, când te ocărește cineva, te lovește, ori, în fine, îți face altă necinste, oprește-te o clipă, adună-ți toate gândurile în inimă, dă toată atenția și toată vigilența minții tale a se feri de tulburare. Inima să nu ți se tulbure nicidecum de patima mândriei.

Dar dacă n-ai putut-o opri la vreme și s-a tulburat, oricum nu lăsa patima să iasă afară și să te facă a răspunde cu ocări și insulte, fiindcă Psalmistul ne mărturisește: „Întru mine s-a tulburat inima mea" (Ps. 142, 4)[29].

Apoi sârguiește a-ți înălța mintea la Dumnezeu, gândindu-te la nemărginita lui dragoste ce are pentru tine, fiindcă ți-a trimis această ispită neașteptată, nu să te piardă, ci să te curățe mai bine și să te unească cu El mai repede.

Având acestea în vedere, întoarce-te, zic, și ceartă-te zicând: „O, ticălosule și mizerabile! De ce nu voiești a îmbrățișa această Cruce și acest necaz trimis nu de altcineva, ci de Însuși Tatăl ceresc?"

Apoi, întoarce-te la Cruce, îmbrățișeaz-o în gândul tău cu cea mai mare bucurie posibilă și zi: O, Cruce, tu ceea ce ești zidită prin Providența lui Dumnezeu mai înainte de a fi eu! O, Cruce, ce te-ai îndulcit cu dulceața dragostei Celui Răstignit,

29. Adică tulburarea și patima mâniei n-a ieșit afară, ci după cum valul îngrozitor al mării nu iese din hotarul lui, ci se sfarmă de țărmul ei, și se împrăștie într-o pânză albă de spume, tot astfel se pierde și se duce mânia. Sf. Vasile c. M. tâlcuiește astfel acest psalm: „Întru mine s-a tulburat inima mea", adică patima nu s-a vădit celor din afară, ci asemenea unui val, s-a așternut, sfărâmându-se complet de țărmurile rezistente. (Cuvânt despre cei ce se mânie).

întărește-mă, pune-mă pe tine, primește-mă cu toată tăria, încât să mă pot uni desăvârșit cu Cel ce m-a mântuit murind pe tine!"

Chiar de ți-a luat înainte patima mâniei, ți s-a împotrivit și nu te-a lăsat de la început a-ți înălța mintea la Dumnezeu; grăbește a o ridica cât mai repede posibil, până ce nu te cuprinde tulburarea. Astfel vei fi ajutat.

Leacul cel mai bun și mai prielnic al patimilor de tot felul e să stingem pricinile din care ies aceste porniri.

În scurt, acestea sunt două: *dragostea* și *ura*.

De aceea, iubite frate, dacă te-a cuprins dragostea pătimașă față de vreo persoană ori vreun lucru, mai mare ori mai mic, încât, îndată ce l-ai vedea ori ți l-ar răpi s-ar tulbura grozav inima ta, — atunci trebuie să lupți ca să scoți din inima ta acea dragoste rea ce-o ai pentru dânsul. Fiindcă cu cât aceasta este mai mare ori mai mică, cu atât mai mare ori mai mică este și pornirea patimii neașteptată.

Dar dacă, dimpotrivă, urăști vreo persoană ori vreun lucru și dacă, din această pricină, când îl vezi ori auzi vreo faptă a lui că-i lăudată, te tulburi și te îngrețoșezi, se cuvine a-ți constrânge voința, iar aceasta inima, a-l iubi.

Aceasta nu numai fiindcă și el este o făptură a lui Dumnezeu ca și tine, alcătuit după chipul și asemănarea Lui, de preaînaltă mâna lui Dumnezeu; nu numai pentru că el, ca și tine, este zidit a doua oară cu sângele cel prea scump al lui Hristos; nu numai fiindcă-i fratele și mădularul tău, dar te încredințez că nu se cade a-l urâ nici cu mintea, nici cu cugetul, cum este scris: „Nu vei urâ pe fratele tău cu mintea ta" (Levit. 14, 17)[30].

30. Iar sfântul Ioan cel iubit zice: „Cine nu iubește pe fratele său rămâne întru moarte" (1 Ioan 3, 14) și îndată: „Oricine urăște pe fratele său este ucigător de oameni" (1 Ioan 3, 15).

Chiar de am admite ca acea persoană e rea și vrednică de ură, totuși tu iubind-o, te asemeni lui Dumnezeu, Care iubește toate făpturile și nu urăște pe nici una, cum zice Solomon: „Tu iubești toate cele ce sunt și nu te scârbești de nici una din cele făcute de Tine, fiindcă n-ai făcut ceva care să-ți displacă" (Înțelep. 11. 25).

Dar mai ales nu uita niciodată că Dumnezeu trece cu vederea răutățile oamenilor: „El face să răsară soarele peste cei răi și peste cei buni, și trimite ploaie peste cei drepți și peste cei nedrepți" (Mat. 5, 45).

Cap. XIX.

Cum să luptăm împotriva patimilor trupești

Frate! Împotriva patimilor trupești ai a duce o luptă deosebită de toate celelalte. Iar ca să știi a lupta după rânduială, trebuie să deosebești trei momente și trei atacuri: înainte de ispită, în timpul ispitei și după ispită.

Războiul dinainte de ispită este, de obicei, împotriva cauzelor care produc această ispită. Adică trebuie să lupți astfel împotriva acestei patimi, nu stându-i împotrivă cum te-am învățat la celelalte patimi, ci fugind cu toată puterea de orice prilej care te poate ademeni. Și dacă vreodată e neapărată nevoie a vorbi cu cineva, vorbește scurt, cu fața respectuoasă, liniștită și serioasă. Dă mai bine cuvintelor tale puțină asprime iar nu dulceață.

„Nu da crezare vrăjmașului tău în veacul veacului", zice Sirah (12, 12). Nu te încrede nici în tine. Fiindcă, după cum arama (bronzul) naște dintr-însa rugina, tot astfel firea ta cea stricată naște dintr-însa răutatea. „Fiindcă după cum arma ruginește, așa și răutatea lui" (Ibid).

Încă odată, nu te încrede în tine însuți, chiar de am zice că nu simți și n-ai simțit atâția ani aceste imboldiri ale trupului. Căci acest viciu condamnabil face într-o oră ceea ce n-a putut face în mulți ani, și adeseori are lucrările lui tainice și ascunse. Cu cât se face mai prietenos, cu atât mușcă mai mortal[31].

De aceea e mai bine a se teme cineva (cum a arătat și arată experiența) de persoanele cu care se însoțește decât a avea o tovărășie nechibzuită, fie pentru motivul că i-ar fi rude, fie pentru că sunt cucernice și bogate, ori pentru că a primit o binefacere de la ele și se crede totdeauna îndatorat a le purta respectul și a le mulțumi[32]. Cu o astfel de tovărășie nechibzuită se amestecă plăcerile otrăvitoare ale simțurilor, încât fără a ne da seama, încet-încet, străbat până la măduva sufletului adevărat, întunecând rațiunea în așa fel că ei încep a crede că nu-i nimic, oricât de monstruoase și periculoase ar fi cauzele păcatelor; adică: privirile

31. De aceea și marele *Nil* a zis: „Chiar de ți s-ar părea că ești cu Dumnezeu, păzește-te de dracul curviei. E foarte amăgitor și invidios. Vrea să te trântească la pământ, înainte ca mintea-ți să fie trezită". Iar pricina pentru care ne supără pofta trupească, este că, după cum, fiecare, în chip firesc se iubește pe sine, tot astfel dorește a-și câștiga părtași la păcat și semeni în ticăloșie. De aceea, după cum totdeauna iubirea de sine ne amăgește, tot astfel și pofta trupească ne încătușează greu, și anevoie scăpăm de ea, dacă nu ne-am pus în pază la vreme.

32. Mulți de multe ori au fost amăgiți de astfel de fețe îmbunătățite și evlavioase, femeiești ori bărbătești, de neam rău, și locuind împreună cu ele, ori chiar din neatenție întovărășindu-se cu dânsele, au căzut în patimile necurățeniei, fiind furați de calitățile bune ale acestora: fapta bună, cucernicia și evlavia. Iar noi adăugăm aici că nu numai din acestea prinde cineva patima și dragoste, ci și dacă ele sunt persoane din părinți bogați, de neam bun, meșteri la cuvânt, cu voce aleasă, frumoase la față, inteligente, îndemânatece la lucrul de mână și meșteșuguri, ori cu alte daruri de acest fel. Toate acestea cresc pasiunea și dragostea. De aceea trebuie să ne păzim și să fim cu băgare de seamă.

drăgăstoase, cuvintele dulci ale unei părți și ale alteia, semnele și mișcările necuviincioase, strângerea mâinilor ș. a. Apoi ajung să cadă, fie în păcatul cel mare, fie în pasiunile diabolice, din care cu greu se pot libera.

De aceea, frate, fugi de foc fiindcă ești câlț. Nu zice niciodată că ești câlț udat ori îmbibat cu apă. Nu te bizui pe o voință puternică. Nu! Consideră-te câlț uscat și îndată ce vei mirosi focul, ești nimicit, cum este scris de Samson: „A rupt vinele cum ar rupe cineva o ață de câlți care ar atinge-o focul" (Judec. 17, 9).

Nu te bizui nici pe hotărârea ta. Oricât de fermă ți s-ar părea și oricât de sârguitor te-ai socoti. Mai bine să mori decât să lovești pe Dumezeu cu păcatul. Fiindcă, chiar de am presupune că ești câlț ud, totuși printr-un neîntrerupt contact de tovărășie, focul cu fierbințeala lui, încet-încet, usucă apa voii tale cei bună și pe nesimțite atât te vei lipi de diavolescul dor, încât nu te vei rușina de oameni, nu vei păzi rudenie ori prietenie, nu te vei teme de Dumnezeu, nici nu vei recunoaște viața, nici toate pedepsele iadului și ale muncii, ci vei săvârși păcatul.

De aceea, fugi, fugi cât poți.

a) Întâi de tovărășia persoanelor care sunt piatră de scandal, dacă într-adevăr nu vrei să fii prins de păcat și să mori[33].

33. De aceea Solomon numește înțelept pe cel ce se teme și fuge de cauzele relelor, iar pe cel ce se bizuie pe sine și nu fuge de ele îl numește nebun. „Înțeleptul temându-se se abate de la rău, iar cel nebun nădăjduindu-se într-însul se amestecă cu păcatul" (Prov. 14, 16). Înțelept a fost și preafrumosul Iosif și de aceea lăsându-și haina și fugind de păcat, a scăpat de el. Că de n-ar fi fugit, negreșit ar fi căzut cu stăpâna sa, după cum socotesc mulți dascăli.

Iar cum scrie ava *Macarie*, nebun a fost acel ucenic al lui Hristos, care după ce a suferit multe munci pentru Hristos, fiind în închisoare, ispitit de o călugăriță a căzut în preacurvie, fiindcă s-a bizuit pe el și nu s-a ferit de fața ei care-l smintea.

b) Fugi de lene și trândăvie. Stai deștept și treaz cu gândurile și cu faptele ce se potrivesc stării tale.

c) Nu asculta vreodată de tine, ci supune-te cu lesnire superiorilor și Părinților tăi duhovnicești, făcând cu râvnă și fără întârziere cele poruncite. Mai ales cele ce te smeresc și sunt împotriva voii și pornirilor tale firești.

d) Nu judeca niciodată și nu osândi cu obrăznicie pe aproapele tău. Adică nu-l condamna; mai ales pentru acest păcat trupesc de care vorbim, chiar de s-ar vădi într-însul. Totdeauna să ai îngăduință față de el. Nu te întărâta asupra lui, nici nu-l ocărî. Ci din pilda lui smerește-te și recunoaște că ești slab, praf și cenușă, zicând: el a căzut azi, eu pot cădea mâine.

Fiindcă dacă te vei grăbi a judeca și a defăima pe ceilalți, Dumnezeu te va pedepsi grozav de aspru, lăsându-te să cazi în aceeași greșală. Domnul zice: „Nu judecați ca să nu fiți judecați" (Mat. 7, 1).

Smerește-te ca să-ți poți cunoaște mândria ta. Altfel din cădere și mândrie îți vei cunoaște smerenia ta. Caută tămăduire pentru amândouă: pentru mândria și pentru curvia ta. Deși de te va păzi Domnul și nu vei cădea, nici nu-ți vei schimba gândul, totuși nu te bizui în tine, ci îndoiește-te de tine și teme-te totdeauna de starea ta.

e) Ia bine seama dacă vei câștiga vreun dar dumnezeesc ori vei fi în vreo bună stare să nu iei în sine-ți vreo idee deșartă ori vreo nălucire că ai fi ceva și că vrăjmașii tăi nu te vor ataca, fiindcă te arăți că-i urăști și te întorci de la ei.

Pentru același motiv sf. ap. Pavel vorbește de această fugă: „Fugiți de curvie". (1 Cor. 6, 18).

Gândind astfel ușor cazi.

Acestea sunt cele ce trebuie să le ții și să le păzești înainte de ispita patimii trupești. Iar în timpul ispitei, gândește de unde vine acest război: din cauze externe ori interne. Pricinile din afară sunt: pofta și curiozitatea ochilor, cuvintele și sunetele dulci, moliciunea și împodobirea cu haine scumpe, parfumurile cele mai ales mirositoare, convorbirile, semnele, strângerile de mâini și pipăirile care îndeamnă la acest păcat.

Iar doctoria acestor întâmpinări este: cucernicia, smerenia și modestia hainelor.

Să nu voiești a asculta, a mirosi, a vedea, a vorbi ori a pipăi toate cele ce ne îndeamnă la această răutate.

Dar, mai presus de toate, fugi de tovarăși, cum am spus mai sus.

Iar pricinile dinăuntru provin din: bunul trai al trupului, gândirile minții care vin din relele noastre deprinderi și patimi ori din îndemnul diavolului.

Bunul trai al trupului poate fi moderat cu postul, priveghieri, dormitul pe jos și mai ales cu metanii și cu alte multe practici, cum sfătuiește și învățătura Sfinților Părinți. Iar doctoriile gândurilor, ori de unde ar veni, sunt: citirea sfintelor cărți, mai ales sf. *Efrem Sirul, Ioan Scărarul, Everghetinosului* și a *Filocaliei*, ș. a.

Cugetarea și rugăciunea fă-o astfel. Când va începe a te supăra vreun gând al curviei, îndată înalță-ți gândul la Cel Răstignit și zi din adâncul sufletului: „Iisuse al meu, prea dulcele meu Iisus, ajută-mi degrab să nu cad rob acestui vrăjmaș". Și uneori, îmbrățișând, în gând ori în realitate, Crucea pe care-i răstignit Domnul tăi, sărută-i rănile de multe ori, zicând cu dragoste:

„Prea frumoase răni, răni prea sfinte, răni prea curate, răniți această ticăloasă și necurată inimă a mea și opriți-mă a vă vătăma".

Când se înmulțesc gândurile dulcețurilor trupești, să nu se ridice cugetarea ta drept împotriva lor, deși unele cărți îndeamnă astfel (Ex: socotirea amărăciunei produsă de dulceața trupească, mustrarea cugetului produsă de relele făcute, primejdiile, stricăciunea vieții și pierderea fecioriei tale, prihănirea cinstei ș.a).

Gândirea ta să nu se îndrepte la aceste lucruri, fiindcă o astfel de cugetare nu-i totdeauna așa de puternică și întemeiată ca să te poată elibera de ispitele trupului.

Mai lesne îți aduce vătămare. Căci deși mintea ar lepăda gândurile deodată, cu astfel de cugetare, totuși ea-i neputincioasă și pătimașă, când cugetă aceste lucruri și mai lesne își imaginează plăcerea și dulceața și atunci cedează.

De aceea, adevărata doctorie a dulceților trupești este, să fugi totdeauna nu numai de ele, ci și de orice alt lucru, chiar dacă acel ceva ar fi opus lor și ne-ar aduce aminte de ele.

Adică înțelepciunea cea mare e să ne ducem cu mintea la viața și patimile Domnului nostru Iisus Hristos Cel răstignit, la ceasul înfricoșat al morții, la ziua grozavă a judecății și la feluritele munci veșnice.

Iar deși aceste gânduri trupești te frământă mai mult decât de obicei, cum deseori se întâmplă, nu te îngrozi nici nu lăsa cugetarea celor mai de sus și să te întorci la ele ca să le stai împotrivă. Nu! Urmează cât mai cu luare aminte aceste cugetări.

Fiindcă nu-i mai bine a sta împotriva acestor gânduri, deși te-ar ataca neîncetat, să te faci că nu le iei în seamă. În sfârșit să termini cugetarea-ți cu această rugăciune:

„Slobozește-mă, ziditorul și izbăvitorul meu, de vrăjmașii mei pentru patima Ta cea sfântă și după negrăita Ta bunătate".

Nu-ți întoarce mintea la această trupească răutate. Pentru că-i primejdios a-ți aduce aminte de dânsa chiar singur. Nu sta și te târgui cu această ispită și nu te iscodi dacă ai ajuns la învoire cu dânsa ori nu.

Această iscodire, deși pare bună, totuși, în realitate este o amăgire a diavolului, ori o mașinație ca să te supere și să te facă a deznădăjdui, a scădea cu duhul, ori a te ține totdeauna împleticit în gânduri de acest fel.

De aceea, la această ispită, când n-ai cedat încă, ți-e destul a mărturisi aceasta pe scurt la duhovnicul tău, rămânând cu cugetul curat, fără a mai gândi ceva, și fără a-i arăta orice gând al tău, fără a mai fi stăpânit de vreo sfială ori rușine.

Căci dacă ne trebuie puterea smereniei ca să-i biruim pe toți vrăjmașii noștri, cu atât mai vârtos avem nevoie de puterea ei în acest război trupesc. Înfrângerea în această luptă este mai totdeauna consecința și pedeapsa lipsei de smerenie. În fine, după ce va trece ispita, aceasta-i ce-ți rămâne de făcut: Deși ți s-ar părea[34] că ești slobod de cele trupești, totuși stai cu gândul departe de acele persoane și fețe pricinuitoare de tulburare.

Să nu socotești că-i bine a te întovărăși cu ele, căci îți sunt rudenii, îmbunătățite ori binefăcătoare.

Și aceasta este o amăgire a firii tale celei rele și o cursă a vicleanului nostru vrăjmaș — diavolul, care se preface în îngerul luminii ca să ne arunce în întuneric (2 Cor. 16, 14).

34. *Sf. Ioan Scărarul* zice: „Cine a căzut în curvie ori în alt păcat trupesc acela dinainte avea mândria. A căzut pentru a fi smerit. Unde-i căderea, acolo n-a fost smerenie, ci mândrie". Ori, „Certarea mândrului este căderea" (Cuv. 22).

Cap. XX.

Cum se cuvine a lupta cu lenea

Ca să nu cazi în ticălosul viciu al lenevirii, care-ți astupă calea desăvârșirii și te-aruncă în mâinile vrăjmașilor, trebuie să fugi de orice curiozitate, de orice atașare pământească și de orice afacere nepotrivită stării tale. Apoi, se cade a te sili să asculți repede de orice povățuire bună și de orice poruncă a superiorilor și părinților tăi duhovnicești; făcând orice lucru la timpul cerut și așa cum le place lor.

Orice ai avea să faci, nu întârzia, fiindcă întârzierea oricât de mică la început aduce după sine pe a doua, a treia și celelalte. La acestea simțirea înclină mai ușor decât la prima. Ea este aplecată spre cedare din cauză că-i robită dulceței încercată în a doua, a treia și celelalte întârzieri. Atunci și acțiunea, ori începe foarte târziu, ori adesea este complet părăsită, ca supărătoare. Și astfel încet-încet se dobândește deprinderea lenii, care ajunge în așa măsură, încât nu mai e de recunoscut, decât când ne vom da la lucruri serioase și sârguitoare. Căci din această lipsită sârguință recunoaștem că până atunci am stat în trândăvie și ne dăm seama cu rușine și pagubă de atâtea fapte bune ce puteam face[35].

Această lene aleargă pretutindeni și cu otrava ei otrăvește nu numai voința, făcând-o a lăsa orice lucru din mâini și orice osteneală și nevoință duhovnicească.

35. De aceea marele *Marcu* pustnicul cu *Petre Damaschin* zice: „Cât se silește cineva a face ceva bun într-o zi, tot atât este de dator în toate zilele vieții. (Filocalie) dacă, adică, ar fi puterea și osârdia lui".

Dar ea orbește și mintea să nu observe pe ce gând irațional și rău se întemeiază astfel de voință, ca nu cumva din acest fel de privire să îndemne voința a se grăbi să săvârșească îndată o faptă la care suntem datori. Lenea nu voiește a ne lăsa să îndeplinim acea faptă, ori, cel puțin ne silește s-o amânăm.

Fiindcă nu-i de ajuns numai a face lucrul ce-l ai de făcut, ci se cuvine a-l face la vremea lui și cu toată sârguința cuviincioasă cerută de calitatea și natura lui esențială, ca să fie făcut cu toată desăvârșirea, după cum este scris: „Blestemat este cel ce face lucrurile Domnului cu lenevire" (Ierem 48, 10).

Și tot acest rău se întâmplă fiindcă nu-ți dai seama de puterea acelui lucru bun, să-l faci la vremea lui și cu gând hotărâtor să biruiești osteneala și greutatea adusă de lene noilor osteni.

Deci, socotește adesea că o singură înălțare a minții la Dumnezeu și o umilită metanie cu plecare de genunchi la pământ spre cinstirea lui Dumnezeu sunt mai scumpe decât toate comorile lumii. Și că, totdeauna, când vom lăsa lenea și ne vom sili la lucruri sârguitoare, îngerii duc la împărăția lui Dumnezeu o cunună de glorioasă biruință. Iar, dimpotrivă, leneșilor nu numai că nu le dă coroane, ci El, încet-încet ia de la dânșii darurile date, dezmoștenindu-i din Împărăția cerească. Pentru că este scris, că cei chemați la nunta cerească, nebăgând seama s-au dus, unul la țarina sa, altul la afacerile lui (Mat. 22, 6).

Dumnezeu însă, celor sârguitori și silitori le înmulțește darurile, și-i face să intre în Împărăția Lui: „Căci Împărăția cerurilor se ia cu năvală și năvălitorii pun mâna pe ea" (Mat. 11, 12).

Dacă gândul cel rău, luptând să te arunce în lene, îți spune că pentru a dobândi o faptă bună dorită, o să treci prin grele

încercări și în zile îndelungate și că dușmanii tăi sunt mulți și puternici, iar tu ești unul singur slab, și că trebuie să faci multe și mari fapte ca s-o dobândești, dacă, zic acestea ți le-ar pune înainte gândul lenevirii, nu-l asculta, ci pune-ți înainte fapte, ca și cum ai avea să întâmpini prea puțină osteneală să lupți numai cu un vrăjmaș, ca și când n-ai avea alți potrivnici, și cu o astfel de nădejde, ca și cum ai fi (după cum și ești) ajutat de Dumnezeu, mai puternic decât orice împotrivire. Căci, făcând astfel, lenea începe a slăbi, tu te așezi ca să intre în sufletul tău puțin câte puțin virtutea opusă, sârguința.

Tot astfel fă și pentru rugăciune. Adică: dacă vremea ar cere să faci o oră de rugăciune și aceasta apasă greu asupra lenevirii tale, începi rugăciunea ca și cum ai avea a te ruga numai un sfert de oră. Apoi lesne vei trece la o jumătate de oră și de la aceasta la alta, etc.

Iar de simți uneori rezistența și împotrivirea foarte violentă a lenii, lasă pentru moment rugăciunea, ca să nu te dezguști și după o mică întrerupere reia rugăciunea lăsată. Aceeași metodă se cuvine s-o folosești și în lucrul mâinilor ori în slujbă, când s-ar întâmpla să ai a face lucruri ce par multe și grele lenevirii tale și vei fi tulburat.

De aceea, începe cu inima ta de la una ca și cum n-ai avea a face alta.

Procedând astfel cu sârguință, toate le vei face cu o osteneală mai mică și de mai scurtă durată decât cea arătată de lenea ta.

Fiindcă nefăcând astfel și neobișnuindu-te a da piept cu osteneala și greutățile ce ți le arată vrăjmașul, la fiecare faptă bună se întărește lenea ta, câștigă teren, te înfrânge. Osteneala și greutatea te vor întrista chiar nefiind de față. Înainte a da piept cu

ele te vei îngrozi la gândul că vei avea totdeauna osteneli, greutăți. Astfel totdeauna vei fi ispitit de vrăjmași.

De aceea chiar odihnindu-te, gândurile tale vor fi tulburate.

Cunoaște, fiule, că patima trândăviei cu ascunsa ei otravă, puțin câte puțin putrezește nu numai rădăcinile cele dintâi și mici care vor să odrăslească deprinderile faptelor bune, ci și rădăcinile deprinderilor bune mai înainte câștigate. După cum viermele roade lemnul, așa merge și această patimă. Ea mănâncă totul pe nesimțite și sfredelește măduva vieții duhovnicești.

Prin mijlocirea acestei patimi diavolul știe a întinde curse fiecărui om. Dar mai ales sufletelor duhovnicești, știind că tot cel nebucuros și leneș, lesne cade în patimi, după cum este scris: *„Cel ce nu lucrează este totdeauna în pofte"* (Prov. 13, 41).

Deci priveghiază totdeauna rugându-te și sârguindu-te bine ca un viteaz luptător, fiindcă: *„Mâinile celor harnici sunt în sârguință"* (Prov. 13, 4).

Nu întârzia a-ți țese haina de mire când trebuie să mergi acolo împodobit ca să întâmpini pe Mirele Hristos.

Adu-ți aminte în fiecare zi că cea de azi este a ta, cea de mâine este în mâna lui Dumnezeu și că Cel ce ți-a dat dimineața nu ți-a făgăduit că-ți dă seara.

De aceea n-asculta pe diavol care-ți cere să dai lui ziua de azi; iar pe cea de mâine s-o dai lui Dumnezeu. Nu! Ci întrebuințează toate momentele vieții tale cum place lui Dumnezeu, ori ca și cum n-ar avea să-ți mai dea altă vreme. Și gândește că pentru fiecare minut vei da seamă cu de-amănuntul; fiindcă într-adevăr scumpă este vremea ce-o ai în mâini și va veni ceasul când o vei căuta, dar n-o vei găsi.

Consideră ticăloasă acea zi (deși ai făcut multe lucruri), în care n-ai câștigat multe biruinți împotriva plăcerilor și voilor tale

rele și în care n-ai mulțumit lui Dumnezeu nu numai pentru binefacerile primite, ci pentru patima lui cea nemuritoare suferită pentru tine. Mulțumește-I mai ales pentru părinteasca pedepsire și cercetare, a necazurilor ce s-ar întâmpla a-ți trimite vreodată.

Sfârșesc și te sfătui: „Nevoiește-te totdeauna cu nevoința cea bună" (1 Tim. 6, 12).

Căci de multe ori numai un ceas al sârguinței a câștigat raiul și un ceas al trândăviei l-a pierdut.

Fii sârguitor dacă voiești să fie întemeiată nădejdea către Dumnezeu a mântuirii tale. „Cine a nădăjduit spre Domnul, cu sârguință va fi" (Prov. 28, 25)[36].

Cap. XXI.

Despre îndreptarea simțurilor naturale. Trecerea de la ele la privirea și preamărirea lui Dumnezeu

Mare chibzuință și continuă supraveghere ne trebuie să cârmuim și să îndreptăm bine cele cinci simțuri dinafară, adică: vederea, auzul, mirosul, gustul și pipăitul. Căci concupiscența

36. După sf. Isaac sunt două feluri de nădejdi: una adevărată și prea înțeleaptă, iar alta mincinoasă și fără de socoteală. Și câți s-au încredințat cu desăvârșire lui Dumnezeu și nu se îngrijesc de nici un lucru lumesc, căci sunt cu totul dați numai grijii de a face fapte bune, aceștia într-adevăr nădăjduiesc în Dumnezeu să-i mântuiască de tot răul, în viața de acum și în cea viitoare. Iar cei ce-și duc viața în trândăvire și nu se îngrijesc de faptele bune, deși zic că nădăjduesc în Dumnezeu, dar cu minciună nădăjduesc și speranța lor e deșartă. „Înainte povățuitoare, zice, este osteneala cea pentru Dumnezeu, și sudoarea cea întru lucrarea lui, a nădejdei cei spre Dânsul, ca și cum ar fi zis că se cuvine cineva întâi să semene lucruri bune, și fapte plăcute lui Dumnezeu, apoi să nădăjduiască a secera și a lua plata, mântuirea sufletului.

irațională a inimii, care-i ca un comandant al naturii noastre stricată de păcat, înclină a afla totdeauna dulcețile și odihnele. Dar neputând ea însăși a le afla, uneltește și mânuiește simțurile trupului ca niște ostași și organe firești ca s-apuce pe cele din afară ale simțurilor, adică lucrurile cele simțite, al căror chip și nălucire dulce luând, le trage către el și le tipărește în suflet. Din aceasta provine plăcerea, care din cauza legăturii între trup și suflet se împrăștie între toate părțile simțurilor capabile de astfel de plăceri.

Iar din aceasta se întâmplă (vai!) în suflet moartea cea fără de moarte. Atunci se împlinește cele scrise: „S-a suit moartea prin ferestre", adică prin simțuri care sunt ca niște ferestre ale sufletului ca să apuce pe cele simțite.

Frate; vezi marea pagubă ce ți-o aduc simțurile? De aceea ia seama s-o tămăduiești. Adică, nu permite simțurilor să meargă unde voiesc ele, nici nu le lăsa să uneltească numai pentru dobândirea dulceților sensibile, ori pentru vreun alt sfârșit bun, folos ori nevoie.

Și dacă până acum, fără să-ți dai seama, aceste simțuri au fost date poftelor trupești, de acum înainte silește-te din toate puterile a le trage înapoi și a le cârmui atât de bine, încât, de unde mai înainte erau robite dulceților deșarte și pierzătoare de suflet, acum să câștige de la orice creatură și obiect sensibil înțelegeri ajutătoare de suflet și să le aducă în suflet. Prin aceasta sufletul se poate aduna într-însul și, cu aripile nevăzutelor lui puteri, se poate ridica la contemplarea și preamărirea lui Dumnezeu[37]. Astfel și tu poți face aceasta.

37. De aceea marele *Augustin* zice: „Câte zidiri se află în lume vorbesc cu bărbații cei îmbunătățiți cu o limbă mută într-adevăr și tăcută, dar foarte lucrătoare, care ușor se aude și se înțelege și-i îndeamnă îndeosebi la dragostea

De pildă, când înaintea vreunei simțiri exterioare ar sta vreo simțită împotrivire, văzută, auzită, mirosită, gustată ori pipăită, desparte cu gândul tău ceea ce-i material de ce-i imaterial, spiritual, adică lucrarea Sfântului Duh, care se află într-însa. Recunoaște apoi că ea, prin sine nu are existență. Nu poate avea nimic din câte se află într-însa. Ci toată existența ei este opera lui Dumnezeu care cu Duhul Său nevăzut i-a dat acea existență, bunătate, frumusețe, putere, înțelepciune și orice bine dintr-însa.

De aceea, aici să se bucure inima ta că numai Dumnezeul tău este începutul atâtor lucruri mari, minunate și frumoase.

Bucură-te că El, cu plinătate le cuprinde toate într-Însul; aceste săvârșiri ale tuturor zidirilor sensibile nu sunt altceva decât o prea mică treaptă ori umbră a dumnezeeștilor Lui nemărginite covârșiri și înfăptuiri.

De aceea când te vei obișnui a vedea creaturile văzute și nu vei rămâne numai la partea dinafară, ci vei pătrunde cu mintea la cea ascunsă, dinăuntru, la toată podoaba lor (fiindcă cele simțite sunt chipurile celor gândite după *Dionisie Areopagitul),* atunci frumusețea dinafară, materială nu va mai avea mare importanță pentru tine, o vei defăima și n-o vei lua în seamă, ci îți vei fixa mintea la puterea și activitatea Sf. Duh, mărind pe Domnul.

Astfel, văzând cele patru elemente, focul, aerul, apa și pământul și considerând ființa (esența), puterea și activitatea lor,

lui Dumnezeu. Și din toate cele ce sunt află prilej a lua cugete bune și evlavioase". Și *Grigorie Teologul* zice: „Toate fapturile laudă pe Dumnezeu și-L slăvesc cu glasuri negrăite. Că pentru toate se mulțumește prin mine Dumnezeu. Și astfel lauda lor se face lauda noastră, de la care iau și eu lauda mea". (Cuvânt la Dumineca nouă).

De aceea și cei trei Tineri au luat pricina de la toate zidirile a preamări pe Ziditorul în cântarea lor.

cu mare dulceață vei zice către nemărginitul Creator, astfel: O, dumnezeească ființă!, o, nemărginită putere și lucrare! o, supremă dorință! Cât mă bucur și mă veselesc că numai tu ești început și cauza oricărei ființe zidită din cele ce sunt și a oricărei lucrări și puteri![38]

Astfel când vezi corpurile cerești și luminoase, soarele și luna și stelele și când gândești că-și iau lumina, de la care s-a creat orice lumină imaterială și materială! O, lumină minunată, prima cauză a bucuriei Îngerilor și îndulcirea celor fericiți de a cărei neabătută privire se înspăimântă ochii Heruvimilor.

Fața de puterea ei toate luminile văzute sunt adânc întuneric. Te prea măresc și prea înalț, o, Lumină adevărată ce luminezi pe orice om venit în lume (Ioan, 1). Învrednicește-mă a te vedea cu mintea ca deplin să se bucure inima mea"!

Tot astfel când vezi copacii, iarba și multe alte plante. Cugetând cum trăiesc, se hrănesc, cresc, se înmulțesc și cum nu-și au viața prin ele însile, ci de la Duhul Sfânt, pe care nu-l vezi, singurul dătător de viață, atunci poți zice: „Iată aici adevărata viață din care, în care și prin care, trăiesc, se hrănesc și cresc toate cele ce sunt. O tămăduire vie a inimii mele"!

Asemenea și la vederea animalelor necuvântătoare. Înalță-ți mintea la Dumnezeu, dătătorul simțirii și mișcării lor din loc în loc, zicând: „O, prima Mișcare care mișcă toate deși în Sine-Ți ești mișcat! O, cât mă bucur și mă veselesc de nemișcarea și tăria Ta"!

38. Sf. *Maxim* socotește că ființa celor ce sunt are chipul Tatălui, puterea Fiului și lucrarea Sf. Duh. Încât tot ce există arată pe Dumnezeu făcătorul, nu numai că El este unul, ci și că sunt trei Fețe dumnezeești.

Și privindu-te pe tine însuți ori și pe ceilalți oameni, și cugetând că numai Tu ai dreapta ținută și vorbire articulată, între celelalte făpturi vii și că ești o unire, o legătură între făpturile materiale și imateriale, purcede la doxologie și mulțumire către ziditorul tău, zicând: „O, Treime mai presus de ființă, Părinte, Fiule și Duhule Sfinte: fi slăvit în veci! Cât sunt dator totdeauna a-ți mulțumi, nu numai pentru că m-ai zidit din pământ și m-ai făcut regele tuturor creaturilor pământești, nu numai fiindcă mai cinstit după fire, cu Chipul Tău cu minte, Cuvânt și cu Duhul dătător de viață[39].

Dar și pentru că m-ai înzestrat cu puterea discernământului faptelor bune, după asemănarea Ta, ca prin aceasta să Te pot dobândi în veci".

Acum vin la fiecare din cele cinci simțuri și-ți spun:

Dacă te bucuri, frate, de frumusețea și podoaba creaturilor văzute de ochii tăi, desparte cu gândul ceea ce vezi, de Duhul ce nu-l vezi.

Ia seama că toată plăcuta podoabă ce se vede dinafară este numai a nevăzutului și prea frumosului Duh. Dintr-Însul provine acea frumusețe.

Bucură-te și zi cu voioșie: „Iată râurile necreatului Izvor!" Iată picăturile infinitului Ocean de bunătate! Cât mă bucur în adâncul inimii mele gândind la veșnica și nemărginita frumusețe

39. Vezi la Filocalie cap. 38, p. 794, la „Cele naturale și teologice" al marelui *Grigorie al Tesalonicului*, unde acea dumnezeească minte zice că, acest duh dătătorul de viață al trupului este un dor gânditor, din minte și din cuvânt. El are într-însul cuvântul și mintea. Din acest Duh, sufletul gânditor și cuvântător e mai mare decât îngerii după chipul lui Dumnezeu. Ei n-au acest Duh făcător de viață, fiindcă n-au trup făcut cu viață.

a Ziditorului meu, începutul și cauza oricărei frumuseți creată! O, cât mă îndulcesc cugetând la negrăita, tainica și prea frumoasa podoabă a lui Dumnezeu, originea oricărei frumuseți"! Iar când vei auzi vreun glas dulce, armonios, plăcut, ori cântări frumoase, întoarce-ți mintea la Dumnezeu, și zi: „O, Armonia armoniilor, Doamne! Cât mă bucură nemărginitele tale Desăvârșiri, fiindcă toate împreună Îți ridică ca într-o cântare armonia supracerească și fiind unite cu Îngerii în Ceruri și cu toate creaturile, fac o mare simfonie. Doamne, când auzi în inima mea glasul Tău cel dulce, să-mi zici: „Pacea mea dau ție; Pacea patimilor; fiindcă glasul Tău este dulce, după *Cântarea Cântărilor*" (2, 14).

Când miroși vreo floare treci de la mirosul plăcut dinafară la Mireasma negrăită a Sfântului Duh și zi: „Iată miresmele florii binemirositoare și nesecatului Mir, revărsat peste toate făpturile lui, după *Cântarea Cântărilor* „Eu sunt o floare a câmpului și un crin al văilor", (2, 1) ori „Numele Tău este mir vărsat" (1, 3). Iată revărsarea mirosului ales care suflă puterea lui dumnezeească, de la Îngerii de sus foarte curați până la cele mai mici creaturi cum zice *Dionisie Areopagitul* (Ierarhia bisericească cap. 4).

Despre această bună mirosire a zis Isaac fiului său Iacov: „Mirosul fiului meu este ca un miros de țarină plină, blagoslovită de Domnul" (Fac. 27, 27).

Când mănânci ori bei, gândește că Dumnezeu dă gustul tuturor bucatelor. Numai într-Însul să te îndulcești și să zici: „Bucură-te sufletul meu, că după cum fără Dumnezeul tău nu găsești odihnă, tot astfel fără El nu-i nici-o dulceață ori gust. De aceea numai într-Însul poți să te îndulcești de orice lucru". Tot astfel te îndeamnă și *David*: „Gustați și vedeți că bun este Domnul"

(Ps. 33, 8); iar *Solomon* te asigură cu desăvârșire zicând: „Fructul lui era dulce în gura mea" (C. Cînt. 2, 3).

Iar când vei pune mâna a face ceva socotește că prima cauză a acelui lucru este Dumnezeu și că tu nu ești altceva decât un viu instrument al Lui. Înalță-ți gândul la El și zi: „Cât de mare bucurie simt, Preaînalte Dumnezeule al tuturor! Fiindcă fără tine nu pot face nici un lucru, ci Tu ești primul și principalul autor al oricărui lucru".

Iar când vezi la alții bunătate, înțelepciune, dreptate și alte virtuți, desparte cu mintea ta între ele și zi Dumnezeului tău: „O, prea bogat Tezaur al virtuților, mare-i bucuria mea! Căci de la Tine și prin Tine vine tot binele și fiindcă orice bine, comparat cu Dumnezeeasca Ta desăvârșire, nu înseamnă nimic. Îți mulțumesc Dumnezeule pentru aceasta și pentru orice bine făcut aproapelui meu. Adu-ți aminte Doamne de sărăcia mea și de marea trebuință ce am pentru fapta bună".

Și în general vorbind, de câte ori vei vedea la creaturi vreun lucru plăcut, atrăgător, nu te opri aici, ci treci cu gândul la Dumnezeu și zi: „O, Dumnezeul meu, dacă fápturile Tale sunt așa de frumoase, veselitoare și plăcute cu cât mai frumos, veselitor, și prea dulce ești Tu Ziditorul tuturor acestor lucruri".

Iubite, dacă vei face astfel poți dobândi pe Dumnezeu prin cele cinci simțiri ale tale și totdeauna poți sui de la creatură la Creator, încât tot ce-i creat devine pentru tine o Teologie.

Și fiind încă în această lume ce cade sub simțuri, te poți desfăta în cea inteligibilă. Pentru că toată lumea și toată firea nu-i altceva decât o lege, o unealtă, un instrument sub care nevăzut și tainic stă Ziditorul și Meșterul, lucrând și arătându-și meșteșugul

Său, prin cele văzute, materiale, punând înainte pe cele nevăzute, imateriale[40].

Cap. XXII.

Lucrurile sensibile sunt mijloace și unelte de corijarea simțurilor; dacă trecem de la ele la meditarea Cuvântului Întrupat și la tainele vieții și Patimii Lui.

Ți-am arătat mai sus că de la lucrurile sensibile putem ridica mintea la privirea lui Dumnezeu.

Acum învață și altfel de ridicare a minții la gândirea Cuvântului Întrupat, meditând la preasfintele Taine și patimi ale Lui.

Toate lucrurile sensibile din univers pot folosi acestei meditații și contemplări, dacă vei privi în ele cum ți-am spus, pe nemărginitul Dumnezeu, prima și singura cauză Care le-a dat toată puterea existenței, frumusețea și orice altă desăvârșire ce o au.

---

40. De aceea *Solomon* zice: „Din mărimea și frumusețea creaturilor se vede Creatorul" (Înțelept. 13, 5), iar despre cele imateriale zice sf. Pavel: „Cele văzute ale Lui, puterea Lui cea veșnică și a Lui dumnezeire se văd prin cugetare de la început lumii, în făpturile Lui ca ei să fie fără cuvânt de apărare" (Rom. 1, 20). Și mai adăugăm că pentru acest scop au fost create toate făpturile, cu cuvânt și înțelepciune, iar pe de altă parte, oamenii s-au îmbogățit cu putere rațională, ca prin aceasta examinând și privind cuvintele care sunt în creatură, de la acestea să se suie la cunoștința și privirea cuvântului impersonal și mai înainte de veci prin care toate s-au făcut: „Că toate printr-Însul s-au făcut și fără de Dânsul nimic nu s-a făcut (din tot) ce s-a făcut". Fiindcă de la efecte cunoaștem cauzele, de la consecințe motivele. De aceea e desigur un bun simț, în creatură află credința, din făptură înțelege cuvintele exprimate prin făpturi și crede cu certitudine că există Dumnezeu.

Și după ce au socotit cât de mare și nemărginită e bunătatea acestui Dumnezeu, Care, fiind singurul început și Domnul oricărei creaturi, coborât până la atâta smerenie a se face om, a suferi și a muri pentru om, îngăduind creaturilor mâinilor Lui a se ridica împotriva Lui și a-L răstigni. Deci, când vezi, auzi ori pipăi arme, funii, bătători, stâlpi, cuie, ciocane și alte lucruri de acest fel, gândește-te că toate acestea au servit drept unelte Patimilor Domnului tău.

Și iar, când vezi ori locuiești în case sărăcăcioase, amintește-ți de peștera și ieslea Stăpânului tău. De vezi că plouă, adu-ți aminte de ploaia sângeroasă a sudorilor picate în Grădină din preasfințitul trup al dulcelui Iisus și care a udat pământul.

De vezi marea adu-ți aminte cum Domnul a umblat pe dânsa ca pe uscat, a stat în corabie și a învățat poporul. Pietrele ce le vezi îți vor aminti de acelea sfărâmate la moartea Lui; iar pământul îți va aduce aminte de cutremurul de la Patima Lui.

Soarele te va duce cu mintea la întunericul ce a cuprins atunci tot pământul; apa îți va aminti de acea apă ce a curs din Sfânta Lui coastă, când L-a împuns cu sulița ostașul; vinul ori altă băutură îți va aminti de oțetul și fierea date Lui pe Cruce.

Dacă te desfată și te veselește vreo mireasmă a aromatelor, aleargă cu gândul la mirosul greu și neplăcut simțit de Domnul în muntele Golgotei, loc de condamnare unde se tăia capetele oamenilor, de aceea era rău mirositor și puturos[41].

---

41. Locul Golgotei a fost numit „*locul căpățînei*" din două motive *primul*, mai tainic, fiindcă, după socoteala sf. *Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare* și *Teofilact*, acolo ar fi fost îngropat trupul lui Adam. De aceea și monahul Epifanie în scrisoarea lui pentru Siria și Ierusalim zice: „Sub Golgota este

Când te îmbraci, adu-ți aminte că, Cuvântul cel veșnic s-a îmbrăcat în trup omenesc ca să te îmbrace cu dumnezeirea Sa; când te dezbraci adu-ți aminte de Hristosul tău rămas gol, și ca să fie bătut și răstignit pe Cruce.

De auzi un glas dulce și plăcut, mută-ți dragostea ta la Mântuitorul, prin buzele căruia s-a vărsat tot darul și dulceața după cuvântul Psalmistului: „S-a vărsat prin cuvântul tău tot darul și dulceața" (Ps. 45, 3); din dulceața graiului Îl asculta poporul, după cum spune evanghelistul Luca: „Tot poporul asculta cu nesaț cuvintele Lui" (Cap. 19, 48).

Dacă auzi tulburări și glasuri de popor reflectează la nelegiuitele glasuri ale Iudeilor, „Ia-L, Ia-L; răstignește-L", care au tunat în Dumnezeeștile lui urechi.

Când vezi vreo față frumoasă, amintește-ți că Iisus Hristos Cel mai frumos decât toți oamenii s-a făcut fără chip și necinstit fără nici o frumusețe pe Cruce pentru iubirea ta.

Ori de câte ori bate ceasornicul, adu-ți aminte de leșinul inimii ce a cuprins pe Domnul când, în Grădină, a început a se înfricoșa de ceasul patimii și al morții.

Ori socotește că auzi acele lovituri de ciocan când î-L pironea pe Cruce.

În fine, în orice prilej de amărăciune ce vine peste tine, ori peste alții, gândește-te că acestea nu sunt nimic față de cele suferite de Domnul.

---

locașul mic al lui Adam și într-însul era capul lui Adam, în crăpătura Golgotei. De aceea acesta se numi „locul căpățînii"; *al doilea*, mai ușor, e că, după socotelile lui *Coresie* și a altor istorici, acolo erau totdeauna capete împrăștiate ale răufăcătorilor, de unde și-a luat numele de „locul căpățînii".

Cap. XXIII.

Cum se cuvine a ne corecta sentimentele prin diferite metode

Când vezi lucruri frumoase și cinstite pe pământ, consideră-le toate nimic și gunoi față de frumusețea și bogăția cerurilor de care te vei bucura după moarte, dacă vei ști să disprețuiești toate ale lumei. Întoarce-ți privirea la soare și cugetă că sufletul tău va fi mai strălucitor decât acesta, dacă vei rămâne în harul Creatorului; iar de nu, va fi mai întunecat și mai neplăcut decât întunericul infernal. Privind cerul, ridică-te cu ochii sufletului mai sus, la cerul de foc[42], acolo fixează-ți gândul, fiindcă-i locașul tău de bucurie gătit pentru totdeauna, dacă vei trăi pe pământ cu nevinovăție.

Primăvara, când auzi cântecul păsărilor în pădure, și orice altă cântare dulce, ridică-ți mintea la acele dulci cântări ale Paradisului și cugetă că acolo neîncetat răsună Aliluia și celelalte doxologii îngerești[43] și roagă-te lui Dumnezeu să te învrednicească

42. Cerul este locașul tuturor fericiților, avându-și ființa din lumina cea mai curată. Sf. *Calliot* spune că, după teologi este: „*scaunul* Domnului", după cuvintele: „scaun îmi sunt Cerurile", sau „Cerul Cerului Dumnezeu". E locașul îngerilor și al oamenilor, e împărăția mult dorită a Cerurilor, despre care vorbește feric. *Augustin:* „Pentru o singură zi aș fi dorit să mă îndulcesc de împărăția cerească și atunci toate ale lumii și toată îndulcirea trupească aș fi defăimat". Iar fer. *Ieronim,* arătându-se învins lui Augustin zicea: „Frate, fericirea cerească e negrăită, necuprinsă de minte; de ea se îndulcesc îngerii, drepții o moștenesc și rămân crezând astfel".

43. Sunt trei doxologii mai de seamă cu care cele două cete îngerești slavoslovesc pe sf. Treime: a Scaunelor, Heruvimilor și Serafimilor; Gel-Gel,

a-i cânta totdeauna cu duhurile cerești: „Și după aceasta am auzit glas mare de multe popoare în cer, zicând: Aliluia"! (Apoc. 9, 1).

Când vei simți că te ispitește dulceața făpturilor, amintește-ți că acolo sub dulceață, e ascuns șarpele infernal gata la pândă să te ucidă ori cel puțin să te muște. Și atunci să zici asupră-ți: „Oh, șarpe blestemat! Cum stai ascuns gata să mă înghiți!"

Apoi întoarce-te la Dumnezeu și zi: „Bine ești cuvântat Dumnezeul meu că mi-ai arătat mie pe vrăjmașul meu și m-ai izbăvit din gâtlejul turbat și din undița lui". Aleargă îndată la rănile Celui Răstignit, consacrându-I-te și meditează cât de mult a suferit Domnul în sf. Trup să te scape de păcat și să te facă a urâ plăcerile cărnii. Îți mai amintesc de un lucru, ca să poți scăpa de acest farmec primejdios și de această poftă a cărnii. Iată ce este: deschide-ți mintea și dă-ți seama ce va fi acea față care te tulbură, după moarte, adică, putreziciune, viermi și rău mirositoare. Când mergi la fiecare pas și călcătură de picior, amintește-ți că în acest fel te apropii de mormânt. Iar când vezi păsări zburătoare în văzduh, ori ape curgătoare pe pământ, gândește-te că viața îți zboară cu mare iuțeală și ajunge la sfârșitul ei.

Iarna, când se ridică vânturi mari, ori vara fulgere și tunete, adu-ți aminte de ziua cea înfricoșată a judecății. Pleacă-ți genunchii, roagă-te lui Dumnezeu să-ți dea har și timp a te pregăti bine ca să stai cu îndrăzneală înaintea Slavei Celui Prea Înalt.

De asemenea dacă se abat asupra ta diferite nenorociri, exercitează astfel: când, de pildă, ești strâmtorat de vreo durere

(Iezechil 1, 13) care iese din roatele Heruvimilor, și, după Dionisie Areopagitul însemnează rostogolire; a doua, a Domniilor, a Puterilor și a Stăpâniilor este: *Sfânt, Sfânt, Sfânt,* iar a treia a începătoriilor, Arhanghelilor și Îngerilor: „Aliluia", după cum se exprimă *Nichita Stitat* (p. 851), Filocalia, c. 99.

ori tristeţe, sau suferi căldura, frigul ori altceva, înalţă-ţi mintea la Voinţa lui Dumnezeu, care a socotit că ţi-e folositor să suferi atunci şi în astfel de măsură acea boală şi amărăciune; bucură-te de aceasta pentru dragostea ce o are Dumnezeu faţă de tine şi de prilejul oferit a-I sluji în toate aceste lucruri care-I sunt foarte plăcute. Zi în inima ta: „Iată asupra mea împlinirea Voinţei Dumnezeului meu, Care din veac a rânduit cu dragoste să sufăr aceasta. Totdeauna fie binecuvântat prea bunul meu Stăpân". Iar când îţi vine în minte vreun gând bun, întoarce-te la Dumnezeu, recunoaşte că de la El a venit şi mulţumeşte-I.

Când citeşti, socoteşte că, sub acele cuvinte, vezi pe Dumnezeu şi primeşte-le ca venite din gura Lui dumnezeească, când vezi că apune soarele şi vine noaptea, întristează-te şi roagă pe Dumnezeu să nu cazi în întunericul cel veşnic.

Iar dacă vezi Crucea, adu-ţi aminte că ea e semnul şi steagul oştii şi al războiului tău. De te vei depărta de ea, vei cădea în mâinile vrăjmaşilor; iar de îi vei urma, vei ajunge la ceruri, încărcat cu glorioase trofee.

Când vezi icoana Maicii Domnului, întoarce-ţi inima la Dânsa ceea ce împărăteşte în rai şi mulţumeşte-I, fiindcă a stat gata totdeauna la Voinţa Dumnezeului tău, pentru că a născut, a alăptat şi a hrănit pe Mântuitorul lumii şi fiindcă niciodată nu ne refuză, în războiul nevăzut, ocrotirea şi ajutorul Ei.

Pune înaintea minţii tale chipurile Sfinţilor şi cugetă că ai atâţia aliaţi şi mijlocitori către Dumnezeu. Ei se roagă pentru tine. Îşi aruncă cu bărbăţie suliţile, aleargă, ţi-au deschis calea pe care umblând, vei fi şi tu încununat cu dânşii într-o mărire veşnică.

Între celelalte gânduri evlavioase când vezi bisericile, socoteşte că şi sufletul tău este o biserică a lui Dumnezeu: „Noi suntem templul Dumnezeului Celui viu" (2 Cor. 6, 16). Se cuvine să-ţi păzeşti sufletul curat şi fără vicleşug.

Iar auzind în fiecare clipă felicitările Îngerului, aduse Născătoarei de Dumnezeu, astfel meditează:

1. Mulţumeşte lui Dumnezeu pentru acea vestire trimisă din Ceruri pe pământ, care a pus începutul mântuirii noastre;

2. Bucură-te cu Pururea Fecioara Maria de marea slavă la care s-a ridicat pentru excepţionala şi adânca Ei smerenie;

3. Roagă-te cu Ea şi cu Arhanghelul Gavriil dumnezeescului Prunc, care atunci îndată s-a zămislit în prea sfântul ei pântece; lucru ce se cade a-l face de trei ori în fiecare zi, seara, dimineaţa şi la amiază.

Iar Joi seara meditează la mâhnirile Maicii Domnului pentru sudoarea însângerată ce a curs de la Iubitul Ei Fiu, în Grădină, unde se ruga, când au venit ostaşii cu Iuda şi L-au prins. Meditează şi la întristarea ce a avut-o toată acea noapte Fiul Său. Vineri având în minte întristarea şi durerea ce a avut-o Ea, când Unicul Ei Fiu a stat în faţa lui Irod, pentru condamnarea la moarte, pentru purtarea Crucii. Pătimeşte, iubite frate, împreună cu Dânsa. De la amiază până Sâmbătă, aminteşte-ţi de sabia durerii ce a străpuns inima Unei astfel de prea vrednicie Doamne, de răstignirea şi moartea unicului Ei Fiu, de cruda împungere în sfânta Lui coastă, de îngroparea Lui, şi de celelalte.

În scurt, totdeauna cu pază şi atent în cârmuirea simţirilor tale; în orice ţi se întâmplă, bucurie ori întristare gata a înainta ori a te retrage, nu din dragostea sau ura pământească, ci numai din

ascultarea Voinței lui Dumnezeu. Primește-le ori fugi de ele după cum e Voia lui Dumnezeu.

Află, deci, că ți-am arătat aceste feluri de a cârmui sentimentele tale nu ca să te ocupi totdeauna de ele, pentru că ești dator totdeauna a avea mintea adunată în inimă, ca să stai împreună cu Domnul tău; Cel ce dorești să te supraveghezi și să învingi pe vrăjmașii și patimile tale, cu fapte neîntrerupte, după cum ți-am spus în cap. 13; însă ți le-am lămurit ca să știi a te conduce când va fi nevoie.

Deprinde-te a tăcea, chiar acolo unde nu-i rău să vorbești, ca să câștigi deprinderea. Numai să nu fie tăcerea ta pricină de vătămare duhovnicească, ție ori celorlalți. Ia seama a sta departe de sfaturile oamenilor, fiindcă în locul oamenilor vei avea tovarăși pe îngeri, pe Sfinți și pe Dumnezeu.

În fine, amintește-ți de războiul ce-l ai în mâini. Dacă vei vedea câtă luptă ai să depui într'nsul, desigur vei pierde pofta a vorbi ceva de prisos.

Cap. XXIV.

Cum se cuvine a ne conduce limba

Cea mai mare trebuință este a ști să-ți cârmuiești limba cum se cuvine și s-o înfrânezi. Pentru că oricine o lasă slobodă să vorbească de cele ce aduc plăcere simțurilor.

Foarte adeseori multa vorbire vine din mândrie. Din aceasta părându-ni-se că știm multe și fiind mulțumiți de părerile noastre, ne silim cu multe reflecții și cuvinte meșteșugite să impunem opinia noastră, inimilor celorlalți, ca să le apărem ca învățători.

Le arătăm astfel de mândrie ca și cum ei ar avea nevoie să învețe de la noi. Acest orgoliu apare mai ales când îi învățăm, fără ca ei să fi cerut acest lucru de mai înainte.

Nu-i posibil a spune în câteva cuvinte câte răutăți se nasc din multa vorbire. Vorba multă e mama lenii, baza ignoranței și nebuniei, ușa clevetirii, sluga minciunilor și răceala evlaviei fierbinți. Vorbele multe întărâtă și întăresc patimile, și dintr-însele se pornește apoi limba cu o mare ușurință spre vorbire nechibzuită. De aceea, sf. Apostol *Iacov*, voind să arate, cât de greu este unui om să nu greșească în cuvintele rostite, zice că aceasta e posibil numai bărbaților desăvârșiți: „Dacă nu greșește cineva în cuvânt, acela este bărbat desăvârșit, în stare a-și înfrâna tot trupul" (3, 2).

Fiindcă limba îndată ce începe a vorbi, aleargă ca un cal fără frâu și nu vorbește numai cele bune și cuviincioase, ci și cele rele. De aceea același apostol o numește: „rău fără astâmpăr, plină de venin aducător de moarte" (v. 8); iar Solomon în același fel a zis că „din multă vorbire nu vei scăpa de păcat" (Prov. 10, 2).

Și ca să spunem în general: Cel ce vorbește mult, dă a se înțelege că-i ignorant: „Cel nebun înmulțește cuvinte" (Ecles. 10, 14).

Cu cel ce nu te ascultă cu poftă, nu te întinde la convorbiri lungi ca să nu-l dezgusti și să nu-l faci a te urî, cum e scris: „Cel ce înmulțește cuvinte va fi urât" (Sirah. 20, 7).

Nu vorbi aspru și cu glas tare, pentru că amândouă sunt foarte urâte și produc suspiciunea că ești gol și prezumțios. Nu vorbi de tine, de afacerile tale ori de relațiile tale, decât la mare

trebuință; iar atunci, cât mai scurt și mai concis posibil. Dacă ți se pare că alții vorbesc de dânșii prea mult, nu te sili a-i imita chiar presupunând că cuvintele lor ar fi smerite.

Vorbește cât mai puțin de aproapele tău și cele ce-l privesc pe dânsul, acolo și când este nevoie pentru binele lui[44].

Despre Dumnezeu vorbește cu toată înclinarea ta! Mai ales de dragostea și bunătatea Lui! Dar cu frică, având în vedere că și atunci poți cădea în greșeală. De aceea, să preferi a asculta când alții vorbesc despre acestea, păzind cuvintele lor în cele mai dinăuntru ale inimii.

Iar despre celelalte când vorbesc, glasul lor numai să atingă auzul tău, dar mintea să stea ridicată la Dumnezeu.

Chiar când e nevoie să asculți pe cel ce vorbește ca să-l înțelegi și să-i răspunzi, ridică-ți mintea la cer, unde locuiește Dumnezeul tău: cugetă la Înălțimea Lui și gândește-te că vede totdeauna nimicnicia ta.

Cercetează bine toate lucrurile care-ți vin în inimă a le vorbi, înainte ca ele să treacă pe limbă și vei afla multe care e mai bine să nu le dai drumul din gură.

---

44. Când vorbești adu-ți aminte să păzești porunca sf. *Talasie:* „alege din cele cinci feluri de vorbire numai trei. De al patrulea nu te folosi des, iar de al cincilea fugi" (Filoc. p. 460).

Cele trei feluri de vorbire, după *Nicolae Kataschepinos*, sunt: „*da*", „*nu*" și „*desigur*". Al patrulea este „*îndoiala*", iar al cincilea „*obscurul*". Vorbește despre lucrurile ce știi că sunt adevărate ori neadevărate, evidente (clare), iar despre cele dubioase și necunoscute nu vorbi. Ori, cum spune *Vlemide* în *Logica* lui, sunt cinci feluri de cuvinte: *numire*, când numim pe cineva, *întrebare*, cu care întrebăm; *rugare*, cu care ne rugăm; *hotărâtor*, când hotărâm și vorbim în mod sigur și *poruncire*, când poruncim în chip autoritar.

Folosește în vorbirea ta numai primele trei, iar modul hotărâtor și poruncitor să nu-l folosești.

Dar în legătură cu aceasta să știi că, chiar din cele ce ți se par bune de spus, sunt multe care e mai bine a le îngropa în tăcere. De aceasta îți vei da seama după ce va trece acea convorbire.

Tăcerea e o mare împuternicire a războiului nevăzut și o durabilă nădejde de biruință. Ea este foarte iubită de cel ce nu se bizuie pe sine, ci se încrede în Dumnezeu. Ea este o păstrătoare de sfințită rugăciune și un minunat ajutor în practicarea virtuților[45].

Tăcerea mai este și un semn de înțelepciune. Pentru că deși cineva tace, neavând cuvânt a spune: „tace fiindcă n-are nimic de răspuns" (Sirah 20, 5), iar altul așteaptă vremea potrivită să răspundă: „el tace fiindcă cunoaște vremea" potrivită; iar altul pentru alte pricini[46].

Dar în genere, totdeauna cel ce tace arată că e prudent și înțelept: „Cel ce tace se află înțelept" (Sirah, 20, 4).

Ca să te deprinzi a tăcea, socotește adesea pierderile și pericolele provenite din vorbărie, și în același timp marile bunătăți ale tăcerii. Urmează și cele trei căi descrise în cele trei capitole precedente, adică: să urci de la lucrurile sensibile la contemplarea lui Dumnezeu, a Cuvântului celui Întrupat și la împodobirea caracterului.

Acestea pot fi folosite de cei ce au discernământul cunoașterii și puterea cugetării a-și ocârmui simțurile cu acestea, dar cei ce n-au această cunoștință și putere pot a-și dirija simțirile într-alt

---

45. De aceea Ava *Isac* în cuvântul al treilea zice că „tăcerea-i ajutătoare în lucrurile bune", „mai înaltă decât toate lucrurile vieții monahale" (Cuv. 34, p. 220) și „taină a veacului ce va veni", (Scris. 3, p. 528); iar marele *Varsanufie* zice că tăcerea în cunoștință este mai înaltă chiar decât Teologia.

46. Ava *Isac* zice că pentru trei pricini tace cineva: pentru slava oamenilor, pentru fierbințeala și râvna, fapte bune sau pentru că are convorbire tainică cu Dumnezeu și de aceea mintea este atrasă la tăcere (Cuv. 26, p. 171).

fel, adică simțind cu toată puterea lor din toate aceste lucruri sensibile, care pot vătăma sufletul.

A. De aceea, dragă frate, se cuvine a-ți păzi cu mare băgare de seamă ochii și a nu-i lăsa să se întindă la fețele oamenilor, frumoase ori urâte, ale bărbaților ori ale tinerilor și fără barbă sau la goliciunea trupurilor străine ori a trupului tău. Fiindcă dintr-o astfel de curiozitate și privire emotivă, inima naște plăcerea, pofta preacurviei și sodomiei.

Cum a zis Domnul: „Oricine se uită la femeie, poftindu-o, a și preacurvit cu ea în inima sa" (Mat. 5, 38); iar un oarecare înțelept a spus: „Din vedere se naște iubire"[47]. De aceea Solomon poruncește să nu fim robiți de ochii noștri, nici cuceriți de plăcerea frumuseții. „Fiule, să nu-ți biruiască inima frumusețea ei și să nu te seducă prin ochii ei". (Prov. 6, 25).

Pe lângă aceasta ferește-te a nu iscodi cu privirea mâncărurile și băuturile alese. Adu-ți aminte că strămoașa noastră Eva pentru că a văzut fructul pomului oprit în Rai, l-a poftit, l-a mâncat și astfel a murit. Nu căuta cu dulceață la hainele frumoase, la bani, la argint ori la gloriile mărețe ale lumii. Ia seama bine să nu treacă de la ochi la sufletul tău patima iubirii de mărire și de bani.

47. Tot astfel se vede și din pildele sf. Scripturi. Pentru că fii lui Dumnezeu, adică ai lui *Set* și *Enos*, când au văzut pe fiicele oamenilor, ale strănepoților lui *Cain*, că sunt frumoase, le-au luat de femei și le-au corupt și din aceasta a urmat potopul peste toată lumea (Fac. 6).

Sihem, fiul lui *Emor* din *Sikina* fiindcă a văzut pe *Dina* fiica lui Iacov s-a îndrăgit de ea și a corupt-o și din acest fapt s-a făcut acel prăpăd din *Sikina*, de la om până la animal; (Fac. 34). *Samson* a văzut femei atât în Tamnata cât și în Gaza, le-a iubit și a dormit cu ele (Jud. 14); Regele David a văzut pe *Barșeba* scăldându-se, a îndrăgit-o și a preacurvit cu dânsa (2 Reg. = 2 Sam. 11, 2); iar cei doi bătrâni și judecători ai poporului au văzut pe *Suzana* și au poftit-o (Sus. 9) și multe alte exemple de acest fel.

Pentru că e scris: „Întoarce ochii mei de la priveliștea celor deșarte și mă viază după cuvântul tău" (Ps. 119, 37).

Și, în genere vorbind, păzește-ți privirea de dansuri, jocuri, mese, banchete, discuții, lupte, alergări și tot felul de lucruri dezordonate și necuviincioase iubite de lumea nebună și oprite de Legea lui Dumnezeu.

Fugi și închide ochii de la ele, ca să nu-ți umpli inima și imaginația cu patimi și închipuiri urâte și să ridici nouă tulburare asupră-ți, părăsind lupta ce ai a duce cu pasiunile vechi. Să iubești a vedea Biserici, sfinte icoane, cărți sfinte, cimitire, morminte și toate cele cinstite a căror vedere îți folosește.

B. Se cuvine a-ți păzi auzul. *Întâi*, să n-auzi cuvinte urâte și exotice, cântece și instrumente muzicale, de care se îndulcește sufletul și inima se aprinde de pofta trupească. Fiindcă e scris: „Depărtează de la tine cuvintele de ocară" (Prov. 27, 1). *Al doilea*, evită a auzi glumele și cuvintele de râs, cum sunt îndeosebi basmele, fabulele și diferite închipuiri ale lumii, veselindu-te și delectându-te într-însele. Fiindcă nu-i permis creștinului s-asculte cu bucurie acestea, ci celor stricați, de care spune sf. Pavel: „Dornici să-și gâdile auzul își vor grămădi învățători după poftele lor, și-și vor întoarce urechile de la adevăr și se vor îndrepta către basme" (2 Tim. 4, 3—4).

Al treilea, să nu asculți cu plăcere osândirile și clevetirile făcute de unii aproapelui lor, ci, dacă poți oprește-le, iar de nu, să nu stai a le auzi, pentru că sf. Vasile cel Mare consideră vrednici de afurisenie atât pe cei ce osândesc, cât și pe cei ce stau și ascultă clevetirile: „Oricine va cleveti pe cineva sau auzind pe cel ce clevetește de nu-l ceartă, cu acela împreună să fie afurisit" (Certările cele nescrise).

Al patrulea, ferește-te a auzi cuvinte banale, deșarte și bârfiri, cu care se ocupă multă lume, fiindcă e scris: „Nu primi mărturie deșartă“ (Eșire 23, 1) și Solomon zice: „Depărtează de la tine cuvântul deșert, pe care-l vor rosti, oamenii vor da socoteală în ziua judecății“ (Mt. 12, 36).

Și, în scurt vorbind, păzește-te a auzi toate acele cuvinte și graiuri care-ți pot vătăma sufletul; mai ales momirile amăgitorilor și laudele de care *Isaia* zice: „O poporul meu, cei ce vă laudă vă amăgesc“ (3, 11).

Ci să iubești a auzi dumnezeieștile cuvinte, sfințitele versuri, melodii și cântări și toate cele cinstite, sfinte, înțelepte și folositoare sufletului.

Să-ți placă mai ales a auzi necinstirile și insultele ce ți le fac alții.

C. Păzește-ți mirosul de mirodenii și de orice aromate mirositoare. Să nu le porți cu tine, să nu te ungi cu ele și să nu le miroși cu poftă. Pentru că toate aceste sunt ale femeilor necinstite, iar nu ale omului înțelept. Ele slăbesc bărbăția sufletului, prăvălindu-l în patimi și pofte desfrânate și aduc asupra celor ce le folosesc blestemele proorocești care zic: „Și va fi în loc de miros urâciune“ (Isaia, 3, 24); „Vai de cei ce se ung cu mirurile cele mai alese“ (Amos, 6, 6).

D. Păzește-ți gustul și pântecele să nu cadă rob bucatelor grase, delicioase și variate, nici băuturilor dulci și aromate. Pentru că aceste mese luxuriante, înainte a le dobândi, te pot duce la furt, minciuni, momeli și în alte patimi robitoare; iar după ce le vei câștiga te vor arunca în gropile dulcețurilor trupești, în poftele animalice, care lucrează în pântece și vor aduce asupra-ți acele blesteme profetice ale lui *Amos*: „Vai celor ce mănâncă iezi din turme și viței sugători din mijlocul cirezilor“ (6, 4).

E. Să te ferești a pune mâna nu numai pe trup străin, de bărbat ori de femeie, bătrân sau tânăr, dar nici pe trupul tău. Mai ales de părțile ascunse să nu te atingi decât în caz de trebuință. Căci pe cât de groasă este această simțire a pipăitului, pe atât mai simțitoare și mai vie aprinde pasiunile cărnii și-l duce pe om până la săvârșirea păcatului.

Toate celelalte simțuri servesc pipăitului, iar păcatul, într-o oarecare măsură, lucrează de departe. Dar când cineva ajunge la pipăit, adică va ajunge și să apuce, mai greu se poate abține a nu săvârși păcatul.

La pipăit duce și împodobitul capului, trupului și picioarelor.

De aceea păzește-te a-ți împodobi trupul cu haine moi, multicolorate și strălucitoare, sau a-ți pune pe cap acoperemânt prețios ori să te încalți cu încălțăminte scumpă. Acestea se potrivesc, dar pentru oameni sunt necuviincioase. Poartă numai cele cuviincioase, modeste și smerite după cum cere frigul iernii, căldura verii, pentru apărarea corpului, ca să nu auzi și tu ce a auzit bogatul îmbrăcat în porfiră și vison: „Fiule, adu-ți aminte că ai primit cele bune ale tale în viața ta și Lazăr, asijderea, pe cele rele; ci acum, aici el se mângâie, iar tu te chinuiești“ (Lc. 16, 25). Ia seama să nu vină peste tine blestemul lui *Iezechiel*: „Își vor lua mitrele de pe capetele lor și se vor dezbrăca de haina lor pestriță“ (26, 16).

Tot la pipăit duc și celelalte îngăduințe ale trupului, cum sunt: împodobirea părului și bărbii, spălatul des, casele strălucite și scumpe, așternuturile prețioase și moi, și scaunele.

De toate ferește-te ca de ceva vătămător întregii tale înțelepciuni, amenințător de patimi trupești și ca să nu moștenești compătimirea lui Amos ce zice: „Vai celor ce dorm pe paturi de elefant și se răsfață pe așternuturile lor“ (6, 4).

Cele ce ți-am spus până acum sunt ale pământului pe care iscoditorul șarpe a fost condamnat a-l mânca. Sunt materia și hrana tuturor pasiunilor cărnii. De aceea, de nu le vei lua în seamă ca niște lucruri mici, ci vei duce lupta cu bărbăție și nu le vei lăsa să intre în sufletul tău și în inima ta, te încredințez că repede diavolul nefiind hrănit de tine te va lăsa în pace și în curând vei fi un minunat biruitor în acest război nevăzut. Căci în *Iov* e scris că *furnico-leul* (adică diavolul) s-a distrus și a pierit, fiindcă n-avea hrană: „furnico-leul *(anti-leul)* a pierit neavând mâncare"[48].

Cap. XXV.

Cum să disciplinăm imaginația și memoria

După ce am vorbit de corectarea simțurilor noastre, urmează a vorbi aici și cum să corectăm imaginația și memoria noastră; căci, după socoteala aproape a tuturor filozofilor, fantezia și memoria nu-s altceva decât o impresie a tuturor lucrurilor sensibile ce le-am văzut, auzit, mirosit, gustat și pipăit.

Și ca să spun în scurt, imaginația și memoria sunt o comună percepție internă care închipuie și amintește tot ceea ce cele cinci simțuri ale noastre din afară a ajuns a le percepe. Întrucâtva simțirea, adică și cele simțite se aseamănă cu pecetea, iar imaginația cu imprimarea peceții.

48. Monahul *Iovie* în *Miriobiblionul* lui Fotie zice că cel rău e numit anti-leu (furnico-leu), pentru că începe întâi a arunca pe om în păcatele cele mici și apoi în cele mari. Adică la început se arată neputincios și mic, ca o furnică, iar pe urmă se arată asupra păcătosului ca un leu curajos și mare.

Dar această fantezie și memorie ni s-a dat după călcarea poruncii dumnezeești, ca să le putem folosi când simțurile din afară sunt liniștite și când nu mai avem înaintea noastră acele lucruri care au trecut din simțuri și s-au imprimat în memorie ori în imaginație. E imposibil să avem totdeauna prezente toate lucrurile ce le-am văzut, auzit, mirosit, gustat, pipăit și de aceea readucem înaintea noastră, cu închipuirea și memoria care le au imprimate într-însele și astfel vorbim despre ele și cugetăm ca și cum ar fi de față.

De exemplu: Te-ai dus odată și ai văzut *Smirna*, apoi ai plecat de acolo. Cu simțul ochilor dinafară n-o mai vezi, dar cu simțirea internă, adică cu memoria și fantezia, ori de câte ori ai dori, poți să-ți reprezinți Smirna și s-o vezi ca și cum ar fi prezentă, cu aceeași formă, distanță, loc și topografie ce are.

Și doar nu că te duci atunci și vezi Smirna (cum cred unii neînvățați), ci vezi chipul Smirnei care s-a întipărit în imaginația și memoria ta. Această imaginare a lucrurilor externe ne supără și în timpul somnului, ne face să vedem multe și diferite vise, în care ia seama să nu crezi niciodată.

Această imaginație este o impresie irațională și aproape informă a celor cinci simțuri și își imaginează lucrurile văzute în forma, chipul, culoarea, după cum am spus, de aceea ia seama la cele de mai jos.

A. Să știi că, după cum Dumnezeu este în afară de toate simțurile și lucrurile ce se simt, afară de orice formă, culoare, distanță și loc, ca o ființă fără formă, neînchipuită, fiind pretutindeni și mai presus de orice, — tot astfel este dincolo de orice închipuire, în afară de orice imaginație. Prin urmare, să știi

că fantezia e o putere sufletească incapabilă a se uni cu Dumnezeu, din cauza unor astfel de neajunsuri ale ei[49].

B. *Al doilea*, află că cel ce a fost Lucifer, (luceafărul) întâiul între Îngeri, la început fiind mai înalt decât imaginația irațională și în afară de orice formă, chip, simțire, cu minte rațională, imaterială, fără formă și fără trup, mai apoi imaginându-și și socotindu-și mintea egală cu Dumnezeu a căzut, după cum gândesc mulți teologi, în această mult divizată, grosolană și multiformă imaginație. Astfel, din Înger fără formă, impasibil și imaterial a devenit diavol, oarecum material, în multe forme și pătimaș[50].

De aceea e numit de dumnezeeștii Părinți un pictor a toate, imitator și șarpe cu multe chipuri, mâncător al pământului pasiunilor, nălucire, și alte nume de acest fel[51].

Iar Dumnezeu Însuși îl arată ca un dragon întrupat cu coadă, vine, coaste, spate, nas, ochi, gură, buze, piele, carne, și alte organe. Deci, învață din acestea, iubite, că diferite forme ale imaginației, după cum sunt o invenție și născocire a diavolului, tot astfel îi sunt foarte dorite lui. Pentru că după unii sfinți[52] imaginația e podul pe care trec demonii ucigători și se amestecă

49. Vezi *Filocalia*, p. 1669 unde-i zis că: „Nici o imaginație nu poate cuprinde pe Dumnezeu. Fiindcă El este și stă absolut mai presus de orice gândire."

50. *Grigore Sinaitul* astfel scrie despre diavoli: „Fiind raționali la început și din imaterialitatea și finețea aceea căzând, fiecare a dobândit o materialitate groasă, întunecându-se după rânduială și activitate în acțiunea în care au fost calificați". (Filocalia, c. 123, p. 8, 9); iar mai jos zice: „S-au făcut materiali prin deprinderile patimilor materiale" (adică dracii). (Filocalia, p. 1068).

51. Vezi cap. 40 și 41 din Iov.

52. Vezi Filocalia p. 1068, cap. 64 al lui *Calist* și *Ignatie Hantopoale*.

în suflet și astfel îl fac loc de gânduri rele, urâte, de ocară și al tuturor patimilor necurate, sufletești și trupești.

C. *Al treilea*, să știi că după concepția marelui teolog, *sf. Maxim*, Adam a fost creat fără imaginație. Mintea lui era curată, uniformă, statornică, în aceeași activitate. De aceea nu-și închipuia nimic, nici nu se robea simțurilor și formelor lucrurilor ce decad sub simțuri. Ci fără a întrebuința puterea inferioară a fanteziei a-și imagina forme, culori, chipuri și distanțe, el privea cu puterea superioară a sufletului, care-i intelectual, cuvintele imateriale, limpezi și spirituale[53].

Oh! Dar diavolul cel ucigător de oameni, a făcut ca, după cum el a căzut prin închipuire, tot astfel și Adam să-și întortocheze mintea socotindu-se ca Dumnezeu și prin această închipuire să cadă. Astfel din acea viață rațională, îngerească, uniformă, unitară și statornică a fost aruncat de diavol în imaginația perceptibilă, multilaterală și nestatornică și în starea animalelor iraționale. Pentru că închipuirea e o însușire a animalelor iraționale, iar nu a celor raționali.

53. De aceea și Noul Adam, Domnul nostru Iisus Hristos, deși avea filozofie naturală și cunoașterea lucrurilor existente (vezi cap. 52), totuși n-avea această patimă a imaginației care înfășoară lucrurile simțite, ci avea o putere lăuntrică ce se pune peste cele imateriale, cum cred unii Teologi. Deci, teologul *Grigore Coressie* într-una din problemele teologice și în soluțiunile teologice despre Economia Întrupării, zice: „Domnul era înzestrat cu o cunoaștere infuză, care era totdeauna activă în Hristos și nu putea fi întreruptă de nimic, nici somnul (visele), nici alte cauze ce vin asupra celorlalți oameni, pentru că mintea lui Hristos nu depindea de imagini. Aceasta e argumentată și de *Teofilact al Bulgariei*, în a patra tâlcuire la sf. Evanghelie a lui Luca, unde zice: „Domnul nu și-a închipuit Împărăția lui Dumnezeu, care în închipuire îi fusese arătată de diavol".

Omul odată căzut într-o astfel de stare, cine poate spune în câte patimi, răutăți și greșeli, n-a fost aruncat prin imaginație?

A umplut etica filozofică cu diferite amăgiri[54] și fizica a umplut-o cu multe opinii neadevărate iar teologia cu dogme false.

Căci mulți vechi și noi, dorind să vorbească de Dumnezeu și să-l privească, să se ocupe îndeosebi de adevărurile înalte, adevărate și neimaginate ale lui Dumnezeu, unde slujește puterea cea mai înaltă a sufletului — mintea, chiar înainte de a-și curăți mintea de formele pătimașe și feluritele închipuiri ale lucrurilor ce se simt, în locul adevărului au găsit minciuna. Răul cel mare este că au îmbrățișat această minciună și o țin de adevăr. În loc de teologi apar ca niște fantasmagoriști, bazându-se pe iscusința minții, cum zice Apostolul.

Deci, frate, de dorești a te elibera degrabă de aceste răutăți și pasiuni; de voiești a fugi de diferite curse și meșteșugiri ale diavolului și de iubești a te uni cu Dumnezeu și a dobândi dumnezeeasca luminare; luptă, bate război din toate puterile tale, a-ți goli mintea de orice formă, culoare și distanță. În scurt, de orice imaginație și aducere amintea lucrurilor bune ori rele, pentru că toate sunt niște necurății și întinăciuni care întunecă curățenia, noblețea și strălucirea minții.

Nu-i nici o patimă trupească sau sufletească care să poată veni în minte pe altă cale decât prin închipuirea celor simțite[55].

---

54. Vezi sfârșitul acestui capitol.

55. Pentru că chiar dacă cineva ar fi ispitit de vreo fată frumoasă, totuși de va lupta și nu-și va imagina în fantezia lui chipul acelei ființe, adâncindu-și mintea în inimă, scapă de uneltirea amăgitoare a gândurilor, de luptă, învoire și nu cade în păcat. De aceea *Grigore Teologul* zice: „M-a răpit vederea, dar m-am ținut". N-am ridicat idolul păcatului. „Idol a stat înainte-mi, totuși am

Sârguiește-te, deci, a-ți păstra mintea curată fără forme, culori, distanțe, și orice fantezie, cum a creat-o Dumnezeu.

Dar aceasta nu se poate face altfel decât prin întoarcerea și adunarea ei în locul cel strâmt al inimii și al întregului om lăuntric. Și obișnuit a rămâne, uneori să se roage cu jale zicând: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul". Să ia seama numai la cuvintele acestei rugăciuni (cum îți voi spune în cap. 26).

Iar alteori, privindu-se înțelege pe Dumnezeu[56] și se odihnește. Această funcțiune se numește *circulară*[57] și nerătăcitoare.

---

scăpat de ispită". Imaginația și memoria sunt treptele înșelăciunii vrăjmașului. Dar mai ales imaginația. Într-însa este orice păcat.

56. De aceea Sf. *Vasile* c. m. zice că atunci când mintea nu se împrăștie la lucrurile din afară și nu se risipește în lumea simțurilor, se întoarce în sine și se înalță la înțelegerea lui Dumnezeu. „Mintea neîmprăștiată la cele din afară, nici revărsată în organele simțurilor, se întoarce către sine și prin sine se ridică la înțelegerea lui Dumnezeu" (Epist. I).

57. După *Dionisie Areopagitul* sufletul are trei mișcări: a) *circulară*, când sufletul se întoarce de la cele din afară în sine însuși și recules se unește cu puterile cele singuratice și îngerești, încât se unește cu bunătatea cea fără început și fără sfârșit, adică Dumnezeu; b) *spirituală*, care provine din mișcarea sufletului către cunoașterea lui Dumnezeu, nu numai mintal, singuratec și neschimbabil, ci și schimbabil, trecând de la o gândire la alta, amestecându-i-se oarecum funcțiunile din cauza mișcării circulare și din cea dreaptă; c) *dreaptă*, când sufletul merge la privirea lucrurilor din jurul lui, externe și simțite, ca, de la niște chinuri multe și felurite, să urce la contemplațiile simple și singuratice (De nom. div. c. IV).

Prima se numește *circulară*, fiindcă după cum capetele cele două ale unei vergi de oțel s-ar uni prin îndoitură, tot astfel când puterea mintală și de cunoaștere a sufletului, ce-i în creier ca într-un organ trupesc se unește cu esența gânditoare a sufletului, care se găsește cea mai adâncă parte a sufletului și în cel mai curat spirit de acolo ca un instrument al său, cum zice Evanghelia și cum afirmă Părinții asceți (vezi p. 95 din Filocalie); iar din unirea acestor două se face un cerc și prin acesta mintea se unește cu harul dumnezeesc ce se află în inima omului.

Fiindcă, cum spun naturaliștii, după cum șarpele când voiește să-și lepede pielea veche se duce și trece printr-un loc strâmt, tot astfel mintea, prin locul strâmt, al inimii și al rugăciunii mintale din inimă, se strecoară de imaginație, devine clară, curată, strălucită, capabilă a se uni cu Dumnezeu, prin asemănarea ce o are cu El. Și iar, cu cât apa curge prin locuri mai strâmte, pe atât se limpezește și devine mai puternică, în stare a se sui la înălțime, tot astfel mintea, îndeletnicindu-se cu cugetarea și meditația strâmtă și stăpânită a inimii și în observarea de sine, pe atât se ascute și devine mai pătrunzătoare, superioară oricărei pasiuni și năvălirii gândurilor, oricăror forme și chipuri nu numai simțite — exterioare, ci și inteligibile, fiindcă toate acestea rămân afară și nu pot pătrunde înăuntru[58].

Iar dacă vreodată mintea s-ar revărsa peste lucrurile din afară și închipuirile lumii, reîntoarce-o în cămara inimii până la obișnuință.

Această primă și principală cale prin care se cuvine a activa totdeauna, a corecta, iubite, imaginația și memoria. Dar ce zic să corectezi? Să smulgi chiar din rădăcini preconcepțiile și idolii ei. E o metodă, pe cât de grea, pe atât de folositoare și rodnică; pe cât de ostenitoare, pe atât e de greu de folosit (ca să nu zic și greu de crezut) la mulți, îndeosebi de filozofii noștri și dascălii veacului nostru. Ei nu vor a se pleca învățăturii Sf. Duh, a atâtor purtători de Dumnezeu Părinți, care ne învață această cale, în cartea mai

58. Iar cu un exemplu mai plastic: după cum razele soarelui cu cât se depărtează de centrul și mijlocul unei lentile care aprinde iasca, cu atât devin mai slabe și mai puțin luminoase, și cu cât se adună în centru pe atât devin mai puternice, dese, strălucite. Tot astfel mintea și puterile necunoscute ale sufletului, cu cât se adună în centrul inimii, pe atât devin mai puternice și mai strălucite.

prețioasă decât orice piatră scumpă, a *Filocaliei*. Ei sunt într-adevăr lipsiți de rodurile duhului ce le dobândesc mulți neînvățați și necărturari, după cuvântul ce zice: „Că Dumnezeu a ascuns acestea de cei înțelepți și de cei pricepuți și le-a descoperit copiilor“ (Lc. X, 21).

Căci mulți, întrucât nu cred în această lucrare mintală, nici nu pot înțelege folosul venit din aceasta, după cuvintele: „De nu veți crede, nu veți înțelege“ (Isaia, 7, 9).

2. Dacă observi că mintea se îngreunează și nu mai poate rămâne în inimă și în Rugăciunea mintală care-i în inimă, folosește și *al doilea mijloc: adică las-o să iasă afară* și să se cufunde în meditații și contemplații, în gânduri dumnezeești și spirituale, cele din sf. Scripturi și cele din științele lumii, care obișnuit se numesc metafizice și fără materie.

Aceste gânduri duhovnicești, fiind înrudite cu mintea prin subtilitatea și imaterialitatea lor n-o lasă a se vulgariza, ci o întoarce la loc în inimă și iar o unește cu pomenirea mintală a lui Dumnezeu. De aceea dumnezeescul Maxim zice că, „Numai acțiunea nu poate face mintea impasibilă de nu-i vor urma multe și diferite contemplații“.

Ia aminte să nu te ocupi cu cuvintele trupurilor materiale și ale viețăților, adică ceea ce numim fizice fiind încă pătimaș. Pentru că mintea, nefiind liberă de imaginațiile pasionante ale lucrurilor ce cad sub simțuri, până să ajungă la raționamentele spirituale și imateriale ce se află în trupuri și în viețăți, e robită numai de forma și aparența externă și satisfăcută de ea, câștigă opinii și pasiuni false, cum zice sf. Maxim, în loc de a afla impasibilitate și adevăr, cum s-a întâmplat multor filozofi naturaliști.

3. Pentru odihna și bună stare a minții tale, mai utilizează și *a treia metodă*. Imaginează-ți tainele Vieții și Patimii Domnului, Nașterea și Peștera, Întâmpinarea în Biserică, Botezul în Iordan, Postirea de patruzeci de zile în pustie, Propovăduirea Evangheliei Lui, Minunile făcute, Schimbarea la față în Tabor, Spălarea picioarelor Ucenicilor, Darea Tainelor, Vânzarea, Patimile, Crucea, Îngroparea, Învierea, Înălțarea Lui, Chinurile de multe feluri ale Mucenicilor și îndelungile viețuiri în pustie ale Cuvioșilor.

Tot astfel, pentru disciplinarea inimii și pocăință, poți să-ți închipui taina și ceasul îngrozitor al morții tale, grozava zi a judecății, chinurile și muncile veșnice, focul nestins, temnițele întunecoase și de sub pământ, tartarul cel prea friguros, viermii care nu beau sânge, tovărășia cu demonii, etc.

Imaginează-ți dobândirea bucuriei negrăite a drepților: Împărăția cerească, Slava Veșnică, fericirea eternă, sufletul celor ce prăznuiesc, unirea cu Dumnezeu, cunoștința și convețuirea veșnică cu toți Sfinții[59].

---

59. Frate, dacă cu astfel de gânduri și meditații îți vei zugrăvi hârtia imaginației, nu numai că vei scăpa de amintiri rele și de cugete viclene, ci vei fi lăudat la arătare în ziua judecății. Sf. *Vasilie*, zice în Cuvântul despre feciorie, că orice om ce se găsește în acest trup se aseamănă unui pictor care pictează o icoană în loc tainic. Și când acest pictor scoate și pune într-o galerie pictura lui, e lăudat de privitori, dacă pe dânsa a zugrăvit chipuri ale sfinților și alte lucruri frumoase, vrednice de văzut. Dar dacă a pictat lucruri grozave, urâte și necinstite, e blamat și ocărât. Tot astfel orice om, când după moarte va sta în fața judecății lui Dumnezeu, va fi lăudat și fericit de Dumnezeu, de Îngeri și de Sfinți, dacă și-a împodobit mintea și imaginația cu lucruri strălucite, dumnezeești și spirituale.

Dar, dimpotrivă dacă și-a încărcat imaginația cu patimi necuviincioase, idolești și nebune, va fi rușinat și condamnat.

Sf. Grigorie al Tesalonicului se miră cum din lucrurile din afară, prin imaginație se produce în suflet sau o lumină rațională, dătătoare de viață veșnică, sau un gând muncitor și întunecat.

Dar aceasta nu înseamnă să te ocupi totdeauna de ele, ci folosește-le numai uneori și ocazional, când ți se va îngreuna mintea, ca iar să se întoarcă la inimă și acolo vom putea lucra împotriva imaginației prin această frumoasă aducere aminte de Dumnezeu. Pentru că, după cum toate viețățile purtătoare de case (ex. melcul și broasca țestoasă) și cele cu cojile tari, nu se odihnesc decât în cojile cu care sunt îmbrăcate, astfel mintea, în chip firesc, nu se odihnește în altă parte decât în trupul ce-l poartă, în cămara inimii, în omul cel dinlăuntru. De acolo, ca dintr-un meterez, luptă cu gândurile, cu vrăjmașii și cu patimile ascunse acolo înăuntru, deși cei mai mulți oameni nu știu acest lucru[60].

---

60. Domnul Însuși ne spune că patimile, și gândurile sunt ascunse în inimă și de acolo luptă cu noi: „Căci din inimă ies: gânduri rele, omoruri, preacurvii, curvii, furtișaguri, mărturii mincinoase, hule. Acestea sunt care spurcă pe om" (Mt. 15, 19).

Că vrăjmașii se ascund și se află împejurul inimii (după lucrare, nu după ființă, cum zice *Grigorie al Tesalonicului* în Dumineca a patra a Postului mare) destul de clar ne mărturisește sfântul *Diadoh:* „Înainte de botez Harul dumnezeesc îndeamnă pe om la cele bune din afară, dar satana este încuibat în adâncul sufletului și inimii. După ce însă omul este botezat, demonul iese afară din inimă, iar Harul intră în inimă" (Cap. 76, p. 224).

Dar chiar după botez, zice același sfânt (Cap. 82) i se permite a sta în adâncul trupului (cum s-ar spune, în fața inimii), pentru încercarea libertății morale. De acolo afumă mintea cu aburul pasiunilor cărnii. De aceea Sfinții Părinți zic că diavolilor nu le place să știe oamenii că ei locuiesc într-înșii, ca să nu-i izgonească de acolo și să le declare război în numele lui Iisus Hristos, scris în inimă, cum am spus mai sus.

Sf. Grigore Teologul mărturisește că diavolii sunt în noi, zicând ceea ce a spus Domnul când un duh necurat e dat afară din om, ia cu el alte șapte duhuri și intră apoi și locuiește în acel om (Mt. 12, 43); aceasta o mărturisește Sfântul că se întâmplă după botez, fiindcă Dumnezeu permite diavolilor să intre în cel botezat, din cauza gândurilor rele și viclene, și păcatele ce le face după botez.

(Cuvânt la botezul Domnului Iisus Hristos; Vezi și cap. 20 din part. II-a).

Pe lângă acestea te sfătuiesc să bați război și să te ferești a nu lăsa imaginația și memoria să-și aducă aminte de toate cele văzute, auzite, mirosite, gustate și pipăite; dar mai ales de cele necurate și rele.

Rațiunea și experiența spun că un om are mai mult a lupta cu imaginația și memoria, decât cu perceperea actuală. Fiindcă, să presupunem o ipoteză, a vedea ori a nu vedea o față ispititoare e ușor și nu cere mare război; dar după ce acea persoană a fost văzută, nu mai este ușor, ci e necesar războiul și lupta hotărâtă ca să scoatem aducerea aminte a acestei persoane din închipuirea noastră. Adesea o singură privire pătimașă și curioasă ce am aruncat unei fețe frumoase se imprimă astfel de puternic în imaginația noastră, încât luptă cu noi patruzeci sau cincizeci de ani, uneori chiar până la o vârstă înaintată și nu putem s-o ștergem din imaginația și memoria noastră.

Lucrul cel mai de râs e că și acea persoană, îmbătrânește, moare și se preface pământ și adesea pipăim cu mâinile noastre oasele ei în mormânt, dar imaginația noastră ține atât de legată de noi chipul ei, încât totdeauna o socotim tânără și vie. Și astfel, ca și când ar fi aievea, această patimă irațională și oarbă produce păcat în inimă, atât cât suntem trezi, cât și când dormim[61].

61. Vezi cum ți-am vorbit în pildă de închipuirea vederii. Vederea ne poartă cel mai grozav război. De aceea ea e cea mai regală, subtilă și mai limpede decât toate celelalte, cum zic Teologii. Închipuirile produse de vedere se șterg foarte greu.

În al doilea rând vin închipuirile născute din lucrurile rele și urâte ce am auzit. Ele luptă cu noi. Dar să știi și aceasta că, după cum atunci când lucrează celelalte simțuri ochii nu se mulțumesc dacă nu văd și ei ceea ce e înaintea celorlalte simțuri, tot astfel și închipuirea nu se mulțumește dacă nu va da la vedere toate cele auzite, gustate, mirosite și pipăite, cum spune Grigore al Tesalonicului.

Pe lângă aceasta îți amintesc să nu crezi, nici să iei drept adevărat ce vezi, treaz ori în somn, dinăuntru ori din afara inimii, vreo formă ca o lumină ori foc, în chip de Înger ori Sfânt, ori altfel de fantezie, căci mulți pustnici vechi și noi au fost amăgiți de astfel de închipuiri și au fost pierduți de diavol, care știe și obișnuiește a se preface în Înger de lumină, după cum a spus sf. Pavel: „Satana se preface în Înger al lumii“ (2 Cor. 11, 14).

Și mai află că, după cum din simțire se naște închipuirea, tot astfel, dimpotrivă, imaginația naște simțirea. Atât de mult se îngroașă închipuirea unor oameni, încât face același lucru ca și simțirea.

De aceea mulți închipuitori și fanteziști se tem de imaginație ca de simțuri și atunci, ori se desfată cu ea, ori sunt torturați.

Ba unii chiar mor numai din cauza închipuirilor unor persoane și fețe ca și cum ar fi de față.

Deci, cine nu vede cât de rea e închipuirea și cât se cuvine a fugi de ea?

Cap. XXVI.

Dacă dorește a duce bun război cu dușmanii, soldatul lui Hristos se cuvine a fugi cu toată tăria de tulburări și supărări.

După cum orice creștin are neapărată nevoie, când pierde pacea inimii, să facă orice spre a și-o recâștiga, tot astfel trebuie să știe că nu-i rațional și drept ca, pentru vreo întâmplare a lumii, ce s-ar putea produce să-l robească, întristeze sau să-i tulbure această pace.

Da, se cuvine a ne mâhni pentru păcatele noastre, dar cu o întristare pașnică, pentru păcatele noastre, cum am spus mai înainte de mai multe ori. Și astfel, fără supărarea inimii, să ne mâhnim, ca orice păcătos și să plângem foarte puțin dinăuntrul nostru; adică, să simțim compătimire în dispoziția pioasă a dragostei.

Iar de celelalte întâmplări venite asupra noastră, grele și chinuitoare, ca: boala, lovirile, moartea rudelor, boli vătămătoare, războaie, focuri și altele, deși oamenii cu cugetare lumească deseori fug de ele, ca de niște vexațiuni ale naturii, totuși, cu Darul lui Dumnezeu, putem nu numai să le suportăm, ci să le și dorim, să le iubim ca fiind niște pedepse juste, meritate pentru cei buni.

Pentru că, privind la acest scop, vom place chiar Domnului nostru și lui Dumnezeu, și urmând Voinții Lui vom trece prin toate ale lumii cu o inimă liniștită și pașnică, oricât de mari ar fi tulburările, necazurile și amărăciunile acestei vieți.

Fii încredințat că orice vexație și tulburare a inimii noastre nu-i plăcută în Ochii lui Dumnezeu, căci, de orice natură ar fi, totdeauna e întovărășită de nedesăvârșire și totdeauna iese dintr-o rădăcină rea a egoismului nostru.

De aceea să ai totdeauna o strajă neadormită, care, îndată ce ar vedea ceva ce te poate supăra și tulbura, să te vestească a-ți lua armele de apărare, socotind că cele rele deși simțurile noastre și exteriorul lor le arată a fi rele, adică supărătoare, totuși nu sunt într-adevăr rele, nici nu ne pot lipsi de cele bune și că toate sunt poruncite sau permise de Dumnezeu pentru scopurile drepte și bune ale noastre și pentru alte pricini necunoscute nouă, dar desigur prea oportune și drepte.

Dacă la orice supărare și întâmplare neplăcută inima va rămâne în acest calm, mult folos vei avea; iar dacă dimpotrivă se va tulbura, să știi că orice sârguință și nevoință nu-ți aduce nici un folos ori îți aduce unul foarte mic și neînsemnat.

Nu mai amintesc faptul că atunci când suntem întristați, inima e supusă multor loviri și războaie ale vrăjmașilor și că, mai mult, nici nu putem vedea și desluși bine calea adevărată și drumul faptei bune.

Vrăjmașul nostru, diavolul, urăște mult pacea noastră, (fiindcă e o pace unde locuiește Duhul lui Dumnezeu, ca să facem lucruri mari), adesea vine ca un prieten și încearcă a ne-o lua prin diferite pofte[62] ce par a fi bune, dar cât sunt de amăgitoare și mincinoase, poți să vezi, între alte semne și aceasta: ele ne răpesc pacea inimii.

De aceea, dacă voiești a fugi de această mare nenorocire, când santinela, adică mintea și atenția ei îți va spune că o nouă dorință de vreun lucru bun cere să intre în suflet, nu-i deschide ușa inimii. Întâi leapădă-te de orice voință a ta, pune-o înaintea lui Dumnezeu și mărturisind orbirea și ignoranța ta, roagă-L cu căldură să te lumineze cu Lumina Lui, ca să poți vedea dacă această poftă și dorință vine de la vrăjmaș.

Pe lângă aceasta, aleargă la Părintele duhovnicesc și supune-o judecății lui.

Chiar de ar veni de la Dumnezeu această dorință, se cuvine, înainte de a păși la realizarea ei, să te smerești și să-ți omori graba

62. De aceea *ava Isac* numește tulburarea „căruța și trăsura diavolului, în care șezând intră în ticălosul suflet și-l îneacă (Cuv. 33, p. 211); iar *Petru Damaschin* zice: „Nici o răutate nu duce la păcat așa de repede ca tulburarea". (Filocalia, p. 612).

și ardoarea pentru ea, pentru că ceea ce naște din această smerenie e mai plăcut lui Dumnezeu, decât a fi făcut pofta naturii.

Astfel, leapădă poftele care nu sunt bune și să faci cele bune numai după ce vei stinge imboldirile firești. Numai astfel vei stăpâni în pace și securitate, *Acropola inimii tale*.

Apoi, ca să-ți păstrezi pacea totdeauna, trebuie să aperi inima de unele mustrări și de cenzurile interne ale conștiinței, care uneori deși par a fi de la Dumnezeu, totuși vin de la diavol, fiindcă te acuză pentru vreo greșeală. Din roadele acestor reproșuri vei cunoaște originea lor.

Pentru că dacă te smeresc, te fac sârguitor la fapte și dacă nu-ți răpesc încrederea și nădejdea în Dumnezeu, primește-le ca de la Dumnezeu; iar de te tulbură, te fac mic la suflet, neîncrezător, leneș și pregetător la bine, fii convins că vin de la diavol. Nu asculta de ele, ci urmează-ți calea și nevoința ta.

Căci chiar fără acestea de care am vorbit, deseori iau naștere în inimile noastre supărări, tulburări, ș.a., din coincidențele lucrurilor contrare ce se petrec în această lume.

Dar pentru a te putea feri de aceste loviri ale amărăciunilor și necazurilor două lucruri ai să faci: *primul*, a socoti, cui sunt potrivnice acele fapte: Duhului și sufletului; egoismului și poftelor noastre.

Pentru că de sunt contrarii apetiturilor și egoismului (care-i universal și primul tău dușman) să nu le numești potrivnice, ci socoate-le ca binefaceri și ajutoare ale Prea Înaltului Dumnezeu. Deci, primește-le cu inimă veselă și cu recunoștință; dar dacă sunt contrarii Duhului și sufletului, nici pentru acest motiv nu se cade a-ți pierde pacea sufletului, cum vei vedea în capitolul următor;

al doilea înalță-ți mintea la Dumnezeu, și cu ochii închiși (fără să te mai uiți la altceva), ia orice întâmplare din milostiva mână a dumnezeeștii Providențe, ca un pachet plin de toate bunătățile[63].

Cap. XXVII.

Procedeul când suntem răniți sufletește

Când ești rănit sufletește, din căderea în păcat prin neputință ori răutate, nu te împuțina cu duhul și nu te tulbura, ci întoarce-te la Dumnezeu și zi: „Iată Doamne ce am făcut ca om ce sunt; nu era posibil a aștepta altceva de la mine cel cu o voie atât de slabă și neputincioasă. Nu era de așteptat decât cădere și prăbușire".

Și aici, condamnă-te în ochii tăi de ajuns, frânge-ți inima de mare durere pentru ceea ce ai pricinuit lui Dumnezeu, dar, fără să te tulburi, condamnă-ți patimile rele și mai ales acea pasiune care ți-a produs căderea. Apoi zi: „Domnul meu, nici până acum n-aș fi putut sta, dacă nu m-ai fi sprijinit prin suprema Ta bunătate".

Mulțumește-I și iubește-L mai mult decât oricând. Minunează-te de atâta îndurare că, deși a fost ofensat de tine, îți dă iar mâna Lui cea dreaptă și te apără să nu cazi în păcat.

În fine, cu mare încredere în mila nemărginită, zi: „Tu Doamne, iartă-mă și pe viitor nu mă lăsa să trăiesc despărțit de Tine, nici să mă depărtez ori să te mai ofensez".

63. Sf. *Ioan Gură de Aur* obișnuia a zice în toate împrejurările: „Slavă lui Dumnezeu pentru toate, pentru că nu voi înceta a zice astfel totdeauna pentru toate ce mi se întâmplă" (Epis. către diac. Olymp, XI).

Chiar de faci astfel, să nu crezi că te-a iertat, fiindcă această încredere trândavă este mândrie, amăgire de minte, timp pierdut, înşelare diavolească, colorată cu diferite culori.

De aceea încredinţează-te mâinilor lui Dumnezeu şi urmează-ţi nevoinţa ca şi când nici n-ai fi căzut. Iar dacă, din slăbiciune, păcătuieşti de mai multe ori pe zi şi rămâi rănit, fă totdeauna ce ţi-am spus, cu mai multă speranţă în Dumnezeu. Urăşte mai mult păcatul, mustră-te şi sileşte-te a trăi cu mai multă supraveghere. Desigur, aceasta nu place diavolului, tocmai pentru că-i foarte plăcută lui Dumnezeu şi fiindcă vrăjmaşul rămâne ruşinat văzându-se învins de cel pe care-l biruia.

De aceea el unelteşte diferite chipuri de amăgiri ca să ne împiedice de la această nevoinţă. Adesea îşi ajunge scopul din cauza neatenţiei şi nepurtării de grijă de noi înşine.

Cu cât ţi se împotriveşte mai mult vrăjmaşul cu atât sileşte-te a o repeta de mai multe ori, chiar de ai căzut numai o dată în păcat.

Iar dacă, după ce ai păcătuit, simţi că te superi, te tulburi şi te descurajezi, ca să-ţi poţi redobândi pacea inimii şi curajul, repetă aceste exerciţii cum ţi-am spus, până ce te restabileşti şi după ce te vei înarma cu aceste arme, întoarce-te la Dumnezeu.

Fiindcă această supărare şi tulburare ce vine în urma păcatului provine din consecinţa osândei, adică din iubirea de sine, cum am spus de multe ori. Acesta-i chipul de a-ţi recâştiga pacea: uită complet atunci căderea în păcat[64] şi cugetă numai la bunătatea

64. Aici se potriveşte şi istoria aceasta din *Pateric*. Un monah a căzut în curvie şi fiindcă gândul deznădejdii dinlăuntru îl supăra, căci şi-a pierdut sufletul şi nu se mai mântuieşte, el, ca un înţelept şi meşter în războiul nevăzut, zicea gândurilor sale: „N-am păcătuit, n-am păcătuit", până ce a intrat în chilie şi a

cea nemăsurată a lui Dumnezeu. Meditează că El este foarte sârguincios şi doritor a ierta orice păcat, oricât ar fi de mare, chemând pe păcătos în diferite feluri şi pe variate căi să vină la Dânsul şi să se unească cu El prin har, în această viaţă, iar în cealaltă să-l sfinţească cu Mărirea Lui şi să-l facă de-a pururi fericit.

Şi când îţi vei linişti cugetul şi-ţi vei împăca inima cu astfel de gânduri, întoarce-te la căderea ta şi fă cum ţi-am spus mai sus.

Apoi, la mărturisire, pe care te îndemn s-o faci cât mai des, aminteşte-ţi toate păcatele tale şi cu durere şi amărăciune nouă pentru mâhnirea ce-ai produs lui Dumnezeu, ia ferma şi definitiva hotărâre a nu-L mai mânia; arată-le toate duhovnicului tău şi fă cu deosebită râvnă canonul ce ţi l-a dat.

Cap. XXVIII.

Tactica diavolului în războiul de amăgire a oamenilor

Află, iubite, că la nimic nu se sârguieşte mai mult diavolul decât la ruinarea noastră şi că el nu duce lupta cu toţi după aceeaşi metodă.

Ca să încep a-ţi nota unele din strategiile, cuvintele, şi rânduielile folosite de el în luptă, îţi înfăţişez cinci stări ale omului: unii sunt în robia păcatului, fără vreun gând de eliberare;

încuiat uşa. După ce şi-a împăcat inima a făcut cuvenita pocăinţă pentru păcatul făcut; ceea ce s-a descoperit unui alt bătrân străbătător cu gândul că aceste călugăr a păcătuit, dar s-a sculat şi a biruit.

alții doresc să se elibereze, dar nu întreprind nimic hotărât; apoi sunt unii care după ce au câștigat virtuțile, cad în păcat cu mai mare pierzare. Dintre aceștia unii cred că merg spre desăvârșire, alții lasă calea virtuții ce au; iar alții fac din această virtute o pricină de răutate. Vom vorbi despre fiecare aparte.

Cap. XXIX.

Războiul și amăgirea folosite de diavol cu cei ce-i ține în robia păcatului

Când diavolul ține pe cineva în robia păcatului, el este mai zelos decât la orice a-l orbi și a-l scoate din orice gând bun care l-ar face să-și cunoască viața lui cea nenorocită. Nu numai că îl scoate din orice gând ce l-ar duce la convertire și la pocăință punându-i în mintea lui alte gânduri rele și potrivnice, ci și cu uneltiri gata și cu prilejuri imediate, îl face să cadă adesea în același păcat ori în altele mai mari. Din acestea mizerabilul păcătos iese mai întunecat și mai orbit, încât această orbire îl aruncă în prăpastia păcatului și de la starea de compătimire, de la orbire trece la un păcat mai mare, încât mai toată viața lui ticăloasă se mișcă într-un cerc vicios până la moarte, dacă Dumnezeu nu se va îngriji să-l mântuiască prin harul Său.

Deci cel ce se află în această stare nenorocită, dacă voiește a se însănătoși trebuie să primească cât mai repede posibil acel gând și acea inspirație care-l cheamă de la întuneric la lumină, de la păcat la pocăință și trebuie să strige din toată inima către Făcătorul său: „Domnul meu, ajută-mi, ajută-mi degrab și nu mă mai lăsa în acest întuneric al păcatului".

Dar să nu înceteze a repeta această strigare și îndată, de-i posibil să ceară ajutor și sfat ca să se poată elibera de vrăjmași; iar de nu se poate ridica repede, să alerge cu toată bărbăția la Isus cel răstignit, să cadă la sfintele Lui picioare cu fața la pământ și la Născătoarea de Dumnezeu Maria, cerând îndurare și ajutor. În această bărbăție stă toată biruința.

Cap. XXX.

Războiul și amăgirea folosite de diavol cu cei ce-și recunosc răutatea și voiesc a se libera. De ce hotărârile noastre adesea n-ajung la realizări?

Cei ce-și dau seama de viața ticăloasă ce o duc, și voiesc s-o schimbe deseori sunt biruiți și amăgiți de vrăjmași cu această armă: „după aceasta, după aceasta", „mâine, mâine", „întâi să fac aceasta și apoi mă voi apleca cu mai multă sârguință la darul lui Dumnezeu și la viața spirituală; să fac azi aceasta și mâine mă voi îndrepta".

Frate, aceasta este cursa vrăjmașului care a prins pe mulți și totdeauna prinde pe toată lumea.

Cauza ei este lenevirea și ignoranța noastră, pentru că față de o astfel de cauză, de care depinde toată mântuirea sufletului nostru și toată cinstirea lui Dumnezeu, nu luăm toată energia și tăria noastră să zicem: „Acum, acum să duc viață duhovnicească, să mă pocăiesc, iar nu mâine". „Acum" și „azi" sunt în mâna mea iar „după aceasta" și „mâine" sunt în mâinile lui Dumnezeu. Chiar de ar fi în puterea mea „după aceasta" și „mâine", ce cale de biruință și de mântuire ar fi aceasta ca întâi să doresc a fi rănit și apoi tămăduit, a face neorânduială și apoi a mă înțelepți?

De aceea frate, de vrei să fugi de această amăgire și să învingi pe vrăjmaș, leacul cel mai bun este să te supui gândurilor bune și dumnezeeștii inspirații, care te cheamă la pocăință și să nu zici: „am pus un termen și nu mă pot pocăi înainte". Nu! fiindcă astfel de hotărâri deseori sunt greșite și mulți din cei ce s-au încrezut într-însele au rămas amăgiți și nepocăiți din diferite pricini.

A. Fiindcă hotărârile noastre în loc să fie întemeiate pe încrederea în Dumnezeu sunt fondate pe bizuirea de sine. De aceea, urmarea e că nu putem vedea marea noastră mândrie de care suntem purtați și credem că hotărârile noastre sunt neclintite și puternice.

Dar ca să cunoaștem această mândrie trebuie să fim luminați prin bunătatea lui Dumnezeu. Cel ce, cum am spus mai înainte, ne lasă uneori să cădem, din cădere ne ridică de la încrederea și nădejdea în noi înșine la încrederea și nădejdea numai în Dumnezeu și de la trufie ne cheamă la cunoașterea de noi înșine.

Voiești a ști, o omule, când sunt tari și nezdruncinate hotărârile tale? Când n-au vreo încredere în tine și când sunt întemeiate pe speranța și încrederea în Dumnezeu.

B. Când voim a lua vreo hotărâre cugetăm numai la frumusețea și puterea faptei bune care atrage voința noastră oricât de slabă și incapabilă ar fi. Dar apoi, când întâmpinăm o piedică în realizarea virtuții, voința slăbește și dă înapoi, deci hotărârile noastre rămân nerealizate.

De aceea obișnuiește-te a iubi mai mult greutățile, ce duc la dobândirea virtuții decât virtuțile însăși.

Voința ta să fie hrănită totdeauna de aceste dificultăți, uneori cu puțin, alteori cu mult, dacă vrei să câștigi faptele bune.

Fii încredințat că te vei birui și pe tine și pe vrăjmași cu atât mai eroic cu cât vei îmbrățișa și vei iubi mai mult greutățile.

C. Deoarece hotărârile noastre adesea nu au în vedere virtuțile și voința lui Dumnezeu, ci propriul lor folos, chiar dacă la început am luat hotărâri numai în vederea desfătărilor duhovnicești și dobândirea darurilor dumnezeești.

De aceea în necazurile ce ne strâmtorează nu găsim alt ajutor decât să ne propunem acest scop și să ne decidem a dori să ne dăm cu totul lui Dumnezeu și săvârșirii faptelor bune.

Dacă tu, iubite frate, voiești să te dai la această practică sfântă ia seama cu toată atenția când te afli în desfătări duhovnicești și fii smerit în hotărârile tale. Mai ales, ia seama să nu-ți pui porunci și reguli ca să nu le calci și să nu cazi în păcat. Fiind în necaz, hotărârea și cugetul tău să fie dispuse a suferi cu mulțumire crucea și necazul după voința Domnului, necăutând spre ajutor omenesc și pământesc și uneori nici chiar spre cel dumnezeesc.

Dar cererea și dorința să fie una și aceeași: a fi ajutat de Dumnezeu ca să poți suferi toate împotrivirile fără a-ți scădea virtutea răbdării și fără a face neplăceri Dumnezeului tău.

Cap. XXXI.

Amăgirea folosită de diavol contra celor ce socot că merg spre desăvârșire

Când vrăjmașul nu poate birui nici pe cei ce au fost robiți de păcat, nici pe cei ce luptă a se elibera de el, cum am spus, mai sus, aleargă la cei îmbunătățiți duhovnicește, luptă împotriva lor cu mult meșteșug, făcându-i a uita de inamicul lor care-i lângă

dânșii, îi atacă cu mare violență și îi hrănește. Ei își închipuie lucruri peste puterea lor mai înainte de a ajunge la desăvârșire[65].

Din aceasta ia naștere neglijența de rănile primite. Socotind aceste pofte și hotărâri ale săvârșirii ceva deja realizat se mândresc în diferite chipuri. De aceea nu voiesc a suferi nici cel mai mic obstacol ori cuvânt, ci își petrec timpul cu multe și lungi reflexiuni crezând că gândirea lor e sigură. Și atunci suferă mari tulburări pentru iubirea lui Dumnezeu. Și fiindcă atunci când își fac aceste închipuiri nu simt nici o supărare și împotrivire în trupul lor se socotesc a fi pe treapta celor desăvârșiți, care suferă mari amărăciuni.

Nu-și dau seama că una sunt cuvintele și hotărârile, alta lucrurile și faptele.

Deci, frate, de voiești să scapi de această cursă hotărăște-te a lupta cu vrăjmașii diavoli care te atacă în fapt concret și vădit.

---

65. Află, iubite, că diavolii, cum spun sf. Părinți, îndeosebi sf. *Meletie* Mărturisitorul, ne atacă din șase părți: de sus și de jos, din dreapta și din stânga, dinainte și dinapoi.

Sus sunt covârșirile peste puterea noastră ce le facem în virtute; *jos*, lipsurile și slăbiciunile provenite din lenea noastră pe care le întâmpinăm tot la realizarea virtuții; (De aceea au zis sf. Părinți că marginile sunt ale dracilor); din *dreapta*, când diavolii prefăcându-se că sunt motive drepte către virtute ne aruncă în răutate; iar din *stânga*, când dintr-un evident motiv al celui rău ne fac să păcătuim; *dinainte* când diavolii ne asaltează cu închipuirile și gândurile lucrurilor ce se vor întâmpina; iar *dinapoi* cu amintirea celor petrecute.

Scurt vorbind, toate gândurile rele năvălesc în suflet, ori izbucnesc dinăuntru ori invadează din afară înăuntru fie prin memorie și imaginație, fie prin glasul tainic al inimii; iar dinafară ele invadează sufletul prin obiectele perceptibile celor cinci simțuri, adică prin cele văzute, mirosite, auzite, gustate și pipăite (Vezi despre acestea în cap. XXIII: Cum se cuvine a ne corecta simțurile).

Gândurile dinăuntru și din afară provin din trei pricini: *diavolii* și ca urmare *patimile*, adică rănile primite în inimă de la iscoditorul vrăjmaș, fie urând, fie iubind ceva cu pasiune. În fine, ca o urmare este starea coruptă a naturii omenești.

Atunci vei vedea lămurit dacă hotărârile tale luate sunt adevărate ori false, puternice ori slabe, încât vei putea merge spre virtute și desăvârșire, pe o cale bătută, sănătoasă și împărătească. Iar contra vrăjmașilor ce nu te supără acum, te sfătuiesc să nu te ridici cu război decât după ce în prealabil vei cunoaște că cu vremea te vor ataca. Cu această cunoaștere de mai înainte te poți pune în pază, poți lua hotărâri ca să li te împotrivești ca atunci când vor veni să nu-ți poată face nimic, găsindu-te pregătit.

De aceea nu lua vreodată hotărârile tale drept fapte și realizări, chiar de ai fi deprins în virtuți de câtva timp cu metode foarte potrivite.

Fii smerit, teme-te de tine și de neputința ta.

Nădăjduiește numai în Dumnezeu, aleargă la El cu dese rugăciuni să te întărească și să te apere de primejdii, dar mai ales de orice prezumție și nădejde în tine.

Astfel, de vei fi smerit, chiar de nu vei fi scutit de unele mici neajunsuri (în care uneori te lasă Dumnezeu ca să-ți vezi neputința și de sunt în tine să păzească unele lucruri bune), totuși ți-e permis să dorești și să-ți propui scopuri decisive a te sui la o treaptă mai înaltă de desăvârșire.

Cap. XXXII.

Amăgirea folosită de diavol a ne scoate din calea virtuții

Diavolul mai are o amăgire contra noastră când vede că mergem spre virtute. El ridică asupră-ne diferite pofte ca să ne facă a cădea din calea virtuții. Să ne arunce în vicii.

De pildă, când un bolnav și-ar suferi cu voință răbdătoare boala lui, vrăjmașul văzând că prin aceasta ar câștiga deprinderea răbdării, îi pune înainte multe lucruri bune ce le-ar fi putut face dacă era în altă stare, și se silește a-l convinge că dacă n-ar fi fost bolnav ar fi slujit mai bine lui Dumnezeu și ar fi folosit atât el cât și ceilalți.

După ce nasc într-însul aceste pofte, le alimentează cu aceleași simțiri și încet-încet le întărește astfel încât încep a-l întrista și a se mâhni că nu le poate îndeplini după voia lui. Cu cât aceste pofte și dorinți dintr-însul devin mai mari cu atât crește supărarea și tulburarea inimii lui. Apoi cu îndemânare vrăjmașul îl face a nu-și mai suporta boala ca pe o boală, ci ca un obstacol în calea virtuților.

Adus de vrăjmaș aici cu mare dibăcie îi răpește din minte scopul și ținta ce a avut a-i servi lui Dumnezeu mai bine și a dobândi mai multe virtuți. Și astfel nu-i lasă nimic altceva decât dorința de a scăpa de boală, lucru ce nu merge după voința lui. Atunci se supără și se tulbură încât își pierde toată răbdarea.

Astfel ajunge ticălosul a cădea în răutatea nerăbdării, din virtutea răbdării cu care mai înainte era împodobit, fără a se simți că merge spre desăvârșire[66].

Deci acesta-i modul de a sta contra acestei amăgiri a diavolului. Când ești în această stare de boală încât să te tulburi

66. Sf. *Ioan Scărarul* spune, că tot astfel se întâmplă și cu cel ce sporește în supunere față de vreun bătrân; cu dorința a realiza virtuți mai înalte se înșeală, lasă supunerea și se duce în singurătate și în pustnicie. Acolo cade în lenevire și pierde și puțina sporire de supunere ce dobândise. Același lucru se întâmplă pustnicului și sihastrului când va lăsa pustia și se va duce la supunere ca să câștige poate mai multe fapte bune și folositoare, fiindcă în supunere pierde și acea puțină liniște dobândită în singurătate.

și să te amărăști, ia seama, nu te învoi cu tentația, ci din vreme respinge poftele venite atunci, oricât de bune ți-ar părea că sunt.

Căci atunci neputând să le pui în practică, urmează să te tulburi zadarnic și să-ți pierzi pacea. Ci e bine ca în toată umilința, răbdarea și supunerea să crezi că aceste dorințe nu pot ajunge la acea realizare dorită, fiindcă tu ești mai neputincios și mai nestatornic decât ceea ce gândești; ori cugetă că Dumnezeu, pentru judecățile lui tainice ori și pentru păcatele tale, nu dorește de la tine acele bunătăți poftite de tine, ci mai ales dorește să te aibă smerit cu răbdare, sub mâna cea dulce și tare a voinții Lui.

Tot astfel, chiar când ești pus sub canon de părintele tău duhovnicesc pentru vreun păcat și de aceea nu poți după pofta ta a urma toate cucerniciile tale, mai ales a te apropia de sf. Împărtășanie, nu te tulbura și nu te supramâhni, ci lepădând toată voința ta, îmbracă-te cu ceea ce îi place lui Dumnezeu, zicând cu durere în inima ta:

„Ah, dacă ochiul dumnezeeștii Providențe n-ar fi văzut în mine ingratitudini și neajunsuri, desigur n-aș fi ajuns într-atâta ticăloșie, ca să fiu lipsit de harul prea Sfintelor Lui Taine: de aceea văzând că Domnul meu prin aceasta îmi arată nevrednicia mea, laud și preamăresc în veci Numele Lui, zicând către Dânsul.

„Stăpâne iubitorule de oameni; nădăjduind în bunătatea Ta deși sunt nevrednic a Te primi în sufletul meu prin dumnezeeștile Taine, nu încetez în altfel a-Ți deschide inima mea, ca să intri duhovnicește într-însa, s-o întărești contra inamicilor ce caută s-o despartă de Tine. Eu rămân totdeauna mulțumit de toate cele plăcute ochilor Tăi, Făcătorul meu, Răscumpărătorul meu, dorind numai ca să se facă voia Ta, acum și totdeauna; aceasta-i hrana și întărirea mea. Mult iubitul meu, cer numai acest dar de la tine

ca sufletul meu fiind liber de tot ce nu-Ți place să stea totdeauna îmbrăcat cu podoaba poruncilor Tale sfinte, gata pentru venirea Ta duhovnicească și aplecat spre tot ce-Ți este plăcut".

De vei păzi aceste sfaturi fii sigur că la orice poftă de bine ce nu poți săvârși, venită din fire ori de la cel rău care totdeauna dorește a te scoate din calea virtuții, ori alteori chiar de la Dumnezeu, ca să dovedești supunerea ta față de voința lui; în orice dorință a ta neîmplinită, zic, vei avea ocazia să mulțumești lui Dumnezeu și să-I placi. Pentru că în aceasta constă adevărata cucernicie și slujirea ce o cere Dumnezeu de la noi.

Și să mai știi că nu trebuie să te superi și să pierzi răbdarea în necazurile și ispitele ce vin, ori din ce parte ar veni, ci se cuvine a utiliza mijloace legale și raționale care de obicei sunt folosite de robii lui Dumnezeu; adică: să nu te dai pricină lor și să rogi pe Dumnezeu a te izbăvi de ele și altele asemenea lor; dar nu cu atât de mare dorință și atașament ca să te eliberezi de aceste necazuri, ci fiindcă Dumnezeu voiește a folosi astfel de mijloace și unelte[67].

---

67. Adică să ne rugăm a nu cădea în ispită, fiindcă El zice: „Și nu ne duce în ispită" (Mt. 6, 13), și iarăși: „Rugați-vă să nu cădeți în ispită" (Lc. 22, 40) și tâlcuind aceasta *Teofilact* al *Bulgariei* zice că e un lucru demonic și orgolios a se arunca cineva în ispite. Pentru că este lucru diavolesc și de mândrie ca cineva să se arunce în ispite". Deci se cade a ne ruga și înainte de ispită ca să nu cădem și după ce vom cădea ca s-o biruim. „Dar nu se cade a ne împuțina cu duhul, a cârti, a ne întrista și a ne mâhni, când ni se întâmplă ispite și necazuri de multe feluri ci să mulțumim și să ne bucurăm", cum ne poruncește sf. Iacov, fratele Domnului:

„Nu vedeți decât o pricină de bucurie, fraților, când veți cădea în multe feluri de ispite, știind că ispita credinței voastre produce răbdarea, credința și dragostea ce o avem către Dumnezeu, după cum focul lămurește aurul în cuptor".

Pentru că noi nu știm dacă Dumnezeu voiește a ne izbăvi cu aceste mijloace de astfel de necazuri. De aceea, dacă vei face altfel, căutând a scăpa de necazuri, te vei prăbuși în multe rele și ușor vei cădea în nerăbdare, când această eliberare nu vine după dorința ta sau răbdarea-ți va fi insuficientă și nu va fi toată plăcută lui Dumnezeu, ci va fi vrednică de puțină plată.

În fine, te înștiințez despre o amăgire secretă a iubirii de sine care obișnuiește a acoperi neajunsurile noastre și oarecum a le părtini, ca de pildă: cineva e bolnav și foarte puțin răbdător în neputința lui, care-și maschează nerăbdarea cu vălul unui oarecare zel de virtute, zicând că supărarea lui nu este în realitate tulburare de ceea ce suferă, ci că el este amărât pentru bune motive, fie pentru că el și-a produs cauza suferinței, fie că cei ce îi slujesc se dezgustează de boala sa, murmură și se vatămă.

Astfel să presupunem și pe iubitorul de slavă care se tulbură pentru locul de mărire ce nu l-a ocupat, nu caută cauza neizbânzii în însăși vanitatea lui, ci în alte cauze și pretexte.

Rădăcina amărăciunii și tulburării acestor oameni nu-i alta decât că ei urăsc și se întorc de la ce-i contrar poftelor lor. Aceasta e lucru evident, pentru că bolnavul de mai sus nu se tulbură sau se întristează că ai săi care-l îngrijesc se ostenesc ori se dezgustează, ci numai pentru că nu și-a dobândit mărirea dorită.

De aceea, pentru a nu cădea în această greșeală și în altele mai mari, să suferi totdeauna cu bărbăție și cu răbdare orice osteneală și pedeapsă ți s-ar întâmpla, ori din ce cauză ar proveni ea.

Cap. XXXIII

Ultima amăgire uneltită de diavol ca virtuțile ce am dobândit să fie transformate în vicii.

Vicleanul șarpe nu încetează niciodată a ne ispiti cu vicleșugurile și amăgirile lui, chiar în virtuțile câștigate, pentru a le face cauze de corupție și viciu. Această luptă se manifestă astfel. Fiind plăcute nouă, ajungem la mari gânduri și concepții despre noi, iar de la aceste concepții înalte cădem, (vai!) în răutate și în groapa mândriei și a vanității.

De aceea, frate, păzește-te de această primejdie! Concentează-ți toată mintea în inimă, luptă totdeauna împotriva acestui demon, șezând ca într-o redută foarte înaltă și largă, și zic, luptă în adevărata și adânca cunoștință de netrebnicia ta. Dă-ți seama că într-adevăr nu ești altceva decât nimic, nu poți nimic, n-ai decât neputință, ticăloșii, răutăți, vicii și defecte și nu ești vrednic de altceva decât de osânda veșnică.

După ce te-ai asigurat de acest adevăr, nu lăsa vreodată mintea a ieși la lucrurile din afară ale lumii nici chiar la un cuget ori întâmplare cât de mică ce ți s-ar întâmpla. Fii încredințat că toate cele din afară sunt dușmanii tăi și de te-ai fi dat în mâinile lor negreșit ai fi rămas mort ori rănit.

Iar ca să poți lupta bine și să-ți aperi reduta menționată mai sus a adevăratei recunoașteri de nimicnicia ta, urmează această tactică.

De câte ori te duci cu mintea la sine-ți și la lucrurile tale, măsoară-te totdeauna cu ceea ce este al tău propriu și nu a lui Dumnezeu și a harului Său.

Apoi consideră-te ca și cum n-ai fi existat.

Adică, dacă ai în vedere timpul dinainte de a te fi născut, vei vedea că în tot acel abis de veșnicie, ai fost un „nimic" și n-ai fi putut face nimic pentru a-ți lua ființă. Existența ta e datorită numai bunătății lui Dumnezeu, lăsându-I pe al Său (care este providența veșnică ce te păzește în orice ceas). Ce ești altceva decât nimic?

Nu rămâne nici un semn de îndoială că, în întâiul tău nimic (din care te-a scos Dumnezeu cu mâna Lui cea puternică) te-ai fi întors într-o clipă, de te-ar fi părăsit un singur minut.

E clar că, fiind în această existență naturală, cu ființa ta, n-ai dreptul a te socoti vreodată ceva sau a dori să te socotească alții.

Apoi privind existența darului, se cuvine a medita că dacă firea ta ar fi lipsită de dumnezescul dar și ajutor, ce poate ca prin sine a face vrednic de răsplată? Nimic. Încât poți zice cu sf. Pavel: „Nu eu (m-am ostenit) ci darul lui Dumnezeu care-i în mine" (1 Cor. 15, 10).

Cugetă apoi la greșelile cele trecute și la multele răutăți ce ai săvârșit de nu te împiedica Dumnezeu cu mâna Lui cea milostivă. Fărădelegile tale s-ar fi înmulțit cu zilele și cu anii, faptele rele, viciile și deprinderile (căci o răutate poate trage după sine alta) ar fi ajuns la un număr nemărginit).

De aceea de nu voiești a fi răpitor și fur al bunătății și slavei lui Dumnezeu, fiindcă El a dat toate celelalte și făpturilor Lui, dar slava a ținut-o pentru Sine, ca să se mărească singur ca un Ziditor al tuturor, după cum și zice: „Nu voi da altuia slava Mea" (Isaia 42, 8); dacă vrei să stai totdeauna cu Domnul tău și numai

să-L slăvești cum se cuvine, în orice faptă bună, la început, în timpul și după săvârșirea ei, e bine a te considera cel mai de jos și mai rău decât toți oamenii[68] și să nu neglijezi această defăimare de sine.

Când se întâmplă că cineva te iubește și te laudă pentru vreun bine ce ți-a dat Dumnezeu, reculege-te, nu ieși nicidecum din nimicnicia ta, ci întoarce-te întâi la Dumnezeu, zicând din toată inima: „Domnul meu să nu-mi îngădui vreodată o deveni fur al cinstei și darului Tău; Ție se cuvine laudă, mărire, și cinste, iar mie rușine; Ție Doamne dreptatea, iar nouă rușinea fețelor" (Daniil, 9, 7) „Doamne nu nouă, ci numelui Tău se cuvine mărire. A Ta este slava și eu sunt servul Tău" (Pr. 113, 9).

Apoi întoarce-te la lăudătorul tău și zi în cugetul tău; de unde acesta mă socoate bun, când numai Dumnezeu este bun? „Nimeni nu este bun decât unul Dumnezeu" (Mt., 19, 17).

Cu acest procedeu vei ține la distanță pe demoni și vei fi vrednic a primi daruri mai mari și faceri de bine mai alese de la Dumnezeu.

---

68. Cât de folositor e acest lucru, a se vedea pe sine cineva mai rău și mai jos decât toți oamenii o spun și sfinții părinți. Dumnezeescul *Gură de Aur* zice: „Nimic nu este mai iubit de Dumnezeu decât socotirea cu cei mai de jos"; iar marele părinte *Varsanufie* zice: „Dacă într-adevăr vrei să te mântuiești ascultă un lucru. Ridică-ți picioarele de la pământ, înalță-ți mintea la cer și acolo fi cu gândul tău ziua și noaptea. Defaimă-te cât poți, silindu-te a te vedea inferior oricărui om. Aceasta-i adevărata nevoință. Nu-i altă osteneală mai aleasă celui ce voiește a se mântui în Hristos Cel ce-i dă putere. Iar dumnezeescul *Grigorie Sinaitul* adaugă că se cade a ne considera mai răi decât toate făpturile și mai ticăloși chiar decât dracii. El zice: „Două smerenii sunt, după cum spun Părinții: a se considera cineva dedesubtul tuturor și a atribui izbânzile sale lui Dumnezeu. Prima este început, a doua sfârșit" (Cap. 115). Deci cei ce caută smerenia trebuie să aibă conștiință de sine și să considere aceste trei lucruri: că sunt mai păcătoși decât toți păcătoșii și mai urâți decât toate făpturile ca unii ce sunt în afară de fire, și, în fine, mai ticăloși decât dracii fiindcă sunt robii dracilor.

Dacă amintirea faptelor bune făcute de tine te îndeamnă la mândrie, cugetă îndată că aceste lucruri sunt ale lui Dumnezeu, nu ale tale, și ca și cum ai vorbi cu ele zi:[69]

„Nu știu cum ați apărut și ați năvălit în mintea mea! Nu eu sunt autorul vostru, ci bunul Dumnezeu și Darul său. El v-a crescut și v-a păzit. Deci numai pe El voiesc să-L cunosc, Părinte începător și înfăptuitor. Lui îi mulțumesc și pe El Îl laud".

Meditează apoi că toate lucrurile făcute de tine nu sunt tocmai în lumina și după darul dat ție, să le cunoști și să le faci, ci multe sunt neîndeplinite și multe departe de scopul curat și sârguința obligatorie. De aceea când vei înțelege bine acestea, vei vedea că se cuvine mai bine a te rușina de virtuțile tale, decât a fi satisfăcut în zadar, și a te mândri cu ele. Fiindcă-i destul de adevărat că virtuțile firești ale lui Dumnezeu, pe care suntem datori a le face, fiind în sine curate și desăvârșite, oarecum se profanează din cauza lipsurilor și insuficiențelor noastre[70].

---

69. Gândește-te deci că oricâte fapte bune ai face și oricâte daruri ai lua, cu atât mai mult ele se datoresc lui Dumnezeu și tu te obligi mai mult față de El. Din această meditare, nu numai că nu te vei mândri de virtuți și calități, ci te vei coborâ în adâncul smereniei, fiindcă nu ai nimic vrednic cu care să mulțumești pe deplin darurilor dumnezeești.

70. Pe lângă aceasta, toate virtuțile fiindcă sunt lucrări firești ale lui Dumnezeu și daruri ale Sfântului Duh, ca o consecință sunt fără început și fără sfârșit după sf. *Maxim*; nemărginite după mărime, nenumărate după mulțimea lor, cum spune sf. *Vasile* Cel Mare.

Deci cum se poate cineva mândri că a dobândit virtuți când va pricepe că ele n-au început, sfârșit și număr? Și cum să nu se coboare în adâncul smereniei când socoate că oricâte virtuți a desăvârșit, totuși n-a ajuns la începutul virtuților. Atât doar că s-a împărtășit dintr-însele cum ar lua o picătură dintr-un ocean nemărginit. Ci totdeauna va fi îndemnat a rosti acea rugăciune a marelui *Arsenie:* „Dumnezeul meu nu mă părăsi. N-am făcut nici un bine înaintea Ta. Ajută-mi cu îndurarea ta să pun început bun".

Apoi compară-ți faptele cu ale sfinților, adevăraților prieteni și robi ai lui Dumnezeu și vei vedea că cele mai de seamă fapte ale tale sunt nimicuri și de foarte puțină ori de nici o cinste. Iar de le vei compara cu cele făcute de Domnul nostru Iisus Hristos pentru tine, (pe care socotește-le nu ca fapte ale lui Dumnezeu, ci numai ale omului), de vei cugeta la curățenia iubirii Lui, nevinovăția cu care le-a săvârșit, vei vedea că lucrurile și virtuțile tale sunt nimica toată și neînsemnate.

Amintește-ți că e scris: „Dreptatea noastră s-a făcut ca puzderia" (Isaia, 47, 6) ori să zici în gândul tău, că sunt mai rele decât nimic.

În scurt de îți vei înălța mintea la dumnezeirea și nemărginita mărire a Dumnezeului tău („înaintea Căruia nici cerul nu-i curat", cum e scris, Iov, 15, 15) vei vedea bine că în tot lucrul tău nu trebuie să te mândrești și să-ți înalți cugetul, ci să te îngrozești și să te cutremuri oricât de sfânt și de desăvârșit ar fi. Ești dator a zice din tot sufletul către Domnul ca vameșul cel smerit: „Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosului" (Lc. 18, 13).

Apoi te mai sfătuiesc a nu fi grabnic în a arăta darurile ce ți le-a încredințat Dumnezeu. Aceasta niciodată nu-i plăcut lui Dumnezeu, cum ne-a învățat cu această istorie.

Odată Iisus Hristos s-a arătat ca prunc unui om cucernic și cu viața îmbunătățită. Cunoscând acela că Domnul este, L-a rugat în toată simplitatea să-i spună parola îngerească, cum se obișnuiește, adică, Născătoare de Dumnezeu Fecioară.

Iar sfântul prunc a început a zice: „Bucură-te ceea ce ești cu Dar dăruită Marie, Domnul este cu tine; binecuvântată ești tu între femei". Aici s-a oprit și n-a voit a se lăuda și a zice: „Și

binecuvântat este Rodul pântecelui tău". Iar pentru că acela L-a rugat să spună și acestea, s-a făcut nevăzut".

Cu această pildă i-a dat această dumnezeească învățătură să nu se laude vreodată cineva cu darurile ce are. Învață-te a te smeri și a nu te lăuda. „Să te laude pe tine aproapele, nu gura ta; străinul, nu buzele tale" (Parim. 27, 2).

Acesta-i fundamentul tuturor virtuților[71], Dumnezeu ne-a făcut din nimic și acum fiindcă suntem ceea ce suntem prin Dânsul, voiește a întemeia toată ființa noastră duhovnicească pe această cunoștință că de la noi înșine nu suntem nimic. Cu cât ne vom adânci mai mult în această observare, cu atât vom vedea mai clar neajunsurile și ticăloșiile noastre, iar Dumnezeu va pune pietre mai tari ca să se ridice duhovniceasca noastră zidire.

Nu gândi, o fiule, că vei putea să adâncești vreodată toată cunoașterea aceasta.

E cu neputință.

Din această cercetare de noi înșine pusă bine în lucrare putem avea tot binele. Fără ea suntem nimic, chiar de am face faptele tuturor sfinților și totdeauna ne-am îndeletnici numai cu lucrurile lui Dumnezeu.

O, fericită cunoaștere care ne faci fericiți pe pământul și slăviți în cer!

O, lumină ce scoți din întuneric și luminezi sufletele noastre!

O, nimic care ca și cum te-ai fi cunoscut ne faci domni ai totului!

O, lumină ce scoți din întuneric și luminezi sufletele noastre!

71. De aceea și Domnul voind a zidi minunata făptură nouă a fericirilor, prima temelie a pus-o pe smerenie zicând: „Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este Împărăția cerurilor" (Mt. 5, 3).

O, nimic care ca și cum te-ai fi cunoscut ne faci domni ai totului!

Nu pot să mă satur vreodată vorbindu-ți de aceasta, iubite!

De voiești a lăuda pe Dumnezeu, smerește-te și dorește a fi prigonit de alții. Smerește-te cu toți și sub toți, dacă voiești a slăvi pe Dumnezeu.

Dacă vrei a-L afla nu te înălța, că El fuge. Smerește-te și smerește-te cât poți și El va veni să te afle și să te îmbrățișeze. Cu cât te vei umili în ochii Lui și vei voi a fi socotit netrebnic de alții și a se întoarce toți de la tine ca de la un lucru urât, cu atât te va primi și se va uni strâns cu tine și mai cu iubire.

Frate, pentru marele dar ce ți-l dă Dumnezeu, cel atât vătămat de păcatele tale, ca să te unească cu Sine, fă și tu aceasta a te socoti mai nevrednic și mai rău decât toți. Deseori mulțumește-i și socoate-te îndatorit celor ce-ți dau prilej a te smeri. Adică celor ce te-au defăimat ori te defaimă totdeauna. Chiar dacă suferi în silă defăimările, silește-te, cât poți, a nu arăta nici un semn de nemulțumire.

Și dacă, cu toate aceste nevoințe adevărate, viclenia diavolului și închinarea noastră cea rea se îndârjesc la noi, încât mereu ne supără gândurile mândriei și ne rănește inima, chiar atunci este vreme potrivită cu atât mai mult a ne smeri și a ne defăima, a ne urâ, cu cât vedem din acea cercare că într-adevăr luptăm cu toate puterile noastre să ne izbăvim de el.

Dar nu ne putem elibera de brutalitatea lui, fiindcă suferim de supărările mândriei care-și au rădăcina și originea în blestemata și deșarta părere de noi înșine.

Astfel vom scoate din otrava amară, miere; din răni, sănătate și din mândrie, smerenie.

Cap. XXXIV.

Înfrângera patimilor și câștigarea virtuților

Deși ți-am spus multe până acum despre biruința de sine și dobândirea virtuților, totuși trebuie să-ți mai spun ceva.

Adică *întâi,* dacă vrei, frate, a deveni virtuos, nu urma după cele ce iscodesc ochii, nu urma nevoințelor din cele șapte zile ale săptămânii, o nevoință pentru altă virtute și alta pentru alta. Nu, ci bate război cu acele pasiuni ce te supără și te păgubesc și năvălesc peste tine totdeauna.

Pe cât poți împodobește-te cu virtuțile contrarii pasiunilor tale. Căci de vei dobândi aceste virtuți contrare pasiunilor ce te supără, vei dobândi într-adevăr toate celelalte virtuți, pe fiecare la timpul ei, pentru că virtuțile sunt totdeauna legate una de alta și cine îndeplinește una, pe toate celelalte le-a apropiat de ușa inimii lui.

Al doilea; Nu zăbovi niciodată la câștigarea virtuților cu zile, săptămâni, luni și ani, ci luptă ca și cum atunci te-ai fi născut, ca un ostaș ce luptă neîncetat și mergi la înălțimea înfăptuirilor tale. Nu sta în loc nici un minut. Fiindcă această oprire în calea virtuților nu-i pentru a lua răsuflare și putere, ci pentru dare înapoi și slăbire.

Înțeleg să stai după ce ai câștigat virtutea și să-ți cercetezi puțin lipsurile ce încă le mai ai și să cugeți la mijloacele, la lucrările de a dobândi o altă nouă virtute.

De aceea, fii totdeauna cu grija fierbinte, îndemânatic pentru a nu pierde nici o virtute. Iubește și caută toate împrejurările

potrivite și motivele ce te îndeamnă la virtute, mai ales pe cele mai greu de biruit, fiindcă lucrările pentru biruința greutăților virtuților produc deprinderile faptelor bune și le înrădăcinează mai adânc.

Fugi repede și hotărât, cum am spus mai sus, de pricinile ce te pot îndemna la ispita trupului.

Al treilea; fii înțelept și cumpătat în acele virtuți dinafară ce pot vătăma și slăbi corpul, ca: post exagerat, privegheri, meditații, ș. a. Acestea trebuiesc dobândite puțin câte puțin, prin treptele lor, cum am spus mai înainte. Cât privește celelalte fapte bune lăuntrice și sufletești, ca: iubirea de Dumnezeu, defăimarea lumii, smerenia de sine, ura pasiunilor și păcatului, răbdarea, blândețea, iubirea de toți, chiar de dușmani ș. a., — n-ai nevoie a le dobândi puțin câte puțin, ori să urci la realizarea lor pe trepte și scări, ci silește-te a le pune în practică cât mai repede posibil.

A patra; gândul, pofta și inima ta să nu cugete, să nu dorească, să nu voiască decât a birui acea patimă cu care lupți și care te atacă. Aceasta să-ți fie toată lumea, cerul, pământul, bogăția și scopul tău, ca printr-însa să placi lui Dumnezeu.

În mâncare, postire, osteneală, odihnă, priveghere, somn, în casă ori afară, în cucernicie, în lucrul mâinilor, toate să țintească spre a birui acea patimă și câștigarea virtuții contrare.

Al cincilea; fii inamicul comun al tuturor dezmierdărilor și îndulcirilor pământești. Astfel celelalte răutăți te vor ataca mai puțin. Căci de vei voi să lovești vreo patimă și în același timp, vei privi la alte dulceți pământești, chiar de nu-s de moarte, ci ușoare, într-adevăr războiul tău va fi aspru, sângeros, crud, dârz, dar biruința ta va fi parțială.

De aceea adu-ți aminte totdeauna de aceste hotărâri dumnezeești: „Cel ce își iubește sufletul, îl va pierde; cel ce își urăște sufletul în lumea aceasta, îl va câștiga în viața veșnică" (Ioan, 12, 25); „Fraților, suntem datori a viețui nu după trup; căci viețuind după trup vom muri; iar de vom omorâ cu duhul faptele trupului vom fi vii" (Rom. 8. 12).

Al șaselea; în fine, îți spun că este foarte bine și poate necesar, în câștigarea virtuților, să faci o mărturisire cuprinzătoare, după cum se cuvine, ca să te arăți că stai în darul lui Dumnezeu, de la Care aștepți toate darurile, toate virtuțile și toate biruințele.

Cap. XXXV.

Virtuțile trebuie câștigate progresiv, de la una la alta

Deși adevăratul ostaș al lui Hristos ce dorește a ajunge la desăvârșire, nu are nevoie a pune vreo hotărâre la progresul său, totuși cu oarecare măsură chibzuită, trebuie să înfrâneze acele fierbințeli ale duhului, care aprinzându-se la început cu multă poftă, mai târziu se sting și-l lasă în mijlocul drumului.

De aceea se cuvine a câștiga puțin câte puțin nu numai cele dinafară, trupești, ci și virtuțile dinăuntru, sufletești.

În acest chip, în curând puținul se face mult și rămâne totdeauna.

De aceea, de exemplu ca să câștigi virtutea lăuntrică a răbdării, nu poți îndată a te bucura ori a dori ocările ce-ți face cineva, căci bucuria și pofta aceasta sunt trepte mai înalte ale răbdării, pe care nu-i bine a te sui, până ce nu vei trece întâi pe cele mai de jos ale unei astfel de virtuți, care-s defăimarea de sine, ura de izbândă și altele (Vezi cap. 13).

Și te mai sfătuiesc, nu te sârgui la toate faptele bune ori la mai multe deodată, ci întâi la una singură, apoi la alta. Numai astfel se sădește în suflet deprinderea îmbunătățirii, pentru că de te sârguești neîncetat cu o virtute, aleargă mai ușor la dânsa și mintea se frământă să afle mijloacele, memoria cele mai potrivite a o dobândi, iar voința e mai pornită spre această virtute.

N-ai fi dobândit aceste înlesniri dacă te-ai fi ocupat de mai multe virtuți.

Și mai este ceva; lucrările unei singure virtuți, fiind de aceeași natură între ele, se fac cu aceeași nevoință și cer mai puțină osteneală.

Una cheamă și ajută pe cealaltă. Această asemănare le întărește mai mult în noi, fiindcă află scaunul inimii gata, așezat a primi acele lucrări noi, ce ar fi trebuit să le săvârșim de două ori cum am primit mai înainte și pe celelalte asemenea lor. Aceste fapte despre care am vorbit au atât adevăr într-însele, încât cel ce voiește a dobândi o virtute deprinde și meșteșugul de a dobândi o alta. Astfel cu creșterea uneia, cresc toate, prin unirea ce există între ele, fiindcă toate faptele bune sunt rază ce ies din una și aceeaș dumnezeească lumină.

Cap. XXYVI.

Mijloacele de câștigarea virtuților; Ocârmuirea nevoințelor câtăva vreme cu o singură virtute

Pentru câștigarea virtuților trebuie să avem un suflet viteaz și mare, o voință nu slabă și moale, ci decisivă și puternică, cu convingerea că avem să trecem prin multe și grele dificultăți.

Apoi, trebuie să avem și o deosebită înclinare și o dragoste aleasă de virtuți. Aceasta o putem câștiga când ne vom da seama cât de mult plac lui Dumnezeu faptele bune, cât de înalte, necesare și folositoare sunt.

Orice realizare și orice progres al nostru în ele își are începutul și sfârșitul.

De aceea e bine ca în fiecare dimineață să ne facem propuneri și să luăm hotărâri a ne împotrivi tuturor obstacolelor virtuților ce s-ar ridica în acea zi.

Seara se cuvine a ne cerceta conștiința de am lucrat bine.

În dimineața următoare, să reînnoim mai puternic aceleași hotărâri și dorinți. Trebuie îndeosebi să ne silim a câștiga acea virtute ce o avem atunci în mâinile noastre.

Pildele Sfinților, rugăciunile noastre, meditarea Vieții și Patimilor lui Hristos, toate acestea, atât de necesare fiecărei silinți pentru virtute, trebuie, să țintească anume la acea virtute ce voim a dobândi. Oricât de multe și felurite pricini, vom întâmpina în acea zi, pe toate trebuie să le cercăm, pe cât e cu putință pentru a câștiga acea virtute dorită. (Vezi m. departe cap. XL).

Pentru deprinderea faptelor bune, dinăuntru și din afară, trebuie să punem atâta silință încât ele să devină aproape firești.

Cu cât vom întâmpina greutăți mai mari, cu atât aceste dificultăți vor băga și vor introduce în sufletul nostru deprinderea bună.

Spusele dumnezeeștii Scripturi fie rostite cu glasul, fie meditate cu mintea au o putere minunată la deprinderea virtuții căutată. Solomon zice: „Ce vei păzi fiule? Graiurile lui Dumnezeu" (Pilde, 31, 2).

De aceea să avem la îndemână multe ziceri pentru virtutea la care ne nevoim, pe care să le folosim, repetându-le toată ziua și mai ales când ne va ataca antipodul virtuții ce căutăm.

De pildă, dacă ne silim a deprinde răbdarea, putem rosti aceste ziceri și altele asemnea: „Bărbatul îndelung răbdător are multă pricepere" (Pilde 14, 31); Ps. 9, 18: „Răbdarea săracilor nu va pieri niciodată;" „Vai celor ce ați pierdut răbdarea" (Sirah, 2, 15); „mai bun este cel îndelung răbdător decât bărbatul puternic"; (Prov. 16, 34);

„Cel ce-și stăpânește mânia e mai bun decât cel ce cucerește o cetate".

„Întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre" (Lc. 21, 19);

„Prin răbdare să alergăm la lupta pusă înainte" (Evr. 12);

„Iată fericim pe cei ce au răbdat" (Iac. 5, 11);

„Fericit bărbatul care rabdă ispită" (1, 12); „Iar răbdarea să fie desăvârșită; aveți nevoie de răbdare" (1, 4) și (10, 36).

Tot astfel putem rosti și aceste rugăciuni mici:

„O, Dumnezeul meu, când se va înarma inima mea cu arma răbdării?

Când voi trece prin ispită fără a-mi tulbura inima, ca să dau bucurie Dumnezeului meu? O, iubitele mele suferinți ce mă faceți asemenea Domnului meu Iisus, cel ce a pătimit pentru mine! O Iisuse, singura viață a sufletului meu! Ajunge-voi oare a odihni între mii de suferințe pentru mărirea ta? Voi fi fericit dacă în mijlocul focului necazurilor, mă voi aprinde de dorința de a suferi chinuri mai mari!"

Vom întrebuința aceste mici rugăciuni să progresăm în virtuți. Putem folosi și alte rugăciuni potrivite la oricare virtute ce practicăm, pe care ni le-ar insufla duhul cucerniciei.

Aceste rugăciuni mici sunt numite însulițătoare și săgetătoare, fiindcă sunt ca niște sulițe și săgeți înfipte spre cer și au mare putere a ne trezi la virtute, dacă sunt însoțite de două aripi: cunoașterea adevărată a bucuriei Dumnezeului nostru când facem fapte bune și dorința fierbinte și arzătoare a dobândi virtuțile, pentru a place măririi Lui dumnezeești[72].

Cap. XLII.

Neînlăturarea suferințelor. Conducerea poftelor spre îmbunătățire.

Când ești într-o suferință și o înduri fără cârtire, ia seama bine să nu te biruie diavolul și iubirea de tine ori să dorești a scăpa de ea.

De aici vei avea și două mari pagube: una, chiar dacă pentru moment nu te lipsește de virtutea răbdării, dar cu timpul, pe-ndelete, te duce la nerăbdare; a doua, răbdarea va pierde răsplata ei, căci Dumnezeu recompensează numai acea vreme cât timp pătimești.

Dacă n-ai fi dorit eliberare ci, în toate suferințele, te-ai fi plecat dumnezeeștii bunătății, deși suferința ce înduri ar fi ținut numai o oră ori și mai puțin, totuși Dumnezeu ar fi socotit-o ca o chinuire și o slujire de vreme îndelungată.

De aceea stăpânește-ți poftele totdeauna. Alungă orice voință, scop străin și potrivește-le bine și numai în vederea țintei adevărate, care este voința lui Dumnezeu.

72. Dumnezeescul și fericitul *Augustin*, folosea nu numai astfel de rugăciuni, dar sfătuia și pe fiica lui duhovnicească în sine a le medita. Unii voiesc a numi săgetătoare și rugăciunile acestui fericit.

Numai astfel el vor fi drepte și netede; iar tu vei sta totdeauna liniștit.

Căci neputându-se întâmpla ceva fără voința lui Dumnezeu și tu dorind numai voința lui Dumnezeu, e evident că vei avea oricând numai ceea ce voiești.

Dar aceasta nu înseamnă că ne referim la păcatele tale ori ale altora, căci Dumnezeu nu le voiește nici după voința Lui înainte povățuitoare, nici după cea următoare cum teologhisește dumnezeescul *Damaschin*[73].

Ci se înțelege fiecare pedeapsă și muncă provenită din păcatele noastre ori de la alții. Această pedeapsă și muncă, numite Cruce, sunt foarte plăcute lui Dumnezeu, încât cu ele face bine uneori și celor mai de aproape și iubiți prieteni al Lui. Prin ele se îndeplinește voința următoare care, după sf. Damaschin, e totdeauna justă și de folos. (Vezi cap. 39).

Dar aceasta înseamnă să suferi tot necazul și patima numai în ce depinde de noi și ce e plăcut lui Dumnezeu. Adică, suferă numai după ce ai întrebuințat toate mijloacele îngăduite pentru a o evita. (Ține-te de rugăciunea de a nu cădea în ispită și să n-o producem noi, ș. a.).

---

73. După teologi, Dumnezeu are două voințe: Înainte povățuitoare și următoare cu prima, ce se mai numește și bună voire, Dumnezeu dorește nu numai toate bunătățile, virtuțile și mântuirea oamenilor, ci și răsplata lor, vremelnică și veșnică.

Cu voința următoare, numită slobozire, Dumnezeu voiește toate pedepsele celor răi, vremelnice și veșnice. Căci chiar munca veșnică e de folos celor ce sunt munciți, cum spune sfântul *Marcu al Efesului*. E bună ca tăiere a răutății și Dumnezeu nu voiește păcatele nici cu voința înainte povățuitoare, nici cu cea următoare căci acestea sunt numai creațiunea voinței viclene a făpturilor cuvântătoare.

Aceste uneltiri însă trebuie folosite numai după voința și porunca lui Dumnezeu, nu după pasiunea noastră, nici că am dori a ne elibera de acele greutăți.

Cap. XLIII.

Rezistența contra diavolului când ne amăgește

Când diavolul viclean vede că mergem drept, cu pofte ordonate, chibzuite și vii, pe calea virtuților de la care nu ne poate trage cu amăgiri de partea lui, atunci se preface în înger luminos, cu cugete prietenești, cu cuvinte din sf. Scriptură și cu pildele Sfinților ne îndeamnă a urca prea devreme și nechibzuit la înălțimea desăvârșirii ca apoi să ne arunce în prăpastie.

De aceea ne îndeamnă a pedepsi trupul cu posturi, înfrânări, bătăi, culcări pe pământ și alte necazuri de acest fel, fie pentru a ne mândri închipuindu-ne că facem lucruri mari, fie ca să ni se întâmple vreo boală și să devenim neputincioși la fapte bune, fie, în sfârșit, ca, prin multă osteneală și chinuire, să devenim greoi și să urâm nevoințele duhovnicești.

Astfel, încet-încet ne apropie mai cu ardoare decât înainte a ne lipi dulceților și desfătărilor pământești.

Aceasta s-a întâmplat multor nevoitori cu râvnă nechibzuită depășind cu mari chinuri măsura virtuții. Au căzut în batjocura viclenilor diavoli.

Dacă ar fi cugetat că aceste fapte chinuitoare deși sunt lăudate și rodnice unde este și putere trupească și smerenie sufletească, amândouă cumpănite, atunci n-ar fi căzut. Trebuie găsit un echilibru între amândouă.

Cei ce nu se pot da la aceste asprimi asemenea sfinților, pot a-și îmbunătăți viața cu alte mijloace: cu rugăciuni fierbinți, cu alergare la cununi mai de cinste ale adevăratelor războaie pentru Iisus Hristos, cu disprețuirea lumii și defăimarea de sine, cu tăcere și singurătate, cu smerenie și blândețe, față de toți, cu pătimiri, bine făcând vrăjmașilor și nemulțumitorilor lor, păzindu-se de orice greșeală, fie oricât de ușoară. Acestea sunt mai plăcute lui Dumnezeu decât nevoințele și torturările aspre ale trupului.

De aceea, te sfătuiesc să umbli cu chibzuială la acest fel de munci ale trupului, ca să le poți crește. Însă te sfătuiesc să nu cazi în cealaltă greșeală și în cealaltă covârșire a celor ce se socotesc oameni duhovnicești, care amăgindu-se cu orbirea de sine, se silesc a-și păzi sănătatea trupească și sunt atât de poftitori și grijulii încât, pentru cea mai mică supărare, se-ndoiesc și tremură să nu moară. Nimic nu-i mai de preț și de nimic nu vorbesc mai cu plăcere decât de conducerea vieții. Caută mâncări mai potrivite gustului decât stomacului lor, care adesea, prin abuzuri slăbește.

Aceasta o fac numai pentru a putea sluji mai bine lui Dumnezeu. Adevărul însă e altul. Vor a uni, fără câștig, ci mai ales în paguba unuia, doi vrăjmași de frunte: *duhul* și *trupul*. Însă, cu această sârguință trupul pierde sănătatea, iar duhul cucernicia.

De aceea lucrul cel voit unuia și altuia este a se păzi un fel liber, al vieții dar unit cu ce am spus mai sus, de care trebuie să țină seamă diferitele stări ale oamenilor și feluritele constituții fizice omenești, care nu pot fi supuse toate unui și aceluiași

canon, după cum zice marele *Vasilie* în *Așezămintele pustnicești*[74].

Adaugă-se și aceasta, că pentru a câștiga virtuțile dinafară și cele dinăuntru trebuie de mers înainte cu oarecare măsură, puțin câte puțin, după cum am zis în cap. XXXIV.

Cap. XLIV.

Concepția de sine și îndemnul diavolului ne fac a osândi cu nerușinare pe aproapele; lupta contra acestor pasiuni.

Din răutatea iubirii de sine, adică a dragostei, concepției și cinstei ce avem de noi înșine, se naște o altă răutate ce ne produce o mare pagubă. Este nerușinata judecată și osândire făcută aproapelui. Cu această osândă socotim netrebnici pe frați, îi defăimăm, îi umilim. Ea, cum își are obârșia din mândrie, ne încălzește și se hrănește. Căci această mândrie a noastră și această osândă merg crescând, desfătându-se în plăcerile ei și se întinde pe nesimțite.

Căci cu cât avem mai multă cinste și o idee mai mare de noi, cu atât ne îndemnăm mai mult în a osândi și a defăima pe ceilalți. Ni se pare că suntem departe de acele imperfecțiuni și scăderi ce le vedem la alții. Vicleanul diavol, cel ce vede acest fel de rea

74. Acest sfânt zice că, pe cât se deosebește și e mai tare arama și fierul decât vreascurile și lemnele, pe atât se deosebește și e mai tare un trup decât altul și o constituție de alta. De aceea, ce le este unora osteneală și chin peste măsură, altora le e odihnă fără necaz. Deci deprinde aceasta: „Înfrânarea trupului e bună, ea se măsoară fiecărui om după puterea trupului" (*Așezăm. Pustn. 4*).

socotință a noastră, veghează totdeauna a ne deschide ochii și a ni-i ține deschiși pentru a vedea, încerca și exagera neajunsurile semenilor noștri.

Cei leneși nu cred și nu-și dau seama cât se muncește și se sârguiește vrăjmașul ca să întipărească în mintea noastră cele mai mici neajunsuri ale unuia și ale altuia.

De aceea, dacă el veghează spre paguba ta, veghează și tu, frate, a nu cădea în cursele lui. Îndată ce îți va pune înainte vreo greșeală a aproapelui, retrage-te de la acest gând, căci e scris „Nimeni să nu cugete la răutatea aproapelui" (Zah. 8, 17). Dacă te simți îndatorat a-l judeca, gândește că nu ți s-a dat această putere și chiar de ți s-ar fi dat, n-ai fi putut judeca drept, căci ești înconjurat de mii de patimi și ești foarte lesne aplecat a gândi rău de alții, fără motiv drept și temeinic.

Leacul cel mai tămăduitor contra acestei răutăți este cugetarea continuă la patimile și răutățile tale, care sunt atât de multe și ascunse, încât numai pentru a le cunoaște și a le tămădui, nu-ți ajung toate zilele și ceasurile vieții tale. Nu pierde vremea observând pe ceilalți. Astfel, dacă vei judeca numai pasiunile tale, vei curăți ochii lăuntrici ai inimii de umezeli vătămătoare și-ți vei vedea bârnele mari, din ochiul tău, cum a zis Domnul: „Ce vezi paiul din ochiul fratelui tău, iar bârna din ochiul tău nu o simți?" (Mt. 7, 3). Căci să știi, când vei gândi ceva rău de fratele tău, rădăcina acestui rău e în inima ta, care după pasiunile ce o stăpânesc judecă pătimaș faptele celorlalți, cum e scris: „Omul rău din comoara rea a inimii scoate cele rele" (Mt. 12, 35).

Cum, de altfel, un ochi curat și fără patimă vede bine lucrurile: „Curat este ochiul ca să nu vadă rele" (Avac. 1, 13).

De aceea, când îți va veni gândul a judeca vreun defect al altora, supără-te contra ta ca pe cineva care ar face aceleași greșeli și ar avea aceleași defecte. Zi în inima ta: „Eu nemernicul având aceeași slăbiciune, ba chiar neajunsuri mai mari, cum să îndrăznesc a ridica capul, să văd și să judec greșelile celorlalți?"

Astfel, armele ce voiești a le mânui contra celorlalți, întoarce-le asupra ta pentru a te vindeca de răni.

Dacă neajunsul și greșeala vreunui frate al tău poate sunt cunoscute tuturor, vorbește de cauza ei cu dragoste și cu iubire frățească. Atunci să zici că în acel frate aflându-se alte fapte bune ascunse, Dumnezeu a îngăduit căderea lui în acea greșeală pentru a-l păzi, a se considera totdeauna netrebnic pe sine și fiind defăimat de ceilalți să devină smerit, mai plăcut lui Dumnezeu, încât câștigul său îi va fi mai mare decât paguba.

Chiar dacă păcatul cuiva, nu e numai vădit tuturor, ci și mare, nu-l osândi. Du-te cu gândul la înfricoșata judecată a lui Dumnezeu și acolo vei vedea pe unii ce au fost nelegiuiți dar mai apoi prin pocăință au ajuns la înalte trepte de sfințenie; iar pe alții căzuți din cea mai înaltă perfecțiune în prăpastia ticăloasă.

De aceea, fii totdeauna cu frică și cutremur mai mult pentru tine decât pentru alții. Fii încredințat că orice grăire de bine pentru aproapele și toată bucuria ce-o vei simți pentru el sunt rodul și desăvârșirea sf. Duh.

Dimpotrivă, orice defăimare, judecată cutezătoare și grăire de rău de aproapele ies din răutatea noastră și din îndemnul diavolesc.

Deci, dacă vreo cădere a unui frate te-ar fi smintit, nu te odihni și închide ochii până n-o alungi, cu toată puterea, din inima ta.

Cap. XLV.

Despre rugăciune

Dacă neîncrederea în noi, nădejdea în Dumnezeu și nevoința sunt atât de necesare în acest război, cum am spus până acum, cu atât mai trebuitoare decât aceste trei este rugăciunea. E a patra armă, cum am spus în capitolul întâi. Cu ea luăm de la Domnul nostru nu numai cele ce am spus, ci orice bine. Căci rugăciunea e mijlocire și unealtă de a primi toate acele daruri care izvorăsc din dragostea și bunătatea lui Dumnezeu.

Cu rugăciune vei pune sabia în mâinile lui Dumnezeu să lupte și să biruie pentru tine. Și ca să mânuiești bine rugăciunea trebuie s-o faci totdeauna cu deprindere și să te silești a avea aceste lucruri.

1. Să ai totdeauna o vie dorință a sluji lui Dumnezeu în tot ce faci, cum Îi place Lui.

Pentru a aprinde această dorință, meditează bine că Dumnezeu pentru prea minunatele lui covârșiri, bunătăți, măriri, înțelepciune, frumuseți și alte nemărginite perfecțiuni, se cuvine a fi slujit și cinstit. El, pentru a-ți sluji, s-a chinuit, s-a ostenit treizeci de ani, a vindecat rănile tale urât mirositoare otrăvite de păcat nu cu vin, untdelemn și mirodenii, ci cu scumpul sânge ce a curs din sfintele vine și din preacuratul Lui trup, sfârtecat de bătăi, spini și piroane.

Apoi, cugetă cât de folositoare ne este această slujire, căci ne facem domni și stăpâni pe noi înșine, superiori diavolului și fiii lui Dumnezeu.

2. Să ai totdeauna o credință vie și fierbinte că Dumnezeu îți va da tot ce-ți trebuie pentru lucrul Lui și pentru folosul tău.

Această credință și nădejde sfântă e vasul pe care îl umple mila lui Dumnezeu cu darurile Sale și cu cât e mai mare și mai încăpător, cu atât rugăciunea se va întoarce mai bogată la inima noastră.

Cum ar putea Dumnezeu cel neschimbat și atotțiitor să nu ne facă părtași darurilor Lui, când El însuși ne-a poruncit a le cere de la Dânsul și ne-a făgăduit a ne da Duhul Său dacă îl vom cere cu credință și cu răbdare, cum zice: „Cu cât mai vârtos Tatăl cel din ceruri va da Duh Sfânt celor ce cer de la dânsul", (Lc. 11, 13) și „toate, oricâte veți cere în rugăciune, crezând veți lua" (Mt. 21, 22).

3. Apropie-te de rugăciune cu chibzuință ca să voiești numai ce voiește El, atât când ceri cât și când primești. Adică, începe a te ruga și dorește a fi ascultat căci Dumnezeu aceasta așteaptă: Gândul tău să fie a uni voința ta cu a lui Dumnezeu, nu a trage voința Lui la a ta. De ce? Voința ta fiind întinată de iubirea de sine, deseori greșește, nu știe ce cere; dar voința lui Dumnezeu totdeauna este unită cu o negrăită bunătate și nu poate greși niciodată. Deci, ea este canonul și regina tuturor celorlalte voinți. Toate celelalte voinți ale făpturilor cuvântătoare se cade a-i urma și a i se supune. De aceea se cade a cere totdeauna cele plăcute lui Dumnezeu. De te îndoiești că vreuna dintr-însele n-ar fi plăcută Lui, cere-o cu socoteală că o voiești numai dacă o voiește și Dumnezeu să o dobândești. Însă cele ce știi că-I sunt într-adevăr plăcute (cum ar fi virtuțile), să le ceri mai mult pentru a-I mulțumi și a-I sluji, dar nu pentru un alt scop, fie el chiar și duhovnicesc.

4. Se cuvine a merge la rugăciune împodobit de cele potrivite cererilor tale. După rugăciune, silește-te mai mult a deveni încăpător Darului și virtuții cerute de la Dumnezeu, căci nevoința rugăciunii se cade a fi însoțită, în acest fel, de silința biruinții egoismului nostru. Altfel, a cere cineva o virtute de la Dumnezeu și a nu se nevoi cu toate mijloacele și în toate felurile s-o dobândească, ci a se lenevi, aceasta într-adevăr înseamnă a ispiti pe Dumnezeu, iar nu a-L ruga.

De aceea dumnezeescul Iacov a zis: „Mult poate rugăciunea dreptului ce se lucrează" (Iac. 5, 6)[75].

5. În rugăciune trebuie să păzești cele patru reguli fixate de Sf. Vasile cel Mare: a preamări pe Dumnezeu, a-I mulțumi pentru binefacerile dăruite ție, a te mărturisi Lui că ești un păcătos și un călcător al poruncilor Lui și a cere numai ceea ce-ți este de folos pentru mântuire. Iată, de pildă cum te poți ruga:

„Doamne Dumnezeul meu, Te laud și Te prea măresc pentru fireasca Ta slavă și pentru nemărginita mărire. Îți mulțumesc că numai prin bunătatea Ta m-ai zidit și m-ai izbăvit de nenumărate ori, încât nici nu-mi dau seama de câte ori m-ai scos din mâinile vrăjmașilor. Astfel mărturisesc că am rămas totdeauna călcătorul poruncilor Tale sfinte și nemulțumit de toate binefacerile ce mi-ai dat. Dar Tu, Dumnezeul meu, nu ține seama de nerecunoștința mea, ci ajută-mi și de astă dată și nu îndepărta de la Tine această cerere de mântuire a sufletului meu".

Dacă te sârguiești la vreo virtute, tot astfel s-o ceri de la Dumnezeu; dacă cineva te-a amărât, nu uita a mulțumi lui

75. După sf. *Maxim* acea rugăciune se lucrează care-i însoțită de faptele potrivite rugăciunii, atât ale celui ce se roagă cât și ale celui pentru care cineva se roagă.

Dumnezeu și pentru această împotrivire ridicată în fața ta, căci aceasta e o mare binefacere.

6. Ca rugăciunea să aibă putere și Dumnezeu să asculte dorințele noastre, din firească-I bunătate, îndurare, din vredniciile de plată ale vieții, ale Patimii Fiului Său Unul născut, din făgăduința dată a ne asculta, fă-ți rugăciunea cu unul ori mai multe din următoarele cuvinte: „Dumnezeule, dă-mi cu nemărginita milă acest dar. Adu-ți aminte de așezămintele și făgăduințele date nouă a ne asculta, când ai zis: „Când grăiești tu, sunt de față" (Isaia 58, 9). Aceasta s-o faci și alte dăți când vei cere răsplată pentru vredniciile de plată ale pururea Fecioarei Maria și alte celorlalți sfinți, care au multă putere la Dumnezeu, fiind în mare cinste la Dânsul, căci în această viață au cinstit foarte mult mărirea Lui dumnezeiască.

7. Ține-te totdeauna de rugăciune. Cu răbdare, căci îngăduința smerită biruie pe nebiruitul Dumnezeu și-l atrage spre milă.

Dacă neîncetata stăruință și rugă a văduvei din Evanghelie a muiat pe judecătorul nedrept și rău spre cererile ei, după pilda evanghelică a Domnului, anume spusă pentru a nu ne lenevi, ci a stărui în rugăciune: „Și le spunea pildă că se cade totdeauna a se ruga și a nu se lenevi" (Lc. 18, 1), — dacă zic, judecătorul nedrept s-a plecat spre cererile văduvei, cum să nu se plece Dumnezeu la rugăciunile noastre, El care-i plinirea tuturor bunătăților? De aceea dacă după rugăciune Dumnezeu zăbovește a te asculta, și mai cu seamă, dacă sunt semne de împotrivire, continuă a te ruga, păstrând tare și vie nădejdea în ajutorul Lui, căci la El nu lipsește nimic, ci sunt toate într-o măsură nemărginită.

Dacă lipsa și cauza neascultării nu ești tu, fii încredințat că vei primi tot ce vei cere.

Iar de nu primești ce ceri, poate nu-ți este de folos. Atunci iar ai luat, poate mai mult decât ceea ce ceri, căci din neprimire ai avut un mare folos.

Cu cât nu vei fi ascultat, cu atât smerește-te înaintea lui Dumnezeu. Socoate-te nemernic, nevrednic, îmbărbătează-te spre îndurarea lui Dumnezeu, sporește-ți curajul și nădejdea către dânsa.

Iar pe deasupra, totdeauna mulțumește lui Dumnezeu, mărturisindu-L și cunoscându-L ca bun, înțelept și binefăcătorul tău, atât când nu primești cât și când primești cele ce ceri[76].

Rămâi în orice împrejurare tare și voios sub supunere smerită a Providenței lui dumnezeești.

Cap. XLVI.

Rugăciunea mintală și felurile ei

Rugăciunea mintală și în inimă, după Sfinții Părinți numiți trezvitori, înseamnă a-și aduna omul mintea în inimă și fără a grăi din gură, ci numai a rosti tainic, în inimă, cu cuvântul lăuntric, această scurtă și meditată rugăciune: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiule al Lui Dumnezeu miluiește-mă[77].

76. Sfântul *Gură de Aur* zice: „Rugăciunea făcută cu minte mulțumitoare este mare bunătate; ne vom învăța a mulțumi lui Dumnezeu nu numai când luăm ci și când nu luăm. Căci uneori dau, iar alteori nu dau, amândouă sunt cu folos. De aceea că ai luat ori nu, ai luat întru a nu lua; că ai dobândit ori nu, ai dobândit întru a nu dobândi. E mare folos când nu iei".

77. Multe și mari sunt darurile aduse de sfințita rugăciune mintală, pe care le numără sfinții și purtătorii de Dumnezeu Părinți numiți trezvitori, cum se vede în multe locuri din Filocalie. Eu aici vorbesc numai de darul cel mai mare.

Deci frate, dacă voiești a fi ascultat mai lesne de Dumnezeu și a primi cele cerute, silește-te cât poți la această rugăciune mintală, roagă pe Dumnezeu, cu toată mintea și inima ta, a te milui și a-ți da cele folositoare mântuirii tale. Căci pe cât această rugăciune mintală cere mai multă osteneală, decât cea grăită și auzită, cu atât mai mult decât aceea ajunge la urechile Domnului, Care aude mai bine strigarea mintală a inimii decât glasul puternic al gurii.

De aceea când Moise Îl ruga numai mintal și cu inima, pentru Iudei, îi zicea: „Ce strigi către mine?" (Eșire, 14, 15).

Omul e făcut după chipul lui Dumnezeu, căci are minte, graiu și duh dătător de viață trupului adică firească voire și dragoste. Deoarece Dumnezeu este și Trei și Unul, după chipul Lui și omul se cade a fi trei și unul pentru a se asemăna cu întâiul lui chip și deci pentru a se uni cu El.

Această asemănare și unire cu Dumnezeu nu se poate face decât prin rugăciunea mintală.

Deci când mintea ia seama la cuvântul ei lăuntric și tainic din inimă și aceasta zice: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu miluiește-mă", atunci vine și duhul cu toată căldura și voința, se așează, la rostirea acestei rugăciuni, încât toate trei aceste puteri devin una deși rămân trei. Omul se face trei, deși rămâne unul.

Aceasta e tocmai ceea ce zice simbolic acel mare lucrător și dascăl al rugăciunii mintale, *Grigorie al Tesalonicului:* „Când unimea minții se face întreită, rămânând unime, atunci se unește cu întreita unime cea dumnezeește stăpânitoare și se așează mai presus de trup, lume și de țiitorul lumii".

Apoi sfântul Grigorie spune că deși această unire a celor trei facultăți, prin această scurtă rugăciune e mai ostenitoare decât orice altă osteneală a virtuții, însă naște tainele negrăite și descoperirile lui Dumnezeu, când mulți ani s-ar îndeletnici cineva cu această lucrare și unire. Ce să spun multe?

Omul nu poate altfel păzi prima poruncă: a iubi pe Dumnezeu din toată inima, din tot sufletul, din toată virtutea și din tot cugetul, cum ne poruncește Domnul, decât prin mijlocirea acestei rugăciuni mintale.

Cine voiește a învăța fireasca meșteșugire, felul de lucrare al acestei rugăciuni să cerceteze în *Filocalie* în mai multe locuri unde-i vorba despre ea.

Află însă că mila lui Dumnezeu este nume sobornicesc și cuprinde toate darurile[78] ce cerem de la Dumnezeu; poți folosi această rugăciune sobornicească: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă".

Cu aceasta mintea se adună mai ușor, iar în rugăciunile celelalte mintea se împrăștie.

Dacă dorești să te rogi potrivit darurilor ce ceri, iată îți dau model de câteva rugăciuni pe care să le ai pildă. Adică, dacă ceri vreo virtute te poți ruga mintal cu inima astfel:

„Doamne, Dumnezeul meu, dă-mi acest dar și faptă bună spre cinstea și slava Ta". Ori „Doamne al meu, cred că-Ți place, și este slava Ta, ca eu să cer și să primesc acest dar. Deci înfăptuiește către mine buna plăcerea Ta".

Notez însă aici ceva numai contra celor ce se împotrivesc rugăciunii mintale. E hotărârea făcută de cartea soborului ținut asupra lui *Varlaam* și *Akindin* de toată Biserica, de împăratul *Andronic Paleologul* de *Singlitul* și de motivările sobornicești ale Grecilor. Acestea sunt: „*S*-a dovedit și s-a văzut că Varlaam cu hulă și cu rea socoteală vorbește, și pentru dumnezeeasca lumină din Tabor din cele ce asupra monahilor pentru sfânta rugăciune mintală și cea grăită de obște scria; dar monahii s-au arătat deasupra prihănirii lui, ca unii ce iubeau și trăiau în tâlcuirile și tradițiile Sfinților Părinți ce se referă la rugăciunea mintală.

De aceea, acest Varlaam și oricine va vorbi ori va scrie cu hulă și rea intenție contra monahilor și contra Bisericii, ori va prihăni pe monahi, pe acela smerenia noastră îl pune sub aceeași osândă și să fie lepădat și tăiat de la sobomiceasca și apostoleasca biserică a lui Hristos și de la obștea ortodoxă a creștinilor".

78. De unde se vede aceasta? Atât darul ce îl dă Dumnezeu în această viează cât și slava din cea viitoare, cum zice David: „har și slavă va da" (Ps. 83, 12), amândouă se numesc milă.

„Darul, fiindcă toți câți s-au dăruit de Dumnezeu, sunt numiți „miluiți deobște (Ps. 83, 12); după Petru „cari odinioară nu erați norod, „iar acum poporul lui Dumnezeu, (1 Petru 2, 8); „erați nemiluiți, acum „miluiți" și

Când cu lucrul ești atacat de vrăjmași, roagă-te astfel: „Sârguiește și Te grăbește, o Dumnezeule, a-mi ajuta ca să nu fiu biruit de vrăjmași" ori „Dumnezeul meu, scăparea mea, puterea sufletului meu, ajută-mi degrab ca să nu cad".

Când se deslănțuie războiul, urmează și tu acest fel de rugăciuni stând bărbătește împotriva celui ce te atacă.

După ce trece toiul luptei, întoarce-te către Dumnezeul tău, pune înaintea Lui pe vrăjmașul care te-a atacat și neputința ta în a-i rezista zicând: „Iată, Doamne, zidirea mâinilor bunătății Tale, răscumpărată cu sângele Tău; iată vrăjmașul Tău, care cere să o piardă și să o nimicească. La Tine, Doamne, alerg. Numai în Tine nădăjduiesc, Cel ce ești bun și atotputernic. Vezi neputința mea și nu mă lăsa să cad în robia lui. De aceea, ajută-mi. O, nădejdea și puterea sufletului meu!"

Îți amintesc și aceasta. Când ți-e greu a te mai ruga mintal și cu inima, poți zice și cu gura, cu cuvântul grăit atât rugăciunea: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiule a lui Dumnezeu, miluiește-mă" (cum zic dumnezeeștii Părinți) cât și celelalte rugăciuni ce vei voi. Dar silește-te a-ți aduna și atunci mintea, ca să fie atentă la cuvintele rugăciunii.

Unii zic că rugăciunea mintală se zice și când omul adunându-și toată gândirea sufletului în inimă, fără grăire, fără cuvânt rostit, ci numai cu mintea care meditează, că Dumnezeu

---

dumnezeescul Pavel se numește pe sine miluit: „Sfătuiesc „nu ca un miluit de la Domnul" (1 Cor. 7, 25) ori: „dar am fost miluit „că neștiind lucram în necredință" (1 Tim., 1, 13).

„Tot astfel și cununa cea din ceruri a celor fericiți este dată din milă, după cântătorul de psalmi: „Pe cel ce te încununează cu mila și cu îndurări" (Ps. 102, 4) pe care Gură de Aur tâlcuind-o zice: „Cununa este a darului și a iubirii de oameni".

este prezent; că el stă înaintea Lui, uneori cu frică și cu spaimă, ca un osândit, alteori cu credință vie, ca să-i primească ajutorul Lui, iar alteori cu dragoste și bucurie pentru a-I sluji totdeauna. E ceea ce zicea David: „Mai înainte am văzut pe Domnul, înaintea mea pururea" (Ps. 15, 8).

Această rugăciune se poate face și cu o singură căutătură nemutată a minții spre Dumnezeu, plângătoare și rugătoare. Această căutătură este o aducere aminte de darul ce l-am fi cerut mai înainte prin cuvânt și prin rugăciunea inimii. Fiindcă această rugăciune ușor se poate face în tot locul și în orice împrejurare, ține-o în mâini ca pe o armă puternică și ușor de mânuit și vei dobândi mare folos și ajutor.

Cap. XLVII.

Rugăciunea făcută prin gândire și privire

Gândirea e nestatornică și trece de la o înțelegere la alta. Își face repede socotelile ei. De aceea se numește cuvânt gânditor. Deci gândirea și privirea, ce ar lua naștere cu acest fel de cuvânt mintal la înțelegerile spirituale și dumnezeești, e socotită de Sfinții Părinți rugăciune[79].

79. Sf. Isaac zice: „Fraților, trebuie să știm și aceasta că orice vorbire internă, orice grijă a bunei gândiri în Dumnezeu, orice cuget în cele duhovnicești, în rugăciune se socotește și numai într-însa se decide și se socoate (adică se numește rugăciune) și se cuprinde în acest nume, fie că e vorba de citiri, grăiri spre slava lui Dumnezeu, grijă cu mâhnire în Domnul, fie de închinăciuni ale trupului, cântare de psalmi, ori altceva de acest fel, din care se deprinde învățarea rugăciunii curate".

Dar mai ales când la sfârșitul unei astfel de cugetări cerem să ne dea Domnul vreun lucru ori binefacere, în puterea celor dumnezeești ce am cugetat, atunci acea înclinare de mobilitate a minții și îndeosebi a privirii umilite, se cheamă rugăciune mintală. Ea provine din prima Gândire, de la Domnul și Creatorul tuturor gândirilor.

De aceea când vrei să te rogi mai mult, o jumătate de oră, o oră, ori și mai mult, poți adăuga la rugăciunea ta și o cugetare duhovnicească, de pildă, de Viața și Patimile lui Iisus Hristos, apropiind acea virtute, ce o ceri și o aștepți de la El, la faptele și virtuțile Lui.

De pildă, dacă dorești a dobândi virtutea răbdării, meditează la taina înfricoșatei bătăi și schingiuiri a Domnului, în acest fel:

1. După ordinul lui Pilat, Domnul, în strigări și batjocoriri, a fost târât de slujitorii nedreptății la locul rânduit bătăii;

2. Cu multă turbare ei l-au dezbrăcat și Prea Curatul Lui Trup a rămas gol și descoperit;

Mâinile cele curate au fost legate cu frânghie aspră și înfășurate după stâlp;

3. Trupul I-a fost complet rănit și sfârtecat de bătăi și schingiuiri, din el a curs dumnezeescul Sânge;

4. După bătăi și bătăi, în același loc l-au zdrențuit și l-au vătămat, încât tot corpul Său a devenit o masă de carne zdrelită[80].

80. Era inevitabil a se produce aceasta, căci cum povestește *Corneliu* italianul, uneltele flagelației Domnului erau: lanțuri, vine de bou, nuiele noduroase și ghimpoase, funii împletite cu cârlige, iar cei ce îl băteau erau 60 la număr. De aceea n-a rămas nici un mădular nerănit. Vinele s-au deschis și curgea sângele pârâu, carnea s-a nimicit, oasele se puteau număra unul câte unul, cum proorocise David: „Toate oasele mi se puteau număra" (Ps. 21, 19).

La aceasta se adaugă și istorisirea Evangheliilor. Căci atât sf. Marcu cât și sf. Matei istorisesc că la flagelația și batjocorirea Domnului, slujea toată rânduiala ostășească a lui Pilat, după cum tâlcuiește Teofilact, care întrecea pe cei șaizeci de bătăuși.

Aceste meditații, și altele asemenea, vor dezvolta simțirea internă a sufletului tău să simtă, în limita posibilului, mai viu amărăciunea și suferințele grele îndurate de Mântuitorul și Stăpânul tău, în orice parte și în tot trupul Său.

Apoi te vor deprinde să câștigi răbdarea.

În sfârșit, treci de la rănile externe ale trupului la Prea Sfântul lui suflet. Cât poți, meditează la răbdarea și blândețea cu care suferea atâtea necazuri, fără a-Și sătura vreodată setea de a pătimi chinuri mai mari și mai aspre pentru slava Tatălui Său și pentru binele tău.

După aceasta, meditează că El arde de o vie dorință ca tu să vrei a suferi chinul ce înduri și că roagă pe Tatăl Său, să-ți dea har ca să-ți duci cu răbdare crucea și necazul, ce te muncește pe tine și pe orice om.

Din aceste cugetări și meditații, pleacă-ți voința a suferi orice cu inimă răbdătoare. Întoarce-ți mintea la Tatăl ceresc, mulțumește-I, căci, numai pentru iubirea față de tine a trimis în lume pe Unul născut, Fiul Său, să sufere atâtea chinuri grozave și să se roage totdeauna pentru tine.

În fine, cere de la El virtutea răbdării în puterea lucrurilor și a rugăminților Fiului Său.

Cap. XLVIII

Altfel de rugăciune mintală

Te mai poți ruga și mai poți medita patimile Domnului și în acest fel. După ce vei cugeta la osârdia inimii Domnului nostru, cu care le suferea, cum am spus mai sus, apoi, de la mărimea suferințelor și răbdarea Lui, vei trece la alte două gânduri: unul,

a vredniciei lui de plată, adică a nemărginitelor plăți cărora Iisus s-a făcut pricinuitor, atât Sie-și, după om, cât și tuturor oamenilor, pentru aceste patimi și pentru răbdarea Lui; iar al doilea, al bucuriei și slavei Tatălui său primite pentru desăvârșita supunere.

Amândouă să fie puse înaintea dumnezeeștii lui măriri, apoi cere pentru puterea lor harul sau fapta bună ce dorești.

Aceasta o poți face nu numai la orice fel de patimi ale Domnului, ci și la orice lucrare internă ori externă săvârșită de Dânsul în toată viețuirea Lui pământească.

Cap. XLIX.

Felul de a te ruga prin Născătoarea de Dumnezeu

Și mai este un fel, iubite, de a cugeta și de a te ruga. Prin mijlocirea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu.

Du-te cu mintea întâi la cerescul Părinte, apoi la prea dulcele Iisus, și al treilea, la însăși prea slăvita Lui Maică. Cugetând la Dumnezeu, meditează la marea bucurie, ce din veac o lua Dumnezeu socotind fața Născătoarei de Dumnezeu, Maria; al doilea virtuțile și faptele ei, de la naștere până la adormirea ei.

Întâi să cugeți astfel. Înalță-ți gândul deasupra vremii și anilor, deasupra oricărei fapturi zidită ce cugetă și intrând în veșnicia însăși și în Mintea lui Dumnezeu, ia în seamă desfătările și negrăitele bucurii, ce le avea Dumnezeu pentru pururea Fecioara Maria[81].

81. Sfânta Treime cu toată dreptatea se bucura și prea se bucura mai înainte de veac, cunoscând, prin dumnezeeasca vedere cea atotcuprinzătoare pe pururea Fecioara Maria. Căci unii teologi cred că, dacă din întâmplare toate cele 9 cete ale Îngerilor s-ar fi prăbușit din Ceruri și s-ar fi făcut diavoli, dacă

Descoperind pe Dumnezeu în aceste bucurii, cere să-ți dea daruri și putere a alunga și a distruge pe vrăjmașii tăi și mai ales pe cel ce te atacă în acel moment.

Apoi având în vedere atâtea virtuți și lucrări alese ale Născătoarei de Dumnezeu pune-le, când pe toate, când pe fiecare dintr-însele, înaintea lui Dumnezeu și pentru puterea lor cere de la nemărginita Lui bunătate tot ce trebuie și tot ce dorești.

După aceasta, întoarce-ți mintea la Domnul nostru, Fiul Ei, adu-I aminte de prea sfântul pântece ce L-a purtat nouă luni, de evlavia cu care i s-a închinat când L-a născut și L-a cunoscut

---

toți oamenii cei din veac s-ar fi făcut răi și toți ar fi mers în munci, fără a scăpa cineva; dacă toate zidirile, cerul, luminătorii, stelele, stihiile, plantele, vietățile s-ar fi ridicat asupra lui Dumnezeu, ar fi ieșit din rânduiala lor și s-ar fi prăbușit în neant, totuși aceste nenorociri, fiind comparate cu împlinirea sfințeniei Născătoare de Dumnezeu, nu puteau să-L întristeze pe Dumnezeu. Căci numai Doamna Născătoare de Dumnezeu Îl putea mulțumi în toate și pentru toate și nu-L lăsa a se întrista și a se tulbura de pierderea atâtor și atâtor făpturi, cât mai ales a se bucura cu covârșire numai prin sine.

Adică ea singură L-a iubit fără asemănare mai mult decât toate. Numai ea mai mult decât toate s-a supus voinței Lui. Căci numai ea s-a făcut vas încăpător și primitor de toate cele firești, voite și suprafirești daruri, împărțite de Dumnezeu întregii zidiri. Scurt, ea s-a făcut o a doua lume, incomporabil mai bună decât toată lumea văzută și închipuită. Era deajuns pentru a slăvi totdeauna pe făcătorul din frumusețea și varietatea darurilor ei, mai mult decât zidirea totului.

Născătoarea de Dumnezeu din cele zise se aseamănă, cum zice *Grigorie al Tesalonicului*, în Cuvântul I-iu la botez și în Cuvântarea la Nașterea lui Hristos, ca livada plantată pentru a da pomi și pomii se sădesc pentru rod, tot astfel lumea văzută și fizică în întregime, a fost făcută în acest scop; adică pentru Doamna Născătoare de Dumnezeu, iar Ea s-a născut pentru Domnul nostru Iisus Hristos.

Astfel s-a împlinit sfatul cel de demult și întâiul scop al lui Dumnezeu, căci toate s-au încheiat în Hristos, s-a unit zidirea cu Ziditorul, nu în mod firesc, nu prin învoire, nici după har, ci după însuși Ipostaza dumnezeească, cea mai înaltă treaptă a unirii, de cât care n-a fost și nu va fi alta mai înaltă.

Dumnezeu adevărat și om desăvârșit, Fiu și făcător al ei, de ochii ei cei iubitori de Fiu, care L-au văzut atât de sărac, de brațele care L-au primit, de laptele ce L-a hrănit, de ostenelile și chinurile suferite pentru el, în viața și la moartea Lui; — și te încredințez că prin acestea vei face dumnezeescului ei Fiu prea dulce milă să te asculte.

În al treilea rând întoarce-ți gândirea la Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, amintește-i că a fost aleasă de Providență și de bunătatea lui Dumnezeu ca o maică a darului și a milostivirii, că, după Fiul ei nu avem altă izbăvire mai temeinică și mai puternică decât pe dânsa.

Amintește-i că noi toți creștinii nu numim pe nimeni tată pe pământ, cum ne-a poruncit însuși Fiul ei, căci nu avem decât un tată cel din ceruri: „Și să nu numiți tatăl vostru pe pământ pe nimeni, că tatăl vostru unul este, cel din ceruri" (Mt. 23, 9). Tot astfel, nu numim maică pe pământ pe altcineva decât pe cea care o avem în ceruri. Toți ne lăudăm a fi fii ei. De aceea cerem milă numai de la dânsa, ca pruncul înțărcat la maica lui, cum este scris: „N-am avut eu oare sufletul blând și smerit, ca un prunc înțărcat de la sânul mamei sale? Așa a fost sufletul meu în lăuntrul meu, ca un prunc înțărcat de la sânul mamei sale" (Ps. 130, 2).

Pe lângă acestea, amintește-i de adevărurile scrise în cărți despre dânsa, că toți credincioșii nădăjduiesc și cred în atât de înaltele și marele daruri aduse de ea neamului omenesc. Căci stând între Dumnezeu și oameni, pe Dumnezeu L-a făcut Fiu al omului iar pe oameni fii ai lui Dumnezeu. Fără mijlocirea ei, nimeni, nici înger nici om nu se poate apropia de Dumnezeu. Ea e hotar între firea nezidită și cea zidită. Ea este nu numai păzitoarea

comorii dumnezeești, ci și împărțitoarea la toți, oameni și îngeri, a tuturor strălucirilor suprafirești, a darurilor dumnezeești și duhovnicești hărăzite de Dumnezeu zidirii. Nu-i nimeni care să o roage cu credință și să nu fie ascultat cu milostivire.

În sfârșit, înfățișează-i patimile și suferințele Fiului ei, suferite pentru mântuirea noatră.

Roagă pe dânsa să ceară har de la Fiul său.

Cap. L.

Câteva experiențe de a alerga cu curaj și credință la Născătoarea de Dumnezeu

Când, cu îndrăzneală și credință, vrei să alergi la Născătoarea de Dumnezeu pentru orice trebuință a ta, poți obține acest har dacă vei cugeta acestea:

1) Orice vas în care se pune un mir prețios, miroase chiar după ce nu mai este mirul într-însul. Cu atât mai puternic cu cât mirul a stat mai mult în el și cu atât mai mult cu cât mirosul mirului a fost mai puternic.

Iar dacă mirul rămâne în vase, el miroase covârșitor mai mult decât cele golite.

Dar dacă s-ar zice că acel miros este o însușire a unui anumit element, închipuie-ți că ceva stă lângă o mare ardere și multă vreme ține fierbințeala deși s-ar depărta de foc.

Cu aceste observații adevărate, te întreb: ce mireasmă a iubirii de oameni, ce văpaie a dragostei, ce gânduri ale îndurării și milei nu se găsesc cu îndestulare în lăuntrul Născătoarei de Dumnezeu, care nouă luni a purtat în feciorescu-i pântece pe

Hristos, mirul cel nedeșertat? Ea, care ține totdeauna la piept și în iubire pe Fiul lui Dumnezeu!

De aceea, după cum un lucru oarecare apropiat de un vas de mir prinde miros, ori ceva apropiat de foc se încălzește, tot astfel, ba poate mai mult, orice lipsit, care se apropie cu smerenie și cu credință de Mirul ceresc și de focul milei și îndurării ce de-a pururi arde în pieptul Născătoarei de Dumnezeu, lucru hotărât va lua sprijin, binefaceri și daruri cu atât mai multe cu cât are credință și curaj mai mare.

2) Nici o făptură n-a iubit vreodată atât pe Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ca Prea sfânta lui Maică. Aceasta din două pricini: întâi fiindcă L-a născut fără de bărbat și al doilea pentru că a fost unicul și singurul ei Fiu. De aceea dragostea ei a rămas neîmpărțită. Dacă acest Fiu al lui Dumnezeu și iubit fiu al Fecioarei și-a dat toată viața și pe Sine tot, pentru trebuințele noastre, a celor păcătoși, iar pe Maica Sa a dat-o nouă Maică, sprijin, și mijlocitoare pentru mântuirea noastră, cum și de ce să nu ne ajute și să nu influențeze voința Fiului ei, Cel atât de iubit.

De aceea aleargă iubite, în orice nevoie, aleargă la Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu.

Nădejdea și curajul ce arăți către dânsa sunt bogăție, fericire și scăpare temeinică. Ele totdeauna îți aduc daruri și îndurări.

Cap. LI.

Rugăciunea prin îngeri și prin toți fericiții

Pentru dobândirea ajutorului și sprijinului Sfinților cerești, poți folosi două căi. *Una,* a te întoarce la Tatăl ceresc și a-I

înfățișa dragostea și laudele cu care e iubit și lăudat de toți Sfinții cerului, luptele și chinurile suferite de acești Sfinți pentru mărirea lui. Astfel, cu puterea acestor lucruri, cere ceea ce-ți trebuie. *Cealaltă* cale este să alergi la aceste prea mărite duhuri ale Îngerilor și ale celor fericiți, căci acelea voiesc nu numai mântuirea și desăvârșirea noastră pe pământ, ci și mărirea noastră din ceruri, — cere să-ți ajute contra tuturor răilor și dușmanilor tăi.

Du-te cu mintea și la multele și alesele daruri ce au primit de la Dumnezeu acești Sfinți ai cerului. Așează în inima ta o statornică temelie de dragoste pentru dânșii. Ei sunt înzestrați cu atâtea daruri suprafirești, pe care socoate-le a fi chiar ale tale.

De-i posibil, bucură-te îndeosebi că le au ei și nu tu, căci și aceasta este voia lui Dumnezeu, care pentru aceasta este lăudat și binecuvântat. Iar pentru a săvârși această nevoință ușor și în ordine, desparte cetele Sfinților după zilele săptămânii, astfel:

Luni, roagă nouă cete al Îngerilor; Marți, pe sf. Ioan Botezătorul; Miercuri, pe Patriarhi și pe Prooroci; Joi, pe Apostoli; Vineri, pe Mucenici; Sâmbătă, pe Ierarhi și ceilalți Sfinți; Duminecă pe Fecioare cu celelalte Sfinte.

Niciodată însă să nu lași vreo zi fără să nu alergi deseori la Născătoarea de Dumnezeu, Împărăteasa tuturor Sfinților, la Îngerul tău păzitor, la Arhanghelul Mihail și la toți Sfinții, sprijinitori și susținători ai tăi.

Mai roagă zilnic pe Pururea Fecioara Maria, pe Fiul ei, Domnul nostru Iisus Hristos și pe cerescul Lui Părinte ca să te învrednicească acestui dar, adică să-ți dea sprijin și apărător pe dreptul logodnic Iosif.

Apoi aleargă la acest drept Iosif cu rugăciuni și curaj, să te primească sub ocrotirea lui.

Căci binefacerile luate de la el de toți cei ce au avut evlavie și au alergat la dânsul, nu numai pentru trebuințele duhovnicești ci și pentru cele trupești. Mai ales i-a învățat să se roage și să gândească bine. Fiindcă dacă Dumnezeu iubește atât de mult pe ceilalți Sfinți, căci au fost supuși și cu respect față de El, cu atât mai mult trebuie să ne închipuim că iubește pe acest smerit, drept și sfânt și că mult pot înaintea lui Dumnezeu rugăciunile lui. Era în atâta cinste încât Domnul în pământeasca-I copilărie i se supunea și asculta de el ca de un tată, cum scrie dumnezeeasca Evanghelie: „Și era supus lor“ (Luca 2, 51); iar în toate cele de trebuință îi slujea lui, cum cu înțelepciune arată rânduielile monahale ale marelui Vasilie[82].

Cap. LII.

Meditarea Patimilor lui Iisus produce în noi diferite pasiuni plăcute lui Dumnezeu

Cele spuse mai sus despre patimile Domnului privesc rugăciunea, meditarea lor și cererea a ceea ce dorim.

Acum expun aici cum am putea produce în inima noastră, din aceste patimi dumnezeești, pasiuni sfinte.

Din răstignirea lui Iisus Hristos poți ajunge la următoarele cugetări:

82. Acestea sunt cuvintele sf. Vasile cel Mare: „În prima vârstă se supunea părinților Lui. Suferea toată osteneala trupească cu blândețe și cu bună ascultare. Căci fiind oameni drepți și cucernici, totuși săraci în cele ale trebuințelor trupești (cum mărturisește însăși ieslea Nașterii Lui), viețuiau în neîncetate osteneli ale trupului, astfel agonisindu-și tot de ce aveau nevoie. Iar Iisus Hristos supunându-Se acestora, cum zice Scriptura, desigur se înțelege că suferea osteneli și arăta bună supunere“.

1. Când Domnul nostru se afla în muntele Golgotei, a fost dezbrăcat neomenește de poporul iudeu turbat, carnea I-a fost sfârtecată;

2. Înainte de răstignire I s-a luat cununa de spini de pe cap, care după răstignire iar a fost pusă, producându-I noi răni;

3. Cu loviturile ciocanelor și pătrunderea cuielor a fost grozav pironit pe lemnul Crucii goale și uscate;

4. Dumnezeieștile lui mădulare fiind prea mici pentru răstignire, au fost întinse atât de mult de ostașii băutori de sânge, încât au stricat din încheieturi toate oasele, de se putea număra unul câte unul, după cuvântul psalmistului: „toate oasele mi se puteau număra, iar ei se uitau și făceau din mine priveliște" (Ps. 21, 19);

5. Când atârna pe lemnul aspru, căci nu era susținut de nimic decât de picioare, trupul cu greutatea lui a atârnat în jos, prea sfintele Lui răni s-au spart și au sfâșiat carnea, ceea ce a produs prea dulcelui nostru Iisus dureri usturătoare și leșin în inimă.

Din aceste meditații și din altele asemenea lor dacă vrei să dobândești pasiune de iubire față de Dumnezeul tău, silește-te a urca de la cunoașterea unor astfel de patimi la o mai mare cunoaștere a nemărginitei bunătăți și dragoste a Domnului față de tine, Care a binevoit a pătimi atâtea pentru tine.

Deci, cu cât va crește această cunoaștere a ta, cu atât îți va crește și dragostea de Domnul.

Dar pentru a simți în inima ta durere, tristețe, zdrobire de inimă că ai mâniat și lovit cu păcatele tale de atâtea ori pe Dumnezeul tău, cu atâta nemulțumire covârșitoare, cugetă la nemărginita Lui bunătate și iubire dovedite ție de Stăpânul tuturor. El a pătimit și a fost chinuit în acest chip pentru fărădelegile tale.

Pentru a dobândi nădejde, cugetă că un Domn mare și înalt a ajuns în această stare a se coborâ atât pentru a șterge păcatele tale, a te elibera din lanțurile diavolului și de unele greșeli ale tale, a-ți face îndurător pe Tatăl Său veșnic și a-ți da curaj să alergi la Dânsul în orice trebuință vei avea.

Pentru a te îndemna spre bucurie, treci de la patimile Lui la desăvârșirea și împlinirea patimilor Sale. Adică, cugetă că, prin ele curăță păcatele întregii lumi, potolește mânia Tatălui, tulbură pe stăpânitorul întunericului, omoară moartea, complectează cu sufletele celor fericiți locul îngerilor căzuți, produc nespusă bucurie Părintelui Său Cel fără început și Duhului de o ființă, încât a câștigat o astfel de Maică Fecioară, prăznuită de toată Biserica în ceruri și pe pământ.

Pentru a ajunge să-ți urăști păcatele, folosește toate meditațiile ce-ți vor veni în minte în acest scop, adică, cugetă că Domnul n-a pătimit pentru altceva decât a te face să-ți urăști păcatele și voile rele, mai ales acea voință care te stăpânește mi mult și nu place dumnezeeștii Lui măriri.

Pentru a avea un sentiment de groază, socotește ce lucru poate fi mai mare decât a vedea pe Făcătorul tuturor, dătătorul de viață, mergând spre moartea produsă de creaturile Lui, a vedea mărirea prea înaltă călcată, dreptatea osândită, frumusețea scuipată, lumina neapropiată stăpânită de întuneric, slava necinstită, fericirea disprețuită și defăimată și devenită ticăloșie.

Pentru a te întrista împreună cu Stăpânul întristat, lasă chinurile din afară și cugetă la durerile neasemănate care Îl munceau din lăuntru.

Dacă te întristezi pentru cele din afară, într-adevăr ar fi mare minune să nu se despice inima ta de amărăciune pentru patimile Lui cele din lăuntru!

Când vei cugeta că Sufletul Domnului văzând direct pe Dumnezeu pe pământ prin „fericita vedere", după cum Îl vedea în cer[83], Îl considera prea vrednic de cinste și slujire. De aceea toate făpturile doreau a-I da această cinste din toate puterile.

Iar din contră, văzând pe Dumnezeu atât de uitat și defăimat prin atâtea greșeli și nelegiuri de la lume, îndată simțea răni în lăuntrul Său. Aceste amărăciuni, dureri și chinuri erau cu atât mai grele, cu cât dorirea și dragostea de a I se sluji și a fi cinstit de toți erau mai mari.

După cum această mărire și dragoste nu poate fi cuprinsă de simțirea noastră, tot astfel nimeni nu poate înțelege cât de grozavă era întristarea lăuntrică a Domnului Iisus.

Apoi, cugetă că Domnul iubește toate făpturile și în măsura acestei iubiri s-a întristat pentru toate păcatele lor, prin care se

83. Toți Sfinții, fiind pe pământ, au fost învredniciți să vadă pe Dumnezeu, nedeslușit, ca-n oglindă și ghicitură, după cuvântul sf. Pavel. Dar suindu-se la ceruri și devenind fericiți, văd pe Dumnezeu față către față, tot după cuvintele sf. Pavel.

Sufletul Domnului nostru Iisus Hristos, unit în ipostas cu Dumnezeu Cuvântul și îndumnezeit din prima zidire, după Sfinții Teologi ca o consecință, avea și această vedere fericită din unirea primă. Chiar pe pământul fiind, Domnul, prin mintea Lui curată și nemijlocită, vedea pe Dumnezeu. În această contemplare fericită se desfăta totdeauna chiar și-n patimile dureroase ale Crucii pe care le simțea numai prin partea sensibilă inferioară.

Această fericită contemplare este descrisă în multe feluri, dar și din această expresie: „Nimeni nu s-a suit la cer, fără numai cel ce s-a pogorât din cer" (Ioan 3, 13). Aceasta înseamnă că Hristos a fost în cer. După teologi, Iisus avea trei cunoașteri: aceasta despre care am vorbit, cea insuflată de Dumnezeu — cunoaștere comună și Profeție, prin care Domnul cunoștea cele ascunse ale oamenilor după cuvintele: „Iisus nu se încredea în ei, pentru că îi cunoștea pe toți" (Ioan, 2, 24), și cea din afară câștigată, adică filosofia firească a celor ce sunt, care era vărsată de Dumnezeu în sufletul lui Iisus, ca la Solomon, deși ea e numită dobândire din afară, căci se câștigă prin silință și învățătură.

despărțeau de El. Căci pentru orice păcat de moarte făcut și pe care aveau a-l face oamenii ce se vor naște pe pământ, prin orice greșeală omul se desparte de Domnul, cu care putea fi unit prin dragoste. Această despărțire a fost Domnului cu mult mai dureroasă decât desprinderea membrelor trupului când se rupeau din încheieturi, cu cât sufletul e de origină mai bună și mai simțitor la durere.

Între patimile suferite de Domnul pentru creaturile Lui, cea mai de seamă e suferința pentru toate păcatele celor chinuiți, care fiindcă nu se pot uni vreodată cu El, vor pătimi fără sfârșit suferințele inexprimabile.

Dacă nu ți s-a muiat sufletul la patimile Domnului, treci, frate, cu gândul mai departe și vei afla chinuri mai grele care te vor întrista. Domnul a suferit și a îndestulat cu negrăitele dureri nu numai păcatele săvârșite de această lume, ci și pe cele încă nefăcute[84].

Pe acelea le-a iertat, iar pe cele încă nelucrate ne-a dat putere să le evităm.

84. Domnul a dus atât belșug de jertfă, încât aceasta poate fi asemănată cu un ocean nemărginit, și toate păcatele oamenilor, trecute, actuale și viitoare, cu o picătură de apă. Sf. Ioan Gură de Aur teologhisește astfel: „Hristos ne-a dat mai mult decât eram datori; după cum un ocean s-ar compara cu o picătură de apă". De aceea Sf. Pavel zicea: „Însă nu e cu greșeala cum e cu dăruiala, căci dacă prin greșeala unuia a căzut moartea pe cei mulți, cu atât mai vârtos harul lui Dumnezeu și dăruiala Lui au prisosit", iar Sf. Grigore Teologul zice: „Dacă prin gustare s-a păcătuit, cu atât mai mult toate s-au îndreptat prin patima lui Hristos" (Cuv. la Nașterea Domnului).

Unii teologi spun că Fiul lui Dumnezeu putea șterge păcatul oamenilor, chiar dacă n-ar fi voit să îndure o durere mai mare decât cea simțită când îi scot un păr din cap. Dar fiindcă a voit a lua asupră-Și atâtea patimi, Și-a vărsat sângele până la ultima picătură și a murit cu acest fel de moarte necinstită, ia seama cât de bogată și nemărginită este lucrarea realizată pentru noi.

Vei mai avea și alte meditații. Toată durerea suferită de orice om, de la Adam până la sfârșitul veacului, toate, toate, fără alegere le-a simțit Domnul într-Însul. De aceea ocările, ispitele, hulirile, greutățile, austeritățile, toate greutățile și muncile oamenilor au chinuit sufletul lui Iisus. Ba încă mai grozav decât cele ce le-a pătimit.

Toate necazurile mari și mici, ale sufletului și trupului, venite peste toți oamenii în cursul vieții lor, până la o ușoară durere de cap, toate I-au fost cunoscute deplin. Noul Adam și părintele duhovnicesc al tuturor oamenilor le-a simțit puternic în milostiva Lui inimă.

Nimeni nu poate spune ceva din multele și grozavele dureri produse Lui de amărăciunea Prea Sfintei Maicii Sale. Căci și Ea s-a amărât de toate durerile Fiului și a pătimit cu Dânsul. Pentru acest motiv durerile Maicii au produs răni lăuntrice Fiului și inima cea dulce a rămas săgetată de săgeți de foc ale dragostei de Mamă, El, din atâtea chinuri amintite și multe alte nenumărate, am putea spune că era un iad iubitor de chinuri de bunăvoie.

În scurt, iubite, dacă vei medita bine cauza chinurilor îndurate nu vei găsi alta decât că: „El a luat asupră-și durerile noastre și cu suferințele noastre s-a împovărat" (Isaia 53, 4). De aceea urmează să pătimești cu Dumnezeul tău cel Răstignit, întoarce-I darurile cerute de El de la tine. Nemăsurat ești dator. Urăște păcatul și luptă-te vitejește cu toți vrăjmașii Lui și cu toate pornirile și voile tale rele. Numai astfel te poți dezbrăca de omul cel vechi și îmbrăca în cel nou, împodobindu-ți sufletul cu virtuțile evanghelice.

Cap. LIII.

Foloasele dobândite din meditarea la Cel Răstignit. Urmarea virtuților Lui.

Pe lângă celelalte foloase dobândite din această sfântă cugetare a Celui Răstignit, sunt și acestea:

1. întristează-te și pătimește durere nu numai de păcatele făcute odinioară, ci și de pasiunile ce colcăiesc în tine, care au dat crucii pe Domnul;

2. cere de la Dânsul iertarea păcatelor tale și darul urii și disprețului de tine însuți, ca să nu-L mai vătămezi, ci, mai ales pentru atâtea suferințe îndurate pentru tine, să-L iubești și să-I slujești, deplin pe viitor. Aceasta nu-i posibil, fără ura păcatelor tale;

3. alungă de la tine cu fapta orice înclinare, oricât de mică;

4. din toată puterea, silește-te a urma virtuților Izbăvitorului tău, care a pătimit nu numai pentru a ne mântui, plătind fărădelegile noastre, ci și pentru a ne da pildă de urmat: „Hristos a pătimit pentru voi, lăsându-vă pildă, ca să urmați urmelor Lui" (1 Petr. 2, 21).

Aici îți mai înfățișez un fel de cugetare, cu întrebuințarea căreia poți urma virtuților Domnului și le poți propovădui, cum e scris: „Ca să vestiți în lume bunătățile celui ce v-a chemat din întuneric, la lumina sa cea minunată" (2, 9).

Pentru a-ți agonisi virtutea neosândirii și a nu ține pizmă față de vrăjmașii tăi, ci a-i iubi, a-i ierta și a te ruga lui Dumnzeu din tot sufletul să fie iertați, chiar dacă te-au ocărât, chiar dacă

te-au păgubit și chiar dacă ți-a pus și viața în pericol de moarte, — contemplează pe Domnul răstignit pe cruce. Privește-L însângerat, cu cunună de spini împletiți pe cap, cu fața necinstită și scuipată, cu buzele arse de sete și durere, vezi-L cum roagă pe Părintele Său a ierta pe ucigași: „Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac“ (Lc. 23, 34). Deși putea porunci pământului să-i înghită într-o clipă.

De aici ia seama, cum Atotputernicul lumii a iertat păcatul atâtor vrăjmași și ucigași. Ce lucru mare e dacă tu, un nimic, tu viermele ticălos și neputincios al pământului, vei urma Lui și vei ierta vrăjmașilor tăi din inimă?

Pentru a-ți agonisi virtutea supunerii față de părinții duhovnicești și pentru a dobândi smerenie, meditează la acest mai înainte de veci Cuvânt al Tatălui, care numai cu voința a făcut toate, cât de mult S-a supus voinței Părintelui Său. S-a smerit atât de mult, încât a primit a lua moarte și încă moarte pe cruce, cum zice sf. Pavel: „S-a smerit pe sine, ascultător făcându-se până la moarte — și încă moarte de cruce“ (Filip 28). Acolo, cu zicerea crucii a voit să arate moartea cea mai smerită, cea mai de ocară, cea mai osândită și cea mai blestemată ce a primit-o Domnul. Căci zice: „Blestemat este tot cel spânzurat pe lemn“ (Deut 21, 23). În istoria lumii nu mai este nici un alt precedent de acesta. Ia seama, meditează, cugetă și contemplează batjocoririle următoare: E vândut de un ucenic, iar un altul se leapădă de El; toți ceilalți ucenici fug și-L lasă singur. Ce mare necinste pentru stăpânul nostru! Toată lumea vorbea că, a fost atât de slab și fără tărie de caracter, încât cel mai apropiat ucenic L-a urât din tărie de caracter, încât cel mai apropiat ucenic L-a urât din cauza răutăților și L-a vândut. Celălalt, l-a părăsit ca pun

amăgitor și mincinos. Toți ceilalți ucenici, ne iubindu-L cu adevărat, ci fiind fățarnici, la urmă L-au urât, L-au lăsat și au fugit.

El stă înaintea multor scaune de judecată, a lui Pilat, Ana și Irod! Tâlharul Varava e preferat lui Iisus! Ce grozăvie! Ce torent de ocară! E batjocorit de Irod cu haină strălucită, și e purtat de oștile împărătești! E batjocorit de Pilat cu porfiră, cunună de spini și trestie în dreapta și este cinstit ca un împărat mincinos! E scuipat, I se acoperă fața, e pălmuit și lovit cu pumnii!

Oricine vede că acestea sunt fapte de mare ocară. Iar ca un capăt de răutate, pus a-și duce crucea[85] și e purtat pe străzile Ierusalimului până la locul Căpățânii: E desbrăcat, apoi și răstignit ca un tâlhar cu tâlharii cu piroane[86], ca să-L arate a fi un răzvrătit, răufăcător și neastâmpărat! E luat în râs pe cruce de un atât de mare oraș ca Ierusalimul, cu peste două milioane de locuitori! Toți au voit să fie publicată vina Lui, dar numai trei neamuri au fost privilegiați: Grecii, Evreii și Romanii[87].

---

85. Sfânta cruce era în lungime de 15 picioare și în lățime de opt picioare, după tradiția veche. Era deci natural ca, din cauza greutății, Iisus să nu o mai poată ridica și slăbit de patimile dinainte să cadă des pe drum. Acest fapt văzându-l ostașii au silit pe Simon să o ridice, temându-se să nu moară pe cale, înainte de a fi crucificat pe Cruce.

86. Romanii nu obișnuiau a răstigni cu piroane pe oricine, ci numai pe cei mai vinovați și mai răufăcători, cum se arată din hotărârea lui Pilat pusă asupra lui Hristos. De aceea mulți cred că numai Domnul a fost răstignit cu piroane, iar cei doi tâlhari au fost doar legați strâns de cruce cu funii.

87. Titlul pe cruce a fost scris în trei limbi ca toți, Evrei, Greci și Romani să înțeleagă că Iisus era un revoluționar contra împăratului și a voit a se declara împărat. Pentru cei doritori a cunoaște cuvintele, adăugăm că acestea erau: „Giesona Nozori Melek Seluidem“, iar grecește: „Iisus Nazareos, o Vasilevs ton Judeon“, și latină: „Giesus Nazarinnus Rex Judeorum“.

Dar necinstirile nu s-au oprit aici, ci și după moarte e împuns cu sulița, se răspândesc zvonuri mincinoase, mormântul e pecetluit, poate pentru a nu fi furat!

Într-adevăr ar fi rămas neîngropat de acei câini neînduraţi, dacă binecuvântatul Iosif din Arimateea, nu s-ar fi ostenit și n-ar fi îndrăznit a-L cere să-L îngroape.

De aceea rușinează-te acum, frate, nu numai a nu te mândri, ci și a nu lăsa cu nici un preț să intre în sufletul tău, nici cel mai mic freamăt de mândrie. Cugetă la marea smerenie a Dumnezeului tău și mergi după El.

Iar încoronarea tuturor sforțărilor de a dobândi virtutea răbdării și a urma lui Hristos, aceasta este:

1. Sufletul lui Hristos, totdeauna atent la Dumnezeu Cuvântul, se îngrozea, când vedea acea nemărginită și neînțeleasă mărire, față de care toate făpturile sunt nimic, cum suferă pe pământ atâta necinste, (deși rămâne nemișcat în slava Sa), de unde n-a primit decât necinste și ocări. căci câte necinstiri a făcut omul lui Hristos-omul, Cuvântului lui Dumnezeu, care l-a creat pe pământ, cu care El era unit după ipostas.

2. Dumnezeu și Tatăl a voit și a îndemnat sufletul lui Hristos Iisus, al Fiului Său, să sufere astfel de patimi pentru noi: pălmuiri, hule, bătăi, spini, iar apoi moarte de cruce, arătând că așa îi place a-L vedea plin de orice hulă și defăimare.

3. Socotește că, sufletul lui Iisus, văzând cu luminata Lui minte, cât e de plăcut aceasta lui Dumnezeu, și iubind cu dragoste perfectă dumnezeeasca Lui mărire, îndată ce a fost chemat la patimă pentru iubirea față de noi, și exemplul nostru, a primit cu bucurie și s-a supus cu sârguință sfintei Lui voințe.

Cine poate pătrunde cu gândul adâncile dorinți de-a pătimi[88]? Acolo erau ca un abis, ca un labirint de chinuri, căutând totdeauna, (și neaflând cum dorea) noi chinuri și noi căi de pătimire. De aceea Și-a dat în întregime, și carnea cea nevinovată să fie măcelărită.

4. Apoi, vezi pe Iisus al tău, Cel ce cu blânzi și milostivi ochi se întoarce și îți zice: „Iată, fiule, unde am juns cu patimile mele,

88. Cum din fum se cunoaște focul, tot astfel din unele semne externe putem cunoaște focul acoperit din lăuntru al dorinței nemărginite ce avea Domnul de a pătimi. Care sunt în scurt acestea? A mustrat pe Petru și îl numește satană, când îl împiedica a merge la Ierusalim să pătimească: „Mergi înapoia mea, Satano; sminteală îmi ești; că nu cugeți cele ce sunt ale lui Dumnezeu, ci cele ce sunt ale oamenilor". (Mt. 16, 23); patima e numită „pahar", ceea ce înseamnă, după fericitul Teofilact, bucurie, dulceață și desfătare primită de cei ce beau vin: „Au nu voi bea paharul pe care Tatăl mi l-a dat?" În miez de noapte a alergat să treacă pârâul Chedronului și se silește a veni în grădina cunoscută lui Iuda și cu aceasta să arate, că de bună voie vine să pătimească, cum explică sf. Ioan Gură de Aur. „După ce a vorbit acestea, ieșit-a Iisus cu ucenicii Lui dincolo de viroaga Chedronului, unde era o grădină în care a intrat El și ucenicii Lui; iar Iuda vânzătorul cunoștea acest loc"; Domnul iese singur să spună ostașilor că El este pentru a-L prinde. „Eu sunt" (v. 5). Tot astfel Solomon, cântând patima Domnului, cu mult înainte a zis: „Voi veni la tine, munte de tămâie" (C. Cânt. 4, 6), adică al morții și uciderii, care-i tocmai Golgota, după tâlcuirea sf. Grig. al Nisei, Maxim și Nil; El a fost cu ochii veseli, spânzurat pe cruce, după expresia lui Iacov: „Ochii lui vor scânteia ca vinul", cum tâlcuește sf. Chiril.

Dar îndeosebi dragostea Domnului de patimi e vădită din acestea:

a) Predania dumnezeeștilor Taine, la care moare și pătimește duhovnicește totdeauna, dar și înviază;

b) istoria lui Dinosie Areopagitul în scrisoarea către *Demofil*, unde spune că apostolul *Carp* fiind în *Crit* se întrista și ruga pe Dumnezeu să muncească pe un păgân ce amăgise un creștin, atrăgându-l la păgânism. Acolo unde se ruga s-a coborât Domnul cu o mulțime de îngeri și întinzând mâna Lui cea dreaptă i-a spus să-l lovească: „Lovește în mine, căci sunt gata să pătimesc iar pentru oameni, pentru a-i mântui de a pătimi".

ca tu să nu te împotrivești pătimirlor tale. Iată la ce suferinți m-au dus pasiunile tale desordonate! Iată cât pătimesc! Și cu câtă bucurie pentru dragostea ta și pentru a-ți da pildă de adevărată răbdare! Deci, te rog, fiul meu, pentru toate ostenelele mele, ridică și tu de bunăvoe această cruce și orice îți place, lăsându-te complect în mâinile acelor oameni ce te prigonesc cu vrăjmășie, pe care îi voiu trimite asupra cinstii și trupului tău. O, și să știi ce bucurie îmi vei face cu această răbdare! Aceasta ușor o poți pricepe din rănile ce le-am primit cu covârșitoare bucurie, ca pe niște lucruri de mult preț și iubite, pentru a împodobi cu virtuți de mult preț sufletul tău cel sărac, sufletul tău cel atât de drag mie, mai mult poți înțelege!

„Și dacă eu am ajuns la atâta patimă pentru tine, tu de ce, mireasa mea iubită, să nu voiești a pătimi orice, ca să vindeci inima mea; să-mi îndulcești ranele produse de nerăbdarea ta, care m-au amărât mai mult decât însăși ranele mele".

5. Ia seama bine cine vorbește astfel cu tine și vei vedea că este însuși împăratul Slavei, Hristos adevăratul Dumnezeu și om deplin! Consideră și mărimea chinurilor și ocărilor Lui, nedemne nici de cel mai grozav tâlhar din lume!

Vezi pe Domnul tău stând în atâtea chinuri, nu numai nemișcat și răbdător, ci și bucuros, ca la cine știe ce nuntă a Sa! Și, după cum cu puțină apă, focul se aprinde mai mult, astfel și creșterea chinurilor ce erau mici dragostei Lui, prisosea totdeauna mai mult bucuria și pofta de a suferi altele și mai mari.

6. Socotește apoi, că tot motivul pătimirii Lui, (nu de silă, nici pentru vreo distincție ci numai din dragoste către tine), era ca tu să te silești la dobândirea răbdării; să treci la bucuria ce îi vei face, dacă te vei sârgui la această virtute; să-ți ridici nu numai

cu răbdare, ci și bucurie și cu dragoste fierbinte crucea și orice necaz, pentru a urma mai bine Dumnezeului tău și să-I aduci mai mare pace.

De aceea pune înaintea minții tale defăimările, amărăciunile, suferința și răbdarea Lui. Rușinează-te și plângi, căci toate durerile, necazurile și răbdarea ta, nu sunt nimic față de acelea. Ele sunt numai umbre.

Teme-te și te cutremură, cum de mai prinde loc în inima ta o mică adiere de gând, a nu voi să pătimești pentru iubirea Domnului tău.

Fiule, acest Răstignit stăpân e cartea ce-ți dau să citești adesea. De aici poți învăța adevăratul fel de a dobândi orice virtute. Căci El, nu numai că este carte a vieții, nu numai că învață mintea cu cuvinte, ci și cu pilda aprinsă de voință. De cărți e plină lumea, totuși aceste cărți, toate la un loc nu te pot învăța a-ți dobândi virtuți, cum te învață Iisus cel Răstignit. Fiule, te sfătuiesc să alergi la acest Răstignit; sărută-l cu lacrimi, îmbrățișează-L totdeauna cu lacrimi și te vei vindeca de rănile tale, după cum evreii odinioară s-au tămăduit de mușcările șerpilor, numai privind la șarpele de aramă, cel ce era în locul Domnului nostru Iisus Hristos, cum zicea:

„Și după cum Moise a înălțat șarpele, în pustie, așa se va înălța și Fiul Omului! Pentru ca oricine crede într-însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică".

Să știi apoi, fiule , că cei ce pierd multe ceasuri a plânge Patima Domnului nostru și socot răbdarea Lui, apoi în nenorociri, ocări, neputințe și necinstiri ce vin asupra lor se arată nerăbdători, aceștia se aseamănă cu ostașii fricoși, care, înainte de luptă, în

corturi se laudă, făgăduiesc lucruri mari, iar când apare inamicul, lasă armele și o rup la fugă.

Ce lucru poate fi mai nebunesc și mai de râs decât a socoti cineva virtuțile lui Dumnezeu, a le iubi și a se minuna de ele, iar apoi a le uita, a nu le cinsti, când prilejul ar cere a se nevoi omul cu ele?

PARTEA II

Cap. I.

Despre sf. Taină a Euharistiei

Până aici am avut grijă, cititorule, să-ți procur patru arme necesare în acest război pentru a dobândi biruință contra vrăjmașilor. Acestea sunt: să nu te încrezi în tine, să nădăjduiești în Domnul, să lupți totdeauna și să te rogi.

Acum îți prezint o altă armă: prea sfânta Taină a Euharistiei. Căci după cum această Taină este mai mare decât celelalte, tot astfel este și mai puternică. Cele patru arme pomenite iau puterea de la darul de care ne-a învrednicit Sângele lui Hristos, dar această armă este însuși Sângele și Trupul cu Dumnezeirea lui Hristos.

Cu acelea câștigăm biruința prin puterea lui Hristos, cu acestea luptăm chiar alături de Hristos. Domnul însuși luptă cu noi. Căci cel ce mănâncă Trupul lui Hristos și bea Sângele lui petrece cu Hristos și Hristos cu dânsul: „Cela ce mănâncă trupul meu și bea Sângele meu: rămâne întru mine și eu întru el" (Ioan, 6, 56).

De aceea, dacă biruim pe vrăjmaș, apoi numai cu puterea acestui sânge o putem face, cum zice Apocalipsa: „L-a biruit pentru sângele Mielului".

Această prea sfântă Taină și această armă, și mai ales Hristos cel prezent în această Taină, poate lucra în două feluri: *a fi primit tainic* și de câte ori poate cineva (dacă nu-i oprit de duhovnic) cu pregătirea cuvenită, cu zdrobire, spovedanie, împlinirea canonului, postirea după putere; și *a se lua duhovnicește* și *mintal* în fiecare ceas și în fiecare minut: de aceea să o primești deseori în al doilea fel, și când poți și în primul fel.

Cap. II.

Cum se cuvine a primi sf. Taină a Euharistiei

Pregătirea ce avem a face în vederea acestei sf. Taine se împarte în trei: *înainte, în timpul* și după *împărtășire*.

Înainte de Împărtășire se cuvine a ne curăți cu taina pocăinței și a mărturisirei de întinăciunea păcatului de moarte cât și a celorlalte păcate ce am săvârșit. Trebuie păzit canonul dat de duhovnic.

Apoi, cu toată inima și cu tot sufletul, trebuie să ne dăm lui Iisus Hristos și la tot ce îi place Lui căci și El în această Taină ne dă Trupul și Sângele său, cu sufletul și cu Dumnezeirea. Mai mult, având în vedere că darul nostru comparat cu al lui nu e nimic, ori este foarte mic, se cade să dorim a avea un dar atât de mare cât i-ar aduce toate făpturile omenești și cerești și să-l dăm dumnezeeștii Lui măriri.

De aceea, când vrei să primești această Taină, pentru a fi biruit vrăjmașul tău și al Lui, înainte de Împărtășire, de cu seară sau și mai înainte, cugetă la pofta Fiului lui Dumnezeu a-i da loc să intre în inima ta prin această Taină, a se uni cu Tine și a-ți ajuta să învingi orice pasiune.

Această poftă a Domnului e atât de mare și nemărginită, încât nu poate fi cuprinsă deplin de mintea creată.

Pentru a te face cumva încăpător ei, du-te cu mintea la două lucruri: unul e *plăcerea inexprimabilă* a prea bunului Dumnezeu a se afla cu noi, căci această unire cu oamenii a numit-o desfătarea și răsfățarea Lui: „Desfătarea mea cu fiii oamenilor;"[89] iar cealălaltă este a socoti că Dumnezeu urăște foarte mult păcatul, căci e potrivnic unirii Lui cu noi cea atât dorită, și potrivnic dumnezeeștilor Lui săvârșiri. Din fire desăvârșită, bunătate, lumină curată și nemărginită frumusețe, Domnul nu poate decât să urască din fire păcatul. Acesta nu este decât răutate desăvârșită, întuneric, lipsă și grozavă nesuferire a sufletelor noastre.

Această urâciune a lui Dumnezeu este atât de arzătoare și mare contra păcatului, încât pentru stricăciunea lui s-au rânduit și s-au făcut de la început până la sfârșit toate lucrurile așezământului vechi și nou. Mai ales ale Patimilor Lui.

De aceea, unii teologi și dascăli zic că Iisus Hristos pentru a șterge de la noi toată greșeala, până la cea mai mică, dacă ar fi fost nevoie, era gata ca iar să primească nenumărate morți.

Oricât de puțin ai înțelege din aceste cugetări marea dorință a lui Dumnezeu de a intra în inima ta, pentru a zdrobi pe ai tăi

---

89. Aceasta o spune și feric. *Augustin* în *Rugăciunile* lui, dar în ce parte a Scripturii este deși am căutat, nu știu unde anume se găsește.

și ai Lui vrăjmași, se va aprinde în tine o mare dorință de a-L primi ca să lucreze în tine această desăvârșire. Îmbărbătat și cu îndrăzneală din nădejde, că la tine va veni cerescul tău voievod, cheamă de multe ori la luptă acea patimă ce voiești a o birui, să o surpi cu mai multă putere, cu îndoită și întreită tărie, urându-o și ridicând virtuți contra acelei patimi.

Aceasta să o faci seara.

Dimineața, puțin înainte de Cuminecătură, aruncă o mică privire a gândului la cele făcute, de la ultima Cuminecătură până atunci, toate săvârșite cu atâta nepăsare ca și când n-ar fi fost Dumnezeu să te vadă și să te judece, ori n-ar fi suferit pentru tine atâtea patimi pe cruce.

Căci și tu ai ales și ai cinstit mai ales poftele urâte iar nu voința lui Dumnezeu. Cugetând astfel spre marea ta rușine și sfânta frică, vei fi rușinat de nerecunoștința și nevrednicia ta.

Apoi, meditează că adâncul neajuns al bunătății Dumnezeului tău cheamă la ale Lui taine adâncul ingratitudinei tale și ale micii tale credințe, apropie-te cu îndrăzneală, oferă-i loc desfătat în inimă ca să devină de-a binelea Stăpân și Domn. Cum? Ce fel?

Când vei smulge din inima ta orice așezare și dragoste de creaturi, închide-o pentru a nu intra nimeni altul decât Dumnezeul tău.

După ce te-ai împărtășit, intră îndată în cele ascunse ale inimii tale, închină-te Domnului cu toată smerenia și cucernicia și vorbește cu El astfel: „Vezi tu bunătatea mea, cât de lesne te vatăm și câtă putere are asupra-mi această patimă ce mă atacă; vezi că prin mine însămi nu pot birui, de aceea acest război este al tău și numai de la tine aștept biruința, deși trebuie să lupt și eu".

Apoi, întoarce-te la Părintele ceresc, mulțumește-i pentru biruința ta. Mulțumește-i pentru binecuvântatul Fiu dat ție în sfintele Taine ce acum se află în lăuntrul tău. Atacă vitejește acea patimă ce te atacă, așteaptă cu credință biruința de la Dumnezeu, căci nu se poate să nu vină, dacă din parte-ți vei face cât poți, chiar atunci când ți s-ar părea că întârzie a veni.

Cap. III.

Pregătirea de Împărtășire, pentru a ne apropia de dragostea lui Dumnezeu.

Pentru a ajunge prin această taină la iubirea de Dumnezeu, întoarce-te cu gândul la dragostea ce o are către tine. De cu seară cugetă că marele și atotțiitorul Dumnezeu nu s-a mulțumit numai să te zidească după al Lui chip, ci a trimis pe pământ pe Unul născut Fiu al Său, să umble, treizeci și trei de ani, să te caute, să sufere patimi grozave și moartea dureroasă a Crucii și să te răscumpere din mâinele diavolului. Mai mult, El a voit a-ți lăsa pe Hristos pentru trebuința și hrana ta, în prea Sfânta Taină aceasta.

O, fiule, meditează bine tainele covârșitoare ale acestei iubiri.

1. Dacă cugetăm la lungimea vremii a acestei iubiri, înțelegem, că după cum e veșnic și fără început, mai înainte de toți vecii a plănuit, în a Sa economie, trimiterea Fiului, pe o cale atât de minunată!

De aceea bucură-te duhovnicește și zi astfel: „În adâncul veșniciei, micșorarea mea a fost atât de iubită și bine rânduită de

necuprinsul Dumnezeu, încât, cu o dragoste inexprimabilă, a voit a-mi da pe al Său Fiu spre mâncare".

2. Oricât de mari ar fi toate celelalte iubiri ale făpturilor au o măsură și un hotar peste care nu pot trece. Această dragoste însă a lui Dumnezeu față de noi, este nemăsurată și nemărginită.

De aceea, pentru a-și găsi mulțumirea Și-a dat pe Fiul Său de aceeași mărime și nemărginire cu Sine, de aceeși fire și ființă.

Atât de mare e dragostea Lui cât e de mare jertfa, și atât darul cât iubirea. Ambele sunt atât de mari cum nu se poate închipui de o minte creată.

3. Dumnezeu n-a fost silit de vreo cauză a ne iubi, ci numai de bunătatea și necuprinsa Lui dragoste.

4. N-a așteptat nici vreo răsplată de la nevrednicia noastră pentru această iubire, ci numai din buna plăcere s-a dat nouă, zidirile Lui nevrednice.

5. Meditând curățenia acestei iubiri, observi: ea nu e ca iubirile lumii, amestecată cu vreun câștig; Dumnezeu n-are nevoie de bunătățile noastre, căci fără noi El este fericit și prea mărit. A folosit nespusă bunătate, nu pentru folosul Său ci pentru al nostru!

Dă-ți bine seama de aceasta și zi: „Cum se face că un Dumnezeu atât de înalt și-a pus inima într-o zidire atât de slabă? Ce voiești tu Împăratul măririi? Ce aștepți de la mine care nu sunt decât lut și praf? Văd bine, o Dumnezeul meu, că n-ai alt scop în lumina dragostei tale fierbinți decât a-mi arăta loialitatea dragostei căre mine. Mi te dai mâncare și băutură numai pentru ca trăind Tu în mine și eu în Tine să mă unesc prin dragoste și să mă asemăn Ție. Iar din unirea inimii mele pământești și a celei

cerești a Ta, în mine să se facă o singură inimă mintală și dumnezeească".

Din astfel de meditații, trebuie să te umpli de groază și de bucurie, văzându-te ridicat la astfel de cinste și iubit de Dumnezeu. Înțelege că prin a Sa atotputernică iubire nu caută și nu voiește altceva de la tine decât a trage la Sine toată iubirea, a te despărți întâi de toate făpturile, apoi și de tine însuți, ca să te aduci tot lui Dumnezeu, ca să poruncească de acum înainte inteligenței, voinței și simțirii tale numai dagostea Lui.

Și după ce ți-ai dat seama că nimic nu poate lucra în ființa ta desăvârșirea dumnezeească ca prea sfânta taină a Euharistiei, deschide-i inima cu aceste rugăciuni și inspirații: „O, hrană cerească, când va veni acel ceas de a mă jertfi tot ție, nu cu alt foc, ci cu cel al dragostei tale! Când? Când? O, nezidită dragoste! O, pâinea vieții! Când voi trăi numai din Tine, pentru Tine și în Tine? O, când, o, viața mea! Viață frumoasă, viață dulce și veșnică! O, mană cerească, când mă voi dezgusta de orice altă mâncare pământească și voi dori a mă hrăni numai cu Tine? Când va fi aceasta, o dulceața mea? Când, o, singura mea bunătate! O, Doamne al meu prea iubite și atotputernice, liberează-mi inima ticăloasă de orice patimă prihănitoare. Împodobește-o cu sfintele Tale virtuți și cu acel sfârșit lămurit pentru care am a-ți face tot lucrul plăcut. În acest fel îți voi deschide inima, te voi chema și te voi sili cu dulceață să intri într-însa și acolo Domnul meu vei lucra în lăuntrul meu acele desăvârșiri ce-ți sunt totdeauna bine plăcute".

Pentru pregătirea de Sf. Împărtășire poți medita acestea seara și dimineața. Când vine vremea, ia seama ce vrei să iei, adică este Fiul lui Dumnezeu, înaintea căruia tremură cerurile și toate

Stăpâniile! Este Sfântul sfinților! Oglinda neîntinată! Curățenia neînțeleasă, cu care nu se poate compara nici o creatură curată! E cel ce ca un vierme al pământului și drojdie a vinului, pentru iubirea de tine, a voit a fi defăimat, batjocorit și răstignit de răutatea și nelegiuirea lumii. E acel Dumnezeu în ale cărui mâini stă viața și moartea întregii lumi!

Iar tu cel ce te împărtășești cu El ești un nimic și prin răutatea ta te-ai făcut mai rău decât nimic, decât toată făptura netrebnică și necurată, vrednic numai a fi rușinat și batjocorit de dracii cei mai dedesubt! Tu în loc a-I mulțumi pentru atâtea binefaceri ai defăimat cu închipuirile și poftele tale pe un Stăpân atât de mare și nemuritor și ai călcat sângele Lui cel scump!

Totuși, El pentru veșnica dragoste de tine și neschimbata bunătate, te cheamă la dumnezeeasca Lui masă și uneori te silește să mergi cu îngroziri purtătoare de moarte, zicându-ți: „De nu veți mânca trupul Fiului omului și de nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață întru voi“ (Ioan 6, 53).

El nu-ți închide ușa milostivirii, nu-ți întoarce umerii deși tu din fire ești lepros, șchiop, uscat, orb, îndrăcit, robit patimilor și mâniei.

Atât cere de la tine:

1. Inima să sufere pentru că L-ai rănit,

2. Să urăști de moarte orice păcat,

3. Să te aduci tot și cu iubire să te dai Lui, în toate cu supunere;

4. Nădăjduiește și fii tare în credință că El te va ierta, te va curăți și te va păzi de toți vrăjmașii tăi.

După ce te-ai întărit cu această nespusă iubire a lui Dumnezeu, apropie-te de sfânta împărtășire, cu o frică sfântă și iubitoare,

zicând: „Eu, Domnul meu, nu sunt vrednic a te primi, căci de atâtea și atâtea ori te-am vătămat, fără a plânge de ajuns rănirea ce ți-am făcut. Eu, Doamne, nu sunt vrednic a te primi căci nu sunt curățit de pasiunile păcatelor mele. Doamne, nu sunt vrednic să te primesc, căci încă nu m-am dat curat dragostei, voinței și supunerii Tale. O, Dumnezeule, atotputernice și nemărginit de bun, numai Tu, cu puterea bunătății Tale, învrednicește-mă a Te primi cu această credință“.

După împărtășire, încuie-te îndată în tainicul inimii tale, uită orice făptură zidită și vorbește cu Dumnezeu în acest chip:

„O prea înalte Împărate al Cerurilor, cine te-a adus în inima mea a celui ticălos, sărac, orb și gol? Iar El îți va răspunde: „Iubirea“. Și tu zi: „O dragoste negrăită, o dragoste dulce! Ce voiești de la mine“? Iar el îți va spune că nu dorește decât iubire, zicând: „Nu voiesc a aprinde alt foc în jertfelnicul inimii tale și în toate ale tale lucruri, decât focul dragostei Mele, ca să ardă orice altă dragoste și toată voința ta să mi-o dea mie spre miros de bună mireasmă. Aceasta am cerut și o cer totdeauna de la Tine, căci doresc a fi tot al tău și tu tot al Meu. Aceasta nu se poate până ce nu te vei supune, până ce nu te vei dezlipi de dragosta, de planurile tale și de toată dorința și iubirea de cinste.

Cer neiubirea de tine ca să-ți dau dragostea Mea; cer inima ta să se unească cu a Mea, care pentru aceasta Mi s-a deschis cu sulița pe cruce. Te cer pe tine, ca să fiu și Eu tot al tău. Vezi că sunt de neasemănată cinste, totuși mă cobor la cinstea ta. Deci cumpără-Mă o suflete iubite, dându-te Mie. Eu voiesc, prea dulcele meu fiu, să nu voiești, să nu auzi nimic afară de Mine și afară de voința Mea; ca să voiesc și Eu tot lucrul la tine, înțeleg să auzi și să văd la tine, încât nimicnicia ta lucrând în nemărginirea

Mea se preface în aceasta. Astfel tu vei fi în Mine desăvârșit, norocit și fericit, iar Eu în tine împăcat și mulțumit".

Silește-te a crește și a spori în fiecare zi credința din suflet față de această prea sfântă Taină a Euharistiei.

Nu înceta vreodată a te minuna de o Taină atât de necuprinsă. Bucură-te și înțelege că Dumnezeu se coboară sub smerită formă a pâinii și vinului, ca să te facă mai sfânt, mai vrednic și mai fericit. Căci fericiți sunt cei ce nu văd și cred, după cuvântul Domnului: „Fericiți cei ce nu au văzut și au crezut" (Ioan 20, 22).

Toată viața ta nu dori să ți se arate Dumnezeu altfel decât sub această formă a Tainelor. Înfierbântă-ți voința către această taină și, zi de zi, să fii mai sârguincios a face voia lui Dumnezeu în toate lucrurile. Totdeauna când te aduci lui Dumnezeu prin această Taină, când te împărtășești, fii gata a pătimi pentru dragostea Lui toate chinurile și toate necazurile și ocările ce ți se vor întâmpla și orice boală trupească[90].

Apoi, vei mulțumi cerescului Părinte, întâi pentru mulțumirea Fiului său apoi pentru pacea ta, pentru toată sfânta Biserică, pentru cei cărora ești dator, pentru sufletele adormite în credință.

---

90. Din cuvintele Apostolului, pentru cei ce se împărtășesc, sf. *Vasilie* scoate o altă datorie. Cei ce se împărtășesc vestesc moartea Domnului: „Pentru că ori de câte ori mâncați pâinea aceasta și beți acest pahar, vestiți moartea Domnului până va veni" (1 Cor. 11, 26). Moartea Domnului a fost săvârșită pentru cei ce se împărtășesc și pentru toți oamenii, cum spune tot sf. Pavel: „Dacă unul a murit pentru toți, iată toți au murit. Hristos însă a murit pentru toți" (2 Cor. 5, 14).

Deci cei ce se împărtășesc sunt datori a se supune până la moarte dragostei, credinții și poruncilor Lui, a nu mai trăi lumii, păcatului și loruși ci numai lui Dumnezeu Care se dă lor, Cel ce pentru dânșii a murit și a înviat.

Această jertfă o vei face spre aducerea aminte și unirea aceea cu care Fiul lui Dumnezeu se aducea pe sine, adică când El, sângerat și răstignit pe cruce s-a adus Tatălui.

După aceasta poți să-I aduci toate jertfele, adică sfințitele lucrări și rugăciuni ce se fac în acea zi în Biserică.

Cap. IV.

Împărtășirea duhovnicească și mintală.

Deși prin Împărtășire nu putem primi pe Domnul decât odată pe zi, totuși duhovnicește și mintal îl putem primi în orice oră și în orice minut, prin săvârșirea tuturor virtuților și a poruncilor, îndeosebi a dumnezeeștii rugăciuni — mai ales cea mintală[91].

Căci Domnul se află tăinuit în virtuți și în sfintele porunci. Cine face o virtute ori îndeplinește o poruncă, primește îndată în sufletul său pe Domnul cel ascuns într-însele, căci El a rânduit a locui cu Tatăl în cel ce va păzi poruncile Lui: „De mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu și Tatăl Meu îl va iubi și la el vom veni și vom locui într-însul".[92]

---

91. Căci celelalte virtuți fac îndemânatic pe cel îmbunătățit a se uni cu Dumnezeu, dar nu-l unesc. Însă rugăciunea mintală are această putere că-l și unește cu Dumnezeu. (Vezi cap. XLV, part. I). Celelalte virtuți se aseamănă cu uneltele ce potrivesc două scânduri, iar rugăciunea cu cleiul care lipește aceste scânduri potrivite. De aceea marele *Grigorie al Tesalonicului* a zis: „Puterea rugăciunii lucrează întinderea omului la Dumnezeu și unirea cu El. Aceasta e legătura cuvântătorilor cu creatorul creaturilor."

92. Sf. *Maxim*, din acest citat, a scos concluzia că cel ce face poruncile Domnului primește în sufletul său nu numai pe Domnul ci și pe Părintele său și pe Sf. Duh cel nedespărțit de Tatăl.

Primește în sine toată Sf. Treime și să devii locașul ei.

Această împărtășire și unire nu poate fi luată de la noi de vreo creatură decât de lene ori altă greșeală a noastră. Uneori e atât de roditoare și bine plăcută lui Dumnezeu, încât întrece multe împărtășiri tainice primite cu nevrednicie. De câte ori te vei pregăti de acest fel de împărtășire vei afla sârguitor și gata pe Fiul lui Dumnezeu, Cel ce te poate hrăni duhovnicește cu mâinile Sale.

Pregătirea acestei împărtășiri mintale fă-o astfel: întoarce-te cu gândul la Dumnezeu. Aruncă o scurtă privire, de o parte la păcatele tale, iar de alta la Dumnezeu, întristează-te pentru mâhnirea ce I-ai făcut și, cu toată smerenia și credința, roagă-L să primească a veni în sufletul tău cel sărac, cu nou har, pentru a-I tămădui și împuternici contra vrăjmașilor.

Ori, când voiești a te ridica contra unei pasiuni, a face vreo nouă virtute, a păzi vreo poruncă, fă aceasta cu scopul a-ți găti inima pentru Dumnezeu, Cel ce ți-o cere totdeauna. Apoi întoarce-te la El, strigă-L cu poftă să vie cu Darul Său, să te vindece și să te elibereze de vrăjmași, ca numai El să fie stăpânul inimii tale.

Amintește-ți rugăciunile înainte de împărtășire și zi cu inima aprinsă: „Când, Domnul meu, să te primesc... s.c."

Iar dacă voiești a te împărtăși duhovnicește și mai bine, de cu seară propuneți asprele petreceri, îndeplinirea virtuților și orice ai face spre această țintă: să primești duhovnicește pe Domnul. Dimineața, cum se face ziuă socoate: Ce bine! Ce bună norocire! Ce fericire e în acel suflet care se împărtășește tainic cu credință!

Căci prin sfânta Taină a Euharistiei se recâștigă virtuțile pierdute și sufletul se întoarce la frumusețea de mai înainte.

De la împărtășirea tainică treci la cea duhovnicească. Silește-te a aprinde în inima ta o mare poftă a de a-L primi duhovnicește și mintal. După ce te vei aprinde, întoarce-te la Domnul și zi: „Domnul meu, fiindcă nu te pot primi azi tainic, Tu, bunătate și putere nezidită, fă să te primesc duhovnicește cu vrednicie, acum și în orice oră și în orice zi, dându-mi un nou har și putere contra pasiunii și vrăjmașului[93].

Cap. V.

Darea lucrurilor și mulțumirea

Tot binele ce-l avem și-l facem este al lui Dumnezeu și vine de la Dânsul. De aceea suntem datori a-I mulțumi pentru orice nevoință, pentru orice biruință a noastră și pentru toate binefacerile vădite și ascunse, îndeobște și aparte, ce am primit din mâna milostivă, cum este scris: „În toate mulțumiți, căci aceasta este voia lui Dumnezeu în Iisus Hristos spre voi' (1 Tes. 5, 18).

Mulțumirea neîncetată și amintire a binefacerii, după sf. Ioan Gură de Aur este straja cea bună a virtuții[94].

---

93. Cei ce nu se pot împărtăși tainic cu Hristos în sf. Taine, fie că sunt în pustie unde nu e preot, jertfelnic și biserică, fie că sunt în lume, dar sunt opriți de duhovnici pentru vreun păcat, pentru un viciu, — aceștia deși au poftă și dragoste a se împărtăși tainic cu Hristos dar pentru cauzele amintite sunt opriți — pot însă să primească mintal și duhovnicește pe Hristos, după cum spune *Nicolae Cabasila*, în tâlcuirea Liturghiei (cap. 42). Căci Hristos aflător în Taine, mintal și nevăzut le dă sfințenia cea din Taine, în chipul știut de Dânsul.

94. De aceea și ava *Isaac* a scris: „Mulțumirea celui ce ia, provoacă pe cel ce dă a-i da daruri și mai mari". Iar unii au tâlcuit astfel cuvântul psalmistului, din partea lui Dumnezeu: „Ce-mi este în ceruri? (decât mulțumire) și de la tine (omule) ce am voit pe pământ (decât slavă și mulțumire)". (Ps. 2, 24).

Iar pentru a face aceasta cât mai bine ai în vedere scopul pentru care Dumnezeu ne dă daruri.

1. La fiecare binefacere Dumnezeu caută slava și supunerea față de voința Lui. De aceea, ia seama că, cea mai mare mulțumire ce poți face lui Dumnezeu pentru toate binefacerile primite este a păzi poruncile Lui, a-L cinsti și a urma voile Lui, cum este scris: „Ce cere Domnul de la tine? Numai să fii gata a merge cu Domnul Dumnezeul tău".

2. Văzând că nu ai nimic vrednic de vreo binefacere, căci n-ai făcut decât păcate și ingratitudini, cu adâncă umilință, zi lui Dumnezeu: „Cum se poate, Domnul meu, să primești a-mi face mie, câinele mort și stricat, atâtea binefaceri? Fie numele Tău binecuvântat în vecii vecilor".

3. Cugetând că pentru binefacerile date, cere a-L iubi și a-I sluji, aprinde-te de dragostea unui astfel de Stăpân iubit, și de dorință curată a-I sluji, după cum voiește.

Dar pentru aceasta trebuie să-I faci o deplină jertfă mintală de sine, în felul următor.

Cap. VI.

Jertfa mintală.

Două lucruri trebuiesc pentru ca jertfa ta să fie desăvârșită și iubită lui Dumnezeu: *unul,* să-ți unești jertfa cu jertfele făcute de Hristos față de Tatăl, *altul,* voința și inima să-ți fie dezlipite de dragostea întregii zidiri.

În ce privește *unul,* să știi că Fiul lui Dumnezeu, trăind în această vale a plângerii, nu numai pe sine și lucrurile Sale, ci și pe noi cu ale noastre lucruri ne-a adus cerescului Părinte. Încât,

jertfele noastre, pentru a putea fi plăcute lui Dumnezeu, trebuiesc făcute cu unirea și cu nădejdea jertfelor lui Hristos.

În ce privește *celălalt,* înainte de a face jertfa, socotește dacă are nevoie de vreo alipire. Căci de ar fi aceasta, trebuie să te deslipești pe cât posibil de orice iubire, să năzuiești la Dumnezeu, ca El, cu dreapta Sa să te dezlipească complet și astfel, dezlegat și slobod de orice lucru, să te poți aduce dumnezeeștii Lui măriri.

Ia seama bine la aceasta. Căci dacă, lipit de creaturi, te aduci jertfă lui Dumnezeu, nu te aduci pe tine, ci pe creaturi. Tu nu ești al tău, ci al acelor zidiri de care e lipită voința ta, lucru ce nu e plăcut lui Dumnezeu.

E ca și când L-ai fi batjocorit. Căci, după cum Dumnezeu nu primea jertfele cu vreo meteahnă, cum poruncea a nu-I se aduce vietăți oarbe, surde ori cu vreun mic defect: „Toate cele ce vor avea meteahnă să nu le aducă Domnului, căci nu vor fi primite[95], — tot astfel, jertfa noastră când are vreo meteahnă ori lipire de acest fel, nu este primită[96]. Căci cele ce se aduc lui Dumnezeu, trebuie să fie vrednice lui Dumnezeu, cum spune Sirah: „Adu Domnului jertfe vrednice" (14, 11).

De aceea atâtea jertfe aduse lui Dumnezeu ne rămân deșarte, zadarnice și sterpe. Ba uneori, după ele, cădem în greșeli și păcate.

Într-adevăr, chiar de suntem lipiți de creaturi, ne putem aduce jertfe lui Dumnezeu, însă cu scopul a ne dezlega prin a Lui bunătate de acele legături ce ne țin ferecați, încât, după aceasta

95. Levit. 22, 20.

96. După marele *Vasilie,* sfințenia este afierosirea cuiva lui Dumnezeu, în întregime și pe totdeauna și silința de a face cele plăcute Lui.

Apoi zice că, ceea ce s-a închinat odată lui Dumnezeu este lucru păgânesc dacă cineva voiește a o întoarce la cele comune și omenești.

să ne putem oferi în întregime dumnezeeștii măriri și slujiri. Aceasta trebuie să o facem cât mai des, cu obișnuința și cu dragostea inimii noastre.

Deci, jertfa ta către Dumnezeu să fie fără atașament la creatură, fără voința ta, fără gândul tău la cele pământești ci la cele cerești. Toată atenția să fie îndreptată numai la voința și Providența lui Dumnezeu, căruia trebuie să i te supui în toate, și a I te jertfi totdeauna ca o ardere de tot. După ce ai uitat orice creatură, zi către El: „Iată, Domnul și Ziditorul meu, mă aduc tot și toată voința mea în mâna voii și Providenței Tale cei veșnice. De aceea fă cu mine ce-ți place, în viața, la moartea și după moartea, și în toată vremelnica mea petrecere pe pământ".

Dacă vei face jertfa aceasta curată, — ceea ce vei cunoaște din obstacolele ce ți se vor ridica, atunci, din pământesc devii negustător evanghelic și fericit. Căci vei fi al lui Dumnezeu și El va fi al tău.

Pentru că El este tocmai părintele celor ce se ridică de la creaturi și de la sine, se dau cu totul și se jertfesc dumnezeeștii Lui măriri.

Acum, fiule, vezi un fel puternic de a birui pe toți vrăjmașii tăi. Căci dacă jertfa zisă te va uni cu Dumnezeu, devii tot al Lui, și El tot al tău. Și atunci, ce vrăjmași și ce putere te va putea vătăma vreodată?

Iar când voiești a-I aduce ceva din al tău, post, rugăciune, încercare de răbdare și alte lucruri bune, cum am spus, întâi întoarce-ți mintea la jertfa adusă de Hristos Tatălui, la postirile, rugăciunile, răbdarea și celelalte lucruri ale Lui, apoi, cu îndrăzneala puterii lor, adu-I pe ale tale. Datoria păcatelor tale ispășite de Iisus față de Tată nu o poți împlini decât astfel.

Aruncă o privire cuprinzătoare asupra tuturor păcatelor tale și uneori asupra fiecărui păcat, și dându-ți bine seama că din

parte-ți, din cauza păcatelor nu poți îmblânzi mânia lui Dumnezeu nici a împăca dumnezeeasca-I dreptate, ești silit a năzui la viața și patima Fiului Său, meditând la câte ceva, ex. când postea, se ruga, ori își vărsa sângele[97].

Acolo unde era nevoie a îmblânzi pe Tatăl pentru ale tale păcate, Hristos îi aducea jertfa ca și cum I-ar fi zis:

„Iată, Părinte veșnice, că din destul după a Ta voie împac dreptatea, pentru păcatele și datoriile acestui rob al Tău. Dumnezeeasca Ta mărire să se mulțumească a-l ierta și a-l primi în numărul aleșilor."

Atunci adu această rugăciune jertfă Părintelui și roagă-L să te slobozească de toată datoria prin puterea ei.

Aceasta să o faci nu numai trecând de la o taină a vieții și a patimii Lui la alta, ci și de la o lucrare mai mică a fiecărei taine la alta; nu numai pentru tine, ci și pentru alții poți folosi acest fel de jertfă.

Cap. VII.

Cucernicia. Răceala și urcăciunea ei

Cucernicia simțită, adică a te simți, frate, din lăuntru că ești silitor la cele dumnezeești, iubitor, cucernic, este uneori *din fire,*[98] alteori *de la diavol,* iar alteori *de la dar.*

97. Ceea ce însemnează că orice lucru și orice fel al Patimii Domnului e numit de unii teologi Taină. Căci fiecare cuprinde o înțelegere tainică. De aceea se și zice în acest capitol să trecem de la o taină a vieții la alta și de la o patimă a Lui la alta. Aflând aceasta, nu te îndoi.

98. Sunt unii cucernici și repede umiliți din fire, ca femeile și cei ce au moștenit caracter moale din fire.

Din roadele ei poți pricepe de unde vine.

Când nu îți aduce o îmbunătățire a vieții vine de la diavol ori din fire. Dar când cucernicia este însoțită de mai multă poftă, dulceață și din oarecare hotărâre de sine, vine de la duh. Iar când vei simți că mintea ți se îndulcește din gustări și înțelegeri duhovnicești, nu zăbovi a te întreba de unde vin, căci îți lași mintea să iasă din smerita cunoaștere de sine. Ci silește-te mai mult, urăște-te mai mult, sârguiește-te a-ți păstra liberă inima de orice atașament, fie chiar duhovnicesc, și dorește numai pe Dumnezeu și cele plăcute Lui.

Răceala și uscarea cucerniciei și a umilinței se nasc din cele trei cauze: a) de la *diavol* pentru a împiedica mintea și a o întoarce de la lucrurile duhovnicești la deșertăciunile și dulcețile lumii; b) de la *noi* pentru păcatele noastre și lipirea de cele pământești și din trândăvia noastră; c) de la *dar* pentru pricinile de mai sus, adică: a ne da această înștiințare de a fi mai silitori și a părăsi toată îndeletnicirea ce nu vine de la Dumnezeu; a ne da seama că tot ce avem vine numai de la El, a cinsti mai mult darurile Lui, a fi mai smeriți a le păzi cu grijă; a ne uni mai strâns cu dumnezeeasca Lui slavă prin totală lepădare de noi, până și de duhovnicești-le desfătări, ca nu lipindu-ne cu dragostea de ele să despărțim în două inima noastră — cea dorită întreagă de Dumnezeu pentru Sine; — a ne vedea că luptăm cu toate puterile noastre și cu unealta darului Său.

Deci, dacă te simți rece și uscat și nu ai cuvenită cucernicie față de cele dumnezeești, intră în sine-ți, vezi pentru care greșeală s-a dus de la tine această cucernicie[99]. Luptă contra acelei cauze,

99. Alții sunt cucernici din deșertăciune, plăcerea oamenilor, fățărnicie, beție ori alte patimi de acestea.

nu să iei înapoi simțirea darului ci să te scapi de ceea ce nu place lui Dumnezeu. Dacă nu găsești cauza, cucernicia ta simțită să fie adevărată evlavie, adică supunere râvnitoare voii lui Dumnezeu.

De aceea nu părăsi pentru vreun motiv nevoințele tale, ci urmează-le cu toată puterea, deși par sterpe și zadarnice. Bea de bună voie paharul amărăciunii dat de voința lui Dumnezeu, prin răceala cucerniciei și lipsa duhovniceștei dulceți.

Nu căuta a urma lui Hristos numai în muntele Taborului ci și pe dealul Golgotei. Nu dori să simți în tine numai dumnezeasca lumină, duhovnicești bucurii și îndulciri ci și întunecări, necazuri, strâmtorări, amărăciuni din ispitele diavolilor dinăuntru și din afară.

Chiar dacă uneori s-ar întâmpla ca aceste întunecări ale minții să fie atât de mari, încât să nu știi ce să faci și unde să te întorci, stai neclintit lângă cruce, departe de orice dulceață pământească ce ți-ar putea-o aduce lumea, ori creaturile[100].

Ascunde și această patimă, față de oricine și arat-o numai duhovnicului, nu pentru a te ușura de chinuri, ci pentru a-i arăta felul cum să o suferi, după plăcerea lui Dumnezeu[101].

Apoi, rugăciunile, dumnezeieștile împărtășiri și alte nevoințe și lupte ale tale, nu le folosi pentru câștigarea dumnezeieștilor îndulciri, pentru a te pogorî de pe cruce și din tăierea voii, ci pentru a lua putere, a înălța crucea la mai mare slavă a Celui răstignit, a te mulțumi cu ceea ce și cum voiește El. Iar dacă

100. Citește cuvântul 57 al sf. *Isaac*. Acolo vei vedea schimbarea ce o ia sufletul, întunecarea peste întunecare, deznădejdea și frica, îndoirea din necredință și hulele; cum, de ce și cine le pătimesc și cum se tămăduiesc.

101. În acelaș cuvânt zice dumnezeiescul Isaac că pătimitorul are nevoie de om luminat, cu experiență și iscusit în acestea, ca de la el să se lumineze și să se întărească.

vreodată, din cauza tulburării minții tale, nu poți să cugeți și să te rogi după obiceiul tău, meditează în felul cel mai bun cu putință. Ceea ce nu poți face cu mintea, silește-te a face cu voința și cuvintele, vorbind cu tine și cu Dumnezeu. Atunci vei vedea minunate realizări și inima ta va lua răsuflare și putere.

În vremea întunecării minții tale poți spune:

„De ce ești mâhnit sufletul meu? De ce mă tulburi? Nădăjduiește în Dumnezeu, căci mă voi mărturisi Lui, mântuirea feței mele și Dumnezeul meu (Ps. 42, 5); De ce Doamne stai departe? Nu mă lăsa Doamne Dumnezeul meu, nu te depărta de la mine" (Ps. 37, 22). Adu-ți aminte de sfânta învățătură inspirată de Dumnezeu Sarei lui Tobie în vremea necazurilor, folosește-o, zicând: „Cel ce-Ți slujește se va întări, căci viața, dacă va fi spre încercare se va încununa, iar de va fi în necazuri se va slobozi. Chiar fiind în stricăciune, nimeni nu poate veni decât mila Ta, căci nu Te bucuri de nimicirea noastră. După furtună aduci liniște, după plâns și suspin reverși bucurie. Fie numele Tău, Dumnezeul lui Israel binecuvântat în vecii vecilor".

Amintește-ți și de Hristos în Grădină și pe cruce. Iar durerea mai mare era că, în chip văzut, dumnezeescul Părinte Îl părăsise.

De aceea, amintindu-ți acest fapt să zici din toată inima: „Doamne, să se facă voia Ta, nu după cum voiesc eu ci după cum Tu voiești".

Atunci, răbdarea și rugăciunea ta vor înălța văpăi de jertfa inimii tale până înaintea lui Dumnezeu, tu vei rămâne într-adevăr evlavios, căci, cum am spus, adevărata cucernicie este o silință vie de voință, o dragoste tare a urma lui Hristos cu crucea pe umeri toată calea, pe care ne cheamă, o voire de Dumnezeu pentru Dumnezeu.

Dacă oamenii și-ar fi măsurat progresul lor cu această evlavie

adevărată, nu cu cea simțitoare, nu s-ar fi amăgit, nici printr-înșii, nici prin diavol, nici s-ar fi amărât fără folos. Ar fi mulțumit lui Dumnezeu pentru o astfel de binefacere primită și, cu mai multă căldură, ar fi căutat a sluji dumnezeieștii Lui măriri care cârmuiește tot și revarsă astfel de daruri spre slava Lui și spre folosul nostru.

Unii se amăgesc, căci fug cu frică și înțelepciune de cauzele păcatelor, dar când se supără, doborâți de gânduri înfricoșate și grozave, tulburați de visuri urâte și grozave, scad cu duhul, se socot părăsiți și depărtați de Dumnezeu. Rămân astfel foarte vestejiți și ajung până la pericolul deznădejdii. Atunci părăsesc virtutea, se întorc în Egiptul pasiunilor și nu înțeleg darul făcut lor de Dumnezu, lăsându-i a se mâhni de aceste duhuri ale ispitei, pentru a-i smeri, a-i apropia de Dânsul ca pe niște neputincioși, care au nevoie de ajutor.

De aceea, în loc a mulțumi lui Dumnezeu pentru nemărginita bunătate, plâng și jelesc.

Deci, în astfel de împrejurări așa să procedezi. Adâncește-te în cercetarea pornirii tale răzvrătite, căci Dumnezeu, spre binele tău voiește să recunoști că ești gata a cădea la orice lucru mai greu și că, fără ajutorul lui Dumnezeu, te-ai fi prăbușit în completă stricăciune. De la aceasta treci la nădejdea în Dumnezeu, gata a-ți ajuta. Îți arată pericolul, voiește a te trage înapoi, te îndeamnă a te ruga și a nădăjdui într-însul, lucru pentru care ești dator a-I aduce smerite mulțumiri.

Fii încredințat, că astfel de ispite, hulitoare, rele, ori gânduri urâte ce te ispitesc sunt gonite cu o îndelungă răbdare, cu o îndemânatică întoarcere și desăvârșită defăimare, iar nu cu o silitoare rezistență și cu un hotărât război[102].

102. Vezi prima însemnare la cap. XIII, part. I.

Cap. VIII.

Cercetarea conștiinței

Trei lucruri sunt necesare în cercetarea conștiinței: greșelile din fiecare zi, cauza lor, inima și silința ce ai a lupta cu ele și a câștiga virtuțile corespunzătoare.

Pentru greșeli, fă ce ți-am spus în cap. XXVI: „Când ne vom răni"; în ce privește cauza lor, atacă-o, surpă-o și trântește-o la pământ.

Cât privește silința în această biruință, fortifică-ți voința cu neîncrederea în tine. Nu te bizui în tine. Ci nădăjduiește și cutează numai în Domnul.

Silește-te, frate, a păzi totdeauna la orice faptă, gând și cuvânt, conștiință neprihănită. Căci cine încearcă adânc dreaptă și sfântă *conștiință*, nu poate greși niciodată, ori chiar de greșește se îndreaptă. Aceasta-i legea naturală dată de Dumnezeu în inimile oamenilor să-i îndrumeze la cele bune totdeauna ca o făclie. Astfel a zis și sf. *Nil:* „Folosește *conștiința* ca o făclie pentru lucrurile tale", iar sf. Pavel: „Legea lui Dumnezeu este scrisă în inimi" (Rom. 2, 15).

Conștiința trebuie să o păzești neprihănită: către Dumnezeu, către tine, către aproapele și către celelalte lucruri.

1. *Către Dumnezeu* să-ți cercetezi conștiința dacă ai păzit toate cele ce ești dator a le păzi către El: toate, toate poruncile Lui până la cele mai mici și dacă L-ai iubit pe El[103] și I-ai slujit cu tot

103. Marele Vasile, cu înțelepciune, la începutul regulilor lui, arată amănunțit că toți creștinii, mici și mari, sunt datori a păzi toate poruncile date de Domnul în Evanghelie, fără a lăsa vreuna din ele.

sufletul și ești gata a muri pentru Dânsul, după datoria ce o ai. Dacă nu ai păzit acestea, silește-te a le păzi pe viitor.

2. Către *tine* vei păzi conștiința neprihănită dacă nu te vei lenevi, ci îți vei face toată acea datorie care te privește și este în puterea ta, atât față de Dumnezeu, cât și față de aproapele.

a) Domnul, trimițând pe ucenici le-a spus: „Mergând învățați toate neamurile, învățându-i să păzească *toate* câte am poruncit vouă" (Mt. 28, 19); adică, nu unele să le păzească iar altele să le lase, ci toate, toate fără vreo omitere.

b) Dacă n-ar fi fost toate poruncile necesare mântuirii noastre, nu s-ar fi scris în dumnezeiasca Scriptură nici n-ar fi poruncit Domnul să le păzim pe toate.

c) Dacă Domnul ne poruncește a fi desăvârșiți: „Fiți deci desăvârșiți; și sf. Pavel că omul lui Dumnezeu să fie desăvârșit și perfect: „Deplin să fie omul lui Dumnezeu" (Mt. 5, 48) — este evident că această desăvârșire și perfecțiune ne-o dă păzirea tuturor poruncilor lui Hristos (2 Tim. 3, 17).

d) Toate poruncile Domnului sunt atât de legate una de alta, ca un lanț, încât, cel ce va dezlega și călca una singură din ele, dezleagă și calcă îndată pe toate celelalte și nu-i răsplătit atât pentru toate poruncile cât pentru una păzită.

De aceea Iacov, fratele Domnului zice: „Cine va păzi toată legea, dar va greși într-o parte, e vinovat de toată legea" (2, 10); și tot sf. Vasile zice: „Ce folos îmi vor aduce celelalte porunci îndeplinite, dacă voi zice fratelui meu nebune; numai pentru aceasta mă fac vinovat focului Gheenei". Din acestea se vede că orice creștin e dator a păzi toate poruncile. Ce zic a le păzi numai? Trebuiesc păzite cu toată puterea, voința și dragostea lui, de voiește a se încununa asemenea celui ce se luptă, cum spune Apostolul. Ceva mai mult. Trebuie să mai și adauge de la sine, lucrând mai presus de poruncă și sporind-o. Cel ce avea un talant, n-a fost lăudat de stăpân, căci l-a dat înapoi întreg cum îl luase, ci a fost osândit, pentru că nu l-a crescut.

Sfârșesc și-ți zic, frate, dacă ești în rândul robilor și te temi de porunca lui Dumnezeu, păzește poruncile „Fericit bărbatul ce se teme de Domnul" (Ps. 111, 1); dacă ești în rândul năimiților și drept plata virtuții tale aștepți împărăția cerurilor, păzește toate poruncile: „Plecat-am, zice, inima mea ca să facă îndreptările tale în veac pentru răsplătire" (Ps. 118, 111).

Dacă, însă, te-ai suit la rangul de fiu și slujești lui Dumnezeu numai din dragoste, păzește poruncile: „Ridicat-am mâinile mele la poruncile tale pe care le-am iubit" (Ps. 48), ori „Dacă sunt Tată unde este slava mea?" zice Dumnezeu.

Apoi să nu cazi în defecte și vătămări pierzându-ți înainte de vreme puterea trupului, sănătatea și viața ta.

3. Către *aproapele* îți vei păzi *conștiința* dacă nu vei face ceva contrar iubirii datorite lui, ci vei da celor mai mari, asemenea ție și mai mici decât tine ce se cuvine fiecăruia după treapta și starea lui. Trebuie să iei aminte a nu-i scandaliza, în lucru, cuvânt, chip, amenințare, după cuvântul apostolic: „Cugeți mai ales a nu împiedica ori sminti pe fratele vostru" (Rom. 13, 14); iar Solomon: „Gândește cele bune înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor" (Prov. 3, 4).

Chiar dacă ți se întâmplă lucruri care nu sunt sub porunca lui Dumnezeu și dacă ești stăpân a nu face ori a face acestea, cum tu le poți păzi, păzește-le pentru a nu sminti *conștiința* fratelui. Ești dator, tare fiind, a nu sminti pe cel slab. Sf. Pavel zice: „Să nu mâncați carne jertfită idolilor pentru motivele arătate și pentru știință" (1 Cor. 10, 28).

4. Vei păzi conștiința neprihănită către *celelalte lucruri*, dacă vei păstra față de ele măsura dreaptă, și dacă nu folosești lipsuri și prisosinți, în mâncări și băuturi, în îmbrăcăminte, bani și moșii. Căci e lucru socotit afară de conștiință, nu numai a defăima și lăsa să se strice bucatele rele, îmbrăcămintea, banii și moșiile,

Iar mărirea Tatălui este ascultarea fiului de dumnezeeștile porunci. Căci știu aceasta că, de vei călca o poruncă, atunci când ai putea să n-o calci, în ziua judecății nu vei avea curaj, ci vei fi rușinat.

De aceea David zicea: „Nu mă voi rușina când voiu căuta spre toate poruncile Tale" (—6).

Îți mai amintesc că toate poruncile Scripturii Vechi și Noi, cum deseori sunt rostite cu grai poruncitor: iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blesteamă" ș. a. și numai uneori în grai hotărâtor: „Vei iubi pe Domnul Dumnezeul tău, Nu vei ucide, Nu vei fi desfrânat", ș. a., iar foarte rar sunt rostite în alte graiuri.

cu care își poate împlini trebuința trupului, ci și a voi și a căuta bucate alese, haine moi, bani mulți și moșii întinse, care depășesc trebuința sa.

Scurt vorbind, orice lucru peste dreapta chibzuință este peste conștiință. De aceea frate, la orice lucru mare ori mic ce ai a face, sfătuiește-te întâi cu conștiința ta, cerceteaz-o, nu cu lene și superficial, ci adânc, sârguitor și cu de-amănuntul. Căci după cum fântânile și puțurile săpate mai adânc dau apă mai curată și mai dulce, tot astfel și conștiința, cu cât e mai cercetată și mai dezgropată din patimile ce o acoperă, ne învață mai bine ce să facem.

Dar fiindcă sunt diferite conștiințe, nu numai bune și curate ci și arse, după cuvântul sf. Pavel adică: nesimțite, rele și întinate de patimi (1 Tim. 4, 2), care nu ne învață totdeauna drept și bine (Tit 1, 13), de aceea e bine a nu te întoarce numai în conștiința ta, ci mai ales sfătuiește a le privi dacă sunt tot una cu cele ce învață Sf. Scriptură, ori, pentru a nu te amăgi, să le arăți duhovnicilor tăi.

Am adăugat aceasta căci conștiințele nu sunt cercetate cu sârguință. Căci *conștiința* oricât ar fi de pătimașă, rea și nesimțită, însă când e cercetată cu râvnă și bună intenție, niciodată nu încetează a arăta, lovi și pârâ pe om că păcătuiește și că, de nu se va îndrepta, va suferi pentru păcatele lui. Ea e pusă de Dumnezeu să ne acuze, cum spune cuvântul evanghelic: „Împacă-te repede cu pârâșul tău" (Mt. 5, 25) și e martor nemincinos: „împreună mărturisindu-le lor știința"; judecător neamăgit, drept, aspru, și cuvânt adevărat. De aceea nu poate să tacă niciodată.

Însă omul robit și stăpânit de patimi dacă voiește a urma neînfrânat poftele lui, după cum calcă și nu ascultă de legea lui

Dumnezeu, tot astfel nu ascultă și calcă mustrările sfintei conștiințe. Și pentru a nu mai fi mustrat de ea, taie ca un alt Irod capul lui Ioan, își calcă conștiința și se hotărăște a primi munci și pedepse. Solomon știind aceasta a zis că păcătosul nu poate fi mustrat de conștiință; și păcătosul nu bagă de seamă când ajunge în fundul răutăților: „Nu bagă de seamă necredinciosul când va ajunge în adâncul relelor“ (Prov. 18, 3).

Apoi, te sfătuiesc un alt lucru de seamă. Nu te încrede în conștiință, dacă vreodată nu te acuză de ceva. Conștiința însemnează numai cele știute nu și la cele neștiute. Dar fiindcă, după Ieremia: „Inima e mai adâncă decât toate“ (17, 9) și are ascunse întrânsa pasiuni foarte delicate, necunoscute nici celui ce le are, cum se ruga David: „De cele ascunse ale mele curățește-mă“ (Ps. 8, 13), — de aceea, fii convins totdeauna că nu e complet curată de patimi tainice inima ta, cunoscute numai lui Dumnezeu, singurul cercetător al inimilor.

Astfel Solomon zice: „Numai Tu cunoști inima tuturor fiilor oamenilor“ (3 Împăr. 8, 39). Iar drept încredințare, vezi ce zice sf. Ioan că Dumnezeu este mai mare decât inimile noastre: „Dumnezeu e mai mare decât inima noastră și știe toate“ (1 Ioan, 3, 20).

Iar sf. ap. Pavel știind acestea zicea, că nu știe dacă îl acuză conștiința lui pentru verun lucru, dar iar nu știe de este drept înaintea lui Dumnezeu. „Nu mă știu vinovat cu nimic, dar nu m-am îndreptat cu aceasta“ (1 Cor. 4, 4).

Oricâte biruinți și virtuți ai câștigat, rămâi totdeauna cu bănuială. Nu le socoti în conștiința ta pentru a nu cădea în mândrie ascunsă și slavă deșartă. De aceea dosește-le și, de orice natură ar fi, aruncă-le la mila lui Dumnezeu. Îndreptează-ți gândul la drumul ce-ți mai rămâne de făcut din acea zi.

După aceasta, când se sfârșește ziua, examinează-ți conștiința dacă ai făcut bine tot ce ți-a ieșit înainte. Unde ai greșit îndreaptă-te pe viitor. Apoi mulțumește lui Dumnezeu pentru darurile și binefacerile din acea zi. Recunoaște-L binefăcător, mulțumește-I că te-a izbăvit de atâți vrăjmași văzuți și mai ales nevăzuți, ți-a dat inspirații bune și a ajutat virtutea ta, și orice altă binefacere ce n-o cunoști.

Cap. IX.

Lupta contra vrăjmașilor din vremea morții

Deși toată viața noastră este un război continuu pe pământ, și trebuie să luptăm totdeauna, până la sfârșitul vieții noastre[104], totuși ziua cea mai de seamă a luptei este ultimul ceas al morții. Căci oricine va cădea în acel moment, nu se va mai ridica.

Nu te mira de acest lucru. Dacă vrăjmașul a îndrăznit să se ducă la Iov cel fără păcat, la sfârșitul vieții Lui, doar, doar va afla vreo greșeală, cum a zis Domnul: „Vine stăpânitorul acestei lumi și nu are nimic cu mine“ (Ioan, 14, 30), — cu atât mai mult îndrăznește a veni la sfârșitul vieții noastre a celor păcătoși[105]!

---

104. Vezi cap. XV, part. I-a.

105. Sf. Vasile C. M. zice în tâlcuirea Ps. 70: „Nu cumva să răpească sufletul meu ca al lui, nefiind cine să-l izbăvească și să-l mântuiască“. Chiar nevoitorii și cuvioșii războinici ai duhului, după ce s-au luptat toată viața și au scăpat de curse, și la sfârșitul vieții lor sunt încercați de stăpânitorul veacului. De-i va găsi cu unele rane, întinăciuni și feluri de păcate, îi ia în stăpânire; dacă sunt nerăniți, neîntinați se odihnesc asemenea unor oameni liberi, în Hristos.

Cele zise de Dumnezeu șarpelui: „Tu vei pândi călcâiul lui“ (al omului), sunt înțelese de unii în chip alegoric astfel: Diavolul pândește totdeauna sfârșitul vieții omului și caută să afle vreun păcat într-însul de a-l prinde. Călcâiul este sfârșitul vieții, după cum este ultima parte a trupului.

De aceea trebuie să te găsească bine pregătit a lupta cu bărbăţie în aceste momente ale vieţii tale.

Cine se luptă bine în viaţă, cu buna deprindere dobândită, uşor câştigă biruinţa în ceasul morţii. Meditează deseori asupra morţii. Căci, când va veni vei avea mai puţină frică şi atunci mintea îţi va fi slobodă şi silitoare la luptă. Oamenii lumii fug de acest gând ca să nu le tulbure plăcerea şi pofta în cele pământeşi. Lipiţi de ele se mâhnesc când ar gândi că trebuie să le lase. Şi atunci, aplecarea lor spre cele lumeşti nu scade ci creşte. Iar când trebuie să se despartă de această viaţă şi de lucrurile plăcute lor au o negrăită durere şi suferă o mare luptă.

Deci, e mai bine a te obişnui de bună voie cu această pătimire. Consideră-te uneori singur, neajutorat, aruncat în strâmtorile morţii. Meditează cele ce te pot ataca în acea vreme.

Acel război ce se dă numai o dată, e bine să te deprinzi a-l susţine şi a face lovitura la vreme, ca să nu greşeşti atunci când nu mai e posibilă nici o îndreptare.

Cap. X.

Cele patru asupriri aduse de vrăjmaşi la moarte.

1. *Împotriva credinţei.*

Vrăjmaşii obişnuiesc a ne ataca în ceasul morţii cu patru asupriri mai periculoase: contra *credinţii, cu deznădejdea, cu*

slava deşartă şi cu felurite închipuiri şi prefacerile dracilor în îngeri de lumină.

În ce priveşte prima asuprire, dacă te atacă vrăjmaşul cu apucături mincinoase, punând gânduri de necredinţă în mintea ta, atunci retrage-te îndată de la minte la voinţă şi zi: „Mergi înapoia mea satană, tatăl minciunii, căci nu vreau nici măcar să te aud, mi-e destul ceea ce crede Biserica mea" (Ecles. 10, 4).

Nu da drumul deloc gândurilor necredinţii în inima ta, cum e scris: „De se va sui peste tine duhul puternic al vrăjmaşului, nu-ţi lăsa locul". Socoate pornirile diavolului ce voieşte, prin război, să te smintească în acel ceas. Dacă nu-ţi poţi propti mintea, stai bărbăteşte cu voinţa, ca să nu cazi în vreun gând ori zicere a dumnezeeştii Scripturi, ce ţi-ar insufla-o vrăjmaşul. Orice ţi-ar aminti, toate sunt schimonosite, rău aduse, rău tâlcuite, deşi par frumoase, curate şi evidente.

Iar dacă, şarpele viclean te va întreba în gând: Ce crede Biserica? Nu-l lua în seamă şi nu-i răspunde deloc, ci văzând minciuna şi viclenia lui şi că voieşte a te prinde în cuvinte, crede cu certitudine. Dacă eşti puternic în credinţă, în gând şi vrei să ruşinezi pe vrăjmaşul răspunde-i: Sfânta Biserică a mea crede adevărul. Iar de te întreabă care adevăr, răspunde-i: ceea ce crede.

Ţine-ţi totdeauna inima tare şi atentă la cel răstignit, zicând: „Dumnezeul meu, Făcătorul meu, şi Isbăvitorul meu, ajută-mi degrab şi nu slobozi asupră-mi depărtarea de adevărul Tău, de la sfântă credinţa ta, ci binevoieşte ca, după cum m-am născut în adevăr prin darul tău, aşa să sfârşesc viaţa mea muritoare tot într-însul, spre slava numelui Tău".

Cap. XI.

Asuprirea deznădejdii

A doua asuprire cu care se silește a ne surpa, este frica ce apare în noi, odată cu amintirea păcatelor, pentru a ne arunca în groapa deznădejdii.

Tu, dar, frate, în această primejdie ține-te bine întărit în acest canon. Atunci e de la har amintirea păcatelor, când te smerește și te face a simți durere și mâhnire în inimă pentru că ai ofensat pe Dumnezeu, și când îți dă nădejde în bunătatea Lui. Iar când această amintire te supără și te aruncă în deznădejde și în împuținare de duh, și te face să te crezi că ești muncit și că pentru tine nu mai este vreme de mântuire, află că este de la diavol. De aceea să te smerești mai mult și să nădăjduiești în Dumnezeu.

Numai astfel vei înfrânge pe vrăjmaș cu armele lui și vei slăvi pe Dumnezeu.

Într-adevăr, frate, se cuvine a te mâhni și a suferi durere pentru ofensa făcută lui Dumnezeu, totdeauna când îți vei aduce aminte de păcatele tale. Dar trebuie să și cutezi la patima lui cerând iertare.

Apoi, dacă ți se pare că însuși Dumnezeu îți spune că nu ești din oile Lui, să nu slăbești în nădejdea ce ai către Dânsul. Ci zi cu smerenie:

„Într-adevăr, ai dreptate, Dumnezeul meu, să mă lepezi pentru păcatele mele, dar eu am mai mare nădejde în mila Ta de a mă ierta. De aceea cer mântuirea acestei ticăloase făpturi care, din

răutatea ei, s-a osândit, dar s-a izbăvit cu cinstea sfântului Sânge. Voiesc a mă mântui, Izbăvitorul meu, spre slava Ta, cu nădejde nemărginită în milostivirea Ta.

De aceea mă și las în mâinile Tale; fă cu mine ceea ce-Ți place, căci numai Tu ești Stăpânul meu și chiar de m-ai fi omorât tot la Tine voi avea nădejdile mele".

Cap. XII.

Asuprirea slavei deșarte

A treia asuprire este a slavei deșarte și a încrederii ce ai în tine și în lucrurile tale că te vei mântui.

De aceea, niciodată și mai ales în ultimul ceas al morții, nu-ți lăsa mintea să se ducă nici la cea mai mică plăcere de sine și de lucrurile tale, chiar dacă ai isprăvit toate virtuțile sfinților. Plăcerea să fie numai în a nădăjdui în Dumnezeu, în mila și lucrurile vieții și Patimile Lui să te mântuiască. Totdeauna devalorează-te în ochii tăi, până la cea mai din urmă suflare. Și când descoperi vreun lucru bun din parte-ți, să recunoști că numai Dumnezeu l-a făcut, nu tu, și numai de la El a ieșit.

Într-adevăr aspiră la ajutorul lui Dumnezeu, dar să nu aștepți a-l lua drept răsplată, pentru multele și grelele războaie purtate, în care ai biruit. Rămâi totdeauna într-o sfântă frică, mărturisind clar că toate prevederile, grijile, ostenelile și nevoințele ce ai avut, ar fi fost zadarnice, dacă Dumnezeu nu le-ar fi adunat laolaltă sub ale sale aripi. Să ai toată nădejdea numai în acest sprijin.

Urmând aceste sfaturi, nu se vor putea întări vrăjmașii în ceasul morții, ci ți se va deschide calea să treci cu bucurie de la acest pământ și surghiun la Ierusalimul ceresc, dulcea ta Patrie[106].

Cap. XIII.

Asuprirea închipuirilor

Deși vrăjmașul nostru viclean și mult chibzuit, care n-are nevoie de osteneală pentru a ne ispiti, te-ar fi atacat vreodată, totuși, îndeosebi în ceasul morții, cu mincinoase arătări, cu vederi și cu prefaceri în Înger de lumină, rămâi tare în concepția de nimicnicia și neputința ta. Atunci cu curaj și inimă îndrăzneață zi-i: „Schimbă-te, ticălosule, în întunericul tău. Nu-mi trebuiesc apariții. N-am nevoie de altceva decât de îndurarea Iisusului meu și de mijlocirea și rugăciunile Pururea Fecioarei Maria și ale celorlalți sfinți. Chiar dacă, din multe indicii, vei cunoaște că aceste semne sunt adevărate și vin de la Dumnezeu, totuși, fugi totdeauna de ele și, cât poți, alungă-le departe de tine. Nu te teme că nu-i place lui Dumnezeu această întoarcere. Dacă aceste vederi ar fi de la Dumnezeu, știe să ți le curețe și nu-i va părea rău dacă nu le primești. Căci cel ce „dă har celor smeriți", nu-l ia de la ei, pentru tot ce fac din smerenie.

Acestea sunt cele mai obișnuite arme folosite de vrăjmaș contra noastră în cel mai din urmă ceas al vieții noastre, deși pe fiecare îl atacă după unele înclinații și pasiuni, cărora îl vede supus mai mult.

106. Vezi și cap. XXXII, partea I, unde este mai pe larg tălmăcirea slavei și mândriei deșarte.

De aceea, iubiților, înainte de a se apropia acel ceas grozav de război, trebuie să ne înarmăm contra celor mai iuți pasiuni ce ne stăpânesc mai mult, să luptăm vitejește pentru a înlesni biruința, atunci când ni se ia toate armele din mâinile noastre.

Cap. XIV.

Pacea duhovnicească a inimii

Inima ta, iubite, este zidită de Dumnezeu numai pentru acest scop a iubi și a fi locuită de Dânsul. De aceea zilnic îți strigă să I-o dai: „Fiule, dă-mi inima ta" (Prov. 23, 26). Însă pentru că Dumnezeu este pacea care covârșește toată mintea, trebuie ca și inima ce voiește a-L primi să fie împăcată și netulburată, cum a zis David: „S-a făcut în pace locul lui" (Ps. 5, 2). De aceea ești dator întâi să-ți așezi și să-ți întărești inima cu o liniștire pașnică, încât toate virtuțile tale externe să provină din această pace și din celelalte virtuți lăuntrice. Tot astfel a zis marele sihastru Arsenie: „Dă-ți toată silința ca lucrarea ta dinăuntru să fie după Dumnezeu și vei birui patimile din afară". Căci deși asprele renunțări trupești și toate nevoințele cu care se pedepsește trupul sunt lăudate, când sunt măsurate și potrivit celui ce le face, totuși, dacă aceste nevoințe nu sunt cârmuite de virtuțile sufletești și lăuntrice, nu vei câștiga vreo virtute numai prin virtuțile zise, ci deșertăciune și vânt de slavă deșartă.

Viața omului nu e decât război și ispită totdeauna, cum zice Iov: „Viața omului pe pământ nu-i oare ispită?" (7, 1). Trebuie

să priveghezi totdeauna în această luptă și să fii cu mare atenție a-ți păzi inima în pace și în odihnă.

Când se ridică în sufletul tău vreo pornire de orice fel de tulburare, silește-te a-ți liniști și a-ți împăca îndată inima, nelăsând-o a se abate din cale și a fi răzvrătită de acea tulburare. Căci inima omului se aseamănă cu pendula ceasornicului și cârma corabiei. După cum când corabia nemaiavând cârmă se abate din cale, tot astfel și mintea omului, odată tulburată, se mișcă toate organele dinăuntru și dinafară și mintea iese din făgașul și dreapta-i rânduială. De aceea trebuie împăcată îndată, de câte ori ți s-ar întâmpla vreo supărare și tulburare dinăuntru, fie în timpul rugăciunii, fie altcândva.

Află că numai atunci te poți ruga bine, când știi a lucra bine și a te păzi pașnic. Apostolul poruncește să ne rugăm în pace și netulburați, fără mânie și îndoială.

Deci, chibzuiește ca orice lucru al tău să se facă în pace, cu dulceață și fără silă. Scurt, toată străduința vieții tale să fie a-ți împăca inima, a n-o lăsa să se tulbure și, prin urmare, din această pace să faci toate lucrurile tale cu liniște și blândețe, după cum este scris: „Fiule, cu blândețe săvârșește lucrurile tale" (Sirah, 3, 17), ca să te învrednicești fericirii celor blânzi, cum zice: „Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul" (Mt. 5, 5).

Cap. XV.

Grija de pacea sufletului

1. Întâi de toate să ai, frate, această pace și sfială la cele cinci simțuri: să nu vezi, să nu auzi, să nu-ți miști mâinile sau să umbli tulburat, ci pașnic și cu bună rânduială. Când te vei obișnui a păzi

această pace în mișcările dinafară, ușor și fără sforțări vei ajunge a liniști și împăca cele dinlăuntru. Căci, după sf. Părinți, omul cel dinlăuntru se întocmește cu cel dinafară.

2. Obișnuiește-te a iubi pe toți oamenii și a fi cu toți în pace, pe cât depinde de tine, după cuvântul sf. Pavel: „Pe cât atârnă de voi, trăiți cu toți oamenii în pace" (Rom. 12, 18).

3. Păzește-ți conștiința să nu te acuze de ceva, ci să rămână liniștită în Dumnezeu, în sine, în aproapele și în cele dinafară[107] și îndeosebi a nu te pârî că ai neglijat vreo poruncă a lui Dumnezeu. Această păzire a conștiinței naște pacea inimii: „Pace, zice, este multă celor ce iubesc legea Ta și nu este lor sminteală" (Ps. 118, 147).

4. Deprinde-te a suferi ocările fără tulburare. Mult chin vei îndura până ce vei dobândi acea pace, căci ești neîncercat. După ce o vei câștiga, sufletul îți va rămâne foarte mângâiat la orice piedică ce s-ar ridica în calea lui. Din zi în zi vei deprinde mai bine această silință de a-ți împăca sufletul.

Chiar dacă vreodată vei vedea că te necăjești și te superi, încât nu poți avea pace, aleargă îndată la rugăciune, și stăruie într-însa, după exemplul Domnului nostru. El s-a rugat de trei ori în grădină pentru a-ți da pildă că la orice supărare și necaz să-ți găsești scăpare în rugăciune și că, oricât ai fi de mâhnit și împuținat cu duhul, să nu te depărtezi de ea până ce nu vei afla voința ta unită cu a lui Dumnezeu, deci cucernică și pașnică, îndrăzneață și cutezătoare, ca să îmbrățișeze și să primească lucrul de care se temea mai înainte. Căci și Domnul, temându-se înainte de patimă, după rugăciune a luat îndrăzneală și a zis: „Sculați, să mergem, iată s-a apropiat cel ce m-a vândut" (Mt. 26, 46).

---

107. Vezi Cap. VIII, part. II.

Cap. XVI.

Puțin câte puțin se zidește această locuință pașnică

Ai grijă, cum ți-am spus, să nu lași vreodată a ți se tulbura inima, nici să se amestece în orice lucru ce o supără. Silește-te totdeauna să o ții în pace și odihnită. Dumnezeu te va vedea că faci astfel, că te nevoiești, va zidi cu al Său dar în sufletul tău o cetate a păcii și inima ta nu va mai fi casa desfătării, după cum spune cuvântul psalmic: „Ierusalimul ce se zidește ca o cetate" (Ps. 121, 2).

Dumnezeu nu voiește altceva de la tine decât să te bucuri de orice s-ar întâmpla, să te împaci și să te liniștești în toate lucrurile și gândurile tale.

După cum o cetate nu se zidește într-o zi, tot astfel să nu speri a câștiga într-o zi această pace a inimii. Aceasta nu-i decât zidirea unei case pentru Dumnezeul păcii și un locaș Celui prea înalt și a deveni biserica Lui.

Și să mai știi că Dumnezeu este ziditorul acestei case. Altfel, zadarnică ar fi fost osteneala ta: „De n-ar zidi Domnul casă, zadarnic s-ar osteni cei ce zidesc" (Ps. 126, 1); și mai află că însăși temelia acelei păci a inimii este smerenia și fuga de tulburări și sminteli. Căci vedem închipuire: Dumnezeu n-a voit să-i fie zidit lui Biserică și locaș de David, pentru că mai toată viața și-a petrecut-o în războaie și tulburări. Aceasta i-a fost hărăzită fiului său Solomon, căci, după numele lui a fost împărat pașnic și n-a pus războaie cu nimeni.

Cap. XVII.

Pacea sufletului se câștigă cu smerenia și sărăcia duhului[108]

Frate, dacă îți place a avea pacea inimii, silește-te a intra într-însa prin ușa smereniei. Nu-i altă intrare într-însa decât smerenia.

Pentru a câștiga smerenia se cuvine, mai ales la început, să te silești și să te ostenești a primi toate necazurile și piedicile ca pe niște surori iubite. Fugi de orice slavă și cinste. Dorește a fi defăimat de oricine și să nu te sprijine ori să te mângâie altcineva decât Dumnezeu.

Așează și întărește acest gând în inima ta. Numai El este binele, scăparea ta; toate celelalte lucruri sunt pentru tine atâția spini, care, băgați în inima ta, te vor răni mortal.

Deși te rușinează cineva, nu te mânia, ci suferă cu bucurie, fiind convins că atunci Dumnezeu e cu tine. Nu dori nici o altă cinste decât a pătimi pentru dragostea lui Dumnezeu și pentru ceea ce sporește slava Lui.

Silește-te a nu te tulbura când cineva îți zice cuvinte de ocară, fie că te mustră, fie că te defaimă. Sub acest praf și necinste mare comoară-i ascunsă. Dacă o vei dezgropa, vei deveni bogat pe nesimțite, și nu-și vor da seama nici cei ce-ți

108. Într-adevăr, smerenia, pacea și blândețea inimii sunt atât de strâns legate încât, unde este una, acolo e și cealaltă. Cel blând cu inima e și smerit și invers, cel smerit cu inima este și blând. De aceea și Domnul le zicea: „Învățați de la Mine, că sunt blând și cu inima smerită" (Mt. 11, 29).

oferă acest dar, adică cei ce te necinstesc. Să nu cauți a fi iubit de cineva în viață, nici cinstit, ca să renunți a pătimi cu Hristos cel răstignit și să te împiedice cineva. Păzește-te până și de tine, ca de cel mai mare vrăjmaș ce te atacă. Să nu urmezi voinței și minții tale, dacă nu vrei să pieri.

De aceea ține totdeauna armele, gata a te apăra. Și când voința vrea să se aplece la vreun lucru, fie chiar sfânt, aruncă-o goală înaintea lui Dumnezeu, cu adâncă smerenie, roagă-L să fie spre dânsa voia Lui iar nu a ta. Aceasta numai cu poftă din inimă, fără vreo amestecare a iubirii de sine. Dă-ți seama că singur nu poți face nimic.

Păzește-te de gânduri ce par a aduce sfințenie și de râvnă fără socoteală. De aceea alegoric zice Dumnezeu: „Luați seama de proorocii mincinoși, care vin la voi în haine de oi, iar înlăuntru sunt lupi răpitori, din roadele lor îi veți cunoaște" (Mt. 7, 15). Roadele lor sunt să lase în suflet întristare și supărare. Căci toate cele ce te depărtează de smerenie, pace și liniște internă, în orice formă ar fi, sunt proorocii mincinoși, îmbrăcați în chip de oi poate cu fățărnicie de râvnă, pentru a folosi pe aproapele tău fără socoteală, în realitate sunt lupi răpitori ce-ți răpesc smerenia și acea pace și liniște de care oricine dorește progres temeinic, are atâta nevoie.

Și cu cât lucrul are mai multă față și chip de sfințenie, cu atât trebuie să-l cercetezi mai temeinic. Fă aceasta cu multă odihnă și liniște lăuntrică, după cum am spus.

Iar dacă vreodată te-ai arătat lipsit de vreuna din acestea, nu te tulbura, ci smerește-te înaintea Dumnezeului Tău, recunoaște-ți neputința și învață-te pentru viitor. Căci poate aceasta e slobozită

de Dumnezeu ca să smerească o mândrie ce se află ascunsă în tine și tu n-o cunoști.

Chiar de simți vreodată că-ți împunge sufletul cu vreun fel de ghimpe ascuțit și otrăvitor, nu te neliniști, ci ia seama mai cu atenție să nu treacă la măruntaiele tale. Trage-ți înapoi inima, afundă cu dulceață voia ta în focul păcii și al liniștii, păzind sufletul curat pentru Dumnezeu, pe care vei afla totdeauna în măruntaiele și în adâncurile inimii, pentru îndreptarea socotelii tale. Încredințează-te că totul ți se întâmplă din cauza nepriceperei tale. Numai astfel îți agonisești folos și te învrednicești de cununa dreptății gătită ție de mila lui Dumnezeu.

Cap. XVIII.

Sufletul să stea în singurătate mintală și liniște, ca Dumnezeu să lucreze într-însul pacea sa

Dumnezeul Dumnezeilor, și Domnul Domnilor, a făcut sufletul tău pentru locuința și Biserica Lui. De aceea trebuie să-l păstrezi în mare cinste. Nu-l lăsa a se netrebnici și a se supune la orice. Dorințele și nădejdile tale să fie totdeauna spre venirea lui Dumnezeu. El, dacă nu află sufletul singuratec, nu vine să cerceteze. Îl dorește ferit de gânduri, pe cât posibil, complet ferit de pofte și mult mai păzit de voința sa. De aceea nu trebuie să-ți impui singur rigori, nici să cauți prilej a pătimi pentru iubirea lui Dumnezeu, numai cu povățuirea voinței tale, ci cu sfatul duhovnicului ce te cârmuiește ca un vechil al lui Dumnezeu. Printr-însul să rânduiască Dumnezeu și să lucreze ceea ce dorește

în voința ta. Să facă ceea ce voiește la tine. Voința ta să fie totdeauna liberă din parte-ți, adică să nu voiești vreun lucru. Și când vei voi ceva, să vrei astfel, că chiar de nu s-ar realiza ceea ce dorești, ci dimpotrivă altceva, să nu te mânii, ci să rămână duhul tău atât de liniștit ca și cum n-ai fi voit nimic.

Adevărata libertate a inimii este a nu te lega cu mintea ori cu voința de vreun lucru. Deci, dacă vei da lui Dumnezeu sufletul tău liber, detașat de orice și de sine stătător, vei vedea că se săvârșesc minuni într-însul. Vine mai ales pacea dumnezeiască și darul ce-l are, cuprinzător de multe alte daruri, cum zice marele Grigorie al Tesalonicului[109].

O, minunată singurătate și bogăție ascunsă a Celui prea înalt! Numai el o ascultă și-i vorbește înlăuntrul sufletului ei! O, pustie și liniște ce s-a făcut Rai! Numai aici dă voie Dumnezeu a-L vedea și a grăi cu El.

„Mergând mai aproape voi vedea ce este această vedere mare" (Eșire 3, 3), zicea Moise, când se afla în pustiul Sinai cel văzut și mintal. Dacă și tu vrei să ajungi la aceasta, intră desculț în acest pământ: că este sfânt. Întâi golește-ți picioarele, adică așezările sufletului. Să rămână goale și libere de orice lucru pământesc. Nu purta pe această cale nici traistă, nici toiag (cum a poruncit Domnul ucenicilor), căci nu trebuie să voiești ceva din această lume, deși ceilalți caută aceasta. Nici nu întreba în această călătorie pe cineva de sănătate (cum a poruncit Elisei copilașului său și cum Domnul zicea ucenicilor Lui). Pune tot gândul, temeinicia și iubirea ta numai în Dumnezeu, nu în făpturi:

109. Vezi Filocalia.

„Lasă morții să-și îngroape morții lor și mergi singur în pământul celor vii".

Cap. XIX.

Înțelegerea iubirii aproapelui pentru a nu ne tulbura pacea

Domnul nostru a zis că a venit să arunce focul dragostei în pământ, în inimă: „Am venit să aduc foc pe pământ" (Lc. 12, 49). Dragostea lui Dumnezeu nu are hotar, după cum nici Dumnezeu cel iubit nu are măsură și hotar. Iubirea aproapelui însă, trebuie să aibă, căci de nu o vei folosi cu măsură cuvenită, te poate despărți de dragostea lui Dumnezeu, te păgubește mult, te duce la pierzare și te strică, încât nu mai poți dobândi pe alții. Iubește astfel pe aproapele, încât sufletul tău să nu sufere pagubă. E drept că ești dator a-i da pildă, dar să nu faci vreodată ceva numai pentru aceasta. Căci atunci nu-ți e decât spre pagubă. Fă toate lucrurile numai pentru a plăcea lui Dumnezeu.

Smerește-te în toate ale tale și-ți vei da seama cât de puțin poți folosi cu ele altora. Socotește că nu se cade a avea atât de multă fierbințeală și râvnă a sufletului, încât, pentru ea, să te lipsești de liniștea[110] și pacea inimii. Fii cu o sete înfocată și cu o mare poftă de a cunoaște tot adevărul cum îl pricepi și înțelegi

110. Dar dacă e vorba de credință și de Tradiția Bisericii noastre, atunci și cel mai pașnic și liniștit trebuie să lupte pentru ele, însă fără tulburarea inimii, dar cu o mânie bărbătească și tare, după cuvântul lui Ioil: „Acolo cel blând să fie războinic".

tu și a se îmbăta de acel vin făgăduit de Dumnezeu și-l dăruiește fiecăruia fără plată: „Cumpărați fără argint și fără preț vin și grăsime“ (Isaia 25, 1). Trebuie să ai totdeauna această sete de mântuirea aproapelui. Dar ea să provină din dragostea ta față de Dumnezeu și nu din râvnă nechibzuită. Dumnezeu sădește această dragoste către aproapele în singurătatea mintală a sufletului și culege rodul când voiește. Nu semăna nimic de la tine. Adu lui Dumnezeu pământul sufletului tău, cinstit și curat de orice. El va semăna sământă într-însul, cum voiește și astfel face rod.

Totdeauna să-ți amintești că Dumnezeu vrea acest suflet singur și dezlegat de orice legătură pentru a-l uni cu al Său. El să te aleagă. Tu numai să nu-l împiedici. Să nu ai alt gând, decât a plăcea lui Dumnezeu, așteptând să te cheme ca să lucrezi. Stăpânul casei a ieșit acum și, după pilda Evangheliei, caută lucrători la via sa. Leapădă orice gând și orice grijă. Alungă orice grijă de tine și de orice iubire de lucruri vremelnice, ca Dumnezeu să te îmbrace și să-ți dea ceea ce nu poți bănui. Uită complet de tine și în sufletul tău să trăiască numai dragostea lui Dumnezeu.

Apoi, pentru ca Dumnezeu să te păzească în toată liniștea și pacea, împacă-ți râvna și fierbințeala ce o ai pentru ceilalți. Să nu lipsească sufletului capetele (care sunt pacea inimii) ca să le pună fără socoteală la dobânda celorlalți. Că-i singurul târg unde poți negutători a te îmbogăți în Dumnezeu, este supunerea sufletului tău lui Dumnezeu, slobod de orice. Dumnezeu face totul. De la tine nu așteaptă decât să te smerești înaintea Sa și să-I aduci sufletul liber complet de cele pământeși, având înlăuntru numai dorința de a se împlini la tine desăvârșit în toate și pentru toate dumnezeiasca Lui voie.

Cap. XX.

Sufletul liberat de voința sa trebuie să stea înaintea lui Dumnezeu

Nădăjduiește, frate, în însuși Dumnezeu Care te cheamă: „Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni“ — adică veniți voi toți cei ce sunteți osteniți și însărcinați și eu vă voi odihni. Urmează acestei chemări și așteaptă venirea Sfântului Duh. Aruncă-te hotărât, cu ochii închiși la noianul dumnezeeștii Providențe și a veșnicei bunăvoiri. Trebuie să fii purtat de puternicile valuri ale voinței lui Dumnezeu, ca un lucru neînsuflețit, fără a te împotrivi cu voința ta, ca să ajungi la limanul mântuirii tale.

De aceea, făcând aceasta de mai multe ori pe zi, nevoiește-te și silește-te cât vei putea, atât dinăuntru cât și din afară, să te apropii cu toate puterile sufletului la acele lucrări ce te îndeamnă a iubi pe Dumnezeu. Ele sunt: rugăciunea și veșnica amintire de dulcele lui nume, lacrimile vărsate din dragostea Lui, cucernicia și bucuria cea fierbinte către Dânsul și celelalte lucruri duhovnicești. Aceste fapte să fie totdeauna nesilite ca să nu te slăbească prin nevoințele nechibzuite și supărătoare, încât să te asuprească și să te facă neprimitor și neîncăpător.

La aceasta primește și sfatul celor iscusiți și caută a te obișnui totdeauna să dorești bunătățile, binefacerile iubite și neîncetate ale lui Dumnezeu, de la început până la sfârșit.

Primește cu smerenie picăturile și dulceața ce se va pogorâ în sufletul tău din această bunătate a Lui.

Toate acesta și mai ales lacrimile[111] nu le căuta cu sila ci stai liniștit, în singurătate lăuntrică rugându-te pentru ele și așteptând a se adeveri deplin voința lui Dumnezeu în tine. Când îți va da lacrimi ele vor fi dulci și roditoare, fără osteneala ta. De aceea le vei primi cu toată dulceața, și mai ales cu toată umilința. Cheia cu care se deschid comorile duhovnicești ascunse ale cunoașterii și ale dragostei dumnezeești este lepădarea completă de sine totdeauna și în orice faptă. Tot cu aceasta se închide ușa necunoștinței și a răcelei avută până atunci.

Să dorești a sta cât este cu putință cu Maria la picioarele lui Hristos și ascultă ceea ce îți zice Dumnezeu. Ia seama ca, vrăjmașii tăi, (din care cel mai mare ești tu însuți) să nu-ți împiedice această sfântă tăcere. Și când cauți cu mintea pe Dumnezeu pentru a te odihni, nu cere locuri și semne de hotar cu imaginația ta

111. Una e plânsul, alta sunt lacrimile. Plânsul e un gând amar, trist și o durere a inimii, căci:

a) am mâniat pe Dumnezeu cu păcatele noastre și am călcat poruncile Lui;

b) ne-am lipsit de darul Lui din această viață și de împărăția Lui după moarte, și

c) cu păcatele noastre ne-am făcut vinovați muncilor veșnice.

Această durere se face ca o greutate și se coboară pe inimă, ori o împunge ca un bold și de aici provin suspinurile cele adânci. Când ele cresc, se umple inima, ies lacrimi din ochi, dar prin lucrarea harului lui Dumnezeu, cel ce ne dăruiește acestea, a ne spăla de păcate și a îmblânzi dumnezeeasca Lui mânie.

Căci, după cum e scris că Dumnezeu învârtoșează inima: „Învârtoșat-ai inimile noastre ca să nu ne temem de Tine" (Isaia, 63, 17) — tot astfel este scris că prin darul și lucrarea harului Său smerește inimile. Deci trebuie să plângem totdeauna. E în mâna noastră și se aseamănă cu întoarcerea și pocăința fiului desfrânat, căci acestea sunt darurile Lui și se aseamănă cu îmbrățișările și sărutările dumnezeescului Părinte făcute celui desfrânat, cum zice *Grigorie al Tesalonicului*.

neputincioasă și strâmtă[112]. El este nemărginit și se află pretutindeni în toate, dar mai ales toate lucrurile se află într-însul.

Tu Îl vei afla în sufletul tău[113] totdeauna când Îl vei căuta cu adevărat, ca să-L afli numai pe El și nu pe tine. Căci desfătarea lui Dumnezeu este a sta cu noi fiii oamenilor, cum am zis mai înainte, a ne face vrednici Lui, fără a avea vreo trebuință de noi.

Când citești ori meditezi Sfânta Scriptură, n-o face numai pentru a întoarce filele. Oprești-te la acele cuvinte unde-i odihnă, umilință, dragoste dumnezeească și duhovnicească bucurie. Îndulcește-te de Dumnezeu ori în ce fel voiește El a ți se da. Nu te teme dacă ai lăsat ceea ce aveai rânduit a cugeta, căci tot scopul și sfârșitul acestor nevoințí este a te îndulci de Dumnezeu.

Dar să nu alegi din calcul acest scop și sfârșit al îndulcirii de Dumnezeu, ci pentru a iubi mai bine sfânta Lui voie.

112. De aceea fericitul *Augustin* în rugăciunile lui de dorință, întrebând astrele, stelele adâncul și celelalte făpturi dacă sunt Dumnezeul lui și aflând de la dânsele, că nu locuiește în ele, apoi întorcându-se a aflat că Dumnezeu locuiește în el.

De aceea se mustra, căci căuta pe Dumnezeu în cele din afară, pe când El era într-însul.

113. Dar aceasta însemnează că Dumnezeu este în suflet. Se comunică nu după ființă, ci după harul și lucrarea sa, cum zic sfinții teologi. El se află nu numai la lucrarea sufletului, ci mai ales la ființa lui. Dacă El este creatorul ființelor, apoi numai El locuiește și se unește cu ființele, prin ființe, ale trupului și gândului, cum delicat vorbește acel înalt la minte *Grigorie* al Tesalonicului în scrisoarea către Varlaam. Dar mai ales și mai adevărat. El este tot punctul în care se alcătuiesc și se întăresc toate ființele ce sunt, cum spune: „Întru Dânsul, viețuim, ne mișcăm și suntem" (F. Ap. 27, 28). Vezi și cap. XXIV, part. I-a. Am zis că numai Dumnezeu se unește cu ființele, căci nici o zidire, ori duh ori trup, nu se unește cu ființa altei zidiri ci numai cu fapta, încât nici diavolul nu se poate uni cu ființa sufletului, ci se împărtășește cu lucrarea lui numai după înjugare, cum zice tot Grigorie al Tesalonicului.

De aceea, când afli sfârșitul, nu trebuie să te mai îngrijești de cele din mijloc, rânduite nu pentru altceva decât a câștiga acest sfânt sfârșit.

Tot astfel și când cugeți la ceva, la patimile lui Iisus Hristos, rămâi la ceea ce te umilește mai mult, și meditează mai multă vreme. Una din cele mai mari piedici ale păcii este a te îngriji, frate, și a-ți lega gândul de a te sili să străbați atâtea Catisme ale Psaltirei pe zi, atâtea capitole din Sfânta Evanghelie ori din sf. Epistole, și a te tulbura dacă nu le vei trece numai fără a te îngriji să se umilească inima din cele citate, ori a lua în minte vreo înțelegere duhovnicească din ele[114].

Aceasta nu e altceva decât a căuta pe Dumnezeu fugind de Dumnezeu, a voi să slujești lui Dumnezeu, fără a face voia Lui. Dacă dorești a umbla cu îmbunătățire în această viață și să ajungi la scopul dorit, să nu ai alt scop decât a afla pe Dumnezeu. Și unde voiește El acolo să se arate. Atunci lasă orice lucru și nu merge mai înainte, până ce nu ai voie. Uită orice și te odihnește numai în Dumnezeu.

Iar când El nu ți se arată întoarce-te iarăși și-L caută, continuă-ți nevoințele totdeauna cu același scop și dorire, adică prin ele să afli pe cel iubit al tău. Dar când L-ai aflat lasă orice lucru și odihnește-te într-Însul. Atunci se împlinește dorința Lui.

---

114. Aceasta o zice și ava *Isaac*, poruncind a lăsa cantitatea, cunoașterea măsurilor, stihurilor și rostirea pe din afară, ci numai a străbate cu mintea noastră cugetarea celor zise, până ce se deșartă sufletul, fie spre slava lui Dumnezeu, fie spre umilință folositoare. Și atunci turburarea nu poate bea ca o lipitoare toate înțelegerile duhovnicești ale celor citite. Vezi și cuvântul cap. 28, al avei Isaac unde zice că trebuie să citim slujba noastră fără nici o turburare. Dacă gândul ne-ar spune să ne grăbim, putem lăsa o slavă, sau cât vom voi. (Cuv. 33 și cuv. 28).

Mai cugetă și la aceasta. Multe fețe duhovnicești își pierd pacea, căci se depărtează cu nevoințele lor, deoarece li se pare că de nu le vor sfârși pe toate nu fac nimic. În aceasta pun desăvârșirea și se fac următorii voinței lor. Se chinuiesc, se ostenesc foarte mult fără a ajunge vreodată la adevărata odihnă și liniște lăuntrică, în care se află și se odihnește în adevăr Dumnezeu.

Cap. XXI.

A nu căuta desfătări ci numai pe Dumnezeu.

Totdeauna să alegi chinurile și necazurile. Nu-ți face prieteni din cei cei ce nu-ți aduc vreun folos sufletesc. Bucură-te a fi totdeauna supus și a depinde de voința altora. Orice lucru să-ți fie prilej și cale a merge la Dumnezeu și nici un lucru nu trebuie să te împiedice în călătorie. Aceasta să-ți fie bucuria. Orice lucru să-ți fie amărăciune și numai Dumnezeu odihnă.

Iubște-L și, fără frică, dă-I inima, încât îți va dezlega toate nedumeririle și dacă ai fi căzut te va îndrepta. Apoi, dacă vei iubi pe Dumnezeu vei primi tot binele. Adu-I-te jertfă în pace și liniște a duhului. Ca să umbli mai bine, să nu te ostenești și să nu te tulburi în această călătorie, trebuie ca la orice pas să-ți întinzi voința ta la cea a lui Dumnezeu. Cu cât mai mult o vei întinde cu atât mai mult vei primi.

Voința ta trebuie să activeze astfel: să voiască tot ce voiește Dumnezeu și să nu voiască nimic ce nu voiește El. Înoiește-ți propunerea și hotărârea sufletului la orice ocazie și vezi de e plăcută lui Dumnezeu. Nu hotărâ dinainte, căci nu știi ce va fi în

ceasul următor (Prov. 27, 30). Stai în libertate. Aceasta nu te împiedică a lua seama cu înțeleaptă purtare de grijă și sârguință la cea de care are nevoie potrivit stării și rânduielii lui. Această atenție și purtare de grijă este după voința lui Dumnezeu și nu împiedică pacea și progresul duhovnicesc.

În toate decide-te a face ceea ce poți, ce se cuvine și ce ești dator. Tot ce vine de la tine nu lua în seamă.

Ceea ce poți face totdeauna e să-i aduci lui Dumnezeu voința ta și nimic să nu dorești mai mult. Cu această libertate poți avea pacea în toate zilele. În această libertate a duhului se întocmește binele cel mare, ce-l auzi din dumnezeeștile Scripturi.

Această libertate nu e altceva decât a îngădui și a rămâne omul cel dinlăuntru în sine, fără a se întinde ori a dori să cauți vreun lucru în afară de sine! De aceea, cât timp vei fi slobod te vei îndulci de acea nespusă bucurie, care este împărăția lui Dumnezeu din noi, cum a zis Domnul: „Împărăția lui Dumnezeu este înlăuntrul vostru" (Luc. 17, 21).

Cap. XXII.

Chiar de-ar fi în stare potrivnică păcii, robul lui Dumnezeu să nu scadă cu duhul

Află că deseori vei simți supărare, pierdere de pacea sfântă, de singurătate și de libertate. Din frământările tale se va ridica uneori un colb ce te va supăra în această călătorie ce vei face. Dumnezeu îngăduie aceasta pentru un mai mare bine al tău. Adu-ți aminte că acesta e războiul din care sfinții au luat cununile

marelor plăți. În orice tulburare să zică: „Domnul meu, vezi aici pe robul Tău, fie voia Ta. Știu și mărturisesc că adevărul Cuvintelor Tale rămâne totdeauna statornic, făgăduințele Tale sunt nemincinoase și în ele nădăjduiesc. Eu stau numai pentru Tine".

Fericit e sufletul ce se aduce totdeauna Domnului în acest fel ori de câte ori e tulburat. Dacă acest război continuă și nu poți uni atât de repede cum dorești, a uni dorința ta cu a Lui Dumnezeu, nu te împuțina cu duhul și nu te mâhni, ci continuă a te oferi și a te închina. Astfel vei birui. Vezi lupta dată de Domnul în Grădină, că umanul se întorcea spre Dânsul și zicea: „Părinte de este cu putință treacă de la Mine acest pahar!" Dar îndată se transforma. Își punea sufletul în liniște și cu o voință slabă și slobodă, zicea cu adâncă umilință: „Însă nu cum voiesc Eu, ci cum voiești Tu" (Mt. 26, 39).

Când ești în vreo dificultate, nu păși până nu-ți înalți întâi ochii la Hristos pe Cruce. Pe dânsa vei vedea tainic scris cu litere mari că și tu trebuie să te răstignești în acea greutate. Aplică-ți această închipuire. Supărat de iubirea de sine, nu scădea cu duhul și nu te despărți de Cruce, ci aleargă la rugăciune până-ți vei înfrânge voința a nu dori decât ce voiește Dumnezeu. După ce pleci de la rugăciune, fiindcă, ai adunat acest rod, fii vesel. Dacă nu ai ajuns la aceasta sufletul îți rămâne flămând și fără hrană. Silește-te ca să nu locuiască nimic în sufletul tău, decât Dumnezeu, fie chiar pentru puțin timp. Nu te mâhni și nu te amără pentru ceva. Nu-ți pune ochii la vicleniile și pildele rele al celorlalți, ci fii asemenea unui copil mic, ce nu suferă nici una din aceste amărăciuni, ci trece peste toate voios.

Cap. XXIII.

Silința diavolului de a tulbura pacea sufletului nostru; Fuga de vicleniile și amăgirile lui

Vrăjmașul nostru, diavolul, obișnuiește a se bucura de amestecul și tulburarea inimii, ca lupul de furtună și vifor. De aceea caută a ne sorbi de tot sufletele și a le depărta de smerenie, a se apleca omul spre sine și voința lui, a nu vedea lucrul darului dumnezeesc, numit înainte începător, fără care nu poate cineva numi pe Domnul Iisus, după Pavel: „Nimeni, nu poate numi pe Domnul Iisus decât în Duhul Sfânt" (1 Cor. 12, 3).

Deși, prin voința noastră ne putem împotrivi acestui dar, totuși nu-l putem primi fără acest dar, încât, cine-l ia, e din pricina lui și cine ajunge a-l lua, nu mai face, nici nu mai poate face vreun lucru, fără acest dar dat cu prisosință tuturor oamenilor.

Vrăjmașul caută și se silește a pune pe fiecare să se socoată mai râvnitor decât altul, că ar putea primi mai bine darurile lui Dumnezeu. Deci, diavolul se silește ca omul să facă lucrurile bune cu mândrie, fără a-și recunoaște neputința sa. De aceea trece cu gândul și defaimă pe ceilalți că nu fac cele bune pe care le face el.

Pentru aceasta, de nu vei lua bine seama și nu vei trece îndată la altă stare, de a te rușina, smeri și defăima, cum am spus, te va face să cazi în mândrie, ca Fariseul, care se lăuda cu virtuțile lui și osândea păcatele oamenilor.

Dacă în acest fel îți va câștiga vrăjmașul voința, te va stăpâni complet și te va arunca în tot felul de răutăți. Atunci mare îți va fi paguba și primejdia. De aceea Domnul ne-a poruncit să priveghem și să ne rugăm: „Privegheați și vă rugați ca să nu cădeți în ispită" (Mt. 26, 40).

Trebuie luat bine seama a nu-ți răpi vrăjmașul o comoară atât de mare — pacea și liniștea sufletului. Căci utilizează toată puterea a-ți lua această pace, a-ți face sufletul să trăiască în necaz și tulburare, unde știe că este toată pierderea și paguba lui. Pentru că dacă un suflet este în pace face orice ușor. Realizează multe și bune. Rabdă de bună voie și ușor, se împotrivește oricărei întâmplări. Din contră, tulburat și neliniștit cineva face puține lucruri și foarte imperfecte. Îndată se îngreunează și apoi trăiește în chip sterp.

De aceea, dacă vrei să biruiești și să nu-ți strice vrăjmașul negutătoria, ia seama mai mult decât la orice a nu te lăsa nici un minut supărat și necăjit. Realitatea este alta: oricât ar pătimi sufletul din lipsă de cucernicie și dulceață duhovnicească, totuși poate face nenumărate lucruri bune, urmând numai răbdarea și îngăduința a face bine după putere.

Ca să înțelegi mai bine aceasta și a nu ți se face acel bine pricină de vătămare și să nu pierzi folosul ce ți-l acordă Dumnezeu, prin lipsa acestei cucernicii și evlavii, în capitolul următor îți voi înfățișa bunătățile rezultate din smerita îngăduință dovedită în astfel de secetă a evlaviei, ca să le știi și să nu pierzi pacea când te-ai afla în această uscăciune a minții și în amărăciunea inimii, atât din cauza sărăciei inimii și a cucerniciei duhovnicești cât și din cauza durerii provenită din orice ispită dinăuntru și din gânduri rele.

Cap. XXIV.

Ispitit de gândurile dinăuntru sufletul să nu te tulbure

Deși în cap. 7 am vorbit de amărăciunea și uscăciunea lăuntrică a credinții, totuși adăugăm aici cele lăsate acolo.

Sunt multe bunătăți făcute în suflet de această amărăciune și uscăciune spirituală, mai ales dacă primim cu smerenie și răbdare lipsa bucuriei și dulceții spirituale. Înțelese de om ele nu i-ar fi mai adus atât amar și necaz, căci le-ar fi considerat un fel de mâhnire arătată de Dumnezeu, ci de mare și deosebite iubire și le-ar fi primit ca un dar ales. Aceste supărări nu se întâmplă decât celor ce se apleacă mai mult spre slujba lui Dumnezeu și celor ce fug de ele. Aceasta în genere la începutul întoarcerii lor, după ce vor sluji lui Dumnezeu câtăva vreme, după ce își vor curăți cu măsură inima lor cu sfințită rugăciune și umilință, după ce vor simți în inimă vreo dulceață, căldură și bucurie duhovnicească, după ce vor voi a sluji lui Dumnezeu cu mai multă râvnă, și după ce a început lucrul.

Niciodată nu vedem pe păcătoși și pe cei dați cu lumea să sufere astfel de ispite. De aceea e evident că aceste necazuri sunt o hrană cinstită și bună cu care Dumnezeu voiește a ospăta pe cei iubiți.

Deși la gustul nostru nu sunt dulci, totuși ne aduc mare folos pe care nu-l vedem atunci când le mâncăm.

Sufletul, în această gustare amară și uscată, torturat deseori de aceste ispite și gânduri, încât ne turbură numai cugetând la

ele, otrăvesc inima și slăbesc orice putere a omului lăuntric, dobândește frică, dezgust, apoi smerenie și întoarcere la Dumnezeu. Dar mai ales dragoste față de Dumnezeu, luare aminte și supravegherea gândurilor, stomac mai puternic a mistui nevătămat ispitele, simț delicat pentru a alege binele și răul, cum zice sf. Pavel. Deși fuge de amărăciunea amintită, ca și când n-ar voi să rămână vreodată fără duhovniceasca gustare și dulceață. Orice altă nevoință afară de aceasta, o socoate vreme pierdută și osteneală fără spor.

Cap. XXV.

Ispitele trimise de Dumnezeu ne sunt de folos

Pentru a înțelege mai bine că toate ispitele ni-s date de Dumnezeu pentru folosul nostru[115] trebuie să înțelegem că din pornire firească omul este mândru, iubitor de mărire, părtinitor al intereselor lui și voiește a fi socotit totdeauna mai mult decât este.

---

115. Multe și variate sunt motivele pentru care Dumnezeu, prin judecățile Lui necuprinse, ne trimite ispite, atât păcătoșilor cât și sfinților și îmbunătățiților. *Sf. Gură de Aur*, în tâlcuirea cuvântului apostolic: „Folosește și puțin vin pentru stomacul și desele tale slăbiciuni", numără unsprezece pricini pentru care Dumnezeu îngăduie ispitirea sfinților. *Sf. Isaac Sirul*, mai găsește multe alte motive de ispitirea oamenilor, atât în cap. 5 cât și în cap. 48. În ultimul argumentează: nevoitorii sunt ispitiți ca să devină mai bogați, leneșii a se păzi de cele ce îi vatămă, cei adormiți a se trezi, cei depărtați a se apropia de Dumnezeu, iar casnicii a se sălășlui mai cu îndrăzneală.

Iar dumnezeescul *Damaschin*, în cap. 45 al Credinției ortodoxe, după ce observă că ispitele vin asupra drepților și păcătoșilor, după libertate ori depărtare, iconomică părăsire ori pedeapsă, adaugă: „trebuie să știm că toate gândurile triste abătute asupră-ne, primite cu bucurie și mulțumire, aduc mântuire și folos.

Această socoteală și prezumție sunt atât de periculoase sporului duhovnicesc, încât numai mirosul lor e de ajuns a nu lăsa pe om să atingă adevărata desăvârșire.

Dumnezeu are însă o mare grijă de noi, dragoste părintească, mai ales de cel închinat în adevăr slujirii lui, și ne îndrumă totdeauna cu ispite slobozite asupra-ne, pentru a ne pune într-o stare de a putea ieși dintr-o atât de înfricoșată primejdie a acestei prezumții și să fim siliți a veni la adevărata și smerita cunoaștere de sine. Tot astfel a făcut și cu apostolul Petru pe care l-a silit a se lepăda de trei ori, ca să-și poată cunoaște neputința sa și să nu se mai bizuie într-însul. Tot astfel a făcut și cu apostolul Pavel, căruia, după ce l-a răpit până la al treilea cer și i-a descoperit tainele dumnezeești și ascunse, i-a dat o supărătoare încercare pentru a-și cunoaște moliciunea și slăbiciunea sa firească și să se umilească, lăudându-se numai în neputințele lui, încât mărimea descoperirilor făcute de Dumnezeu să nu-l mândrească[116] după cum însuși zice: „Mi s-a dat împolditor trupului, îngerul satanei să mă bată peste obraz, ca să nu mă înalț" (1 Cor. 12, 7).

Dumnezeu vede ticăloșia și pornirea noastră nelegiuită și abate asupra noastră ispitele, uneori foarte înfricoșătoare și grozave, să ne smerim și să ne cunoaștem pe noi înșine[117] deși ne par a fi nefolositoare. Aici își arată îndată bunătatea și înțelepciunea

116. De aceea sf. *Isaac Sirul* zice sf. Pavel: „Dacă pe Pavel îl folosește ispita, apoi toată gura se va astupa și vinovată va fi lumea lui Dumnezeu" (Cuv. 48).

117. De aceea *Ava Isaac* în cuv. 46, unde vorbește de felurite ispite slobozește din dumnezeească dragoste pentru sporirea și creșterea sufletului, cât și cele trimise celor mândri, mai apoi adaugă: „Doctoria aceasta nu-i decât una, în mâna căreia omul află mângâiere sufletului". Care? Smerita cugetare a inimii.

Sa, căci ceea ce ni se arată ca vătămător e mai folositor. Ne smerim mai mult. Aceasta e mai folositoare decât orice sufletului.

Dacă toate ispitele aduc smerenie, apoi robul lui Dumnezeu trebuie să se smerească când simte ispitele și gândurile de mai sus în inima lui, și neevlavia și uscăciunea duhovniceștii bucurii și dulceți și să socoată că acestea vin din cauza păcatelor lui.

Să-și dea seama că nu poate exista cineva cu un suflet atât de micșoarat și împuținat și să slujească lui Dumnezeu cu atâta moleșire și posomorâre cum este sufletul său și că astfel de gânduri nu vin altora decât celor părăsiți de Dumnezeu. De aceea e vrednic a fi părăsit de el. Și din aceste smerite gânduri iată ce câștig se agonisește!. Cel mai înainte se socotea a fi ceva, cu această amară doctorie venită din cer se consideră a fi omul cel mai nelegiuit din lume și că e nevrednic până și la numele de creștin.

În adevăr, niciodat n-ar fi ajuns la o idee atât de rea despre sine, nici la atâta smerenie, dacă nu l-ar fi silit necazul cel mare și acele ispite și amărăciuni ale inimii. Acestea sunt un dar făcut de Dumnezeu sufletului în această viață, mai ales celui ce I se consacră smerit ca să-l vindece, cum îi place cu acele doctorii pe care El le vede bine că sunt necesare pentru sănătatea și bunătatea lui.

Pe lângă aceste roade aduse în sufletul nostru de astfel de ispite și lipsă de evlavie, mai sunt și alte roade. Căci oricine-i necăjit de aceste ispite dinăuntru, mai este silit a năzui la Dumnezeu și a căuta să lucreze bine pentru tămăduirea acestei amărăciuni a inimii. Ca să se poată elibera odată de acest chin mintal, merge cercetându-și inima, fuge de orice păcat și de orice altă neajungere mică ce îl îndepărtează de la Dumnezeu în toate felurile.

Astfel acel necaz, judecat atât de potrivnic și vătămător, după aceasta devine un imbold de a căuta pe Dumnezeu cu mai multă căldură și să se depărteze mai mult de tot ce se socotește a nu fi unit cu voința lui Dumnezeu. Scurt vorbind, toate necazurile și pedepsele suferite de suflet în aceste ispite dinăuntru nu sunt altceva decât o curățire prietenească cu care îl curăță Dumnezeu, dacă va suferi cu smerenie și răbdare. Ele pot a ne face să luăm în cer acea cunună, care se câștigă numai cu mijlocirea lor. Și cu cât pedepsele sunt mai mari, cu atât e mai slăvită cununa.

Din acestea se vede că nu trebuie să ne tulburăm și să ne mâhnim atât pentru celelalte ispite din afară, cât și pentru cele dinăuntru, ca cei ce au puțină iscusință în acestea.

Ceea ce le vine de la Dumnezeu o socot a veni de la diavol. Semnele iubirii lui Dumnezeu le socot semne de necaz, binefacerile și darurile lui Dumnezeu le iau drept izbiri și loviri ieșite dintr-o inimă întărâtată. Orice face e pierdut și fără plată se cred că această pierdere este ireparabilă.

Căci dacă ar fi crezut că din astfel de ispite nu iese pagubă ci mare dobândire de virtuți, dacă sufletul le-ar fi fi folosit și suferit cu mulțumire și dacă ar fi crezut că sufletul le are ca o amintire a iubirii lui Dumnezeu față de noi, nu se putea tulbura și nu putea pierde pacea inimii lor, căci sunt necăjiți de multe ispite și gânduri necuvioase și defăimătoare. Nu s-ar socoti uscați, molateci și fără cucernicie în rugăciune și-n celelalte nevoințe.

Dacă ar fi ajuns la dreapta înțelegere, și-ar fi umilit sufletele înaintea lui Dumnezeu, s-ar hotărî a urma întocmai voința lui Dumnezeu și a-I sluji în această lume, s-ar sili a se păzi pașnici și liniștiți, socotind că orice lucru îl primesc din mâna cerescului Părinte, cel ce ține acest amar pahar ce li se dă lor.

Această supărare și ispită suferită vine fie de la diavol, fie de la oameni, fie pentru păcatele lor, fie pentru orice altceva. Dumnezeu le dă, deși prin diferite mijloace anume alese.

Deși răul greșelii, păcatul săvârșit de aproapele este împotriva voinței lui, totuși el îl folosește și pe acesta pentru câștigul și mântuirea ta, dacă îl vei suferi fără tulburare.

De aceea în loc a te mâhni și tulbura mulțumește cu bucurie și voie bună lăuntrică, fă tot ce poți cu statornicie și îngăduință, fără a pierde vremea, căci cu ea poți pierde multe și mari răsplăți ce voiește Dumnezeu a le câștiga prin ceea ce vine asupra ta.

Cap. XXVI.

Leacul folosit de a nu ne supăra de greșelile și neputințele noastre

Dacă vei cădea vreodată în vreo greșală iertată, în lucru, ori în cuvânt, dacă te vei tulbura de vreun lucru petrecut ție, vei face vreo prigoană, pornire de nerăbdare, iscodire, bănuială, ori vei cădea în trândăvie, nu trebuie să te tulburi, nici să te deznădăjduiești ori întristezi, gândind la ceea ce ai făcut, că nu mai poți ieși din astfel de neputințe și că imperfecțiunile tale sunt cauza acestora. Uneori, te turburi la gândul că nu umbli în adevăr în Duhul și în calea Domnului. Atunci îți încarci sufletul cu mii de spaime.

Ce urmează de aici? Te rușinezi a sta înaintea lui Dumnezeu, a îndrăzni, ca și cum n-ai fi păzit credința ce ești dator a o ține și-ți pierzi timpul cugetând la aceste lucruri. Atunci examinezi: cât ai stat în fiecare greșeală, dacă ai cedat, de le-ai voit ori nu, de ai lepădat acel gând și cele asemenea lor. Și cu cât gândești,

atât te întristezi mai mult. În aceeași măsură dezgustul, supărarea și necazul de a te mărturisi.

Iar când mergi la mărturisire te mărturisești cu o frică împovărătoare și după ce vei petrece multă vreme cu mărturisirea, tot nu poți avea pace în suflet, căci ți se pare a nu le fi spus toate.

Astfel trăiești o viață amară și neliniștită, cu puțin rod și-ți pierzi vremea. Aceasta ia naștere ca să nu știm moleșirea noastră din fire și să nu cunoaștem felul în care trebuie să ne tocmim cu Dumnezeu.Adică, mai bine să folosim o smerită pocăință și întoarcere la Dumnezeu, când s-ar întâmpla să cădem într-unul din păcatele zise *iertate* iar nu de moarte, decât să luăm o amărăciune și tulburare din cauza lor.

Am zis, *păcate iertate,* căci mai obșinuit în ele cade sufletul ce trăiește după felul descris aici, înțelegând numai pe cei cu viață duhovnicească, doritori de progres și-s fără păcate de moarte. Celor ce trăiesc în mod ticălos, cu păcate de moarte, vătămând câte puțin pe Dumnezeu, trebuie să le dau altă învățătură. Lor nu le merge leacul amintit. Ei trebuie să se supere și să plângă cu durere, totdeauna să facă mari sforțări de a-și cerceta conștiința lor și a se mărturisi pentru a nu pierde, din cauza și lenea lor, datoria și mântuirea necesară.

Deci, ca să vorbim de liniștea și pacea ce trebuie s-o aibă totdeauna slujitorul și robul lui Dumnezeu, adăugăm: Această întoarcere și pocăință să fie toată așezată în nădejdea către Dumnezeu, bineînțeles nu numai pentru greșelile ușoare și zilnice, ci și pentru cele mai mari și mai grele din cele obișnuite, în care câte odată cade și servul lui Dumnezeu, după slobozire, din

cauza celor făcute nu numai din moliciune și neputință ci uneori și din rea voință[118].

Zdrobirea ce tulbură mintea celui duhovnicesc, nu aduce vreodată desăvârșire în suflet dacă nu se va uni cu nădejdea în mila lui Dumnezeu. Ea e necesară întâi celor ce doresc a ieși din ticăloșiile lor, ci și a dobândi o înaltă treaptă de virtuți, mare dragoste și unire cu Dumnezeu, pe care mulți bărbați duhovnicești bărbați nevoind să o înțeleagă stau totdeauna cu o inimă și cu o minte mai deznădăjuită și nu vor să înainteze ori să primească mai mari daruri de la Dumnezeu, ce le sunt gătite din zi în zi. De multe ori trăiesc o viață nemernică, nefolositoare și vrednică de plâns.

Ei nu vor să urmeze decât închipuirile lor. Nu vor să îmbogățească adevărata și mântuitoarea învățătură, ce îi

---

118. Foarte bună e învățătura aceasta. Căci robul lui Dumnezeu cade vreodată, fie în greșelile ușoare și obișnuite, fie în cele mai grele decât acestea, numite în general iertate, nu de moarte. Una este păcatul iertat, altceva a avea aplecare și pornire spre el și deseori a-l și săvârși. De păcatele iertate nu sunt scutiți nici sfinții, după canonul 125, 126 și 127 al Sf. Sinod din Cartagenă. Ei cad uneori, fie prin necunoștință fie prin cunoștință și voință, din cauza neputinții omenești.

Dar nu trebuie a avea pornire spre dânsele, ci să lupte totdeauna a-și curăți sufletul de astfel de înclinare, pentru a nu-și pierde buna plăcere către Dumnezeu. Căci deși Dumnezeu nu pedepsește păcatele iertate, cu munca veșnică, totuși totdeauna ele îi sunt neplăcute și urâte, atât ele cât și cei ce le fac.

Pe lângă aceasta, greșelile iertate moleșesc puterile sufletului strică evlavia, opresc darul lui Dumnezeu, deschid ușa ispitelor, și astfel omor sufletul, îl fac neputincios. Mai ales când cineva stă mult într-însele cu voință și înclinare.

Una este a spune cineva odată ori de două ori o minciună ușoară, alta a minți în orice împrejurare și a simți plăcere și bucurie în acest fel de greșală. Când muștele iau numai odată dintr-o mirodenie n-o alterează, dar de se opresc pe ea și mor acolo, o strică toată și o împuțesc, cum zice Solomon: „Dacă mor muștele strică dulceața untului de lemn". Tot astfel și păcatele ușoare, cele iertate, stând mult timp în suflet strică toată cucernicia și bună starea lui.

îndreptează în calea împărătească a bunelor virtuți creștine și la pacea lăsată nouă de Hristos, când zice: „Pace las vouă; Pacea mea dau vouă“ (Ioan. 14, 26).

Apoi aceștia sunt datori totdeauna, în vreo supărare din cauza unor îndoieli ce urmează științei lor, să asculte de părintele duhovnicesc ori de altcineva destul de în stare a da asemenea sfaturi. Aici să se consacre și să se odihnească deplin.

Cap. XXVII.

Sufletul să fie în pace, să progreseze și să nu piardă timpul

Să faci ce ți-am spus în cap. XXVI, part. I, adică: ori când vei vedea că ai căzut în vreo greșeală din cele iertate, mai mică ori mai mare, chiar de ți se întâmplă aceasta de milioane de ori, nu te supăra, nu te tulbura și nu-ți pierde mult timp a o cerceta. Ci îndată cunoscând ce ai lucrat smerește-te și văzându-ți neputința, întoarce-te cu dragoste la Dumnezeu și cu gura ori cu mintea, zi: „Domnul meu, n-am făcut decât ceea ce sunt. Nu se putea aștepta de la mine decât aceste neajunsuri. Și, dacă n-ar fi fost bunătatea Ta care să-mi ajute și să nu mă părăsească, nu m-aș fi oprit numai la ele. Îți mulțumesc că m-ai slobozit și suferi durere pentru ceea ce am săvârșit, nerăspunzând darului Tău.

Iartă-mă și-mi dă dar a nu Te mai vătăma și a nu mă mai despărți prin ceva de Tine. Ție doresc a-ți sluji și a mă supune totdeauna“.

După ce vei face aceasta, nu-ți pierde timpul a gândi că Dumnezeu nu te-a iertat, ci cu credință mergi înainte, urmându-ți obișnuitele nevoințe ca și cum n-ai fi căzut în nici o greșeală.

Fă aceasta nu numai odată ci de sute de ori, iar de e nevoie în orice clipă, cu aceeași îndrăzneală până la urmă ca la început, căci astfel faci mare cinste bunătății lui Dumnezeu, pe Care trebuie să-L socoți totdeauna bun, prea îndurat, ce covârșește închipuirea ta.

În acest fel, progresul tău nu va fi împiedicat, ci va merge înainte și nu-ți vei pierde zadarnic timpul și rodul.

Chiar într-unul din neajunsurile de mai sus poți rămâne în pace, dacă procedezi astfel: îndeamnă-te cu o forță lăuntrică a-ți cunoaște nemernicia ta și a te smeri înaintea lui Dumnezeu. Să cunoști apoi și îndurarea lui Dumnezeu făcută cu tine, a-L iubi, și a-I înălță nenumărate mulțumiri și slavoslovii. Din această cădere te vei înălță mai mult, cu ajutorul dat de Dumnezeu. Trebuie să ia seama la aceasta cei ce se supără, se îndoiesc, când greșesc, pentru a vedea cât de mare este orbirea lor. Căci umblând cu atâta pagubă își pierd timpul.

De aceea le și dăm acest avertisment, care-i o veche cheie cu care sufletul poate deschide mari comori și într-un timp scurt se îmbogățește cu Darul Domnului nostru Iisus Hristos, căruia se cuvine toată slava cinstea și închinăciunea, împreună cu cel fară de început al Lui Părinte și cu prea Sfântul Duh, acum și în vecii vecilor. Amin.

TABLA DE MATERIE

PARTEA II

Difuzare:
S.C. EGUMENIȚA S.R.L. Galați
O.P. 3, C.P. 301 Cod 800730, Galați
Tel./fax: 0236-326.730
E-mail: bunavestire@geniusnet.ro
www. editurabunavestire.ro

Tipărit la S.C. EURIKA EURODIPS S.R.L. Galați

Într-adevăr cartea aceasta învață nu despre o luptă sensibilă și văzută; nu despre lucruri trupești și trecătoare, ci despre războiul spiritual și nevăzut, în care intră fiecare creștin chiar din ceasul botezului și făgăduinței sale în fața lui Dumnezeu de a se lupta în acest război și a muri pentru numele Lui dumnezeesc.

Însă cartea aceasta se ocupă de vrăjmașii netrupești și nevăzuți, care sunt diferitele pasiuni și dorinți ale cărnii, păcatului și demonului și care zi și noapte nu încetează a lupta împotriva ta.

După cum spune dumnezeescul Pavel: „Lupta noastră nu este împotriva cărnii și sângelui, ci împotriva căpeteniilor, împotriva puterilor, împotriva stăpânilor întunerecului acestui veac și împotriva duhurilor răutății de sub cer“ (Efes. VI, 12).

Și ea mai spune că ostașii care au să se arunce în această luptă sunt toți creștinii. Conducătorul lor este Domnul nostru Iisus Hristos, însoțit de toți coloneii și căpitanii Săi, adică de toate cetele îngerilor și sfinților. Câmpul de bătaie și terenul în mijlocul căruia are loc acest război este inima noastră și toată natura lăuntrică a omului.

Durata războiului este toată viața noastră.